

Szolgálati használatra

(69)

Tit és más cselel felől
MH HTPCST 16/18P3. 2. sz.
alapjain
1116/131

TITKOS

Nyt. sz.: 228 50.10. a.
Hans t.

Nyt. sz.: 0254/1985.

17/696

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

1

85 7 17

XVIII. ÉVFOLYAM
1985. 1. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

62/40

TITKOS

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

(MN Harcászati Szabályzat [ho.-e.]
47. pont.)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1985

1

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 101 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Elekes János ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a. MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A front hadtápról

Pártos János ezredes

A hadművészet időszerű kérdéseivel foglalkozó újabb irodalmi források nagy teret szentelnek a front tevékenységével összefüggő elemzésnek. Vonatkozik ez a front hadtápbiztosításának elméleti és gyakorlati kérdéseire is.

Ezen belül – számos egyéb kérdésen túlmenően – az alapkérdések közé tartozik, hogy a front és annak hadtápjá feladatait milyen nagyságrendű, milyen kategóriájú erőkkal, eszközökkel, milyen kapacitással oldja meg.

A kutatások, elméleti kidolgozások során különösen a koalíciós állományú frontok hadtápbiztosítási kérdéseire irányul nagy figyelem, azonban nem elhanyagolható kérdés a front hadtápbiztosítás néhány elvi, eddig a magyar szakirodalomban kevésbé kimunkált kérdésének kissé részletesebb elemzése, foggetlenül attól, hogy az adott front koalíciós állományú, ún. „tisztá” egynemzetiségű frontot képez. E körülmények indokolják többek között a front ellátó dandárral, a front hadtáp új szervezeteknek megfelelő szétbontakoztatásával összefüggő kérdések kissé részletesebb elemzését, melyre a szerző jelen cikkben is vállalkozott.

Mindezeket figyelembe véve – a vonatkozó szovjet szakirodalomra támaszkodva – abból célszerű kiindulni, hogy a Varsói Szerződésben részt vevő azon államok fegyveres erőinél, melyek frontot (frontokat) szerveznek feltétlenül szükséges, hogy rendelkezzenek meghatározott mennyiségű hadtáp magasabbegységgel, egységgel, melyek – a korszerű hadművelleti követelményeknek megfelelően – a támadó csapatok követésére alapvetően alkalmasak.

A fronthadtáp állománya nem állandó, állományát és készenlétét azoknak a seregtesteknek az igényei határozzák meg, amelyek biztosítására az adott front-hadtáp hivatott. Állományában, a főbb hadszíntereken általában az alábbi hadtáp magasabbegységekkel, egységekkel és intézetekkel számolhatunk: 2–3 front anyagi biztosítási dandár; 2 front mögöttes bázis; 1 önálló rakétaüzemanyag-szállító század; 2 rakéta-üzemanyag raktár; 2–3 csővezeték építő dandár; 2 gépkocsiszállító dandár 2–3 közúti komendáns dandár; 1 hídépítő dandár; 1–2 önálló közúti komendáns zászlóalj; 2–3 önálló útépítő zászlóalj; 2–3 önálló hídépítő zászlóalj; 3–4 vasúti dandár; 5–6 előretolt kórház bázis; 2–3 mögöttes kórház bázis; 5–6 önálló sebesültszállító zászlóalj; 8–10 önálló egészségügyi osztag; 1–2 önálló sebesültszállító repülőezred; 1 hadtáp őrhadosztály.

A hadtápbiztosítás korszerűsítésével összefüggésben a teoretikusok többek között arra a következtetésre jutottak, hogy a vezethetőséget lényegesen javítja,

ha a különböző szervezeti felépítésű, működési, vezetési rendszerű hadtáp szervezeteket összevonják és „összefegyvernemi” típusú szervezetekbe integrálják.

Ezzel mindazon „évszázados” tapasztalatok hasznosíthatók a hadtáp vezetésben, amelyek a klasszikus csapatvezetésben felhalmozódtak, az eddig „szórt” szervezetek vezethetőbbé és ezáltal hatékonyabbá, alkalmazhatóbbá válnak.

Erre a felismerésre alapozva indult meg a szovjet hadseregben és ennek nyomán a VSZ más hadseregeinél az 1980-as évek kezdetétől a hadművelési szintű hadtápszervezetek „összefegyvernemi” összevonása. E folyamat jelentős állomásaiként jelent meg az összefegyvernemi és harcokosi hadseregekben, így néphadseregünkben is az ellátó dandár, egészségügyi ezred. Ezzel összefüggésben került a szervezethez a Varsói Szerződés fegyveres erői által szervezésre kerülő frontoknál a front anyagi biztosítási dandár, ezért ez utóbbival mint viszonylag új hadtáp szervezettel, célszerűnek tartjuk kissé részletesebben foglalkozni.

A front dandárának az a rendeltetése, hogy biztosítsa a meghatározott nomenklátúra és mennyiség szerinti fegyverzet, lőszer, üzemanyag, élelem, műszaki, vegyvédelmi anyag, híradó eszköz és egyéb anyagi eszköz, különleges esereken víz tárolását, a csapatokhoz történő kiszállítását, a láncotpas és gépjármű technikai eszközök tömeges feltöltését, a hadtáp technikai eszközök javítását és egyéb, a csapatok biztosításához szükséges feladatok ellátását.

A dandár teljes állománnyal általában egy irányban (egy körzetben), illetve erői és eszközei megosztásával két irányban (két körzetben) tevékenykedhet.

Egy-egy front ellátó dandár általában 1–2 hadsereg, valamint az ezekhez ellátásra utalt magasabbegységek és front közvetlenül ellátására képes. A dandár állományában általában a *következő szervezetek tartoznak*:

- dandár parancsnokság;
- front raktárak (tüzérségi, üzemanyag, élelmezési, ruházati, páncélos, gépjármű technikai, híradó, egészségügyi, közúti, térképész, állategészségügyi, katonakereskedelmi);
- 4 szilárd anyagszállító zászlóalj és egy önálló üzemanyag-szállító zászlóalj (ezen utóbbin belül egy szállító század a hadsereg repülő egységek és alegységek üzemanyag-szállítására);
- önálló hadtáp javító-helyreállító zászlóalj;
- önálló kiszolgáló zászlóalj;
- önálló tömeges üzemanyagfeltöltő század;
- önálló vízszállító század (csak sívatagi körzetekben);
- két mozgó sütőüzem;
- tábori futárposta állomás.

a) A front ellátó dandár vezetésére a dandár parancsnokság hivatott, melynek állományába parancsnokság, törzs, politikai osztály és szolgálatfőnökök tartozhatnak. A dandár törzs alapvető vezetési szerv, mely anyagi biztosítási, szállítási osztályokból, valamint személyügyi, kiképzési, komendáns, rejtjelző és ügyeleti alosztályokból tevődik össze.

A dandár belső és külső híradását a híradó század biztosítja, mely rádió, távbeszélő, távíró vonalépítő szakaszokból és javítóműhelyekből áll.

b) A front raktárak a rendeltetés szerint beérkezett és kiűritendő anyagok átvételét, nyilvántartását, megóvását, őrzését, kiszerezését, komplettírozását, útbaindítását (kiadását) végzik. A tűzérségi raktáraknál ezenkívül lőszerbeszabályozási munkák folynak.

A raktárak kapacitását általában a *következő adatok jellemezhetik:*

– 500 vagon löszert, 10 000 m³ üzemanyagot, 400 tonna élelmet, 200 tonna ruházati anyagot, 800–800 tonna páncélos, illetve gépjármű technikai anyagot, 400 tonna műszaki, 50 tonna híradó anyagot, a katonakereskedelmi raktár részére 30 tonna különböző cikkféleséget tárolhat. A térképraktárban 30 millió térképlap tárolásával, kezelésével számolhatunk.

Valamennyi raktár alkalmas arra, hogy szükség eséréen egy-egy részleget különítsen ki.

A raktárak a dandárparancssok alárendeltségében vannak, azonban olyan szakkérdésekben, mint például az anyagok fogadásának, nyilvántartásának, őrzésének, komplettírozásának, szállítmányok előkészítésének, az anyagok kiadásának rendje, a megfelelő fegyvernemi és szolgálatfőnök, szakcsapat parancsnok utasításait hajtják végre.

c) A szilárd anyagot szállító önálló gépkocsi-szállító zászlóaljak rendeltetése az anyagi eszközök csapatokhoz, illetve a front (hadsereg, hadtest) raktárhoz történő szállítása, valamint a dandár raktárainak átszállítása áttelepülés során. Egy zászlóalj teherbíróképessége általában 1900–2000 tonna.

d) Az önálló üzemanyag-szállító zászlóalj rendeltetését az üzemanyagnak a front raktártól a hadsereg és a front közvetlen csapatok raktáráig történő szállítása képezi. Teherbíróképessége 1600–1700 tonna.

e) Az önálló hadtáp technikai javító-helyreállító zászlóalj rendeltetése a hadtáp technikai eszközeinek és gépjárműveinek kis- és közepes javítása. A zászlóalj 3 javító századból áll, ezek: gépjármű és technikai eszköz, üzemanyag technikai eszköz, élelmezési, ruházati és egészségügyi technikai eszköz javító század.

A zászlóalj a meglevő kapacitásával *egy nap alatt képes:*

- gépjárművet és műszaki technikát 20 db-ot;
- üzemanyag tároló eszközt 70–80 m³-t, csővezetékét 50–60 folyómétert;
- élelmezési technikát 20 db-ot, egészségügyi technikát 35 db-ot, ruházati technikát 10 db-ot megjavítani.

f) Az önálló kiszolgáló zászlóalj a dandár települési körzetének műszaki berendezését, az anyagi eszköz ki- és berakási munkáit végzi és őrzés-védelmi feladatokat lát el. Egy műszaki, két rakodó századból, egy-egy őrzés-védelmi és javító szakaszból áll.

A zászlóalj *egy nap alatt általában:*

- 45 árok típusú fedezéket, 5 fedett árkot, 3 vagon anyaghoz összesen mintegy 35 ezer m³ földmunkát képes végezni;
- állományával és rakodástechnikai eszközeivel 7–8 ezer tonna anyagi eszköz kirakását-berakását látja el;
- telepíthet egy diszpécser pontot, 20 forgalomszabályozó pontot és berendezhet, fenntarthat 50 km gépkocsi utat.

g) Az önálló tömeges üzemanyag-feltöltő század viszonylag új típusú hadtáp elem. Rendeltetése a technikai eszközök ütemes üzemanyag-feltöltése. Üzemanyag-szállító szakaszból és üzemanyag-feltöltő szakaszból áll. A század képes egy hadosztályt 1,5–2,0 óra alatt utántölteni.

h) Az önálló vízszállító század 1 fordulóval közel 150 m³ vizet képes szállítani.

i) A mozgó sütőüzemek a front saját sütőüzemmel nem rendelkező csapatait és intézeteit látják el friss kenyérrel. Napi kapacitásul 18 tonna kenyér készítése.

j) A mosoda osztagok a fehérnemű mosatását és javítását, a felsőruházat mosását és utánszínezését végzik. Egy osztag egy nap alatt 5600 kg szárazruha mosását képes elvégezni.

Összességében egy ellátó dandár átlagosan két hadseregből és front közvetlenekből álló csoportosítás, két napos tartalékát tárolhatja, ebből egy napi készletet a raktárak és szállító zászlóaljok gépjárművein, a másik napi készletet a földre rakva. Egy fordulóval 9,5 ezer tonnás rakományt képes felemelni. A dandár biztonságosan széttelepült elhelyezését 400 és több km²-es terület biztosíthatja.

A front egyéb hadtáp elemei a korábban ismertektől nem különböznek. Kapacitásuk, működési elveik megegyeznek „A csapatok (erők) hadtápbiztosítása hadműveletben” c. MNHF-ségi kiadványban foglaltakkal.

Sajátos helyzettel kerülünk szembe, ha egy adott koalíciós frontba más nemzetiségű hadműveleti magasabbegységek, egységek és csapatok tartoznak. Ezek rendszerint meghatározott hadtáp magasabbegységekkel, egységekkel és intézetekkel rendelkeznek, szervezeteik, készleteik általában azonos típusúak, az Egyesített Fegyveres Erők hadtápszervezeteinél meglevő kapacitásokkal, lehetőségekkel.

Legbonyolultabb feladat a hadtápnak azt a feltétlenül szükséges részét meghatározni, amely a nemzeti honvédelmi minisztériumok alárendeltségéből, a frontnak átadott nemzeti csapatok közvetlen biztosítását szolgálja. Ezt az egyes nemzeti hadseregeknél általában a központhadtápból különítik ki.

E kikülönített szervezeteket (nevezhetjük központhadtáp előretolt lépcsőnek), olyan számvetéssel szükséges létrehozni, hogy – a csapat és hadsereg hadtáppal együttesen – biztosítsák a koalíciós front állományába átadott nemzeti csapatok szükségleteinek kielégítését a hadművelet végéig, mely azt jelenti, hogy rendelkezniük kell a hadműveletre elegendő (mintegy 20 napos) készlettel, az adott nemzeti seregtest működését biztosító közúti-, vasúti csapatokkal, gépkocsiszállító eszközökkel, a központhadtáp előretolt lépcsőjétől a hadsereg ellátó dandárig (hadttest ellátó dandárig) történő szállításhoz; a szükséges mennyiségű tábori kórházi ágygal, sebesültekiürítő eszközzel.

A felsorolt feltételek teljesítéséhez koalíciós front keretében működő egy szövetséges hadsereg (hadttest) biztosítását végző központhadtáp előretolt lépcső szervezet – a hadsereg (hadttest) állományától függően – általában 1 központi ellátó dandárral (megközelítően azonos szervezeti a front ellátó dandárral); 1 közúti komendáns, 1 vasúti dandárral; 2–3 egészségügyi dandárral, (amely megközelítően azonos szervezeti lehet a front előretolt kórház bázissal) rendelkezhet.

A központhadtáp előretolt lépcső vezetésére speciális szervezet kerülhet létrehozásra, vagy pedig e funkciót a nemzeti honvédelmi minisztérium megfelelő hatáskörrel rendelkező operatív csoportja látja el.

Ha a szövetséges ország frontot hoz létre, ebben az esetben a csapatai biztosítására nem feltétlenül szükséges külön mozgó központhadtáp szervezeteket és eszközöket kiküldeni, e feladatokat közvetlenül a fronthadtáp végezheti el.

A koalíciós hadsereg (hadtest) állományába önálló magasabbegység(-ek) átadása esetén ennek biztosítására gépesített lövész, illetve harcokcsi hadosztályonként 1 szállító zászlóaljat (1300–1800 tonna) és 1–2 önálló egészségügyi osztagot célszerű kikülöníteni. Nagyon fontos feltétel, hogy az adott hadosztály, főleg azokból a speciális eszközökből, amelyekkel a koalíciós állományú hadsereg (hadtest) nem rendelkezik, növelt készletekkel rendelkezzen.

Nem érdektelen annak rövid áttekintése, hogy az új, korszerű hadtáp szervezeti elemek mennyiben befolyásolják a front hadművelleti szétbontakozását, például abban az esetben, ha a front támadó hadműveletet készít elő.

A hadművelleti szétbontakozás összetett fogalom. Olyan feladatokat foglal magába, mint a békében meglevő és az első hadművellet során létrehozásra kerülő front és hadsereg hadtáp csoportosítás megerősítése; a hadtáp magasabbegységek, egységek és intézetek előrevonása és átcsoportosítása az állandó helyőrségekből és a megalakulási körletekből a várható tevékenységek sávjába és körleteibe; az anyagi eszközök tömeges szállításának végrehajtása állandó raktárakból tábori raktárakba. Mindez az anyagi eszközök háborús lépcsőzésének, a hadtápvezetés rendszere szétbontakozásának figyelembevételével kerül megvalósításra és az ellátási feladatokra orientálva, a hadászati-hadművelleti készletek széttelepítését is magába foglalja.

A fronthadtáp hadművelleti szétbontakoztatása érdekében a hadtáp telepítése, a közlekedési utak és helyi hadigazdasági bázisok felhasználása érdekében a fronthadtáp részére hadtáp sáv kerül kijelölésre, amely az adott szuverén állam területének részét képezi, és amelynek sávhatárait – a VSZ politikai tanácskozó testületének döntése alapján – általában csak a legfelsőbb főparancsnokság direktívája határozhatja meg. Ennek különösen akkor nagy a jelentősége, amikor egy front szétbontakoztatása a koalícióba tartozó több állam területét érinti.

Általános elvként fogadhatjuk el, hogy egy-egy koalíciós állományú front hadtáp sáv mélységét – alapvetően a hadszíntér politikai, adminisztratív felosztásától függően – rendszerint az érintett szövetséges szocialista ország(-ok) államhatára képezi, figyelembe véve, hogy a hadtáp sáv mélységének növelése egy ország területének határain túl jelentősen bonyolíthatja, nehezítheti a hadtápbiztosítás kérdéseiben az érintettek közötti együttműködést. Ennek illusztrálására elegendő, ha csak nyelvi nehézségeket, az adott országok között esetlegesen meglevő közigazgatási berendezést, hatásköröket stb. említjük.

Ilyen esetekben azzal kell számolni, hogy a koalíciós front hadtáp sávjának korlátozott mélysége, valamint e területen az adott szövetséges honvédelmi minisztérium központhadtápjá meghatározott részének, valamint a honi légvédelmi csapatoknak és a fegyveres erők más haderőnemeinek elhelyezése, a fronthadtáp magasabbegységek, egységek és intézetek – hadművelleti elgondolásának megfelelő – széttagolt elhelyezéséhez bonyolult körülményeket teremt.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a fronthadtáp elemek szétbontakoztatásának azokat a körülményeit sem, hogy rendszerint a fronthadtáp sávjában bontakoznak szét a front légierő biztosítására létrehozott hadtáp elemek, anyagi bázisok és repülő technikai egységek is. Mindezek átgondolt együttműködést tesznek szükségessé. A feladat megoldása akkor lehetséges, ha az erők és eszközök elhelyezése a koalíciós front hadtáp sávjában, a front hadtáptörzs által kidolgozásra kerülő egységes terv alapján történik. Alapvető szabályként kell elfogadni

azonban, hogy ezt a tervet a front parancsnokságoknak az adott ország fegyveres erői központi (felső) vezető szerveivel szükséges egyeztetniük.

Abban a sajátos helyzetben, ha a koalíciós front állományába egy nemzeti összfégyvernemi, illetve harcokosi hadsereg vagy hadtest saját nemzeti területen bonrakozi szét, az adott hadsereg (hadtest) részére önálló hadtáp sáv kerülhet kijelölésre, különösen akkor, ha az adott seregtest önálló hadművelati irányban kerül alkalmazásra, illetve, ha az adott nemzeti hadsereg deszant elleni védelembe megy át. Ilyen hadsereg (hadtest) hadtáp sáv ugyancsak – az előbbiekr szerinr egyeztetett – front direktívában kerülhet kijelölésre.

A szövetséges hadseregek hadtápjának közvetlen szétbontakoztatását az előkészített tervekkel összhangban annak az országnak a nemzeti központi hadtáp szervei végzik, amely a hadsereget (hadtestet) a koalíciós front állományába ki-különíti.

A front hadtáp csoportosítás létrehozásánál legcélszerűbb azt az elvet követni, hogy a hadsereg (hadtest) hadtáp tagozat a teljes hadműveler folyamán az általa biztosított csapatok közvetlen közelében tudjon tevékenykedni (azoktól nem kevesebb, mint 100–125 km-re) és képes legyen ilyen feltételek mellett naponta a felhasznált anyagi készletek utánpótlására, a sebesültek és sérültek kiürítésére.

*

A front hadtáp felépítése támadó hadművelerben általában a következő lehet:

- a hadtáp csoportosítása azon első lépcső hadseregek (hadtestek) közvetlen biztosítására, melyek a fő és másik csapások irányában működnek;
- a hadtáp csoportosítás a Hadműveler Manőver Csoport ütközetbevetésének és tevékenységének, valamint a második lépcsők, tengeri és légi deszantok biztosítására;
- a hadtáp csoportosítása a front valamennyi csapata biztosítására;
- a hadtáp erő- és eszköztartalékai.

a) A főcsapás irányában működő első lépcső hadseregek (hadtestek) közvetlen biztosítására hivatott hadtáp csoportosítás az adott csoportosítás tevékenységének irányában helyezkednek el, a peremvonalától mintegy 60–120 km távolságra.

E csoportosítás alapját a front ellátó dandár képezi anyagi eszközkészleteivel. Tartozhatnak ide ezenkívül gépkocsiszállító, közúti és vasúti csapatok, csővezetéképítő magasabbegység(-ek), előretolt kórházbázisok (egészségügyi dandárok), sebesültkiürítő zászlóaljak és egyéb mozgékony hadtáp csapatok és intézetek.

Elvként kell elfogadni, hogy a front ellátó dandár ne legyen távolabb a hadsereg (hadtest) ellátó szervezettől egy fél napi gépkocsi útnál, azzal a számvetéssel, hogy a hadsereg ellátó dandár (hadtest ellátó szervezet) naponta feltöltésre kerülhessen, ezért az ellátó dandárok a peremvonalától általában 100–120 km-re bontakoznak szét. Ez a távolság lehetővé teszi, hogy a dandár 2–3 napig települhessen egyhelyben, elhelyezkedésükhöz mintegy 300–400 km² területet foglalnak el. Minden esetben törekedni kell arra, hogy a hadsereg ellátó dandártól ne távolodjon el egy napi gépkocsi fordulónyi távolságnál jobban. Az első települést célszerű vasútvonal mentén végrehajtani, ami lehetőséget teremt, hogy

részére az anyagi eszközöket vasúton, kirakó állomásra kiszállítsuk és így saját gepkocsiszállító eszközeit a csapatokhoz való kiszállításra használhassa fel.

A front állományába a hadművelet során beérkező hadtáp magasabbegységeket, egységeket, intézeteket a helyzettől és rendeltetésektől függően a vasúti helyreállító végpontjain célszerű szétbontakoztatni, vagy – amennyiben nem vasúthoz kötöttek – rendeltetésüktől függően a hadsereg sávjában előremozgítani olyan számvetéssel, hogy azok rövid idő alatt beavatkozhasznanak az ellátásba.

Ha a front a hadműveletek kezdetére csak egy ellátó dandárral rendelkezik, célszerű olyan módon szétbontakoztatni, hogy alapvető állománya a főirányban támadó csapatok biztosítását szolgálja, míg erői egyrésze azon csapatok biztosítására kerüljön felhasználásra, amelyek a másik irányban támadnak.

Az egészségügyi intézetek szétbontakoztatása a hadműveletek kezdetére célszerű a következők:

- a peremvonalától 60–120 km-re bontakozik szét részlegenként, a vasútvonalak közelében az a front mögöttes kórházbázis, melynek a legközelebbi körzetében levő katonai kórházak átadásra kerülnek;

- a hadseregek (hadtestek) támadási sávjában kerülnek előrevonásra az előretolt kórházbázisok (egészségügyi dandárok) készenlétben a hadművelet során történő szétbontakozáshoz. Amennyiben a front a hadművelet kezdetére nem rendelkezik mögöttes kórházbázissal, az előretolt bázisok (egészségügyi dandárok) korábban szétbontakozhatnak.

Az önálló egészségügyi osztagok a második lépcső csapatok és front tartalékok közelében helyezkednek el, az ellenség által mért tömeges csapások következményeinek felszámolásában történő részvételre.

A számvetéseknél célszerű figyelembe venni, hogy a hadműveletek kezdetére valamennyi első lépcső hadsereg (hadtest) sávjában olyan mennyiségű egészségügyi intézet bontakozzon szét, amely képes a sebesültek fogadására a hadművelet első két-három napja folyamán.

b) A Hadműveleti Manőver Csoport ütközetbevetésének és tevékenységének biztosítására a front hadtáp csoportosítását a front hadtápból viszonylag nem nagy, ugyanakkor mozgékony és manőverezőképes erőkből hozzák létre az ellátó dandár, gépkocsiszállító és közúti csapatok, tömeges üzcmanyagtöltő századok, front előretolt kórházbázisok és egyéb hadtáp szervzetek állományából. E csoportosítás létrehozásánál azt az elvet követik, hogy kapacitása és készletei feleljenek meg az adott Hadműveleti Manőver Csoport teljes mélységű feladata biztosításának. A csoportosítást a fontos, elsődleges anyagok szállításához a főerőktől elszakadó csapatok légi kiürítésére, katonai szállító repülőgépekkel erősíthetik meg. Ezek a csoportosítások a Hadműveleti Manőver Csoport és a második lépcsők ütközetbevetési terepszakaszainak közelében bontakoznak szét a „front hadtáp első lépcső”-t képeznek. A front hadtáp első lépcsőt általában a front hadtáp törzstől kikülönített operatív csoport vezeti.

A front hadtáp első lépcső erőinek és eszközeinek egy része átadható a hadműveleti manővercsoport hadtáp megerősítésére. Emellett a front hadtáp első lépcső ideiglenesen állományba veheti a Hadműveleti Manőver Csoport hadtápjából azokat a hadtápegységeket és intézeteket, amelyek nem rendelkeznek megfelelő mozgékonyassággal és így kevésbé vonhatók előre az ellenség mögöttes területeire.

E csoportosítást előre létrehozzák és a manővercsoport, illetve a második lépcső ütközetbevetésének terepszakaszától 50–80 km-re bontakoztatják szét, a front ellátó dandár és más front közvetlen hadtáp csapatok állományából. E csoportosításba egyes hadtáp szervezetek az első lépcsőben támadó seregest hadtápok erőiből és eszközeiből is kerülhetnek. A front ellátó dandár (vagy erőinek egy része) ebben az esetben az ütközetbevetés terepszakaszától rendszerint nem többre, mint 50–80 km-re bontakozik szét és készül fel a feladár végrehajtására.

c) A front hadtáp azon csoportosítása, amely a front valamennyi csapatát biztosítja az alapvető közlekedési irányokban, a hadtáp sáv mélységében helyezkedik el, általában a peremvonaltól 200–500 km-es mélységben. Rendszerint a front mögöttes bázist és részlegeit, a vasúti, közúti és gépkocsiszállító magasabbegységeket, egységeket, csővezetéképítő magasabbegységeket, a hadtáp őrgységeit, a mögöttes kórházbázisokat, kiürítő és egyéb hadtápegységeket és intézeteket foglalja magában.

A front mögöttes bázisok rendszerint a front hadtáp sáv mélységében a vasúti irányok mentén bontakoznak szét. Egy-egy bázis mélysége 80–100, szélessége 40–50 km lehet. Alárendeltségükbe anyagi készletekkel együtt állandó raktárak is kerülhetnek. Az anyagi eszköztartalékok csapatokhoz történő közelítésé érdekében a megindulási helyzetben a front mögöttes bázis részlegeket célszerű ha minél előbbre, azonban a peremvonalától nem közelebb mint 200 km-es mélységben helyezik el.

A front mögöttes bázist célszerű az alapvető vasúti irányokban 2–3 körzethen szétbontakoztatni. Távolságuk a megindulási helyzetben a bázisok rendeltetésétől és mennyiségétől függően a peremvonalától 60–80-tól 200–300 km-ig terjedhet.

A front mögöttes bázis szétbontakozásának rendje mindenekelőtt mennyiségüktől és a front állományába történő beérkezésüktől függ. Így, ha a hadművelet kezdetére a front csak egy front mögöttes bázissal rendelkezik, annak alapverő állományát célszerű a fő vasúti irányban szétbontakoztatni, a másik irányban pedig bázis részleget kikülöníteni és célszerű ebben az esetben az ideiglenes átrakó körlet szétbontakoztatásához egy bázis részleget tartalékolni olyan célból, hogy a vasút helyreállításának ütemében mozogjon előre.

Abban az esetben, ha a front két mögöttes bázissal rendelkezik, mindegyik egy-két vasúti irányban bontakozhat szét, olyan helyzetben, amikor idő hiányában a hadművelet kezdetére a front mögöttes bázis hiányzik, az adott állandó raktárak munkájának irányítására és munkájuk koordinálására a front hadtáptörzs operatív csoportot különíthet ki.

A front mögöttes kórházbázisokat célszerű az alapvető vasúti irányokban 2–3 körzethen szétbontakoztatni. Távolságuk a peremvonalától, rendeltetésüktől és mennyiségüktől függően 60–80 km-től 200–300 km-ig terjedhet.

A csővezetéképítő dandárok az állandó csővezetéktől és a front mögöttes bázis üzemanyagraktáraitól, vagy a központi fővonalai csővezetésektől bontakozhat szét a front ellátó dandárokig és a légierő bázisáig. Ezen kívül folyó akadályon történő üzemanyag átszivattyúzásra, rombolt vasúti csomópontok megkerülésére és a nagymennyiségű üzemanyagot tároló raktárakból is felhasználhatók üzemanyagok széttelepítésére.

Ha a front 2–3 csővezetéképítő dandárral rendelkezik, lehetőség adódik több csővezeték kiépítésére a csapatok támadásának egy, vagy több irányában.

d) A front hadtáp tartalék erői és eszközei a csapatok tevékenységének irányában helyezkednek el. Elhelyezésüket az motiválja, hogy rövid idő alatt jussanak ki az egyes váratlanul felmerülő feladatok végrehajtására; a csapatok harckészültségének helyreállítására és a hadtáp erőinek és eszközeinek hadművelet során történő kifejllesztésére.

A front hadtáp tartalékba a hadművelet kezdetére célszerű a következőket besorolni: lőszer és üzemanyagkészletekkel rakott szállítógépjárműveket, előretolt kórházbázisokat, önálló egészségügyi osztagokat, mögöttes kórház bázis részlegeket. vasúti, közúti, csővezeték építő és egyéb hadtápegységeket, intézeteket.

Légideszant alkalmazásának tervezése során fontos, hogy előre figyelembe vegyék a szükséges erők és eszközök kikülönítését.

A hadművelet során a hadtáp magasabbegységek, egységek és intézetek áttelepítése a csapatok hadtápbiztosítása megszervezésének terve szerint valósul meg, melyet – a szövetséges hadtáp vezető szervek javaslatait figyelembe véve – front hadtáp törzse dolgoz ki. A hadtáp áttelepülése alapvetően a csapatok előre-mozgásának ütemétől és a helyzetadta körülményektől függ.

Elvileg a front ellátó dandár és az előretolt kórházbázis távolsága a biztosítandó hadseregek (hadtest) csapataitól nem haladhatja túl a front szállítóeszközök fél napi furását (kb 150–200 km), amely a hadseregeknél felhasznált anyagi eszközök naponta történő pótlását és az időbeni egészségügyi segélynyújtást és sebesültkiürítést híztozíja.

A hadsereg ellátó dandárok és e feltételek között közvetlenül követhetik a csapatokat, nem elszakadva tőlük többre, mint 100–125 km. Széles lehetőségek adódnak a hadsereg anyagi biztosító dandár gépkocsi-szállítóeszközei bevonására az anyagi eszközszállításoz a front ellátó dandártól, valamint zászlóalj gépkocsijaiból a hadsereg anyagbiztosítási dandártól történő szállításra.

A csapatok napi 40–50 km-es támadási üteme esetén a front ellátó dandárt 3–4 naponként szükséges áttelepíteni. A front ellátó dandár teljes állománnyal, illetve erői egy részének előremozgatásával települhet át.

Az előretolt kórházbázisok (egészségügyi dandárok) a legnagyobb egészségügyi veszteségek helyeire mozognak előre és a peremvonalról 40–50 km-re bontakozhatnak szét, a szétbontakoztatott bázisok addig fogadják a sebesülteket, amíg az egészségügyi zászlóaljaktól (egészségügyi osztagoktól) levő távolságnk nem éri el a 120–150 km-t, mivel sebesültek kiürítése gépkocsi szállítóeszközökön nem tarthat 5–6 óránál tovább.

A front mögöttes bázis a hadművelet során rendszerint a vasút helyreállításának ütemében települhet át, időnként részlegeket küld ki az átadott előlfekvő vasútvonal szakaszokra. Ez a vasúti irány helyreállítási ütemétől függ és rendszerint 3–5 naponként kerülhet rá sor. Általános elvként kell elfogadni, hogy a front mögöttes bázis teljes állománnyal csak a hadművelet végére települ át.

A megindulási helyzetben szétbontakoztatott mögöttes kórházbázisok általában a hadművelet végéig helyben maradnak, ugyanakkor a hadművelet során beérkezők a vasúti helyreállítás ütemében előremozognak és a helyreállított vasútvonal szakaszokhoz kapcsolódva bontakoznak szét, felszabadítva ezzel a korábban települt előretolt kórházbázisokat (egészségügyi dandárokat).

Lehetséges a mögöttes kórházbázisok felhasználásának másik változata is: azok gépkocsin történő előremozgatása, amennyiben a szétbontakozási körletben kórház részére alkalmas épületek állnak rendelkezésre.

A közlekedési hálózat működtetésénél azt az elvet szükséges követni, hogy a szállítási távolságok a hadművelet folyamán főleg a mögöttes bázisoktól a front ellátó dandárokig, azoktól a HDS ellátó dandárokig a szállítóeszközök félnapos futási távolságát (150–200 km) alapvetően ne haladják meg. Ez biztosítja az ellátás szilárdságát a hadművelti hadtáp meghatározott tagozatában.

E rövid cikkben a szerző főleg a hadtáp szakállomány részére kíván a front hadtáp szervezetének, működésének további tanulmányozásához lehetőséget biztosítani.

A szárazföldi csapatok hadtápbiztosítása elméletében végbemenő változásokról, – a hadügyi forradalom tükrében

Csabai György őrnagy

A hadügyben¹ jelenleg is végbemenő forradalom a második világháború befejezése után kezdődött el.

„A hadügy forradalmán ma a fegyveres harc eszközeiben, a hadviselés módjában, a csapatok szervezetében, kiképzésében végbement és végbemenő változások összességét értjük, mindezek előtt a rakéta-atomfegyver megteremtésével.”² Vagyis a hadügyi fejlődéséről akkor beszélhetünk, ha annak minden területén, vagyis az alkotóelemeiben, így:

- a haditechnikában;
- a fegyveres erők szervezeti felépítésében;
- a hadviselés módjában és
- a személyi állomány kiképzésében minőségi és nem mennyiségi változások következnek be.

A hadügy forradalma több, önálló fejlődési szakaszra osztható. Ezeket a szakaszokat az alábbiakkal jellemezhetjük.

Az *első szakasz* az atomtöltetek létrehozásához, a *második szakasz* az atomtöltetek és a hordozó rakéták megjelenéséhez, valamint a rakéta-atomfegyver létrehozásához kapcsolható. A rakéta-atomfegyver rendszeresítése megteremtette a *haditevékenységek* gyökeresen új formáit és módjait.

A *harmadik szakasz* a haditechnika komplex automatizálása, a technika vezérlésének és a harctevékenység vezetésének automatizálása jellemzi a hadügy minden területén, de elsősorban csapatvezetésben, a tudományos ismeretek meghonosításában. Ez a szakasz napjainkban is tart még, bár egyes katonai teoretikusok szerint, már elkezdődött a negyedik szakasz.

Érezhető, hogy a hadügyi forradalomban a kiindulási alap, vagyis a változások elindítása a haditechnika, annak is a harci technikát alkotó csoportja.

¹ A hadügy: a háborúval kapcsolatos természeti és társadalmi, anyagi és szellemi tényezők összessége, illetve e tényezők hatása alatt álló és a háborúval kapcsolatos emberi tevékenység komplexuma. A filozófia és a hadügy kapcsolatának néhány kérdése. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 86. oldal.

² A hadügy forradalma. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1966. 111. oldal.

Erről Engels így írt: „Nem zseniális hadvezérek értelmének szabad teremtményei hatottak itt forradalmasítóan, hanem jobb fegyverek felfedezése és a katonai anyag megváltozása; a zseniális hadvezérek befolyása legjobb esetben arra korlátozódik, hogy a harcmódot hozzáidomítsa az új fegyverekhez és harcosokhoz.”³

A haditechnikában bekövetkező akár revolúciós, akár evolúciós fejlődési folyamat magában a hadtáphoz is, mint fegyveres erő szervezeti részéhez, alrendszeréhez a változások sorozatát indította el. Erről dr. Damó László vezérőrnagy, a hadtudományok doktora így ír: „A katonai elmélet fejlesztéséről” című tanulmányában (Honvédelem, 1984. 7. szám.): „A minőségileg új technikai eszközök és fegyverrendszerek tömeges szolgálatba állítása új tevékenységi módok és eljárások bevezetését, vezetési módszerek alkalmazását, katonai szervezetek létrehozását követeli meg, továbbá igényli a felkészítés és kiképzés, valamint az ellátás és biztosítás rendszerének változtatását, fejlesztését.”

Felmerülhet az olvasóban ezek után – és joggal –, hogy mit is értünk hadtáptechnikán, a hadtáp változását beindító anyagi bázison. Ezért itt szükségessé válik a definiálása. Ez – nézetem szerint – a következő:

„A hadtáptechnika a haditechnika egyik csoportjába tartozik és magában foglalja mindazon hadtápeszközök, -anyagok és -folyamatok összességét, amelyek a fegyveres küzdelem hadtápbiztosításában és annak közvetlen ellátásában alkalmaznak.”

A következőkben – a már több oldalról bizonyított minőségi változássorozat folyamatában történő bemutatására teszek kísérletet.

A szemünk előtt végbemenő változásoknak vagyunk szemtanúi akkor, amikor a Magyar Néphadseregbe beáramló új, korszerű harci technikai eszközök is elindítják az új kihatásokat maga után vonó láncreakciós folyamatokat valamennyi fegyvernemre, szolgálati ágra kiterjedően. Például a *szárazföldi csapatoknál* rendszerbe állított, vagy állításra kerülő harci technikai eszközöket többek között olyan tényezők jellemzik, mint pl.:

- a megnövekedett tűzerő, találati pontosság, hatótávolság, mozgékonyság, páncélvédettség;
- a rövid időn belül nagy anyagfogyasztói képesség;
- az integrált fegyverrendszerek vezetésében alkalmazott automatikus, vagy automatizált rendszerek és mások.

Egyidejűleg új fegyvernemek (hadseregrepülők, deszant rohamcsapatok stb.) és szakszolgálatok jöttek és jönnek létre.

Ugyancsak módosulások történtek a *szárazföldi csapatok harctevékenységei* módjaiban.

Napjainkban már csak támadásról és védelemről beszélünk. A találkozóharc például a támadás egyik válfaja lett. A módosulások kihatottak a szárazföldi csapatok harctevékenységeinek méreteire, így a feladatok mélységére, szélességére, függetlenül az alkalmazott fegyverfajtától.

A fentiekben csak vázlatosan felsorolt változások megkövetelik, hogy a hadtápelemélet, mint a marxista-leninista hadtudomány egyik tudományterülete (a hadigazdaság elméletével együtt), választ adjon mind a benne végbemenő változásokra, mind az újonnan felvetődött elméleti és gyakorlati kérdésekre.

³ Marx—Engels Művei. 20. kötet, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 164. oldal.

A választ marxista-leninista hadtudomány keretei között végzett hadtudományi kutatómunka eredménye adja, melyet a Varsói Szerződés tagállamai hadseregei hadtápszolgálatainál, így nálunk is, – de mindenekelőtt – és arra alapozva, a Szovjet Fegyveres Erők hadtápjánál végeztek el.

A következőkben a teljességre való törekvés igénye nélkül, vizsgáljunk meg néhány napjainkban végbemenő elméleti változást.

Vegyük mindjárt elsőnek a hadtápbiztosítás fogalmát a csapathadtápban: *a hadtápbiztosítás* magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.⁴

Az új értelemben vett hadtápbiztosítás fogalmát „A CSAPATOK (ERŐK) HADTÁPBIZTOSÍTÁSA HADMŰVELETEKBEN” című tankönyv –, amelyet a Magyar Néphadsereg Hadtápfőnöksége 1983-ban adott ki –, a 7. oldalon így fogalmaz meg:

„A hadtápbiztosítás magába foglalja az anyagi biztosítást, valamennyi anyagi eszközfejta utanszállítását, a közlekedés, a repülőtér-mérnöki, repülőtér-műszaki, mentő, egészségügyi, állategészségügyi, kereskedelmi, szociális, elhelyezési és pénzügyi biztosítást.”

Összehasonlítás nélkül is látható, hogy a fogalom megtartott biztosítási fajtaikat, kiváltak belőle, de néhány újjal bővült, illetve önállósodott, ez az állategészségügy.

Egyes katonai szakemberek felfogása szerint ma már *a közúti biztosításnak, vagy egyes elemeinek* a szárazföldi csapatoknál, így a csapathadtáptagozatra érvényes hadtápbiztosítás fogalmában is helye lenne. Nézeteiket azzal indokolják, hogy a szállítások volumene, a közlekedő járművek nagy száma is szükségessé teszi a kellő időben és jól berendezett utak meglétét.

A technikai biztosítás kiválásával ma már nem tartoznak a hadtápcapatokhoz a rakétatechnikai, a -javító és -vontató egységek, alegységek.

A technikai biztosítás önállósulásával egy már élő gyakorlat került „törvényesítésre”. Az új helyzetben a hadtápbiztosítás szervezésében jobban kell hangsúlyoznunk a kölcsönös együttműködés fontosságát a parancsnok fegyverzettechnikai helyettesével. Többek között előtérbe kerülnek az olyan kérdések, mint a lőszer, a műszaki, a vegyi- (a híradó)- anyagellátás, a szakcsapatok hadtápbiztosítása, a hadtáp technikai biztosítása, az őrzés-védelem, az után- és hátraszállítási utak elosztása (igénybevétele) és a hadtáp vezetési pont híradásának megszervezése. Ezáltal felelősségi körök, kompetenciák is tisztázódtak. Hiszen a parancsnok hadtáphelyettese a felelős a hadtáp felkészítéséért, felépítéséért, az anyagi eszközök (kivéve a rakéták) szállításáért, az után- és hátraszállítási utak használatáért, az anyagi biztosításért a neki alárendelt szolgálati ágakban, az egészségügyi és közúti biztosításért, az őrzés-védelméért, a hadtáphíradásért, a hadtáp vezetéséért, és a hadtápbiztosítás más feladatainak végrehajtásáért.

Ugyanakkor nem beszélünk hadtápmegszervezéséről sem, hiszen helyette hadtápbiztosítás megszervezését használjuk, más felfogásban.

Az elhelyezési és a pénzügyi biztosítás fogalmának a hadtápbiztosításhoz való tartozásával a jelenlegi szolgálati alárendeltség és feladatkörök nem módosulnak. Az idesorolást talán csak *az elméleti elhelyezésük* indokolja.

⁴ Csapathadtáp Utasítás (hadosztály-ezred) Htp/3. HM kiadása, 1965.

Természetesen az új hadtápbiztosítási fogalom helytállóságát a jövőben majd a mindennapok tapasztalatai igazolják, avagy – és ez a törvényt szerző –, hogy továbbfejlesztésre ösztökélik.

A hadtápbiztosítás az elmúlt esztendőekben a csapatok harctevékenysége biztosításának egyik fajtája volt. Napjainkban a harc minden oldalú biztosításához tartozik, annak önálló területe.

Vagyis a harc minden oldalú biztosításához az alábbiak tartoznak:

- a harcbiztosítás;
- a fegyverzettechnikai biztosítás;
- a hadtápbiztosítás.

A fentiek alapján végbement belső átrendeződést a következő ábrán szemléltetem:

Talán nem érdekelten, ha a fentiekhez még hozzátesszük, hogy Ivan Makarevics Golusko vezérezredes, a Szovjet Fegyveres Erők hadtáptörzsfőnöke és N. V. Varlamov a közös könyvükben felvetik a *hadtápbiztosítás* kérdés-körét.⁵ Ezek többek között azt is igazolják, hogy a hadtáp életképessége problémakomplexumot a jövőben csak komplex módon szabad és lehet vizsgálni. Ennek a vizsgálatnak és a gyakorlati megvalósításnak – véleményem szerint – a harc-

⁵ I. M. Golusko, N. V. Varlamov: A hadtápvezetés automatizálásának és modellezésének alapjai. Moszkva, 1982. Voennijzdat.

biztosítás fajtáin kell alapulnia. Ezáltal jelentősen növekedhet a szárazföldi csapatok védettsége. Ezek a tényezők a hadtáp működéséhez, az életképességéhez, és a teljesítménye fokozásához mindig szükségesek; de a jövő harctevékenységekben egyes esetekben döntő tényezővé válhatnak. Hiszen a valószínű ellenségnek a megnövelt hatósugarú fegyverei, a PGM-lőszerek⁶ a légi-földi harc koncepció új harci technikai eszközei, a felderítő-csapásmérő komplexumok csapásai ellen új módon, új eszközökkel és szervezetekkel, jól felkészített állománnyal is kell védeni a szárazföldi csapatok hadtápját. Különösen érvényes ez a dandár-, a hadosztály- és a hadsereghadtápokra.

Természetesen a válaszreakció másik útja lehet a szárazföldi csapatok hadtápjá légi mozgékonyságának kialakítása és fokozása.

Néhány gondolat a közelmúltban megváltozott paraméterekkel és feladatokkal kapcsolatban. Az új elvek szerint, például a támadás végrehajtható:

- a védelemben levő;
- a támadó;
- vagy a visszavonuló ellenséggel szemben.

A gepesített lövész- (harckocsi-) hadosztály harcfeladatának mélysége általában ötven kilométerig terjedhet, de megerősített körletek áttörésekor, vagy nehezen járható terepen 30-35 kilométer lehet. Az első lépcsőben támadó hadosztályok

- közelebbi feladatot; és
- távolabbi feladatot (az általában napi feladat is, kapnak. Az ellenség előkészített és műszaki védelmének valamint a megerősített körletének áttörésekor, és széles vízi akadályok leküzdésekor:
- közelebbi;
- további;
- távolabbi feladatokat határoznak meg hadosztályok részére. A második lépcsőben levő hadosztály közelebbi feladatot és további támadási irányt kap.

A felsoroltak valamennyien összességükben és egyenként is hatást gyakorolnak a szárazföldi csapatok hadtápbiztosítására. A harcfeladatok száma, a harcrend feleltetése, a támadás üteme és a többi tényezők maguk után vonták:

- a hadtápok módosított szervezetét, a felépítését, az áttelepítését;
- az anyagi biztosítás módjának, az utánszállításnak;
- és az egészségügyi biztosítás rendszerének az új helyzethez való igazítását, a sok más belső és csatlakozó elemmel együtt. Többek között beléptek a repülőter-műszaki, a repülőter-technikai és közúti biztosítás feladatai is.

Ilyenformán nem fogadható el a Háború és Hátország (szerkesztette Miczyślan Obiedziński, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1971.) című könyv VII. fejezetében a 139. oldalon található Lesław Dudek illuzórikus megállapítása:

„Összegezve úgy tűnik, hogy a hadosztályhadtáp a szervezeti fejlődés lezárt és a jelenlegi feladatokhoz alkalmazkodó fokára ért. A további változások, legalábbis a legközelebbi jövőben, előreláthatólag inkább technikai tökéletesítéseket jelentenek majd.”

A hadosztály például tevékenykedhet, mint hadsereg hadműveleti manővercsoport. Ez esetben a 3-5 napos alkalmazás során első napi, közelebbi és tá-

⁶ PGM = Precision Guided Munition = Nagy pontosságú lőszerek.

volabbi feladatokat (körleteket) kaphat, valamint összpontosítási és megindulási körleteket jelölnek ki számukra. Ilyen esetben nem a megszokott hadtápbiztosítási rendszerre van igény, hanem annak a harcéljárasi módhoz, vagyis alkalmazásnak az adekvát hadtáp-feltételrendszerre van szüksége. Ezért a *hadműveleti manővercsoportnak* – a vele szemben támasztott követelmények kielégítése érdekében – *olyan önálló és belső hadtápbiztosítási rendszerre van szüksége, amely az előljáró hadtápforrásoktól elszakadva, az alkalmazás időszakára képes a hadműveleti manővercsoport teljes terjedelmű hadtápbiztosítására.*

Egészen röviden a védelem kérdéséről. Ma a védelem lehet előre elkészített, vagy a harc folyamán megszervezett. A hadosztály védősávot, az ezred védőszakaszt, a zászlóalj védőkörletet kaphat.

A paraméterek a következőképpen alakultak:

Megnevezés	Védelem	
	Szélessége km-ig	Mélysége km-ig
Hadosztály	30–45	20–25
Ezred	10–15	12
Zászlóalj	5	3

Ezek a paraméterek változásokat idéztek elő a hadtápok telepítésében, az után- és hátraszállítási útvonalak megnövekedésében, az anyagi készletek felhalmozási helyében, a sérültek ellátására kerülő időpontokban és másokban, amelyek elsősorban a hadtápbiztosítási rendszer másfajta felépítésében és működtetésében juthatnak kifejezésre.

Egyik következtetésünk az is lehet, hogy a harcrend, a hadműveleti felépítés, a *csapatcsoportosítások szerinti hadtápbiztosítás tervezését, szervezését és végrehajtását, valamint hadtáp ilyen csoportosításának kialakítását teszi (teheti) aktuálissá és kötelezővé.*

A csapathadtápban, a hadsereghadtápban és központhadtáp mozgékony csapatainál az elmúlt időszakban végbement szervezeti, alkalmazási és kiképzési változások is a tanulmányban vázolt folyamatnak megfelelően történtek.

E kérdéskör a Hadtápbiztosítás 1982. évi 4. számában került kibontásra.

Összegezhető, hogy a szárazföldi csapatok hadtápjánál a változások elindítója a harci technika és az annak biztosítására hivatott hadtáptechnika együtt a korszerűen kiképzett hadtáptiszttel és hadtápkatonával, az utóbbiak vezető szerepe mellett.

Ha a NATO szárazföldi csapatainak hadtápját megvizsgáljuk, arra a következtetésre juthatunk – például az USA Európában állomásozó szárazföldi csapatainak hadtápjá vonatkozásában a „Hadosztály-86” struktúrájának megfelelően –,

¹ Ezt az elvet úgy nevezik, hogy „AIRLAND BATTLE-2000”, azaz légi–földi hadművelet-2000 elve, amely magába foglalja a „FOLLOWON-FORCE ATTACK”-ot-, azaz a megelőző, mély (preventív) csapást, kb. 40–400 kilométer mélységben.

hogy átszervezéseket hajtanak végre az új harci⁷ és hadtápbiztosítási elveknek megfelelően. Céljuk az, hogy a szárazföldi csapatok megnövekedett harci lehetőségeinek, mobilitásuknak (légi és földi) feleljen meg a hadtápjuk, különösen a lőszer- és üzemanyag-ellátásban, valamint az összes anyagi eszköz utanszállításában.

A jövőben tehát – a korunk tudományos-technikai eredményeit szervezően magába integráló – olyan hadtáptechnikára van szükség, amiben egyesítésre kerülnek mindazok a tulajdonságok az eszrefordulóra, amelyek révén fokozható, vagy ugrásszerűen emelhető a szárazföldi csapatok hadtápjának:

- az előállító (termelő);
- az adagoló, töltő, kiszerező;
- a gyógyító és ellátó;
- a szállító (földi és légi);
- az áteresztő;
- a forgalmazó;
- a szolgáltató;
- az építő-helyreállító; és
- a hadtáptechnikai eszközöket javító-felújító kapacitása, képessége.

De számítani kell az új képességek szükségszerű megjelenésére is.

A koalíciós harctevékenységek hadtápbiztosítása érdekében pedig *emelni szükséges a szárazföldi csapatok hadtápjainak interoperabilitását.*⁸

A fejlesztés egyik útja (változata) a szelektív fejlesztéssel és ezzel összekapcsolt szelektív visszafejlesztés is lehet, a kontinuitás érdekében.

Azért, hogy ezen a téren az elért eredmények mellett újabb eredményeket érjünk el, szükség van a Varsói Szerződés hadseregei hadtápszolgálatával és a magyar népgazdasággal megvalósítandó szoros és gyümölcsöző együttműködésre, a meglevő bázisok lehetőségeinek hatékonyabb kiaknázására. A hadtápelmélet egyik fontos feladata a gyakorlatból fakadó, de az alkalmazást megelőző elméleti és gyakorlati eredmények összegezése, bevezetése, majd továbbfejlesztése a korszerű harc sikeres hadtápbiztosításának megvalósítása érdekében. Mindez a V. I. Lenin által megfogalmazott dialektikus ismeretelméleti módszer természetéből következik, vagyis: „az eleven szemlélettől az absztrakt gondolkodáson át a gyakorlatilag folyamatából”.

Befejezőképpen még egy gondolatot engedjen e sorok olvasója. Mostanában egyre jobban csábítóvá válik félretenni az elméletet, és minden figyelmünket a közvetlen gyakorlatra irányítani, mondván: a problémákat úgyis a gyakorlatban kell megoldani. A válasz kissé sántít, hiszem, hogy bár a jelenségek nem alkalmazkodnak csak egy tudományhoz, így a tanulmányban is tárgyalt problémák komplexek, igazi és hatékony megragadásuk csak minden oldalúan lehetséges. Ezért is törekedni kell arra, hogy amikor végképp szükségessé válik, egy tudomány határai ne korlátozzák az elemzést. Ugyanakkor a transzpolálás, vagy inkább a kiterjesztés említett veszélyétől továbbra is óvakodni kell.

Ebben az MN Hadtáptörzs és a szolgálarfőnökségek mellett jelentős feladat és szerep hárul a tanintézetekre, a kijelölt kutatóhelyekre, mind az alap,

⁸ Az interoperabilitáson a szervezetek azon képességét értjük, amely szerint képesek más szövetséges katonai szervezetektől szolgáltatást elfogadni, illetve azok részére szolgáltatást nyújtani.

az alkalmazott kutatás, mind pedig az adaptáció vonatkozásában, a szakadatlanul megújuló hadtápelmélettel kapcsolatosan is.

Ebből az aspektusból vizsgálva a szárazföldi csapatok hadtápelméletét –, talán lehet, hogy az ma is számos kérdésben még adós (maradt) a gyakorlat részére? Mindeneserre az összegzést és a tennivalók megfogalmazását jól szolgálta a Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsa 1985. február 26-án megtartott ünnepi ülése – a felszabadulás 40., a Varsói Szerződés megalakulásának 30. évfordulója alkalmából.

(Az ábra a folyóirat végén található.)

Gondolatok egy elméleti konferencia anyagának tanulmányozása során

Török István őrnagy

A „Honvédelem” 1981. évi 2. sz. különkiadása teljes terjedelmével közreadta „A gépesített lövészcsapatok komplex feltöltése tárgyú elméleti konferencia anyaga” c. előadások és hozzászólások gyűjteményét.

Igen nagy érdeklődéssel és figyelemmel tanulmányoztam ezt a rendkívül fontos témával foglalkozó anyagot. Úgy gondoltam, hogy sokakban számos gondolatot fognak ébreszteni, tehát vártam, hogy milyen hozzászólások, vagy állásfoglalások jelennek meg a témával kapcsolatosan, mivel úgy éreztem, hogy egy sor megállapítást meg kellene erősíteni, illetve egynéhány megfogalmazással kapcsolatban pedig észrevételeket kellene még tenni. Sajnos ez csak remény maradt. Ezért határoztam el, hogy tovább nem várva, elmondom gondolataimat.

Amint azt az „Előszó” (3. oldal) is kiemeli „A konferencia aktuális és előre mutató megállapításaival jelentősen hozzájárult a ... tanintézetek tanári- és hallgatói állománya felkészítésének hatékonyabbá tételéhez” én magam is – mint a kiképző bázis közlekedési kiképzési alosztályának vezetője – erre a célra használok fel azt az irodalmat.

Az anyag többszöri áttanulmányozása után az egységes és helyes értelmezésre törekedve vizsgáltam azt, hogy mit, mikor, hogyan vihetnék be a tanárok felkészítésébe és esetleg a hallgatók oktatásába. Ez a törekvésem azonban egy sor lényeges kérdésnél nem járt sikerrel, mert bennem – szerintem indokoltan – felmerülő gondolataimra még utólagosan is választ, állásfoglalást kellene kapnom, az oktatómunka megalapozottságának biztosítása érdekében.

Mindezek előrebecsátása után elmondom gondolataimat, úgy ahogyan azok az anyag többszöri tanulmányozása után felmerültek.

Elsőként kerestem, hogy mit értek a címben is szereplő „A csapatok komplex feltöltése” fogalom alatt. Az MNHF-ség törzs szerzői kollektívája a meghatározás közreadását kiemelten nem tartotta szükségesnek, bár sokoldalúan elemzi magát a feladatot. A hiányérzetem megalapozott még akkor is, ha (10. oldal) az anyagban a vezetés színvonalának további javírása cím alatt található ilyen meghatározásra való törekvés. Miért lehet ezt kijelenteni? Azért, mert ebben a meghatározásban azt írják, hogy „A hadtápbiztosítás *tervezésének* komplex jellege alatt azt értjük, hogy az előljáró a teljes mélységre tervezi meg a biztosítást, az utánszállítást, a hadtápcsapatok mozgását, figyelembe véve valamennyi alárendelt tagozat lehetőségeit, körülményeit és feladatait.” Tehát ez a megfogalmazás a *tervezés komplexitását* emeli ki, illetve határozza csak meg.

Nem lehet kétséges senki előtt, hogy a csapatok komplex, tömeges és egyidejű feltöltése mint a jövőbeni „alapeljárás” csak akkor valósulhat meg, ha a hadtápbiztosítás megszervezésének vezetési folyamatában **megteremtik a végrehajtás előfeltételeit**, de ez még a címre vonatkozóan nem egyértelmű meghatározás.

Az első előadás szerzői (19. oldal) viszont így foglalnak állást: „Véleményünk szerint a csapatok anyagi eszközökkel való feltöltésében a komplex jelző nemcsak azt jelenti, hogy a harcból kivont ezred anyagi szükségletét minden anyagfajtából kielégítjük, hanem azt is, hogy a feltöltés gyakorlati végrehajtásában a csapathadtáp-tagozat összes erőit és eszközeit (hadosztály + ezred + zászlóalj) együttesen alkalmazzuk.”

A konferencia második előadása sem törekszik a fogalom meghatározás-szerű ismertetésre, de hivatkozik az „Irányelvek”-re, amely kimondja: „A hadtáptörzsek által meghatározott utanszállítási feladatokat egyes irányokban az ellátó egységek és alegységek állományából összcállított komplex összetételű szállítmányokkal szállítólépcsőkkel kell végrehajtani” (24. oldal), majd ennek elősegítőjeként rátér egy új fogalom, az „egységellátmány-fajták” meghatározására és részletes ismertetésre.

A korreferátumok közül a második érezte még szükségességét annak, hogy a fogalommal kapcsolatban a saját véleményét leírja, de szerényen, csak zárójelbe téve a lényegét. Az anyagban ugyanis (48. oldal) ez található: „Az üzemanyagfeltöltés úgyncevezett komplexitását (a feltöltési módozatok együttes alkalmazását) a „PAJZS-79” gyakorlaton bemutatottak felcselezésével érzékeltetem.”

Így egymás mellé felsorakoztatva a különböző megfogalmazásokat, önkéntelenül adódik az az igény, hogy ha már a mindennapos munkánk során használni akarjuk a komplex feltöltés fogalmát, akkor tegyük egyértelművé és úgy követeljük meg további használatát.

Magam részéről – támaszkodva a konferencia anyagára és a latin komplex szó jelentésére – az alábbi meghatározást szeretném ajánlani: *A csapatok komplex feltöltése alatt a biztosítandók érdekében alkalmazott azon ellátó alapeljárást kell érteni, melynek során az ellátó erőket, eszközöket és korszerű módszereket optimálisan együtt alkalmazva valósul meg a csapatok szükségleteinek kielégítése, a parancsnok által meghatározott módon.*

Bárki azt mondhatja ezt olvasva, hogy ebben nincs semmi új, hiszen ismert elveink szerint eddig is ilyen módon gondolkodtunk és tevékenykedtünk. Ebben van igazság, de a figyelmünk felkeltésével, a szemléletünk alakításával mégis hozzájárulhat a munkánk jelentős javításához. Ugyanis ebben jut kifejezésre a hadtáphelyettesek anyagi biztosításáért való felelősségének lényege, mert az az elgondolásuk, hogy az alárendeltek közül kit, milyen sorrendben, milyen határidővel, hol, a nap folyamán hányszor, összevontan, vagy külön-külön milyen mozgókészletekből terveznek ellátni, eleve meghatározza a csapatok komplex feltöltésének lehetőségét, terjedelmét, rendjét és módját. Majd parancsnoki döntés után pedig minden – a végrehajtás megszervezéséért felelős – illetékes szakember ennek megfelelően tevékenykedik. A hadtáptörzsek koordináló, szervező munkái a végső befejező mozzanatokig arra irányulnak, hogy felelősséget vállalva a csapatok megkövetelt szintű hadtápbiztosításáért, nem hagyják figyelmen kívül a megvalósításban részt vevő szakágazatok optimális alkalmazását és az ellátó szervezetek életképességeinek legteljesebb értékű megóvását sem.

A következőkben azokkal a résztvevőkkel kapcsolatban mondom el gondolataimat, amelyeket a konferencia a korszerű anyagelőkészítés, feldolgozás stb. érdekében ismertetett. Abból indulok ki, hogy az előtanulmány (5. oldal) a kitűzött célok között a többi mellett az alábbiakat tartalmazza: „ebből kiemelve bemurassuk az egységcsomagok, egységgrakományok és egységszállítmányok kialakításának lehetséges változatait.” Ez világos, érthető cél, de ugyanez az anyag a 8. oldalon szakasz-, század-, osztály-, zászlóalj szintű komplettezésről, mint *egységkészlet* létrehozásáról fejt ki véleményét. A következő bekezdésben ugyanezen probléma elemzésénél *egységellátmányok* fogalmat használ. Tovább szaporítva az új megnevezések számát a 11. oldalon a *típuskészlet* fogalom felvetésével, amely majd a tervezés alapját fogja képezni a számítógépes tervezés során. **Ezideig tehát hat fogalmat kellene helyesen értelmezni és jövőben megfelelően használni, pedig csak hármat tűztek ki célul.**

A második számú előadás címe szerint foglalkozik: „az egységcsomag, egységgrakomány és egységszállítmány képzésének, alkalmazásának elméleti- és gyakorlati kérdései, a hadműveleti hadtáp alsótagozatától a harcorig, a harcjármű-ig” című témával.

Tehát felismerhető, hogy azzal a *bárom* fogalommal kíván foglalkozni, amelyeket az előtanulmány is az 5. oldalon a céloknál felsorolt. Ennek ellenére az első alcím már az „*egységellátmány fajták*”-ról, tehát egy új fogalomról beszél. Sőt ennek értelmezését is közreadja. Az anyag 24. oldalán ugyanis ez áll: „az egységellátmány fajták egy, vagy több anyagi szolgálat azonos, illetve eltérő rendeltetésű cikkeiből számvetések alapján, előre meghatározott célnak és tevékenységi időszaknak megfelelően különböző szervezetek- és harci technika komplex ellátásához egységgrakományt képező eszközre (eszközbe) készletezett szállító eszközökön továbbított anyagi eszközök összessége.

Ez az egységellátmány fogalom okozta számomra a legnagyobb gondot. Számtalanszor elolvastam, elemeztem és mégsem tudtam vele megbarátkozni, mert hasznosságát, szükségességét nem lárom. Az értelmezésben maguk a szerzők sem állapodtak meg, mert az előtanulmány a 8. oldalon ezt írja: „a legkedvezőbb persze az lenne, ha az ipar, vagy a hadtáp felsőtagozatok hoznák létre ezeket az *egységellátmányokat*, ez azonban nem valósítható meg.”

Ez tehát az egyik megítélés. Viszont a második előadás 24–25. oldalán leírt értelmezés cleve kizárja annak még a lehetőségét is, hogy az ilyen egységellátmányokat az iparban létre lehessen hozni (természetesen ez alól az egységcsomag feltétlenül kivételnek tekintendő). Az értelmező szótár 284. oldalán az „*ellátmány*” magyarázatára ezt találtam: „valamely szerv (vagy személy) szükségleteire költségvetésileg biztosított összeg.” Ennek a fogalomnak a lényegét valószínű a szerzők is figyelembe vehették, mert a meghatározásban benne van, hogy a számvetések alapján előre meghatározott célnak és tevékenységi időszaknak megfelelően, különböző szervezetek és harci technika komplex ellátásához ... stb. készletezett anyagi eszközök összességéről beszél. Kézenfekvő tehát, hogy ilyen elvárásokat egy, vagy több anyagi szolgálat azonos, illetve eltérő rendeltetésű cikkeiből *nem lehetséges az iparban*, vagy a hadtáp felső tagozatában megvalósítani.

Gondolkodtam azon is, hogy hogyan lehetne használni ezt a fogalmat az anyagi biztosítás tervezése során, vagy a hadtáp intézkedések, parancsok megfogalmazásakor, vagy kialakulhat-e valamilyen egységes nagyságrendje, vagy mértékegysége ennek a fogalomnak. Úgy gondolom, hogy a válasz csak nemle-

ges lehet. Hangsúlyozom ugyanakkor, hogy csak a gyűjtő általános *egységellátomány* fogalmat kifogásolom és javaslom elhagyni. Feltétlenül szükséges és széleskörűen alkalmazható, illetve már alkalmazott az *egységcsomag* kategória, melyre a 25. oldalon közreadott meghatározás, a polgári életben használatostól eltérően ugyan, de számunkra hasznosan és teljeskörűen tartalmazza az alapvető jegyeket, tehát a fogalom jó, legfeljebb az „azonos minőségű” kifejezést kellene elhagyni belőle, hiszen a minőség azonossága nem lehet feltétele az egységcsomag kialakításának.

Eltérő a véleményem viszont az *egységrakomány* fogalomról, amelyet fontosnak és ilyen módon a szállító eszközökre vonatkozóan használandónak ítélek ugyan meg, de más értelmezést tartanék szükségesnek. A 25. oldalon levő meghatározás utolsó mondatrésze teszi lehetetlenné az egységes értelmezését. Ez pedig így hangzik: „az egységrakomány... a különböző alegységek, illetve egyes harci technikai eszközök, egy időszakra, vagy feladatra számvetett szükségleteinek kielégítésére szolgál.”

Ila a meghatározásban levő kritériumot végig gondolja valaki, azonnal felteheti a kérdést, hogy ugyanez vajon nem mondható el egy hagyományos módon képezett rakományról? De bizony sok esetben egyetlen szállító eszközön kézi erővel létrehozott rakomány is szolgálhat az előbb említett célok kielégítésére.

Szerintem az *egységrakomány* megnevezést *jelzői* értelemben kellene használni minden olyan rakományra, amelynek zömét egységcsomagok alkotják és amelynek rakodásához rakodógép alkalmazása feltétlenül szükséges, mivel ennek hiánya esetén sokkal bonyolultabb a kényszerű kéziratkodás.

Tekintettel arra, hogy az egységcsomag képzés még hosszú ideig nem válhat általánossá, a rakodásszervezéshez elengedhetetlen az idejében megadott információ, hogy mely szállító eszköz rakománya áll egységcsomagokból, hiszen a rakodógépek korlátozott száma miatt bármely anyagátadási helyen külön rakodófrontot célszerű kijelölni az egységrakományos és külön frontot a szokványos rakományú eszközök számára.

Meghatározásszerű megfogalmazásban én az alábbiakat ajánlanám: „*Egységrakománynak tekintendő mindazon szállítóeszköz rakománya, amely egységcsomag képző eszközökön (eszközökben) van elhelyezve és amelynek át, vagy lerakásához rakodógép alkalmazása szükséges.*” Ilyen módon biztosítottnak látszik a fogalom használhatósága és hasznossága is.

Indokolt ezek után az is, hogy vizsgálat alá vegyem az úgynevezett *egység-szállítmány* fogalmat is. Az eddigi, még hozzá gyakori, de meggondolatlan szállítmány szóhasználat miatt sokan úgy vélik, hogy itt aztán nincs helye semmiféle elmélkedésnek, pedig nagyon is van. Nem a szóhasználat vitatott, hiszen a régóta használt vasúti csapat- és anyagszállítvány fogalmát minden érdekelt érti és hasznosságát elismeri, de a közúti szállítások terén nincs egységes állásfoglalás. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a 204/20, 1983. számú „Szakutastás”, melynek 3. sz. melléklete a közúti szállítmányszámok képzését, nem a szállított (tárgyak, illetve dolgok) rakományok szerint képeztetik, hanem aszerint, hogy melyik katonai szervezet diszpécsera adja meg az engedélyt a helyőrségen kívüli szállításra. Pedig az értelmező szótár is az együtt szállított tárgyakat, dolgokat, azaz rakományokat nevezi szállítmánynak (MÉSZ. 1243. oldal).

Úgy gondolom, hogy most (már eljött az ideje a közösen elfogadható nézetek kialakításának. Én azokat, a már korábbiakban is megnyilvánult törekvése-

ket támogatom, melyek a szállítmány fogalmát az anyagi szolgálatok és a szállító szervek érdekeinek, pontosabban a különböző raktárak belső munkálatainak elősegítése céljából veszik figyelembe. Tudott dolog, hogy a kiszállításokra és a raktárakon belüli anyagvételezésekre való felkészülés alapját a raktárak birtokában levő azon operatív nyilvántartás képezi, amely forgalmi rendszámoként részletezve cikkszám, egységcsomag (komplett) és mennyiség szerint tükrözi a valódi anyagkészletet, illetve vázlaton ábrázolja a szállítóeszközök róló állásait. Ezen nyilvántartások alapján és a kapott elosztók, vagy utalványok mutatói szerint kell forgalmi rendszám szerint az egyes anyagszállítmányokat kialakítani, azaz a járműveket kijelölni, a kísérő (átadó) személyt megnevezni, felkészíteni és okmányokkal ellátni. Hozzátehetjük, hogy egy azon raktáron belül is külön szállítmányt kell képezni címzettenként is, illetve szállítási célhelyenként is. Az anyagszállítmány megalakítása, ellenőrzése után, vagy a raktármegbízott szakközege, vagy a szállító alegység parancsnoka a járműcsoportot bevezeti gyülekezési helyre, ahonnan majd az oszlopparancsnok intézkedése szerint vonul az a hesorolási pontra, ahol a közlekedés szempontjából nézve, valamelyik eleme (meghatározott számú lépcsője) lesz a szállító oszlopnak.

Kézenfekvő ezek előrebecsátása után, hogy én *közúti szállítmány* megnevezést tartanék előnyösebbnek, mivel az egységszállítmány összetett kifejezés első tagjának, az „egység” előszónak, nincs konkrét tartalma.

A közúti szállítmány fogalmát én így határozom meg: „*Közúti szállítmánynak tekintendő bármelyik anyagi szolgálat azon anyagmennyisége, mely egy, vagy több gépjárművön elhelyezve egy raktárból egyidejűleg egy ellátandó részére csoportosítva, azonos menetvonalon, ugyanazon rendeltetési helyre kerül elszállításra, illetve a vételezők számára a raktáron belüli átvételre.*”

Idevonatközo záró gondolatként elmondom, hogy szerintem következetesen kellene a jövőben is használni a *szállító oszlop* fogalmat, minden olyan esetben, amikor valamely ellátó szervezet körletéből egy-egy szállítási feladatra gépjárművek önálló csoportja útba indul. Fogalma ismert és jó, tehát nem módosítandó. Ez azonban nem zárja ki, hogy olyan esetben, amikor valamely ellátó szervezet pl. áttelepülést hajt végre, akkor *menetoszlop* kifejezést használjunk, függetlenül attól, hogy a gépjárművek éppen szállítanak is közben.

Az ilyen, egyesek előtt lényegtelennek tekintett különbségek tulajdonképpen fontosak, mert a tevékenység valódi tartalmára mutatnak rá és mind a megszervezést és mind a végrehajtást sikeresebbé tudják tenni. Ezért ne tekintse senki szörszálhasogatásnak, ha vitába szállok a 13. oldalon található „a komplex szállítmánykísérő” megnevezés létjogosultságával is.

A szállítmánykísérő kifejezés a vasúti szállítás gyakorlatából lopakodott át a közúti szállítás területére. Csakhogy ami ott indokolt és egyértelmű, mert néhány vasútikocsit kitevő szállítmányt kell kísérve őrizni, nem felcélve az egész vonatért, amely továbbítja a szállítmányt, az nem elégti ki a közúti szállítás sajátosságaiból adódó követelményeket.

Tudvalcvó, hogy a szállítógépjárművekben rejlő teljesítőképesség az egyenként történő közlekedés esetén lenne számunkra a legkedvezőbbén kihasználható, mégis – ismert okok miatt – főként az alsóbb tagozatokban az oszlopban való közlekedés lesz a jellemző és a meghatározó közlekedési mód.

Szintén ismert okok miatt meg kell szervezni a szállító oszlopok biztosítását, tehát *mindig az egész oszlopét* és teljes értékűen az oszlop összetételének tervezett megváltozásáig terjedő időtartamra.

Azt ajánlanám a szerzőknek, hogy azt az egyébként helyes gondolatot, amelyet a 13. oldalon leírtak, így módosítsák: „a kiképzésnek alapvetően a *komplex aszlopbiztosítási*, tehát fegyveres őrzés-védelmi, tőpfe- és légvédelmi, rakodási, rakomány átrendezési, útherendezési, forgalomszabályozási, anyagi, egészségügyi-, és technikai biztosítási (TZR szintű) irányban kell integrálódnia.”

Az eddig elmondottak egy picit sem csökkentik annak a törekvésnek az értékét, amely megérthető a konferencia anyagának figyelmes tanulmányozásakor. A jobbitó törekvés végső célja a közúti szállítások sikeres teljesítését akadályozó tényezők kiküszöbölése.

Ez az anyag igen sok helyes megállapítást tartalmaz, a technika és szervezeti fejlesztés, a működési rend és módszerjavítás, valamint a vezetési színvonaljavítás kérdéseinek elemzése alapján. További mondanivalómat ezekre vonatkozóan fejtem ki. A szerzők a 9. oldalon ezt írják: „a működési rend fejlesztése vonatkozásában el kell háritani minden akadályt az *átrakás nélküli* szállítások következetes megvalósításának az útjából.” A jó szándék enyhíti ugyan ennek a követelménynek a maximalista jellegét, de arra is gondolni kell, hogy csak olyan célokat érdemes megfogalmazni, melyeknek megvannak az előfeltételei és teljesítésére ösztönözni lehet az illetékeseket.

Vizsgáljuk meg az átrakás nélküli szállítás általánossá és teljes mélységűvé tételének egyik, de legfontosabb tárgyi akadályát, a *szállító eszközök különbözőségét*.

Ismert tény mindenki előtt, hogy a gépjárművek terepjáró képessége csak a magasabb egységek ellátó szervezetéig bezárólag biztosított, tehát ott, ahol ez a képesség azért elengedhetetlen, mert az úgynevezett csapatutak helyreállított-sági szintje törvényszerűen (viszonylag) alacsony színvonalú lesz.

A seregstetek ellátó szervezeti viszont a polgári életből bevonultatott *közúti* gépjárművekkel fognak rendelkezni, amelyeket – különösen bizonyos évszak- és időjárási viszonyok között – csak addig lesz szabad előre küldeni, ameddig a közúti komendáns csapatok ki tudják fejleszteni a hadsercgutakat.

Ezenkívül az a tény is figyelembe veendő, hogy a csapathadtáp mögött a mélység felé fokozódóan mind nagyobb és nagyobb teherbírású gépjárműveket terveznek alkalmazni.

Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a különböző *szállítási ágazatok csatlakozási helyein* úgyszólván elkerülhetetlen az átrakási művelet az eszközök különbözősége miatt.

Jogos követelmény tehát csak az lehet, hogy következetesen törekedni kell az átrakási műveletek csökkentésére, még egy azonos szállítási ágazaton belül is, ott és akkor, ahol és amikor ehhez a feltételek megteremthetők.

Vegyünk egy kirívó végletes példát ezen gondolatmenet bemutatására. A központi élelmezési anyagraktárban megraknak egy nyerges vontatót egységcsomagokkal, amelyek 10 fős kompletteket tartalmaznak és rakománya megbontása nélkül előre tudjuk juttatni például egy elsőlépcsőben tevékenykedő egységhez. Mit kezd ez az egység ennyi és ilyen anyaggal. Semmit, sőt ilyen helyzetben nem hozható egyetlen harc-tevékenységet folytató csapat sem.

Ugyanílyen problémás a nagy konténer előre juttatásának ügye is. A nagy konténereket – még ha általános gyakorlattá válnak is az egységcsomag kialakítások – az anyagi szolgálatok központi raktáraiból lesz célszerű indítani, de a harcolókhoz túlságosan közel vinni még akkor sem célszerű, ha az útviszonyok kivételesen ezt lehetővé is tennék, mert a harcoló csapat nem tudná gépjármű-

veire átvenni a konténerben levő anyagot, hiszen vagy éppen akkor nincs gépjárműve, amikor a konténer odaérkezik, vagy nincs szüksége annyi és olyan anyagra, amennyi abban tárolva van. Igaz, hogy más helyen a szerzők is vizsgálják az átrakási műveletek problémáját.

Alapos tudományos elemző munka után azonban el kellene dönteni, hogy hol, melyik tagozaton belül jelentkezik a legnagyobb arányú indokolt átrakási és egységsomag bontási, illetve képzési feladat, mert az erőket és a rakodó eszközöket tényleg oda kellene koncentrálni. A jelenlegi helyzet úgy ítéltethető meg, hogy a hadosztály ellátó szervezeténél talán lehetséges is és indokolt is mind az átrakások, mind a készletezések jelentős részét elvégeztetni.

Ezt a feltételezést az alábbiakkal is lehet indokolni:

- a közúti komendáns csapatok képesek lesznek kellő ütemben egy-egy fő gépkocsitát kifejleszteni a sereg első lépcsőjében levő hadosztályok ellátó zászlóaljainak mélységéig, tehát a hadművelleti hadtápban alkalmazott közúti gépjárművekkel és talán még a konténer szállító gépkocsikkal is ezen mélységig megbízhatóan ki lehet jutni;

- az érkező nagy rakfelületű és nagy teherbírású járművek egységrakományt (rakományát) a csapathadtápban levő kisebb rakfelületű, kisebb teherbírású gépjárművekre szükségszerűen el kell és el lehet osztani;

- a szállító eszközök központosított felhasználásának az elve a csapathadtápban különösen jól érvényesíthető, tehát remélhetően elegendő üres szállító eszközt lehet összevonni mindenkor az előjárótól érkező anyagok átvételéhez és átrendezéséhez;

- az úgynevezett terv szerinti ellátás elve mellett ezen a szinten még rugalmasan alkalmazkodni lehet a jelentősebb arányú anyagi veszteségek és soron kívüli jogos igénylések által felmerülő ellátási feladatok teljesítéséhez;

- az egységsomagok időleges földre helyezése ebben a mélységben esetenként már megengedhető, tehát így a készletezés is elvégezhető az előjáró gépjárműveinek indokolatlan visszatartása nélkül;

- a hadtápvezetési pont ezen a szinten még együtt helyezkedik el az ellátó szervezetével, tehát közvetlenül és hatékonyan be tud segíteni a végrehajtó munkálatok célszerű irányításába.

Beszélni szándékozom egy keveset a több helyen szereplő „anyagáramlás” fogalmáról is. A konferencia anyaga a 9. oldalon ezt tartalmazza: „miután az anyagáramlásról két érintkező tagozat között nem lehet szó, sebességének növelése elsősorban a közbeeső tagozatokban jelentkező szállítási – mindenekelőtt átrakási – veszteségidők kiküszöbölésével érhető el.

Előre bocsátom szerénytelennek tűnő véleményemet, amely szerint az utóbbi években érdeménél lényegesen több figyelmet és energiát fordítottunk az anyagáramlás problémájának boncolgatására, mint amit az valójában megérdemelt volna.

Az elvonuló szárazföldi csapatok anyagellátási, anyagáramlási modelljét egy nagy város ivóvíz ellátásának modelljéhez viszonyítva fel lehet ismerni bizonyos hasonlatosságot. A nagy víztárolókat, a kevés, de nagy átmérőjű gerincvezetéseket, az ezeket követő fő- és elágazó nyomócsöveket, a lakóházak elosztó hálózatát, az egyes számtalan számú vízcsapot, mint egységes rendszert, össze lehet hasonlítani a központi- és területi raktárak, a különböző szintű, de mozgóraktárak, az ezeket összekötő, nagy átbocsátó képességű szállítási utak és az anyag-

fogyasztó szervezetek, illetve harceszközök egységes rendszerének egészével. A vízhálózat minden pontján fenn kell tartani a víznyomás előírt szintjét és ezzel biztosítva van, hogy a vízcsapok megnyitása után normálisan áramlik az ivóvíz (azaz a fogyasztás megkezdődik).

Az anyagáramlásnál a nyomás előírt szintjét az arcvonaltól a mélység felé egyre növekvő mennyiségű és fajtájú *mozgó készlet készletek töltik be*, még-hozzá *gépjárművekre málbázva olyan távolságban*, hogy a jelentkező fogyasztásokat kellő időre pótolni lehessen.

Kis túlzással tehát ki lehet jelenteni, hogy az *anyagáramlás kívánt sebessége intézményesen biztosítva van*, csak a megindulására vonatkozó *beavatkozást* kell művészi színvonalon idejében megvalósítani.

Jól működő ellátási rendszer esetén a fogyasztás helye, mértéke és anyagfajtája kikényszeríti az anyagok áramlását, amelyet úgyszólván minden tagozat vezetése eltérő módon és eltérő időpontban érzékel, de ugyanakkor eltérő módon is reagál a fogyasztás tényleges pótlására. Ez a megállapítás akkor is helytálló, ha az *előrelátás birtokában*, valamely előljáró úgy indítja útba szállító oszlopait, hogy azok idő előtt, a *tervezett fogyasztás* pótlását valósítják meg.

Csak a magasabb képzettségű tisztek egy viszonylag szűk csoportjának kellene foglalkoznia az anyagáramlás problémájával, annak elemzésével átfogóan és mélyrehatóan azért, hogy a vizsgálat eredményeként korszerűsítési javaslatokat tudjanak megfogalmazni, az anyagbiztosítás egész rendszerére vonatkozóan. Ezzel szemben még olyat is lehet tapasztalni, hogy a tiszthelyettesi képzésben is szerepel az anyagáramlás fogalma, mint önálló tárgykör.

Ami pedig a rakodási műveleteket illeti, valóban ki lehet jelenteni, hogy ha az anyagi szolgáltatásokat a komplettek és az osztható egységcsomagok kialakítására jó útemben készíteni lehet, akkor a már meglevő és még beszerezni tervezett gépi rakodó eszközökkel, ezek ésszerű alkalmazásával úgy meg lehet valósítani a tényleg indokolt átrakásokat, hogy a csapatok időbeni ellátásában nem lesz fennakadás.

Mégis keresni kell az állásidő csökkentésének útját, módját, de elsősorban a munkaszervezés területén. Szerintem mindennapos gyakorlattá kell tenni a tárolt és szállított készletek megbízható *operatív* nyilvántartását, a *nyilvántartás használatát*, a szállítmányokra vonatkozó előjelentéseknek a szállítóoszlopok beérkezése előtti pontos és részletes adási módját és olyan foglalkozások sorozatát kellene bevezetni, amelyen az anyagi szolgálatok illetékesei begyakorolhatnák azoknak az anyagátcsoportosítási terveknek a gyors kidolgozását, amelyeknek alapján élő szóban ki lehet adni a feladatot a *tényleges rakodások végrehajtására*, mert a tapasztalatok szerint majdhogya nem ugyanannyi időt vesz igénybe a rakodásra való várakozás, mint maga a rakodási művelet.

Lehet, hogy sokan szakmai sovinizmussal fognak vádolni most, amikor utolsó csoportba szánt gondolataimat elmondom. Ismét a konferencia anyagából indulok, mely a 66. oldalon az egyik hozzászólásban ezt tartalmazza: „a szállítások megszervezése során a komplex feltöltési módszerek megvalósítása sokkal feszesebb szállítási, irányítási rendszert követel meg, mint a hagyományos ellátási rendszer, ennek érdekében diszpécser irányítás megszervezése látszik szükségesnek hadosztály szinten is, amely független az egyéb tevékenységtől (tervezés, ellenőrzés).” Ezt az ajánlást szeretném felerősíteni és jogosultságát indokolni.

Minden olyan megtervezett szervezeti tevékenység, melynek megvalósítása során mind a külső, mind a belső feltételek hirtelen, jelentős mértékben és gyakran megváltozhatnak, elengedhetetlenül szükséges egy olyan folyamatszabályozás, amellyel el lehet érni, hogy a kitűzött célt, módosulva bár, de a tervezett-hez közelített módon lehessen elérni.

Ha valamire lehet, akkor a háborús katonai szállítási tevékenységekre aztán igazán el lehet mondani, hogy ezek végrehajtás alatt mind a szervezetben, mind a külső körülményekben jelentős változások következhetnek be, ami valóban megköveteli a diszpécseri irányítás megszakítás nélküli működését.

Magam részéről azt tartom szükségesnek, hogy ne csak hadosztály szinten, hanem valamennyi tagozat *hadtápvezetési pontján szervezettszerű diszpécseri szolgálat működjék.*

Néhány elrő sajátosság azonban a különböző szinteken figyelembe veendő. Ilyen sajátosság lehet például az, hogy a csapathadtápban ötvözni kellene a helyzet nyilvántartási funkciót a diszpécserivel úgy, hogy a mindenkor diszpécseri szolgálat a teljes értékű hadtáp- és szállítási helyzet ismeretében tudná tájékoztatni előljáróját és tudná kiadni a döntéseknek megfelelő szabályozó intézkedéseket. Egy másik sajátosság a hadműveleti hadtápban veendő figyelembe ahol együtt kellene működtetni a közúti komendáns fődiszpécseri a gépkocsi szállító diszpécserrel, mert így biztosítva lenne a két szakterületről érkező információk helyes értelmezése, összevetése és hasznosítása.

Csak néhány kiragadott gondolattal indokolom gondolataimat: A közúti komendáns csapatok hadseregutakra telepített diszpécser- és ellenőrző átengedő pontjairól érkező jelentések (a szállító oszlopok elhaladásáról, ezek esetleges veszteségeiről, vagy feltartóztatásukról, az utak járhatóságáról stb.) nélkülözhetetlenek a gépkocsiszállítások irányításához, ugyanakkor az ellátó szervezetektől, az anyagátadó helyekről érkező jelentések (a szállító oszlopok összetételéről és számáról, a hadsereg útjaira való belépés szándékolt helyéről és tervezett időpontjáról stb.) pedig a közúti komendáns csapatok vezetése és fődiszpécseri irányítása érdekében nélkülözhetetlenek.

Úgy gondolom, hogy a meglevő szervezetekben, ezek technikai eszközeiben ténylegesen meglevő lehetőségeket a hadtápvezetés operativitásának biztosítása érdekében nem kihasználni csak azért, mert ezideig a HVP állományában nem működnek diszpécseri, óriási könnyelműség lenne.

Az ez ideig elmondottakon túlmenően, még számos olyan gondolat fogalmazódott meg bennem, melyekre itt ez alkalommal nem térhettem ki. Egyelőre azt remélem, hogy észrevételeimre az illetékesek hamarosan reagálni fognak és megerősítenek kialakult véleményem helyességét illetően, vagy érvekkel meggyőznek arról, hogy mit, miért kell másként értelmezni és hogyan kell a fogalmakat helyesen oktatni.

A „DRÁVA-85” téli harcászati gyakorlat hadtápbiztosítása – egy kutató szemével

Szenes Zoltán őrnagy

Részt vettem a „Dráva-85” harcászati gyakorlaton, ahol a gyakorlatvezetőség kutatócsoportjában – önálló témaként – a téli gyakorlat hadtápbiztosításának sajátosságait vizsgáltam. Jelen cikkben a gyakorlaton szerzett benyomásaimat, tapasztalataimat szeretném összegezni az általánosítás és a szintetizálás igényével.

A harcászati gyakorlaton a részt vevő törzsek és csapatok a hadsereg első lépcsőben levő gépesített lövészhadosztály támadó harcának kérdéseit dolgozták fel bonyolult viszonyok között, erdős-hegyes terepen, télen.

Kutatási feladataimat megfigyelések (mérések), okmányok tanulmányozása, jelentések meghallgatása, döntőnkök és gyakorlók kikérdezése, a hadtápbiztosítási feladatok végrehajtásának megtekintése, valamint a hadosztály személyi állományának körében végrehajtott reprezentatív vizsgálatok – mint kutatási módszerek – segítségével hajtottam végre.

Tekintettel a vizsgálódási lehetőségek objektív behatároltságára, valamint a gyakorlat időszakában uralkodó időjárási viszonyokra (erős éjszakai lehűlés: 0 °C–10 °C, nappal kisebb felmelegedés, eső, hóesés, szél), mondanivalómat a kutatott témakörön belül *csak azon kérdés- és problémakörökre korlátozom, amelyekben konkrét, érzékelhető és mérhető tapasztalatokat és megfigyeléseket szereztem.*

A hadosztálygyakorlat tapasztalatai bizonyították, hogy téli viszonyok között a csapatoknál való minden oldalú gondoskodás, a szervezett ellátás biztosítása jelentős mértékben megnehezül. A téli időjárás hatásai következtében fokozottabb igénybevételnek van kitéve az ember és a technika egyaránt. A hideg hatására a különböző anyagok fizikai, kémiai tulajdonságai megváltoznak, amely hátráltatja (leronthatja) a csapatok hadtápbiztosításának mennyiségi, minőségi színvonalát és folyamatosságát. Ugyanakkor az ellátást – kiszolgálást végző állomány munkája, feladatai és a végrehajtás feltételrendszere is jelentős mértékben megnehezül.

A gyakorlatvezetőség és a gyakorló állomány jól érzékelt, hogy a nehezítő – gátló tényezők csak a gyakorlatra való *alapos felkészüléssel* ellensúlyozhatók.

A gyakorlat hadtápbiztosítása megszervezésének tapasztalatai.

A gyakorlatvezetőség és a gyakorlók az általános követelmények, továbbá a decemberi és januári – zord időjárási viszonyok között végrehajtott – ezred-

gyakorlatok tapasztalatai alapján *különösen nagy jelentőséget* tulajdonítottak a gyakorlatra való felkészülésnek. A felkészülésben központi helyet foglalt el a személyi állományról és a technikáról való maximális gondoskodás igénye. Ezen belül is ki kell emelni a személyi állomány egészségvédelmének biztosítását, pihentetésének megszervezését, a harc- és gépjárművek, technikai eszközök – téli viszonyok közötti – üzemeltetési feltételeinek megteremtését, valamint a fagyveszélynek kitétt különböző anyagok és eszközök védelmét.

Az előjárói szervezési intézkedésekben, a téli felkészülési tervekben rendszerbe foglalt ellenrendszabályok, a végrehajtott különböző módszerrani bemutatók, felkészítési foglalkozások és egyéb preventív intézkedések jól szolgálták a felkészülési feladatok teljesítését.

A valóságos hadtápbiztosítási (ellátási) rendszer kialakítására és előkészítésére nagy figyelmet fordítottak. A gyakorlaton funkcionáló kettő ellátási körtér (ezen belül az alkörzeteket) a gyakorló csapatok *tényleges tábori elhelyezkedésének* megfelelően alakították ki. Centralizálták a valóságos ellátási feladatokat. A szakanyagok előkészítésének és feldolgozásának (kiadásának) olyan rendjét dolgozták ki, hogy az minél kevésbé terhelje a végrehajtó hadtáptagozatot. Az anyagi készleteket, a technikai eszközöket a téli időjárás követelményeinek megfelelően alegységhez, katonákhoz lépcsőzték.

Ugyanakkor azt tapasztaltam, hogy a legbonyolultabb téli időjárásra (-20°C -os zimankós hidegre, hóesésre, szélre és ködre) *helyesen* kidolgozott rendszer statikusnak, nehézkesnek és rugalmatlannak bizonyult, nem fogadta be az időjárásban a bekövetkezett változásokat. Mivel nappali időszakban az idő felmelegedett, a jég vízzé, a megfagyott talaj hatalmas sártengerré alakult át, a dermesztő hideg időjárásra hozott *rendszabálykomplexum egy része szükségtelenné vált.* A kialakított biztosítási rendszer, a meghatározott ellátási eljárások, módszerek és automatizmusok azonban érzéketlenek voltak ezekkel a változásokkal szemben. Ezért fordulhatott elő, hogy a *tényleges hadtápbiztosítási rendszer* olyan szükségleteket is kielégített, amelyek lényegében már nem voltak szükségletek (pl., ha a tea helyett a személyi állomány vizet kívánt, akkor is teát kapott, mivel ez volt az előírás), viszont a megváltozott helyzetről újonnan keletkező szükségletekre, igényekre már nem tudott operatíván reagálni (pl. a 65 M bakancsok eláztak, de a filccsizmákat nem mindenütt engedélyezték hivatalosan kiosztani; a mozgókonyhák üzemeltetését csak fával engedélyezték, de az átázott – és így fűtőértékéből veszített – fa alkalmazása kb. 1/3 időegységgel növelte a főzési időt stb.).

A gyakorlatra való felkészülés feladathalmaza ismét bizonyította, hogy a teli gyakorlat hadtápbiztosítási feladatait a hadosztály a rendszeresített állomány-nyal, eszközökkel és anyagi készletekkel *önállóan nem képes megoldani.* A gyakorlatvezetés, a hadosztály-parancsnokság jelentős erő-, energia- és költségátfordítással nagy létszámú hadtáp személyi állományt, (64 fő hadtáptisztet, -tiszthelyettest és sorkatonát), jelentős mennyiségű hadtáptechnikát (kb. 50 db szállító- és hadtáptechnikai eszközt) és közlekedési, valamint élelmezési-technikai anyagot csoportosított át. A személyi állomány pihentetéséhez a hadosztályhoz hatalmas mennyiségű ruházati anyagot (pl. 6000 db hálósáskot, 4400 db gumimatracot, 4700 db PH ágybetétet, 1400 db sátrat stb.) és elhelyezési anyagot (pl. 600 db tábori ágyat, 950 db olajkályhát, 400 db katonágyat stb.) halmoztak fel.

A valóságos hadtápbiztosítási rendszer kialakítása, feltételrendszerének megteremtése azonban a felkészülés időszakában teljesen *lefoglalta (felemésztette)* a gyakorló hadtáptörzsek, -alegységek és -szolgálatok idejét és erejét. A többirányú feladatvégrehajtás, a hadtápcrők és -eszközök megosztottsága (mozgósítás és harcászati feladatok kidolgozása, a vasúti szállítások szervezése (nehezítette a hadtáptörzsek, -egységek és -alegységek felkészülési-kiképzési feladatainak végrehajtását, hátráltatta *azon összekovácsoltsági és problémaérzékenységi-reagálási követelményszint kialakulását*, amely a téli meteorológiai és terepviszonyok közötti valóságos és fiktív hadtápbiztosítási feladatok magas szintű tervezéséhez, szervezéséhez és végrehajtásához szükséges.

A gyakorlat tényleges hadtápbiztosításának tapasztalatai

A gyakorlaton részt vevő csapatok zöme a gyakorlat körzetében tábor-szerűen, majd harcszerűen helyezkedett el. Tekintettel arra, hogy mindkét elhelyezkedési módnak más-más biztosítási területe van, a két változatra való felkészülés a végrehajtó szolgálatoktól jelentős erőfeszítést, töhhlet-szállítóteret, anyagátcsoportosítást stb. igényelt. A célszerűség, a gazdaságosság, valamint a racionalitás szempontjából megfontolandó lenne ennek a gyakorlat előtti *egyértelmű* eldöntése. Az elhelyezéssel kapcsolatban célszerűnek látnám a jövőben megvizsgálni azt is, hogy a harcszerű települési körülmények között *mikor és milyen* tábor – települési elemet alkalmazzanak. Vizsgálataim, valamint a parancsnoki állomány kikérdezésének tapasztalatai szerint ilyen körülmények között szükségtelen például a kultúrsátrak és száritósátrak alkalmazása. Az előbbiek használatára nincs idő (a gyakorló állomány intenzív felkészülése, a feladatok sokasága miatt), az utóbbiak alkalmazásának pedig (a használati és megőrzési feltételek hiánya következtében) nincsenek meg a reális feltételei. De hasonló átgondolást igényelnek az egyéb tábori elhelyezési elemek is.

A személyi állomány és technika megóvása tekintetében kedvező tapasztalatokat szereztem, bár az időjárásban bekövetkezett változás nem tette lehetővé a téli időjárás károsító hatásainak a maguk teljességében történő megfigyelését.

A résztvevő állomány élelmezési ellátását a gyakorlaton jól megoldották. A személyi állomány magas kalóriatartalmú élelmezést kapott, amely feszített gyakorlati és dinamikai napokon elérte a 6500–7000 kalóriát (27 215–25 310 joulet). A fagyra érzékeny élelmiszerek (romlandó élelmiszerek, üveges áruk) megóvására különös figyelmet fordítottak. A vasúti ellátó állomás (VEA) a fix, bázisszerű elhelyezésével húsáru feldolgozásával, fagyasztott, előkészített zöldsáru-ellátásával *jelentősen* megkönnyítette az ellátó alegységek dolgát, csökkentette az étel előkészítési és elkészítési idejét. Tapasztalataim szerint azon egységeknél, ahol hűtő- és kenyérszállító gépkocsival rendelkeznek, a hidegre érzékeny élelmezési anyagok tárolása, szállítása megoldottnak tekinthető. A kisebb – ilyen lehetőségekkel nem rendelkező – szervezeteknél a vízszállító ládák, kombinált szállítóládák, hűtőládák és hűti ételhordók alkalmazása – kombinálva a fagyveszély megelőzésére hozott egyéb rendszabályokkal – szintén megbízható védelmet jelentettek. Tovább kell azonban javítani ezen egységeknél (önálló alegységeknél) az élelmezési anyagok megóvásának ésállításának technikai feltételeit.

Fontos feladatommak tekintettem a személyi állomány ruházati ellátásának, pihentetésének vizsgálatát. *Tapasztalataim szerint a szervezési intézkedésben meghatározott réteges öltözködésben a személyi állomány nem jázott.*

A téli ruházatnak azonban gyenge pontja a 65 M bakancs, amely az előírt kezelés ellenére gyorsan átázik, szárítására nincs elegendő idő és lehetőség, teljes cseréjét objektíve nem lehet megoldani. A téli ruházat használatakor azt is figyelembe kell venni, hogy az előírásnak megfelelően felöltözött katona (gyakorló ruha, téli ing – téli alsó 65 M nadrágbélés) harcszerűen nem tud mozogni, illetve az „alöltözés” a gyakorlóruházatnál méretbeli problémákat vet fel. Ezért például a katonák a nadrágbélést nem is kedvelik.

A személyi állomány részére kiadott egyéb ruházati cikkek vonatkozásában vegyes benyomásokat szereztem. A gyakorlat időjárási és terepviszonyai között jól bevált az őrruha, a gyapjú-fejvédő, a védőkesztyű, a kesztyűvédő-huzat, a bélelt filcsizma és a zöld ing. Jó szolgálatot tett a nyitott réssel vezetők katonák részére a „háziilag” készített arcvédő-álarc. Figyelembe véve ennek az eszköznek gyakorlatokon történő széles körű alkalmazását (télien hideg ellen, nyáron por ellen stb), célszerű lenne megvizsgálni az álarc központilag történő gyártási és rendszeresítési lehetőségét.

A 82 M gyakorló kabát a hivatásos állomány véleménye szerint hideg (vékony a bélése) és kevésbé praktikus (a patentok lepattognak, bélése bolyhosodik, a huzata gyorsan kopik). A garbósított téli ing mosás után megváltoztatja méretét, nyakrésze kitágul, és tölcserűen szétáll. A 82 M védőfelszerelés ruházatként alkalmazva jó, de hálósákként hideg, szűk, és ezért kevésbé kényelmes.

Sajátosan hatotnak a ruházati biztosítás feladataira a tartalékos állomány ruházati ellátottságában meglevő hiányosságok és problémák. A bevonult tartalékos állománynak a tervezettnél nagyobb hányadát kellett különböző okok miatt (méretproblémák, ellátási hiányosságok, elhasználódás stb.) beöltöztetni, ruházati felszerelését kiegészíteni. *Ez a feladat meghontotta (felhasználását előrehozta) az egységeknél időben – a gyakorlatra csere céljából – létrehozott tartalékok rendszerét.* Ennek következtében a gyakorlók – különösen a mozgósított gépesített lövészcsoport – a tervezettnél előbb „rászorult” a VEÁ-n tárolt hadosztálykészletekre. Ez a jelenség lényegében azt eredményezte, hogy a hadosztálytartalékok (egy-két cikk kivételével) lényegében már a dinamika kezdetére (begyakorlások után) elfogytak, és így objektíve csökkent az átázott, elhasználódott ruházat cseréjének lehetősége. Ezt a hatást a jövőben csak még nagyobb cserkészletek létrehozásával lehet kivédeni.

A gyakorlaton a személyi állomány tisztálkodását mosdósátorban, fürdetését – FMG gépkocsi felhasználásával – fürdetősátorokban oldották meg. Jó kezdeményezésnek bizonyult az az eljárás, hogy a felkészülés időszakában a csapatok egy részének fürdetését laktanyák stacionér fürdőiben hajtották végre. Úgy gondolom, hogy ezt a gyakorlatot – különösen a még hidegebb időjárási viszonyok között – tovább kell erősíteni és szélesíteni. Fel kell kutatni azokat a nem honvédségi fürdőket (bányáknál, vállalatoknál stb. meglevő fürdetési lehetőségeket), amelyeket ilyen helyzetben igénybe lehet venni.

Külön vizsgáltam a személyi állomány elhelyezésével kapcsolatos „szalma kontra fólia” – kérdést. Bár az előjárói szervezési intézkedés szabályozta a katonák pihentetésének rendjét, a gyakorlati végrehajtásban több sajátosságot tapasztaltam. A hálósák, gumimatrac, PH ágybetét – együttes talajtól való felemeléscél az egységek fóliát, szalmát, selejt vegyvédelmi köpenyt alkalmaztak. A tapasztalatok szerint a víz, a hideg és a sár elleni szigetelési feladatokra legjobban az a módszer vált be, amikor a földre helyezték a szalmát, letakarták fóliával, majd a fóliára tették a pihentetési anyagokat.

A harc- és gépjárművek, egyéb technikai eszközök üzemanyag-biztosítása területén – tekintettel a vártnál enyhébb téli időjárásra – nem tapasztaltam nehézségeket. Az üzemanyag-szolgálat a gyakorlat üzemanyag-ellátási feladataira jól felkészült. A gép- és harcjárművek üzemanyagrendszeit átvizsgálták, fagyálló folyadékkal történő kiegészítéseket végrehajtották. E bonyolult feladat gyakorlati végrehajtásának módszerei és eljárásai azonban még nem kialakultak, kidolgozásuk a jövő feladata.

A személyi állomány egészségére a gyakorlaton a legnagyobb veszélyt a fagy, a hideg szél, a nedves levegő, az átázott öltözet és lábbeli jelentette. Erre a személyi állományt a felkészülés során megfelelően kioktatták: részükre egészségügyi felvilágosító előadásokat vezettek le és ismertették a biztonsági és magatartási szabályokat. Külön foglalkoztak a fagyási sérülésekkel, a hűléses megbetegedésekkel, az alkoholfogyasztással és egyéb – speciálisan téli viszonyok között jelentkező – veszélyek megismertetésével. *A gyakorlaton fagyásos sérülés nem fordult elő.* A meghűléses betegek aránya a változó időjárási körülmények között az átlagosnál nagyobb hányadot képviselt az össz – betegforgalomból. A 8 napon túl gyógyuló sérültek között kb. 50–60%-ot tett ki az elcsúszásból keletkezett balesetek száma.

A kutatómunkám során külön tanulmányoztam a gyakorlatra kísérletileg kiszállított fagyérzékeny gyógyszerek megóvási lehetőségeit. E gyógyszerek jelentős részét az infúziós és injekciós készítmények teszik ki, amelyek fagyáspontja mínusz 8 °C–0 °C. Alkalmazásuk problematikáját az okozhatja, hogy a fagyás következtében a fiolákat és palackokat a jeges oldat szétrepesztheti és így használhatatlanná válhatnak. Megfagyhatnak a csepp és más folyékony vizes és gyengén szeszes oldatok is. A gyakorlatra hoztak ki olyan készítményeket is, amelyek hatóanyagai a túltelített vagy tömény oldatból a hideg hatására kikristályosodhattak és kiválhattak volna és így rendeltetésszerűen nem lettek volna használhatók. Károsító hatású lehetett volna az is, hogyha a nem légmentesen zárt, hideg helyen tárolt tablettákat meleg helyiségbe viszik. A rácsapódó pára ugyanis a tabletta szétmállásához vezethet.

Ezekre a kérdésekre a kísérlet objektumául kiválasztott mozgósított egészségügyi osztagnál és más segélyhelyeken nagy figyelmet fordítottak. Az egyes készítmények és gyógyszeres oldatok fűthető sátorba történő tárolásával, megfelelően megválasztott csomagolással, zárt felépítményű kocsiban történő szállításával megóvták a gyógyszereket a fagykár ellen. Ehhez hozzájárult természetesen az enyhe időjárás is.

Kutatási tervemnek megfelelően külön vizsgáltam a személyi állomány egy részének – kísérletileg – személyszállításra berendezett „G” típusú vasúti kocsi-ban történt szállításának körülményeit. A MAV a szállításához új vasúti kocsikat biztosított. A sorállomány körében végzett reprezentatív felmérések azt mutatják, hogy a katonák e vasúti kocsitípust – a jobb pihenési feltételek miatt – előnyben részesítik a személyi vasúti kocsikkal szemben. A Gub kocsiban szállított zászlóalj-parancsnoki és politikai vezetésének az volt a véleménye, hogy a Gub kocsik alkalmazásának egyetlen előnyével szemben (jobb pihenési lehetőség) *számos bántánya van:* a parancsnok csak megálláskor tudja ellenőrizni katonáit; nem megoldottak az egészségügyi kérdések; nehezebb benne egységes rendet tartani; a használt vagon nagyon huzatos, nehéz kifűteni; a kályhához felhalmozható tüzelőanyag hosszabb távon nem elegendő; az utazó katonák étkeztetését körülményesebb megoldani. Ezért a vasúti szállításban – békeidőszakban – a legjobb megoldásnak a fekpadokkal ellátható vasúti kocsikat tartják.

*A hadtápvezetés és a hadtápegységek, -alegységek
alkalmazásának néhány tapasztalata*

A parancsnok-hadtáphelyettesek, hadtáptörzsek, egység- és alegységparancsnokok a téli gyakorlat sajátos hadtápbiztosítási követelményeit *elsősorban* a valószínűsítő feladatok végrehajtásában igyekeztek realizálni, s kevés figyelmet fordítottak *a téli időjárásból fakadó követelmények érvényesítésére* a harcászati feladatok hadtápbiztosításának tervezése – szervezése során, valamint a hadtápszervezetek alkalmazásakor.

A hadtápbiztosítás, ezen belül az anyagi biztosítás tervezésénél csak a fogyasztási normák számvetésénél volt megfigyelhető a téli sajátosságok figyelembevétele. A támadó harc fiktív élelmezési, ruházati és egészségügyi biztosításánál azonban figyelmen kívül hagyták a téli követelményeket (az ellátási – biztosítási terveket csak hagyományos módon tervezték), mert a feladatok végrehajtását a tényleges ellátással elintézettnek tekintették.

A hadosztály-hadtáptörzs és egy gépesített lövészcsoport hadtáptörzsében a Hadtáp Rendszerszervezési és Adatfeldolgozó Központ (HRAK) kísérletileg VT-20-as számítógépet, illetve személyi számítógépet működtetett. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a számítógépek *jelentős mértékben könnyítik és gyorsítják* a hadtáptörzsek munkáját, megbízható elemei lehetnek egy – a közeli jövőben kiépítendő – háborús elektronikus adatfeldolgozási és információs vezetési rendszer kialakításának.*

Ugyanakkor az is látható volt, hogy a hadtáptörzsek részéről még *nincs megoldva a számítógépes rendszer megfelelő módon történő bekapcsolása a hadtápvezetési rendszerbe*. A hivatásos állományban alacsony szintű a gépismerete, nincs gyakorlottsága az induló (input) adatok szolgáltatásában és be-táplálásában. Emiatt valószínűnek tartjuk, hogy a számítógépek működtetéséhez külön kezelő állományt kell biztosítani.

Külön vizsgáltam a fegyverzeti és technikai szervek, valamint a hadtáptörzsek közötti együttműködés kérdéseit. A gyakorlat sajátossága volt, hogy kísérletképpen a fegyverzeti és technikai helyettesek – törzseikkel – a harcállásponton települtek és dolgoztak. Az első megközelítésben úgy látszik, hogy *az együttműködés kérdései a kettős településben nehezen oldhatók meg*. Külön veszélyezteteti ez a szállítási feladatok végrehajtását, amelyek – az anyagi biztosításról egységes biztosítási ággá integráló funkciójuknál fogva – jelentős szerepet játszanak a csapatok szükségleteinek kellő időben és mennyiségben történő kielégítésében. Nem látható továbbá, hogy az új helyzetben a parancsnok hadtáphelyettes hogyan érvényesíti – a különböző szabályzatokban rögzített – a települést, őrzés-védelmet stb. koordináló funkcióját. Vagy másképpen közelítve a kérdéshez, megvizsgálandó, hogy az új szituációban egyáltalán szükség van-e erre a jogkörre. Úgy hiszem, hogy ezek a kérdések további mélyreható vizsgálódásokat igényelnek.

Kutatómunkám során több hasznosítható tapasztalatot szereztem a hadtápegységek -alegységek alkalmazásában is. Köztudott, hogy téli viszonyok között a harcászati feladatok végrehajtásában egy sor olyan körülmény jelentkezik (kisebb

* A számítógépes adatbázisokra támaszkodó háborús hadtápvezetési rendszer kiépítésének jövőbeni rendjét részletesen lásd: Bakodi Zoltán alez.: A hadtáptörzsek korszerű vezetésének vezetéselméleti kérdései c. cikkében. Hadtápbiztosítás, 1984/3.

mélységű harcfeleladatok, a harcászati normák megváltozása, a tevékenység lassúbb üteme stb.), amelyek *közvetve vagy közvetlenül* a hadtápszervezetek alkalmazására is kihatással vannak.

A szabályzatok előírják, hogy a hadtápalgységeket (különösen a segélyhelyeket) közelebb kell telepíteni a peremvonalhoz. A gyakorló parancsnok-hadtáphelyettesek azonban *általában csak a bagyományos támadásra jellemző telepítési normákkal* számoltak. Az is ismert, hogy a jeges, csúszós, havas terepen kisebb a hadtápalgységek előrevonásának üteme. Ennek ellenére ez a sajátosság a számvetések, tervek készítésénél (különösen a szállítási feladatok realizálásánál) nem volt nyomon követhető.

Elméletileg jól ismert, hogy a hadtápbiztosítás megszervezésében, a napvégi ellátás végrehajtásakor a terepen végzett munkánál *rövidebb világos idővel*, a köd, a gyakori hóesés miatt *korlátozott látási viszonyokkal* kell számolni. E normaváltozásokkal, nehezítő körülményekkel azonban a hadtáptörzsek kevésbé számoltak. Pedig a hadtápszervezetek felkészítésében, a harcászati feladatok fiktív biztosításában több figyelmet kell fordítani – éppen a fenti okokból kifolyólag – olyan létfontosságú hadtápfeladatok gyakoroltatására, mint a sérültek felkutatása és összegyűjtése, hátraszállításuk a segélyhelyekre; egységgrakományok és szállítmányok összeállítása; hadtápalgységek vezetése a dinamika időszakában. Ilyen irányú törekvéseket csak az élelmezési és üzemanyag-szolgálatnál tapasztaltam, amelyek a valóságos ellátást a háborús rendhez közelítve végezték.

A hadtápalgységek vezetésével kapcsolatos kérdés – amely ezen a gyakorlaton is élesen felvetődött –, hogy ki, és hogyan vezesse a zászlóaljhadtápokat. Elterjedt gyakorlat lett az utóbbi időben, hogy a dinamikában a zászlóaljhadtápot – rossz terepviszonyokra hivatkozva – bevonják az ezredhadtápbba, és a gépesített lövészzászlóalj (harcokoszászlóalj) saját hadtápjá nélkül vívja meg a harcát. Ennek a praktikanak – megítélesem szerint – számos hátrányos vonása van: a zászlóaljparancsnokok (törzsfőnökök) „elszoknak” saját hadtápjuk vezetésétől; az ellátó szakaszok leszakadnak a harcoló zászlóaljtól és nem tudják az ellátást a követelmények szintjén végezni. Tapasztaltam például a második lépcsőként harcbavetett harcokoszieszednél, hogy a személyi állomány közel két napig nem kapott melegétkeztést. Nem kedvező ez a jelenség az ezredhadtápok vezetése szempontjából sem. A hadtáptörzsek sem munkaszervezésileg, sem technikailag nincsenek felkészülve az ilyen „monstrumhadtápok” mozgatására, vezetésére. Célszerű lenne, ha ebben a kérdésben központi állásfoglalás születne.

Az is előírás, hogy téli viszonyok között különös figyelmet kell fordítani a hadtápcsapatok, különösen a szállító alegységek, oszlopok mozgásbiztosítására és fedezőhiztosítására. Megfigyeléseim szerint ezek a kérdések nem kaptak jelentőségüknek megfelelő figyelmet.

Néhány következtetés

A téli harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának sajátos – kutató aspektusból – történő megfigyelése és vizsgálata lehetőséget ad néhány általánosítható következtetés levonására.

A gyakorlat bizonyította, hogy a tél károsító hatásai, a hideg és a gyorsan változó időjárás az *általósán nagyobb igénybevételt jelent* mind az ellátandó, mind az ellátást végző állomány részére. Ez a körülmény megköveteli, hogy a csapatok tényleges hadtápbiztosítása *kiegészüljön* egy sor – sajátosan téli körülmények között jelentkező – feladattal és rendszabállyal. Az ellátás rendjében

kiegészítő anyagi és technikai eszközöket kell „beléptetni”, olyanokat, amelyek biztosítása csak téli körülmények között válik szükségessé. Mindezen feladatokat a hadosztály önállóan, saját erőivel és eszközeivel megoldani nem képes, ehhez előjárói segítségre van szüksége.

Igazolódott, hogy a téli hadtápbiztosítás maradéktalan, követelmények szintjén történő végrehajtása csak körültekintő felkészítéssel, az állomány magas szintű begyakorlottságával, áldozatvállalásával hajtható végre.

Az ellátás eredményessége azt mutatja, hogy a hosszú évek tapasztalatai alapján kialakított, gyakorlaton működtetett hadtápbiztosítási rendszer *jó, képes* téli körülmények között is sikeresen funkcionálni. Növelni kell a biztosítási rendszer rugalmasságát, a változó helyzethez való alkalmazkodó képességét.

A gyakorlat tapasztalatai egyúttal azt is mutatják, hogy a csapatok megbízható és gazdaságos hadtápbiztosítása érdekében *több kérdésben* központi intézkedésre van szükség. Különösen égetőnek érzem a személyi állomány elhelyezésének és jobb minőségű ruházati ellátásának megoldását. Megfontolandónak tartanám, hogy a jelenlegi tábori elhelyezési rendszer helyett egy olyan egyszerű, olcsó, nem összkomfortos, az időjárás szélsőségeitől mégis védő állandó jellegű táborokat építenének fel, mint amilyenekkel például Csehszlovákia és Szovjetunió gyakorlóterein találkozhatunk. A személyi állomány ruházati ellátásával kapcsolatban pedig célszerű lenne a jelenlegi ruházat felülvizsgálata, és egy egységes, minden követelményt kielégítő, komplex szemléletű továbbfejlesztése.

A gyakorlat dinamikai mozzanatai arra is figyelmeztetnek, hogy tovább kell javítani a hadtáptörzsek és -alegységek kiképzettségét annak érdekében, hogy realisan, gyakorlottabban tudjanak dolgozni téli időjárási viszonyok között. Ezen belül is kiemelt figyelmet kell fordítani a várható háborús hadtápbiztosítás körülményei között jelentkezhető hadtápbiztosítási módszerek, eljárások és módok gyakoroltatására.

**A hadsereg második lépcső gépesített lövészadosztály
ütközetbevetése hadtápbiztosításának megtervezése
és megszervezése a párhuzamos munkamódszer
alkalmazásával, erdős-hegyes terepen
tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai
között, télen**

Varga Imre alezredes

A második világháború előtt a katonai teoretikusok legtöbbje a háborút a páncélos és gépesített magasabbegységek tömeges alkalmazásával képzelte el, amelynek fő jellemzője a harckocsik gyors és mély betörése a hadművelati mélységbe. A hegyes körzetek természeti adottságaik miatt erre nem voltak alkalmasak, ezért a szakemberek előtt az itteni tevékenység veszített jelentőségéből.

A hegyes terep valóban korlátozta az új harceszközök alkalmazásában rejlő nagy lehetőségek kihasználását, például fékezte a gyors előrenyomulást, a manővereket, megnehezítette az ellátást, de mindez nem zárta ki nagyarányú és sikeres alkalmazásukat. A német ardenneki és kaukázusi, illetve a nagy hszingáni és kárpátoki szovjet sikerek igazolják hegyes terepen vívott harci cselekmények lehetőségeit, és aláhúzzák a hegység akadályjellege eltűlésének veszélyét. A második világháború során a hegyes terepen végrehajtott támadó harcban sikeresen alkalmazták a harckocsi- és gépesített csapatokat. A gyalogságot közvetlenül támogató harckocsik és a siker kimélyítését szolgáló gyorscsoportok alkalmazásának általános elvei lényegében ugyanazok voltak, mint sík terepen.

A II. világháború befejezése óta lefolytatott gyakorlatok tapasztalatai is azt bizonyítják, hogy téli viszonyok az esetek többségében kedvezőtlen körülményeket teremtenek a személyi állomány tevékenységére és a harci technika alkalmazása szempontjából. A vastag hótakaró, valamint – hirtelen olvadáskor – a sár erősen korlátozza a manővereket, a köd pedig zavarja a tájékozódást. A rossz időjárási viszonyok rendszerint nagy üzemanyag-fogyasztással is párosulnak. A hátrányok mellett természetesen előnyei is vannak a télen, erdős-hegyes terepen vívott harctevékenységnek. A hosszú éjszakák lehetővé teszik a csapatok rejtett átcsoportosítását, megkönnyítik a felderítést, elősegítik a különleges osztagok, csoportok behatolását az ellenség mélységébe. A kiadós havazás, a hóvihár és a köd kedvező a váratlan tevékenységekhez. A fentiekén kívül a vastag hótakaró csökkenti az atomfegyver hatását is.

Egy esetleges európai háborúban a hegyes körzetekben folyó harctevékenységekre jellemző lesz, hogy a támadás széles sávban önálló, néha pedig teljesen elszigetelt irányokban bontakozik ki, rendszerint utak, völgyek mentén, hegyi fennsíkon, mely jelentősen megnehezíti a csapatok vezetését, az együttműködés megvalósítását, esetenként pedig lehetetlenné teszi a főerők egyik irányból a másikba történő manőverét.

Hegyi körzetekben a támadó gyorsabban találkozik az ellenség előre épített védelmével. – Az első világháborúban például az olasz erődök, napjainkban az osztrák crődrendszer, stb. – A harc pedig csak ezek áttörésével mehet végbe, mivel a védelem megkerülésére rendszerint nincs lehetőség. Az ilyen körzetekben létrehozott védelem rendszerint a járható irányok, széles völgyek megtartására összpontosul, következésképpen a támadó harcot az útsomóponthoz, a hegyi átjárókhoz és hágókhoz, a lakott helyiségekhez, a széles völgyekhez és más fontos objektumok birtoklásáért vívott feszített küzdelem fogja jellemezni. E küzdelem folyamán a támadás üteme rendkívül alacsony lesz.

Egyes nézetek szerint a hegyes körzet elsősorban a védőnek kedvez. Ezzel szemben a hegyes körzet a támadó számára is biztosíthat bizonyos előnyöket. A támadónak – kihasználva a terep átszegedtségét, fedettségét – lehetősége van korlátozott erőkkel, rejtett manőverek végrehajtására abból a célból, hogy megkerülje az ellenséget és oldalába, hátába csapást mérjen.

A hadsereg második lépcsőjében levő gl. ho. parancsnoknak és törzsének – így a hadtáptörzsnek is – a munkája a téli támadás megszervezését illetően, más körülményekhez viszonyítva, jóval szélesebb feladatkört foglal magába. Így megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a fegyverzet és technika előkészítésére, a személyi állomány élettevékenységének biztosítására.

Rendkívül nagy jelentőségű a meteorológiai helyzet valamennyi elemének alapos értékelése, és figyelembevétele, valamint a törzsek, egységek kellő idejű tájékoztatása a várható időjárásról.

Nagy figyelmet kell fordítani a terep szemrevételezésére, az együttműködés és a vezetés megszervezésére. Az átszegedett terep, a hó, a fagy megnehezíti a személyes kapcsolattartást és az anyagi készletek utanszállítását. Ezért a személyi állománynak fűthető fedezékeket kell kialakítani. Az utak biztosítása érdekében a műszaki szolgálattal feszebb együttműködést kell szervezni, növekszik a komendáns-szolgálat szerepe. El kell látni a veszélyes útszakaszokat vonatokkal, csörlőkkel, illetve a szükséges anyagokkal (homok, kavics, kő, stb.). Kemény fagy esetén kívánatos, hogy a támadó csapatok törekedjenek a lakott települések, ligetek, erdők gyors elfoglalására. A második lépcső hadosztály ütközethez vetését befolyásolja az egyes irányok korlátozott befogadóképessége, megközelíthetősége, az egységek, alegységek tűzbiztosításának nehézségei. Ezért zömében a harcrendben keresztüli ütközetbe vetés lesz. Figyelembe kell venni, hogy az előrevonás útvonalán, ha az ellenség már alkalmazott atomfegyvert, milyen lehetőségek vannak a menet végrehajtására. Milyenek a műtárgyak – van-e sugárszennyezett terület, stb.

Mint ismeretes a HDS második lépcső hadosztály a kialakult helyzettől, az ellenség tevékenységétől függően sokrétű feladatot oldhat meg. Így:

- a támadás kifejtése a hadsereg főcsapása irányába;
- a csapások mérése új irányba;
- harcképességét elvesztett első lépcső hadosztály leváltása,

- részvétel az ellenség nagyerejű ellencsapásának az elhárításában;
- az első lépcsőben támadó csapatok szárnyain és hátában visszamaradt ellenséges csoportosítások szétverése;
- hadműveleti manőver csoportként fontos objektumok elfoglalása, megsemmisítése;
- a fentiek felül alkalmazható légideszantként, ellenséges légideszantok megsemmisítésére, vagy más váratlan feladatok megoldására.

A HDS második lépcsőjében levő hadosztály alkalmazása tekintetében a támadó hadművelet előkészítésének időszakában több változatú alkalmazásra dönthet a hadseregpárancsnok. Ennek megfelelően határozza meg a ho. harc-feladatát – egy-két ütközetbe vetési terepszakaszt és irányt, valamint ezeknek megfelelő időpontot. A hadosztály ennek alapján mindegyik változatra megszervezi az ütközetbe vetést.

Téli viszonyok között, erdős-hegyes terepen megvívandó harctevékenység esetén a csapathadtáp utasítás a következőket határozza meg:

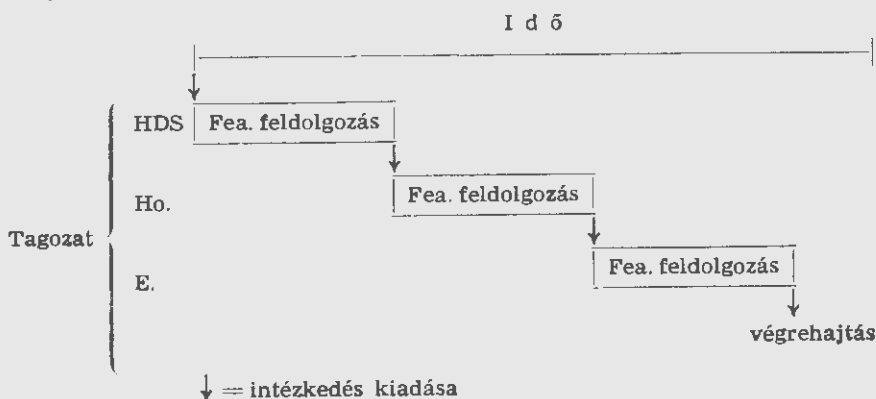
„A csapatokat lássuk el a meredek emelkedők, lejtők, sziklák, basadékok, folyók, eljegesedett részek és magas hóréteg leküzdésére szolgáló begyi felszereléssel és eszközökkel, meleg ruházattal, melegítő és fagyásgátló eszközökkel, védőszemüveggel és egyéb különleges felszereléssel. Meg kell szervezni, hogy a csapatok a helyszínen található anyagokból saját erőből begyi felszerelést készítsenek. Szükség esetén meg kell szervezni a víz- és tüzelőanyag utánszállítást.”

A fentiek figyelembevételével a harc és annak hadtápbiztosítása tervezése és megszervezése igen bonyolult és sokrétű feladatot kíván a hadtáp vezető állománytól.

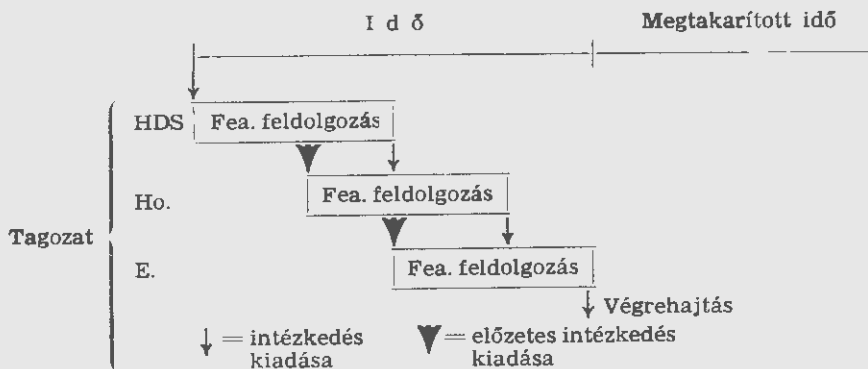
Önmagában az a tény, hogy a hadosztálynak több irányú feladatot szabtak, bonyolítja a tervezés végrehajtását. Az atomfegyverek alkalmazása erősen csökkent a rádióeszközök alkalmazhatóságát, pedig a sikeres harctevékenység és annak hadtápbiztosítása szempontjából különösen fontos az előjárótól az időben és kellő tartalommal érkező információ, mely alapján a hadosztály és alárendeltjei – különböző tagozatokban – megkezdhetik tervezői és feladatvégrehajtoi tevékenységüket.

A tervezés és végrehajtás közötti időtényezőre további kihatással lehet, hogy a törzsek egy része a csapások **felszámolása** irányításával lehetnek lekötve, így a tervezést csökkentett állománnyal kell végrehajtani. Ebben az esetben kiemelt jelentősége van az információk gyors feldolgozásának és a csapatok felé történő továbbításának. Az időtényező csökkentésében a párhuzamos munkamódszernek is nagy jelentősége van mindenféle harctevékenységben, illetve annak hadtápbiztosításában, azonban a témában tárgyalt esetben kiemelkedően. Azt hiszem nem kell külön bizonyítanom, hogy a hadsereg harctevékenységére és annak hadtápbiztosítására döntő hatással van, hogy a hadseregpárancsnok a második lépcsőben levő hadosztályt – az első lépcsőben csapatért, vagy a felmorzsolts hadosztályt időben leváltsa, vagy a siker kifejlesztése érdekében ütközetbe vethesse. A feladat végrehajthatósága elsődlegesen függ attól, hogy a különböző szintű parancsnokok elhatározásait milyen gyorsan hozzák meg, a törzsek számvetéseiket, okmányaikat milyen gyorsan készítik el, a végrehajtókhoz az információk, parancsok mikor érnek le. Egy egyszerű sé mával érzékeltetni kívánom a párhuzamos munkamódszer megvalósítása előnyeit.

a) A tervezés klasszikus példája:

b) Párhuzamos munkamódszer alkalmazása:

A fenti témából egyértelműen beláthatók a párhuzamos munkamódszer adta előnyök, mely alapján a feladat végrehajtásához szükséges idő 30–40^{0/0}-a megtakarítható. A különböző szintű törzsekben ezért elsődleges, hogy a kapott feladat alapján a parancsnok elhatározásához szükséges hadtáp információkat a hadtáptörzs minél előbb kidolgozza, számvesse és az elhatározás meghozatala után az alárendelteknek eljuttassa előzetes intézkedés, intézkedés, parancs formájában.

A ho. hadtáptörzsben jelenleg 4–6, illetve 8–12 órás ciklusra van készítve munkagrafikon. Ezek a munkagrafikonok úgy készültek, hogy számolunk az előljárótól érkező előzetes intézkedés (intézkedések) megkapásával, illetve részünkről az alárendeltek felé történő információ lejuttatásával. E módszerrel – a ciklusidő függvényében – 2–4 óra takarítható meg.

A párhuzamos munkamódszer megvalósítása nem csak különböző tagozatokon belül valósítható meg, hanem a törzsekben belül is, a ho. hadtáp törzsben ez már több év óta bevált gyakorlat.

Az előljárótól érkező feladat feldolgozására, az elhatározás kidolgozására a ho. HVP-ről a harcálláspontra operatív csoport megy. Az operatív csoport

vezetője a ho. PK. HTPH., aki a parancsnokkal és a parancsnok helyettesekkel egy időben ismeri meg a kapott feladatot és részt vesz a parancsnok elgondolása kialakításában. Az elgondolás kialakítása után lehetősége van – a törzstájékoztató előtt – a hadtáp operatív csoportot tájékoztatni, saját elgondolását ismertetni és feladatot szabni a nagyban számvetéssel elkészítésére. A kapott információ alapján az operatív csoport kijelölt személye zárt csatornán a kapott információkat eljuttatja a HVP-n maradt ho. HTP. TÖF-nek, aki megkezdi az információ alapján a részletes feldolgozást. A fentiek alapján a ho. hadtáp operatív csoporttal párhuzamosan beindul a tervező-munka a ho. HVP-n is. A ho. TÖF. törzstájékoztatója után az operatív csoport elkészíti az előzetes hadtápintézkedéseket, és átadja a csapatok összekötő tisztjeinek. Az előzetes intézkedés szövegét zárt csatornán a HVP-re továbbítják. Az információkat a ho. HVP-ről a dublirózás és az időnyerés céljából (esetenként az összekötők késve, vagy az ellenség behatása következtében meg sem érkeznek) – zárt csatornán a hat ezrednek leadjuk. Az előzetes intézkedés tartalmáról és a parancsnok elhatározásáról a HVP-n levő hadtápegység összekötő tisztjeit a szükséges mértékben tájékoztatjuk és megszabjuk az azonnali végrehajtandó feladatokat és ezzel – a ho. törzssel párhuzamosan – beindítjuk az alárendeltek tervezői tevékenységét is.

Az előzetes intézkedés alapján a HVP-n meg lehet kezdeni a hadtápbiztosítási terv elkészítését. Rögzítésre kerülnek a ho. hadtáp telepítése, áttelepítése körletei, az után- és hátraszállítási és haránt utak, az előljáratól érkező anyagi készletek mennyisége és időpontjai. Az elrendelt készletszintek, a fogyasztási normák. Megkezdődik a ho. htp. I-II. lépcső összetétele részletes kimunkálása.

A parancsnok elhatározása kihirdetése után, ha az elgondoláshoz képest eltérés van, akkor az eltérésről a csapatokat R-142 rádiókészüléken, vagy zárt csatornán TBK-n tájékoztatjuk. Az operatív csoport visszaérkezése után a HOPK. HTPH. megtartja harcászati tájékoztatóját és kihirdeti elhatározását. Az elhatározás kihirdetésekor részletesen megszabja a kidolgozandó okmányokat és azok határidejét, az alárendeltek felé történő azonnali intézkedéseket. A részletes számvetések elkészítése után elsődleges feladat, hogy az alárendeltek felé történő a HOPK. HTPH-i intézkedés kivonatai elkészüljenek. Ezért az egyes kivonatok elkészítéséért a HTP TÖF koordinálásával a hadtáp szolgálati ág főnökök a felelősek. Az intézkedések fogalmazvány példányát a ho. HTP. TÖF. láttamozása után a ho. PK. HTPH. hagyja jóvá. A jóváhagyott intézkedéskivonatokat a gépeléssel párhuzamosan az alárendelteknek zárt csatornán leadjuk, a ho. htp. egységek parancsnokait (összekötő tisztjeit, berendeljük és részletesen, szóban megszabjuk feladataikat. Ezzel az aktuál alapvetően bezárul a párhuzamos munkamódszerrel történő feladatkidolgozás. Ezután a lehetőségek függvényében a ho. hadtáptörzs teljes mélységig kidolgozza a HOPK. HTPH. elhatározásának megfelelően a hadtápbiztosítási tervet, berendeléssel, vagy helyszíni ellenőrzéssel meggyőződik a feladatok megértése és végrehajtása helyzetéről.

Az idő rövidítése érdekében nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a tényezőket, melyek az információ formai elkészítéséhez, lejuttatásához szükségesek. A ho. hadtáptörzsben több év óta sikeresen alkalmazzuk a különböző – előre elkészített – formanyomtatványokat. Ezeket az okmányokat elsősorban az előzetes intézkedés kiadására és az intézkedések fogalmazvány példányaként kezeljük. Az információ lejuttatása másik fontos területe a különböző híradó eszközök. Itt elsősorban a nemrég rendszeresített R-142 típusú rádiót emelném

ki, mely különösen dinamikai feladatok vezetésében volt eredményes. Sajnos az alárendeltek felé vezetékes összeköttetés területén még a „zárt csatorna” nem valósult meg, de a hadosztály harcálláspont és hadtápvezetési pont tekintetében igen hasznos volt a legutóbbi „Kunság-83” harcászati gyakorlaton. Az alárendeltek felé a ho. hadtáptörzs saját készítésű rejtjelző eszközt használ. Természetesen az információ eljuttatásában használjuk a tábori futárszolgálatot, bár az a véleményem, hogy a mai viszonyok között lassú, legtöbbször az információ már elavult mire az alárendeltekhez ér, csak a jogi szabályozás adta követelményeknek tesz eleget.

A párhuzamos módszer adta előnyök mellett természetesen vannak a párhuzamos munka módszereknek kisebb-nagyobb buktatói, amire a vezetőknek mindig kiemelt figyelmet kell fordítaniuk. A különböző gyakorlatok alkalmával többször előfordult már, hogy az előzetes intézkedés és a végleges intézkedés között lényeges eltérés volt. E lehetőség kizárása érdekében az előjáró felelőssége, hogy csak olyan információt juttasson az alárendeltek felé, ami egyértelmű és utólag nem okoz az alárendeltek között zavart, félreértést.

E rövid kitérő után a második lépcső hadosztály ütközetbe vetése megszervezése hadtápbiztosításának néhány sajátosságával kívánok foglalkozni.

A második lépcső hadosztály hadtápbiztosításának megszervezése egyéb tényezők mellett elsősorban attól függ, hogy a hadosztály korábban milyen feladatot hajtott végre, ennek következtében milyen mérvű az ellátottsága, továbbá mikor, hol és milyen feladattal kerülhet alkalmazásra. Nem mellékes, hogy az ellenség korábban alkalmazott e tömegpusztító fegyvereket, milyen sugársternyezett és rombolt körletek akadályozzák a hadosztály manővereit, milyenek a közlekedési, domborzati és időjárási viszonyok.

Tömegpusztító fegyverek alkalmazása következtében csökkenni a ho. és az előjáró lehetőségei az anyagi, egészségügyi ellátás területén. A HDS ellő, dd. és eu. ezred erői is csapást szenvedhetnek, tehát csak részben lehet a hadosztály ütközetbe vetése során az előjáró anyagi és egészségügyi támogatására számítani. Téli, nehéz közlekedési viszonyok között elsődleges, hogy az utakon történő forgalmat biztosítani tudjuk. Ennek érdekében igénybe kell venni a szervezett szerű műszaki erőket, a helyszínen található segéderőket és anyagokat. Ki kell rendelni az elfoglalt terület hőeltakarító és szállító eszközeit és ha szükséges a lakosságot. A személyi állomány többrétegű meleg ruhával való ellátására kiemelt figyelmet kell fordítani. Meleg ételt és italt kell kiszolgálni, illetve melegedő helyeket kell berendezni. Száraz ruha csere-készleteket kell létrehozni és az alegységek felé lelépcsőzni. A hóvakság megakadályozása érdekében hó szemüveggel kell az állományt ellátni. A személyi állomány és a technika részére fehér álcázó ruházatot, illetve festést kell biztosítani. Olyan ruházatot kell biztosítani, melyek alacsony hőmérsékleten is biztosítják a test megfelelő hőháztartását. Az étkezések biztosításakor növelni kell a zsírok és vitaminok biztosítását.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a sebesültek gyors összegyűjtésére, a kihűlésük megakadályozására. Ezért a sebesültgyűjtő helyeket, fészkeket el kell látni meleg ruházattal. Az ESH-t, HSH-et lehetőleg állandó jellegű épületekbe kell telepíteni. E feladatokra a hadszíntéren található polgári egészségügyi, üdültetési intézményeket fel kell használni, amennyiben nem állnak rendelkezésre különböző szükségesszükszókából „fa-, föld, vagy bókunyhó” célszerű építeni.

A személyi állomány felkészítésével egy időben létre kell hozni a hadtáp csoportosítását, melyek az ÖPK-ben, vagy a VÁK-ben kerülnek kialakításra, attól függően, hogy a hadosztály ütközetbe vetése melyik körletből kerül végrehajtásra. A VÁK-ben a ho. és ezred hadtápalegységeket két lépcsőben csoportosítva kell elhelyezni. A ho. hadtáp első lépcsőt a VÁK-ben, szétagoltan, a téli viszonyoknak megfelelő műszaki és egyéb berendezettséggel elhelyezve. Az ezredhadtápok első lépcsője, az első lépcső zászlóalj, a hadtáp második lépcső, az ezred második lépcső alegységei mögött helyezkedjen el. E csoportosításban célszerű az előrevonást is végrehajtani. A hadtáp második lépcsőnek tömegpusztító fegyverek alkalmazása viszonyai között a viszonylag nagyobb védeettséget nyújtó műszaki létesítményeket csak az alkalmazáshoz közvetlenül szükséges időben kell elhagyni. Ez az idő a hadtáp első lépcsőnél az ütközetbe vetéstől számított 4–6 óra, a második lépcsőnél 8–10 óra is lehet. Ez alól abban az esetben van kivétel, ha a hadosztály nagy mélységből kerül előrevonásra. Az ellenség a siker elérése érdekében mindent megtesz, hogy megakadályozza a HDS második lépcső hadosztály ütközetbe vetését ezért előfordulhat, hogy az elfoglalt körletbe, vagy az abból történő kimozdulás után tömegpusztító fegyverekkel csapást mér. Ilyen esetben a ho. hadtáp fő feladata, hogy az öfn-i törzssel szoros együttműködésben az alárendelt hadtáp egységekkel és egység hadtápokkal azonnal rendszabályokat foganatosítani, a megszakadt összeköttetés helyreállítására, megállapítani a csapatok hadtápbiztosítása további folytatása lehetőségeit. Biztosítani kell a hadtáp személyi állomány feladatvégrehajtói készsége helyreállítását.

Az előrevonás és az után- és hátraszállítási feladatok végrehajtására az ütközetbe vetésre kerülő hadosztály a HDS első lépcső hadosztályok után- és hátraszállítási útjait, illetve a HDS fő gépkocsi útjait veszi igénybe. Így az utak berendezettnek tekinthetők, biztosítva a téli közlekedés feltételeit is. Az utak igénybevétele idejét viszont az előljárónak célszerű leszabályozni.

Az anyagi biztosítás tekintetében a várható anyagfelhasználás hajtóanyagból magasabb lesz, mivel a téli erdős-hegyes viszonyok között nő a motorok üzemeltetési ideje, illetve csökken a motorok teljesítménye. A lőszerfelhasználás tekintetében kiemelt hangsúlyt kapnak a magas röppályájú fegyverek által, illetve az cród rombolásához felhasználásra kerülő löszerek.

Az ütközetbe vetésre kerülő hadosztály fogyasztási normáját az előljáró PK. HTPH. összességében az előrevonás és a támadóharcra adja meg. Így lőszerből felhasználásra kerülhet az ütközetbe vetés napján tömegpusztító fegyverek alkalmazása viszonyai között 1,0–1,2 ja. lövsz., 1,8–2,1 ja. tü., av., és sv., 0,8–1,0 ja. pct., 0,6–0,8 ja. RPT., 0,8–1,2 ja. lé., 0,8–1,0 ja. hk., 1,0–1,5 ja. SZT-I-II. löszer.

Hajtóanyagból: 0,5–0,7 ja. benzin 0,6–0,8 ja. gázolaj. Egyéb anyagból 80–120 to. felhasználásával számolhatunk.

Az utánszállítási feladatok végrehajtására zömében korlátozottak lesznek a lehetőségek, tehát a harcoló egységeket úgy kell ellátni és részükre a ho. löszer, hajtóanyag és egyéb ag. szállító eszközöket besorolni, hogy feladataik végrehajtását utánszállítás nélkül legalább a ho. további feladataig folytatni tudják. E feladat megoldása érdekében szükséges a ho. ütközetbe vetése tűzérési löszer-szükségletét a HDS eszközeivel a TÁS-ba kiszállítani.

Igen megnehezül a löszerrel (hadtáp anyaggal) való manőver megvalósítása, mivel az egységek több irányban, esetenként egymástól magas hegységgel

elválasztva hajtják végre feladataikat. Ezért az anyagi készleteket differenciáltan kell képezni, szükséges hadtáp tartalékot létrehozni. Kiemelt jelentőségű lehet a légiszállítás végrehajtása elsődlegesen gyalogsági és RPT lőszerből.

A ho. hadtáp első lépcsőből a közelebbi feladat végrehajtása után célszerű a csapatokat feltölteni, míg a napvégi készleteket az előljáró által kiszállított és a nap végére felzárkóztatott ho. hadtáp második lépcső erőivel célszerű megalkotni. A feltöltés sorrendjében az éjszakai harcot folytató, illetve a másnap tovább támadó egységek feltöltését kell elsődlegesen végrehajtani.

A hadtáp őrzés-védelme, tömegpusztító fegyverek elleni védelme területén levő főbb sajátosságokat a fentiekben érintettem, azonban a téli viszonyokra vonatkozóan az őrzés-védelmi feladatok tekintetében is figyelembe kell venni több tényezőt.

Ezek az elfoglalt körletben (VAK., ÖPK.):

- fedezékeket fagyott, köves talajon kell kiépíteni, ami 2-3-szoros munkaráfordítást jelent;
- az álcázási feladatokat a környezethez nehezebb alakítani;
- rövid idő alatt hófúvások, torlaszok keletkezhetnek;
- a látási viszonyok és a hőmérséklet gyorsan változik;
- a személyi állománynál hóvakság előfordulhat;
- a vadásztevékenységet folytató ellenséges cröknek helyi ismeretük, jártasságuk van;
- a támadó bekerítése, illetve ez érdekében kifejtendő mozgási tevékenység korlátozott;
- olvadás esetén gyorsfolyású, magas vízszintű víziakadályok keletkeznek;
- számolni kell a lavinaveszéllyel, sziklaomlással.

Az előrevonás során fő feladat a légi- és földi csapások elhárítása, az ellenség megsemmisítése. Erre a ho. előrevonását végrehajtó egységek által megszervezett biztosító crök hivatottak. A hadtápok alapvetően saját szervezetükben levő gyalogsági fegyverek, valamint a parancsnok által biztosított erőkre támaszkodhatnak.

Az egészségügyi biztosítás megszervezése során meg kell oldani a kijelölt körletben az előrevonás, ütközetbevetés és a támadóharc folyamán keletkezett sebesültek és betegek összegyűjtését, ellátását.

Tömegpusztító fegyverektől várható egészségügyi veszteség ho.-nál elérheti a 18-25, ezrednél a 20-40⁰/₀-ot. Ha az első atomcsapások kiváltása már az ütközetbe vetés előtt megtörtént, akkor 10-15⁰/₀-ra csökkenhet az egészségügyi veszteség.

Az egészségügyi veszteség megoszlása várhatóan az alábbi:

- ütközetbe vetésig	30-40 ⁰ / ₀
- közelebbi feladatig	30-40 ⁰ / ₀
- nap végéig	20-30 ⁰ / ₀

A fentiek mellett hagyományos fegyvertől még ho.-nál 8-12, ezrednél 15-20⁰/₀-os eü. veszteséggel számolhatunk.

A sebesültek ellátására ilyen esetben 2-3 hadosztály típusú segélyhely szükséges. Megnö a kiürítő kapacitás szükséglet is. Nagyobb mérvű lesz az általános szállító járművekkel a sebesültek kiürítése, elérheti a 60⁰/₀-ot is.

A keletkezett sebesültek összegyűjtése és hátraszállítása az utak romboltsága, illetve a csapatok által történő foglaltsága következtében megnehezül. Az előrevonás alatt keletkezett sebesülteket célszerű a már települt szomszéd hadosztályok segélyhelyeire leadni. Az általános érvényű feladatok mellett kiemelten kell a sebesültek részére szükséges fűtött helyiségeket biztosítani, illetve megfelelő mennyiségben takarókat és melegítő, védőöltalt és ételt biztosítani.

A hadtápvezetés is bonyolult viszonyok között valósul meg. Elsődleges, hogy a hadtápbiztosítást több változatra kell megtervezni. A rádióvezetés technikai feltételét a magasabbegységek jelentősen csökkentik, illetve gátolják. Az atomcsapások idején a levegő ionizációja következtében a rádióösszeköttetés ideiglenesen meg is szakadhat. A vezetési eszközök egy része megsemmisül. Így különös jelentősége lesz a különböző eszközökkel (pl. gk., helikopter, motorke-rek-pár) útba indított futároknak, illetve összekötőknek.

A hadtápvezetést úgy kell megszervezni, hogy a HVP állománya időben képes legyen tájékozódni a kialakult harcászati helyzetről, képes legyen a felmerült feladatokra térben és időben megfelelően reagálni. A ho. HVP-t legcélszerűbb a ho. elsőlépcsője mögött a hadtáp-I. lépcsőjében előrevonni és ütközetbe vetés sikere után telepíteni. Az ütközetbe vetés időszakában a hadtáp operatív csoportnak célszerű a harcállásponton tartózkodnia, onnan vezetni.

Téli viszonyok, erdős-hegyes területen igen nagy jelentősége van az első lépcsős hadosztályok hadtáptörzscivel, az átalárendelésre, megerősítésül kapott egységek hadtápjával történő együttműködésnek. Ennek során részletesen tisztázni kell a hadszíntéren a ho. támadási sávjába eső utak, objektumok és műtárgyak állapotát, a szomszéd ho. hadtápok települési helyét, az igénybe vett polgári objektumok, anyagi készletek, termelő üzemek, egészségügyi intézetek helyét, kapacitását, vezetőik elérhetőségét. Át kell venni minden olyan információt, ami az ütközetbe vetésre kerülő hadosztály számára várhatóan szükségessé válik és befolyásolhatja a hadtápvezetést és ellátást.

Befejezésül felmerül a kérdés, hogy korszerű viszonyok között egyáltalán lehetséges-e a siker reményében támadni erdős-hegyes terepen, téli viszonyok, atomfegyver alkalmazása viszonyai között, valamint képes-e a hadosztály jelenlegi szervezetszerű állományával a körülmények adta nehézségeket leküzdeni. A történelmi tapasztalatok az első két kérdésre egyértelműen választ adnak, igen lehet, nyitott kérdés, a téma kapcsán a tömegpusztító fegyverek hatása. Vajon képesek-e a csapatok a csapás körzetén áthaladni olyan esetben például, amikor a hőhatás következtében a nagy tömegű hó megolvad, illetve hó és víz lavínak keletkeznek. Ezen kérdésekre egyértelmű választ adni nem lehet, csak feltételezzük, hogy csapataink tevékenységét a fenti körülmények gátolják, de megakadályozni nem tudják.

A fentiekben kívül nem szabad szem elől téveszteni, hogy hegyes körzetben, télen, atomfegyverek alkalmazása viszonyai között, rendkívüli jelentősége van a személyi állomány magas fokú erkölcsi-politikai állapotának, fizikai és pszichikai felkészítésének és a tömeges, bátor magatartásnak. Nagy gondot kell fordítani arra is, hogy az elfoglalt területen a lakossággal mielőbb rendezett kapcsolat épüljön ki. Ez lehetőséget teremthet arra, hogy a személyi állomány által elviselhető nehézségek némileg csökkenjenek.

A hadtápbiztosítás fejlődésének fontosabb tanulságai a Nagy Honvédő Háború éveiben

Szauter Lajos őrnagy

1945. május 8-án 23 órakor Európában véget ért a világtörténelem eddigi legkegyetlenebb háborúja. Németország feltétel nélküli kapitulációjának aláírása május 9-én 0 óra 45 perckor fejeződött be, s azóta ezen a napon köszöntjük a békét, a fasiszta agresszorok feletti győzelmet.

A világtörténelmi jelentőségű győzelem ünnepének idején a szovjet emberek túl a világ országainak sok állampolgára tekint vissza a második világháború eseményeire. Nemcsak a régi harcok ősz veteránjai, hanem az élet elején álló fiatalok is érteni, ismerni akarják a szovjet nép és fegyveres erői által kivívott győzelem jelentőségét.

Munkámban, elismerve a hadászat, a hadművellet és a harcászat elsődleges szerepét, kiemelten kívánok foglalkozni a hadtápbiztosítás kérdéseivel. Úgy gondolom, hogy a ma katonájának is tud újat adni, vagy ismereteit megerősítheti néhány, általam fontosnak tartott terület bemutatása.

A Szovjetunió követte Leninnek azt az útmutatását, mely szerint hadsereg nélkül, igen komoly gazdasági előkészületek nélkül lehetetlen dolog modern háborút viselni a fejlett imperializmus ellen.

A háború előtti években a gazdasági fejlődés és az ország védelmi képességének növelését a harmadik öt éves terv képezte, melyet a párt XVIII. Kongresszusa fogadott el. Ez a terv a nehézipar és a hadiipar feszített fejlődése mellett előirányozta egy hatalmas hadiipari bázis létrehozását az ország keleti részében, új üzemek építését a Volga mentén, az Uralban, Szibériában és Kazahsztánban, vagyis azokban a körzetekben, amelyek messze estek a nyugati határtól, s a várható ellenség légierejének hatótávolságától.

1941 februárjában a VIII. Összövetségi konferencia, mely a Szovjetunió elleni közvetlen katonai agresszió légkörében ült össze, felhívta a figyelmet a hadiipar különböző területeinek, mindenekelőtt a lőszergyártás gyorsított fejlesztésének a szükségességére. A konferencia kidolgozta azokat a szervezeti-gazdasági intézkedéseket, melyek előkészítették az ipar és a közlekedés háborús vágányokra való átváltását.

Az elvégzett erőfeszítések ellenére a gazdaság háborús vágányokra való átváltásának a befejezése már a háború bonyolult feltételei között történt meg.

A Nagy Honvédő Háború előestéjén a szovjet hadsereg hadtápbiztosítási rendszerében volt néhány olyan körülmény, mely kibatott a csapatok minden

oldalú biztosítására és ellátására is. A szervezést nehezítette, hogy a Honvédelmi Népbiztosságnál hiányzott a hadtáp központi irányító szerve. A háború kezdetére a katonai körzetek raktáraiban nagy fegyver, lőszer, üzemanyag és élelmiszer készletek voltak felhalmozva, s a raktárak a tervezések következtében közel települtek az országhatárhoz. A raktárak nehézsége gátolta a tárolt készletek rugalmas manővereztetését. Lendületes támadás, vagy gyors visszavonulás esetén az áttelepítés szinte megoldhatatlan volt. A hadtáp állomány csökkentett feltöltöttsége a háború első heteiben negatív hatást gyakorolt a csapatok ellátására. A fő nehézség abban állt, hogy a hadtáp egységek és intézetek alig voltak motorizálva. A lövészhadosztályoknál az utánszállítás alapvető eszköze a szekérszállítás volt. A gépesített hadtesteknél az után- és hátraszállítás rendszeresített eszköze a gépkocsi volt, de kevés állt rendelkezésre. Különösen nagy hiány volt tartálykocsikból.

A néhány példa talán bizonyítja, hogy a háború kezdetén a hadtáp nem volt teljesen felkészülve a mozgó háború feltételei közötti tevékenység folytatására. Át kellett szervezni a hadtáp vezető szerveit, meg kellett erősíteni a szolgálat anyagi-technikai bázisát annak érdekében, hogy a csapatok sikeres tevékenysége biztosított legyen.

Az egészségügyi biztosítás érdekében a háború előtt került bevezetésre a szakaszos gyógyítás rendszere, ami a hadtáp és technikai biztosításhoz viszonyítva jobbnak mondható.

A Szovjetunió Kommunista Pártja látta a veszélyt, mely az országot fenyegette, ezért megtette azokat a szükséges intézkedéseket, melyek biztosították a hadiipari bázis fejlesztését, a védelmi ipar átszervezését, a szükséges tartalékok megteremtését. Azonban idő hiányában egy sor fontos rendszabályt nem sikerült foganatosítani, ami éreztette hatását a kezdeti időszakokban.

A háború elején rendkívül fontos szervezési intézkedés volt a szovjet hadsereg hadtápfőnöki beosztás rendszeresítése és törzsének létrehozása. Ez az átszervezés az Állami Honvédelmi Bizottság határozatára történt. A szovjet hadsereg hadtápfőnöke közvetlenül a Legfelsőbb Főparancsnoknak volt alárendelve. A hadtáp felsőszintű vezetésének alapvető feladata volt megszervezni a hozzá tartozó anyagok és eszközök kiszállítását a frontok részére, valamint a hátraszágba irányuló hátraszállítások szervezése. Amint a háború tapasztalatai bizonyították, bevált a hadászati és hadműveleti hadtáp vezetésének centralizálása. Jól segítette az ellátás operatívabb megoldását, rangsorolta az ellátási feladatokat, megteremtette a szállítóeszközök ésszerű kihasználásának feltételeit, nem utolsósorban a front és hadsereg hadtápkörleteiben a szigorú rendet és szervezett munkát.

Az ellenőrzés és a csapatok ellátása miatti felclósség fokozását segítette a Kommunista Párt Központi Bizottsága határozata alapján a frontoknál és hadseregeknél létrehozott hadtáp egységek és intézetek politikai osztályai, nem utolsósorban a Katonai Tanácsba hadtáp tag beosztása.

A vezetési szervek átalakításával egy időben (Állami Honvédelmi Bizottság 1941. június 27-i határozata) tökéletesedett a hadműveleti és csapathadtáp szervezeti struktúrája is.

A nagy anyagi készletek tárolására berendezett, kis mozgékonyágú és helyhez kötött front- és hadseregraktárak helyett létrehozták a tábori raktárakat, amelyek a hadseregeknél tábori hadseregbázisokban egyesültek.

A szervezeti, anyagi-technikai és egyéb rendszabályok eredményeként 1942 nyarára kialakult alapvetően egy olyan hadtápbiztosítási rendszer, mely bizonyította életképességét a háború teljes időszakában. Természetes, hogy a csapatok szervezeti struktúrájában, a hadviselés módjában, a személyi állomány és a létszám növekedésében beállt változásoknak megfelelően állandóan fejlődött a hadtápszolgálat is.

A frontok és hadseregek hadtáp egységeinek és intézeteinek állománya nem volt állandó, minden hadművelet előtt került meghatározásra.

A hadtáp állományát befolyásolta:

- a front (hadsereg) harci állománya;
- az előjáró által meghatározott feladat;
- a hadtápbiztosítás előtt álló feladatokról;
- a rendelkezésre álló erő-eszköz mennyiségétől.

Átlagosan támadó hadművelet során a front 300–350; a hadsereg 75–100 különböző hadtáp egységgel és intézettel rendelkezett. Talán meglepő, de tény, hogy például a fronthatáp létszáma elérte a teljes állomány 25–30%-át.

Természetes, hogy védelmi hadművelet során a hadtáp létszáma, a részére biztosított megerősítések jelentősen csökkentek. A frontok és hadseregek hadtápjának változását mutatja az *alábbi összehasonlítás:*

	Moszkva alatti ütközet (Ny-i Front) 1941.	Berlini hadművelet 1. Belorusz Front
— hadtáp szervezetek száma	kb. 300	479
— frontraktárak	31	49
— gk. összesen	2000 (3000 t.)	3772 (8950 t.)
— kórházi férőhely	29700	87100

A hadtáp elhelyezése és működése céljából a hadseregek és frontok részére hadtápkörleteket utaltak ki. A hadtápkörletek mélysége függött a hadművelet jellegétől, az úthálózattól, a kiutalt terület gazdasági állapotától. Azonban fontos, hogy az egész háború során a támadó hadműveletekben kitapintható a törekvés a mélységi kiterjedés csökkentésére, ami azt jelentette, hogy a vezetés igyekezett közelebb vinni az ellátót az ellátandóhoz. Ha a háború előtti normákat figyelembe vesszük, megállapítható, hogy a mélységi kiterjedés mintegy a felére csökkent.

A harckocsi és légi hadseregek nem rendelkeztek saját hadtápkörletekkel, hadtápjukat a front és összefegyvernemi hadseregek hadtápkörleteiben helyezték el. A front hadtáp egységei és intézetei általában két-három, a hadseregé pedig két lépcsőben helyezkedett el.

Annak érdekében, hogy az anyagi eszközök minél közelebb kerüljenek a csapatokhoz, a hadseregraktárak előretolt részlegeit a legfontosabb anyagokkal gyakran helyezték el a hadosztályok hadtápkörletében, a frontraktárak egyes részlegeit pedig a hadseregek hadtápjánál.

Ezt bizonyítja, hogy a háború első időszakában a frontok és hadseregek hadtáp egységei és intézetei az arcvonaltól 50–100 km-re, a háború harmadik időszakában nagy részük 25–100 km-re összpontosult.

Sajátosnak mondható a harckocsihadseregek hadtápjának lépcsőzése. Az első lépcsőben a hadtáp mozgó részét (raktárak, tábori sütődék, szállító, javító, egészségügyi) helyezték el, mely a hadműveletek folyamán közvetlenül ellátta a csapatokat. Képes volt leszakadás nélkül követni a harcolókat, s végrehajtani ellátásukat.

A második lépcsőbe azokat a hadtáp egységeket és intézeteket sorolták be, melyeket a rendelkezésre álló szállító eszközökkel nem lehetett mozgatni. Ebből viszont az következik, hogy az utánszállítási vonalak növekedése esetén a harckocsi hadseregek ellátásáért a frontok feleltek. Nem vált általánossá, de néhány esetben előfordult, hogy főleg lőszert, illetve üzemanyagot légi úton szállítottak a gyorscsoporthoz (a harckocsi hadsereg a front gyorscsoporthoz volt – SzL.) részére.

A légi hadseregek hadtápjá, mint korábban utaltam rá, a front, illetve hadserghadtáp körletekben települt. Ebből következett, hogy az utánszállítás végrehajtása során felhasználták a befogadó közlekedési vonalait, a nem speciális anyagokat és eszközöket tőle vételezték fel, s a befogadó egészségügyi intézeteibe ürítették ki segélyhelyeiket.

Védelemben a hadtápok a csapatok fedezete alatt, az ellenség főcsapásának várható irányát figyelembe véve települtek. Lényeges volt, hogy a hadtáp csoportosításának nagyobb változtatás nélkül képesnek kellett lenni a csapatok támadásába való átmenete esetén az ellátásra.

A hadművelleti hadtáp áttelepülése szorosan kapcsolódott a vasutak helyreállításához, így sokszor előfordult, hogy az egészségügyi intézetek és raktárrészek kivételével jelentősen lemaradtak az ellátandóktól, így növekedett a gépkocsikkal végrehajtandó szállítások távolsága.

Ennek alapvetően két okát látom, nevezetesen azt, hogy különösen a háború kezdeti időszakában kevés volt a szállító gépjármű, másrészt a hadtáp túlságosan kötődött a vasúthoz, ami éppen az előző okkal magyarázható.

Úgy gondolom, szükséges néhány mondatban foglalkozni a hadtáp őrzés-védelmével is, mely békeidőszakban sok parancsnok és hadtáptiszt tevékenységében – tapasztalatom szerint – nincs az őt megillető helyen.

A Nagy Honvédó Háború alatt a valóságban igazolódott, hogy a hadtáp munkájának sikere, így közvetlenül a harctevékenység sikere függött annak őrzés-védelmétől. Az őrzés-védelem hatékony megvalósulása érdekében a peremvonalról 5–50 km-ig terjedő mélységbe tiltott övezeteket létesítettek, ami magába foglalta a helyi lakosság kitelepítését, álcázást, tűzvédelmi és más rendszabályok fogantatását.

Hogy milyen súlya volt a hadtáp őrzés-védelmének, bizonyítja a Népbiztosok Tanácsa 1941. június 26-án kiadott határozata, mely alapján megalakításra került a hadsereg hadtápvédelmi főnöki intézmény, amely felelt a front és hadserghadtáp őrzés-védelméért. Ami nagyon lényeges, rendelkezésére álltak biztonsági csapatok, sőt a főirányban (vagy fontos irányban) tevékenykedő front biztonsági hadosztállyal rendelkezett, mely képes volt egy, vagy két szomszédos hadsereg hadtápkörletének biztosítására.

Alapvető feladataink az alábbiakban foglalhatók össze:

- ellenséges ügynökök, diverzáns csoportok elleni harc;
- utak, vasutak őrzése;
- zárószolgálat szervezése az utakon.

Természetes, hogy a földi védelmen kívül biztosítani kellett a hadtáp objektumok légvédelmét is, melyet döntően a magasabbegységek és seregtestek, légvédelmi eszközei, illetve a front vadászrepülői oldottak meg.

Ha a körülmények megkívánták, a hadtáp objektumok oltalmazásában a csapatlégvédelem erői mellett részt vettek a honi légvédelem erői-eszközei is.

Példa erre, hogy a kurszki ütközetben a Központi és Voronyezsi Frontok hadtáp objektumainak oltalmazására a honi légvédelem állományából mintegy 400 légvédelmi löveget, 229 légvédelmi géppuskát, 111 repülőgépet és 71 fényszórót használtak fel.

*

A hadművelleti hadtáp egyik fő feladatát képezte a csapatok anyagi-technikai biztosítása.

Az anyagi szükséglet függött a front (hadsereg) állományától, a harctevékenység és a várható feladat jellegétől, a hadművelet méretétől és egyéb befolyásoló tényezőtől.

Lényeges, hogy különösen 1942-től a front és hadseregek anyagi készleteit már a támadó hadművelet kezdetén igyekeztek a tervezett mennyiségnél nagyobb mértékben létrehozni. Azokat a készleteket, melyek a hadművelet alatt érkeztek be, a hadművelet végére létrehozandó tartaléknak tekintették.

Védelmi hadművelet előkészítése időszakában elv volt, hogy olyan készletmennyiségeket hozzanak létre, amely biztosítani képes a támadásba való átmenet szükségleteit.

Azt gondolom, nem új dolog, hogy az anyagi biztosításban kiemelt helyet foglalt el a lőszerellátás. Ennek ellenére megállapítható, hogy az egész háború folyamán a csapatok kisebb-nagyobb mértékben állandóan érezték a lőszerhiányt.

A háború első időszakában a lőszerellátás nehézségeit elsősorban az okozta, hogy mint az előzőekben utaltam rá, a raktárak nagy száma települt a határ közelébe, s ezek nagy része elveszett. Ehhez a súlyos gondhoz járult a termelés csökkenése, az ellenség légicsapásai, illetve az ipar áttelepítése. A lőszerhelyzet igen súlyos volt egészen 1942 nyaráig, s ez alatt az idő alatt drasztikusan kellett csökkenteni a csapatok lőszerfelhasználását. Észrevehető javulás 1942 végétől volt érzékelhető, amikor a termelés jelentősen megnőtt, szigorú felhasználási normák léptek életbe, s javult az utánszállítás is.

A háború harmadik időszakában a lőszer csoportosítására nagy átlagban elfogadható a következő megoszlás: közvetlenül a csapatoknál és a tüzérségi tüzelőállásokban volt az egész rendelkezésre álló lőszer mintegy 70%-a, a hadsereg-raktárakban 20%-a, a frontraktárakban 10%-a.

A lőszerellátás végrehajtását befolyásolta, hogy a felhasznált lőszer mennyisége rendkívüli módon egyenlőtlen képet mutatott mind a seregtestek, (magasabbegységek), mind a hadművelet napjait tekintve. A támadó hadműveletekben a legnagyobb felhasználás az első napokban volt, az ellenség védelmének áttörése időszakában. A támadás ütemének fokozásakor, amikor áttörték a harcászati

védelmet, erőteljesen csökkent a lőszerfelhasználás. Védelemben is általában az első nap volt legmagasabb a lőszerfelhasználás.

Az egyenlőtlen felhasználás még bonyolultabbá tette a kevés szállítóeszköz mellett különösen az első lépcsők ellátását.

Mennyiségét tekintve az üzemanyag-ellátás foglalta el a második helyet az anyagi biztosításban. Az összes szállítások közel 28%-a üzemanyag volt, ami bizonyítja kiemelt helyét az ellátás rendszerében. Munkám első részében utaltam a tárolóeszköz hiányára, ami különösen a háború első időszakában súlyos helyzetet teremtett. Ehhez járult még a nagy veszteség, valamint az ellenőrzés nélküli felhasználás, s mindezek következményeként nagy hiány a csapatoknál. A vezetés, annak érdekében, hogy az üzemanyag felhasználás a tényleges szükségletnek megfelelően alakuljon, 1942 augusztusától a frontok számára a feladat és állomány figyelembe vételével kereteket állapított meg.

1942 őszétől különösen nehéz volt az üzemanyag-ellátás, mivel a Kaukázusból érkező szállítások lecsökkentek. A bonyolult helyzet miatt a minimálisra kellett csökkenteni a gépkocsiszállítást, végre kellett hajtani a szállítások átirányítását a vasútra, illetve szekérszállításra. Még olyan rendszabályt is foganatosítottak, hogy a gépjárművek egy részét átállították faszén üzemeltetésre.

A Nagy Honvédő Háború második időszakában lényegesen javult az üzemanyag helyzet, nehézséget inkább a repülőbenzin okozott. A háború harmadik időszakában, mikor a szovjet csapatok az egész arcvonalon támadásba mentek át, a megnövekedett technika mennyisége, valamint a támadó hadműveletek méreteinek növekedése az üzemanyag-szükségletek növelését eredményezték.

Az egyes frontok üzemanyag-készletei eltértek egymástól, ami visszavethető a feladatra, a harci és egyéb technika számára.

Ha figyelembe vesszük az 1., 2. és 3. Belorusz frontok, az 1., 2. és 3. Ukrán frontok helyzetét, megállapítható, hogy általában biztosított volt a frontrepülők 20 bevetésének, a gépjárművek 800 km-es futásának, a harcokcsik 40 üzemórás felhasználásának üzemanyag biztosítása. A frontok egy üzemanyag javadalmazása elérését mutatja, hogy pl. az 1. Belorusz Front egy üzemanyag javadalmazása 9000 tonna volt, a 3. Ukrán Fronté 3600 tonna.

Általában az volt a jellemző, hogy a hadműveletek kezdetére a szükséglet mintegy fele volt biztosítva, a hiányzó anyagot a frontok és hadseregek csapatai a hadművelet folyamán kapták meg. Ha a mennyiségi oldalról közelítjük meg a szükségleteket, elmondható, hogy a front hadművelet teljes felhasználása elérte a 80–100 ezer tonnát.

*

A szovjet fegyveres erők anyagi-technikai biztosításának fő forrása az ipar és a mezőgazdaság volt. A haditevékenység hatalmas méretei, magas fokú intenzitása mérhetetlen mennyiségű anyagi eszközt követelt, kiemelkedve még ebből is a lőszer és üzemanyag. Éppen ezért a meglevő készleteket szükséges volt gazdaságosan felhasználni. Ezt szolgálta a Főhadiszállás 1941 októberi intézkedése, melyben megszabta a lőszer, üzem- és kenőanyag felhasználást. Ezen túli mennyiség felhasználása csak a Főhadiszállás engedélyével történhetett.

A Főhadiszállás, miközben igen szigorú rendszabályokat vezetett be, maximális készleteket halmozott fel azoknak a frontoknak az ellátása érdekében, melyek a főirányban tevékenykedtek. Hogy erre milyen okok miatt volt szükség,

bizonyítja, hogy a szovjet ipar 1943 júniusában mintegy 13 millió lövedéket és aknát állított elő, ugyanakkor csupán három front Nyugati, Brjanszki, Központi) a július 12. és augusztus 23. között az orjoli hadműveletben 11 millió lövedéket használt fel.

Az összes hadjáratok legfontosabb eseményei a hadászati hadműveletek voltak. A háború folyamán az anyagi-technikai biztosítás szigorú rendje alakult ki, mely tartalmazta: az anyagi eszközök előzetes felhalmozását, maximális mennyiségük összpontosítását a hadjárat fő hadművelete biztosítása érdekében, a központ-hadtáp szerveinek közlítését az arcvonalhoz, az anyagi eszközökkel történő manőverezést.

Úgy gondolom, a hadtáp szolgálat tevékenységére teljes súlyával nehezedett az a tény, hogy a XX. században a meglevő fegyverfajták tökéletesítésének folyamata és az új pusztító eszközök megjelenése robbanásszerűen meggyorsult.

Összehasonlításként sem árt emlékezni arra, hogy Európában a tüzéségnek és a kézi lőfegyvereknek a gyalogság harcrendje széttagolására gyakorolt hatása mintegy négyszáz évig tartott.

Hogy a korszerű hadművészet alig hatvan éves időszaka alatti fejlődési ütemét érzékeltetni tudjuk, elég felidézni a XX. század első felének néhány olyan tényét és dátumát, mint például azt, hogy a repülőgépek a harctereken 1912-ben a balkáni háborúban jelentek meg, a csapatok hadműveleti szállításához a gépkocsik tömegmértetű felhasználása 1914-ben következett be; a gyalogsági támadáshoz harckocsikat először 1916-ban használtak; a légideszantok harcászati-hadműveleti alkalmazására 1940-ben; a híres „Katyusa” harctéri használatára 1941-ben; az első atombomba ledobására 1945-ben került sor. S ezek a tények mind-mind befolyásolták a hadtápszolgálat tevékenységét, új és új körülményeknek kellett és kell hogy megfeleljen.

A szovjet katonai teoretikusok az ellátás kérdését mindig az őt megillető helyen tartották számon. Azt hiszem jól félmjelzi ezt M. V. Frunze véleménye, mely szerint: „*a hadtáp leggondosabb, pontos matematikai számításokon alapuló szervezése nélkül, anélkül, hogy ne szerveznék meg az arcvonal helyes ellátását mindennel, amire a hadművelethez szükség van, a hadtápellátást biztosító szállítások legfontosabb számbavétele nélkül, a kiürítés megszervezése nélkül, nem képzelhető el nagy hadműveletek valamennyire is helyes, ésszerű vezetése.*” (Frunze: Válogatott művek 306. old. – SzL.)

A Szovjet Fegyveres Erők hadtápszolgálatának beosztottai a háború alatt teljesítették kötelességüket. Az hiszem, hogy G. K. Zsukov marsall értékítélete egy szervcetről, annak munkájáról valóban a hozzáértő parancsnok ítélete.

„Emlékek, gondolatok” című könyvének 360–361. oldalán a kurszki csata előkészítését értékelve megállapítja: „*kifejezetten titáni munkát végeztek a frontok, hadseregek és magasabbegységek hadtápjai. Sajnos, nálunk igen keveset írnak a hadtápról, annak beosztottairól, akik munkájukkal, alkotó kezdeményezésükkel segítettek a csapatoknak és parancsnokoknak harcolni az ellenség ellen, szétzúzni az ellenséget és világtörténelmi jelentőségű győzelemmel befejezni a*

báborút. általában, jól szervezett és pontosan működő hadtáp nélkül nem lehet sikeresen megvívni egy korszerű ütközetet. Ha a hadművelet során a csapatok megbízható anyagi-technikai biztosítása nincs megoldva, akkor elkerülhetetlen a balsiker... Annak ellenére, hogy az időjárási viszonyok kedvezőtlenül alakultak, hogy nagy szállítási nehézségekkel kellett megküzdeni, és az ellenség légitámadásaival igyekezett megbíúsítani a küszöbönálló hadművelethez szükséges anyagmozgatást, a frontok hadtápjai ragyogóan bajtották végre feladataikat. Maradéktalanul biztosították nemcsak az ütközet védelmi szakaszát, hanem az ellentámadásba való gyors átmenetet is."

*

A gépi korszak második nagy háborúja bizonyította, hogy amikor a hadviselő felek a kor színvonalán álló technikával felszerelve vonultattak fel több milliós fegyveres crót az alapvető politikai célok elérése érdekében, nem egy-két ütközetre, hanem a több százezres csoportosítások, a harcokcsik és repülőgépek tömegével vívott hadműveletek sorára van szükség.

A második világháború tovább erősítette, hogy a haditechnika, a harceszközök állandó fejlődése törvényszerűen maga után vonja a hadviselési, de az ellátási módok megváltozását is.

A szovjet hadsereg hadtápszolgálatára képes volt megfelelni az eléje állított feladatoknak, a maga eszközeivel, lehetőségeivel hozzájárulni a szovjet nép világtörténelmi győzelméhez.

Portyázó osztag harca hadtápbiztosításáról

Skrabán László ezredes

Az „MN szárazföldi csapatainak harcászati szabályzata” (1984. Tervezet) 148. p.-ban kimondja: „A támadás kifejlesztése során a hadosztály a helyzettől függően előrevetett osztagot, portyázó osztagot küldhet ki és alkalmazhat harcászati légideszantot. Az ezred előrevetett osztagot, vagy portyázó osztagot alkalmazhat”. A téma jobb megértéséhez célszerűnek tartom tisztázni a portyázó tevékenység lényegét, célját és ezen belül a portyázó osztagok lehetséges feladatait.

A portyázó tevékenység lényegében a nagy manőverező képességű, gyorsan mozgó, a legkorszerűbb harci-technikai eszközökkel felszerelt magasabbegységek, egységek támadó tevékenysége az ellenség mélységében, melynek célja az elért siker kifejlesztése, az ellenség védelme hadművelleti mélységének dezorganizálása, fontos objektumok, terepszakaszok birtokbavétele, megsemmisítése, az ellenség tartalékai manőverének megakadályozása, késleltetése, a vezetés (katonai és polgári), valamint a htp. tevékenység megbénítása, pánikkeltés a tartalékok és a lakosság körében, a közlekedési és szállítási útvonalak, csomópontok rombolása stb.

Végző sorban tehát elvonni az ellenség figyelmét és erőit a fő feladatok teljesítésétől (a közvetlen harcérinkezés vonalán folyó tevékenység számára kedvező befolyásolásától).

A portyázó osztag feladata az előzőekből kiindulva:

- az atomeszközök felkutatása, megsemmisítése (atomaknák is);
- mozgó tábori különleges (atom) lőszerellátó pontok, atomtöltetet hordozó repülőgépek bázisán szolgáló repülőterek berendezéseinek és az ott található repülőgépeknek a megsemmisítése;
- az ellenség nagypontosságú felderítő és csapásmérő komplexumok elemeinek felderítése és megsemmisítése;
- az ellenség vezetési pontjainak és híradó központjainak megsemmisítése;
- fontos terepszakaszok, hídfők, átjárók birtokbavétele, az ellenséges hdm-i tartalékok megsemmisítése, illetve manőverének akadályozása;
- a hadművelleti mélységben levő hadtáp objektumok a csapatok ellátása szempontjából fontos polgári létesítmények, közlekedési csomópontok birtokbavétele vagy megsemmisítése.

A portyázás folyamán az egységek az ellenség tevékenységének jellegétől függően *különböző eljárásokat* alkalmazhatnak. Így pld. rejtett megközelítés után

rajtaütés, lesállítás, kerülve az elhúzódó harcokat megkerülik a jelentősebb erőket és az ellenség hátába, szárnyába mérnek csapást és folytatják az előrenyomulást, objektumok rombolása, hírfőállások, fontos terepszakaszok, körletek, átjárók birtokba vétele a védelmi harccal történő megtartása stb.

A kiürített *egység szintű portyázó* osztag harcfeladatát rendszerint *egy napra* célszerű megszabni, ezen belül feladatát 1–2 objektum egymás utáni megsemmisítése képezheti.

E cikk keretében kísérletet teszek a PO. harctevékenysége hadtápbiztosításának megszervezése és végrehajtása főbb feladatainak – egy változatára történő összefoglalására.

A po. htp. biztosításával szembeni követelményeket az alábbiakban lehet összefoglalni:

- a PO. (gl., hk. e.) htp. biztosítása megszervezéséért az előljáró htp. tö. (ho.) felelős;
- a PO. htp. biztosítása megtervezésének, megszervezésének alapját;
- a PO-t kiküldő HO. PK. és HO. PK. HTPH. követelményei (fea. mélysége, időtartama stb.;
- a feladat anyagi, eü-i szükségletei;
- saját és megerősítők lehetőségei határozzák meg.

A PO. tevékenysége elsősorban támadó harctevékenység, melyet a váratlanság, feszítettség, manőver, magas támadási ütem, térnyerés, területmegtartás, dezorganizálás és pánikkeltés jellemez. A htp. biztosítás végrehajtása vonatkozásában új fogalom a dezorganizálás, a pánikkeltés, melyre fel kell készítenünk a htp.-ot, rlg.-et is.

– Nem mindegy, hogy a PO. ezred (z.) a ho. (e.) 1. vagy 2. lcs.-ből kerül kikülönítésre, mert ez mind-mind egy-egy fontos sajátossággal bír a htp. biztosítás megszervezése és végrehajtása vonatkozásában.

– Az sem mindegy a htp. biztosítás szempontjából, hogy milyen feladatot kap a PO., milyen mélységre helyezkedik el az 1. lépcső csapatok peremvanolától stb.

1. Néhány alapvetően fontos követelményről:

- a htp. biztosítás feleljen meg a PO. alkalmazásának;
- kiemelt figyelmet kell fordítani a PO.-on belül az ún. „kisalegységek” rlg.-ek htp. önállóságára;
- az e. (PO.) htp. felépítése nem akadályozza a manővereket, a gyors mozgást, ezért a z. htp.-ok (a megerősítők) elsősorban a z. harcrendjére (manőverére) szorosan felzárkózva, vagy annak oltalmazásával mozogjon;
- a feladat teljes időtartamában folyamatos legyen a htp. vezetés, a megbízható összeköttetés;
- a htp. biztosítás megszervezésénél alapvető követelményként kell tekinteni, hogy a htp. biztosítás rendje az alkalmazás teljes idejére (2–3 nap) tegye lehetővé a harctevékenység önálló folytatását;
- a htp. biztosítás megtervezésénél kiinduló alapnak kell tekinteni: a szükségletek reális megállapítását; a várható fogyasztás megítélését; utánpótlási lehetőségeket; kiegészítő készletek létrehozását; alkalmazás előtti teljes feltöltést stb.;

– a tervezési feladatokat alapvetően a PO. (e.) harcfeladatának mélysége; időtartama; alkalmazás utáni várható feladatai; a ho. főerőivel való találkozás ideje, helye befolyásolja;

– a PO. (e.)-nél kezelezt sebesültek, betegek orvos utáni „ún.” szakosított orvosi ellátása érdekében célszerű egy SZOS-i brigáddal az ESH-et megerősíteni.

2. A PO. (e.) htp. csoportosítása, áttelepülése UHU-k: (Vázlat).

– a PO. e.) htp. felépítése meg kell, hogy feleljen a PO. alkalmazására hozott felépítésnek, de mindenképpen célszerű azt legalább 2–3 lépcsőbe felépíteni:

– 1. lcs.: a szd. és og. (ö. aeg.-ek, rlg.-ek) megerősítésére kikülönített htp. rlg.-ek;

– 2. lcs.: a z. htp. és az e. htp.-ből kikülönített és megerősítőerők;

– 3. lcs.: a PO. (e.) 1. és 2. lcs.-je között egy vagy két menetvonalon megszervezhető e. htp. a z.-tól bevont (tehermentesítés) erők és eszközökkel.

A feladat ideje, a harctevékenység helyzete és körülményei határozhatják meg elsősorban, hogy a htp.-részlegek mikor, hol és hogyan funkcionáljanak. Lesznek olyan htp.-részlegek (funkcionális elemek), amelyek naponta többször is végezhetnek ellátási, szállítási feladatokat.

Az e. htp. 1. ill. 2. lcs.-je – ha jól és előrelátóan szervezzük a htp. biztosítást, akkor a 2. ill. a 3. napon kell, hogy funkcionáljon, ellátási feladatot végezzen az ESH. kivételével, mert a sebesültek orvosi ellátása az ismert 4–6 órán belül meg kell, hogy történjen. Ez esetben természetesen biztosítani kell beszúrt szakosított orvosi ellátást is, mivel a PO. sebesültjeinek „ún.” hátraszállítására csak a feladat után lesz lehetőség (kötöző gk., sebész brigád).

3. A PO. (e.) htp. biztosítás megszervezésének alapjairól:

– EPK. elhatározása, előjárói htp. int. kivonat, mint azt már említettem meghatározók;

– kiemelt fontossággal bír az alkalmazási terület htp. értékelése;

– a htp. részlegek felkészítése, együttműködés megszervezése, a feladatok begyakoroltatása;

– a csoportosításról már szoltam, mely szerint az egyes harci kötelekeknek megfelelően létrehozott htp.-ot el kell látni megfelelő anyagi készletekkel, technikai vontató és cü.-i erőkkel, önvédelemhez szükséges megerősítéssel, terepjárást fokozó eszközökkel, esetleg hegyi és téli felszereléssel, helikopter leszállást biztosító eszközökkel. A harc alatti feltöltéshez pc. szállító járművekkel. Természetesen a megerősítés nem mehet a manőver – mozgás – lehetőségeinek akadályozására;

– a PO. e.-nél klasszikusan vett UHU-ról véleményem szerint nem beszélhetünk, ha ilyen lesz az legtöbbször egybe fog esni a csapatutakkal;

– a PO. htp. élet és működőképességét a htp. részlegek harcbiztosításának feszes megszervezésével, saját, megerősítő és oltalmazó védelmével lehet elsősorban biztosítani.

4. A PO. anyagi biztosításáról:

– a PO. anyagi biztosítását az előrevonás megkezdésétől (vagy az 1. lcs. e. helyzetétől) a PO.-t biztosító 1. lcs. c. esetleg alkalmazásra kerülő légideszantok-

kal való egyesüléskor végrebajtandó feltöltés befejezéséig terjedő időre szükséges megszervezni;

– mindezek figyelembevételével a PO. (e.) részére általában 2–3 napi támadóharcához szükséges anyagi eszközöket kell biztosítani. Követelményként kell azt is tekinteni, hogy a PO. feladatának teljesítése után az MK-ek 40⁰/₀-val rendelkezzen.

A jelenlegi elképzelések szerint a PO. (e.) támadó harcának naponkénti anyagszükséglete elérheti: lőszerből: 0,3–0,4, fv.: tü: 0,4–0,6, hk: 0,5–0,6 lé: 1–2, b.: 0,5–0,6, go: 0,9–1,0 üzemanyagból 0,5–0,9, élelmiszerből 1 javadalma-
zást; harci technikai anyagból az MK. 10–12⁰/₀-át. Természetesen a fogyasztási normánál figyelembe kell még venni a várható veszteségeket is, mintegy 8–10⁰/₀-ban.

– mindez azt jelenti, hogy a megszervezés időszakában, létre kell hozni a fontosabb lőszerből (löv., av., tü., pct., lé.) 1,0–1,8 üza.-ból 0,4–0,6, tartósított kenyérből 3 ja., eü. ag.-ból 1–2 tonna kiegészítő készletet.

A szállítótér és szállítójárművek növelése nélkül a szállítási kapacitás növelhető nagyobb teljesítményű tgg., gmm., a löveg vontatók és az alegység lőszer-szállító járművek szállítóképességének növelésével, (túlterhelésével), felesleges anyagok, eszközök visszahagyásával;

– a PO. harcbevételére előtt mindent el kell követni az anyagi készletek feltöltése érdekében. A VAK-ban, és a harcbevétel előtti MIK-ben, feltöltési kör-
létén áthaladó aeg.-et (részlegeket) a (e., ho.) eszközeivel fel kell tölteni.

– az anyagi eszközök utánszállítására a PO. (e.) esetében a ho., vagy HDS részéről nem adott a klasszikus napi 2–3-szori utánszállítási lehetőség. Fea. alatt lehet számolni a légi szállítással, de ez igen kivételes esetben jöhet csak számításba. Ugyanígy a PO. (e.) jelentős ellátási forrásának nem tekinthető az ellenségtől zsákmányolt anyagi eszköz mennyisége éppen adott feladatától függően. Az előjáró (ho.) HDS beavatkozására alapvetően a fea. teljesítése után a ho. főerőihez történő csatlakozás esetében lesz lehetőség.

5. A PO. egészségügyi biztosításáról:

A várható eü.-i veszteség tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén elérheti a napi 10–15⁰/₀-ot, hagyományos fegyverek alkalmazása esetén 4–8⁰/₀-ot. Az eü.-i veszteség a PO. harcfeladatainak jellegéből adódóan általában gócszerűen jelentkezik. Az egyes irányokban kifejtett harctevékenység során 250–300 fő eü.-i veszteséggel lehet számolni. Az egyes esetekben meghaladhatja az ezred-segélyhely(ek) lehetőségeit, így azok megerősítése is szükségessé válik.

A harc megvívásának sajátosságaiból kiindulva a PO. eü.-i biztosítását úgy célszerű megszervezni, hogy 2–3 napon keresztül képes legyen a feladatok önálló megoldására. Az eü.-i erők és eszközök tevékenységét össze kell hangolni a vontató-javító erők működésével.

A PO. harctevékenysége során a segélynyújtást az alsó tagozatban kell bővíteni. Elsősorban a zászlóalj segélyhelyeket kell az irányok szerinti ellátás alapjának tekinteni, ezért ezeket meg kell erősíteni. A zászlóaljak sebesülteit elsősegélyben részesítés után tovább kell vinni az utak mentén kijelölt olyan terepszakaszokig, ahol az ezred-segélyhely települ. A sebesültek harcolókkal együtt történő szállításához számolni kell a kiegészítő készletekből igénybe vehető ki-
ürült szállító gépkocsik felhasználásával is.

A sebesültek ellátása, hátraszállítása mellett nagy figyelmet kell fordítani a járvány-egészségügyi felderítés megszervezésére, rendszabályok bevezetésére, a helyszínen zsákmányolt anyagi készletek, a vágóállatok, az igénybe vett üzemek bevizsgálására, a személyi állomány cü.-i állapotának megóvására.

6. *Hadtápvezetés:*

A ho. pk. hadtáphelyettesének a támadó harc hadtápbiztosítására vonatkozó elhatározásának megfelelően, a PO. hadtápbiztosítását a ho. hadtáptörzs tervezi és szervezi meg. A ho. htp. törzs – a technikai és anyagi szolgálatok főnökeivel együttműködésben – a PO. hadtápbiztosításának rendjét az alkalmazás egész időszakára dolgozza ki, ezen belül az első napra részletesen. .

A PO. hadtápbiztosítása tervezésével, szervezésével kapcsolatban újabb hadtápvezetési okmányok kidolgozása külön nem szükséges.

A PO. hadtáp- és technikai biztosítását – a pk. által jóváhagyott biztosítási tervek alapján – a ho. pk. hadtáphelyettese és technikai helyettese hadtápvezetési pontról vezeti. A közvetlen segítség, a feladatok lejtuttatása, a végrehajtás koordinálása a PO. hadtápvezetési pontjára híradóeszközökkel kikülönített ho. hadtáp operatív csoport (OCS) által történik.

Az operatív csoport parancsnoka a ho. hadtáptörzs vezető beosztású tisztje (Szolgálati főnök, vagy hadtápbiztosítás kidolgozásában részt vevő hadtáp tiszt).

A PO. htp. részlegcinek vezetését a HVP-ről egy ideig közvetlenül a PK HTPH vezeti, majd a harc alatt a szd., og., vagy z. pk-a útján közvetetten.

7. *Összegezett következtetés, javaslat:*

További tanulmányozást, pontosítást majd valamilyen szintű szabályozást igényel, mely alapján egységes elvek alapján célszerű a htp. ez irányú felkészítését folytatni.

Az ezred erejű portyázó osztag harcképességét csak akkor képes fenntartani, ha az ehhez szükséges anyagi htp. technikai készletek, eszközök rendelkezésre állnak.

Ilyen nagymélységű (50–70 km) harctevékenység során kellő jelentősége van a zsákmányanyagoknak (üzem- és kenőanyag) valamint olyan közbeeső körlet, helység birtokbavételének, amely ellátópontként a földi, illetve légi utánszállítást biztosítja.

Célszerűnek látszik minden szintű gyakorlaton elengedhetetlen követelményként beállítani a htp. szakalegységek gyakoroltatását az utántöltések harci körülmények közötti végrehajtásában, az alegységek megerősítésére a célszerű széttagolódásukat, hozzá kell szoktatni az állományt 1–2 nap hideg élelemmel való „átvészeléséhez”, gyakoroltatni kell a sebesült kiemelését, ellátást, rejtésüket, előkészítésüket légi úton történő hátraszállításhoz. Minden alkalommal gyakoroltatni az ellenséges földi támadás elhárítását, az ellenség megsemmisítését.

A vázlat a folyóirat végén található.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

Az üzemanyagok frissítésének végrehajtása a csapatoknál

Ledényi Béla százados

Az új haditechnikai eszközök rendszeresítése, a meglevő eszközök korszerűsítése, az üzemanyagot felhasználó gépek számának növekedése következtében egyre nagyobb üzemanyagkészletet rövidebb-hosszabb idejű tárolása válik szükségessé.

A jelenlegi népgazdasági helyzetben az energiatakarékosság mellett egyre nagyobb figyelmet kell fordítani az üzemanyagok rendeltetésszerű tárolására, minőségének megővésére. Az üzemanyagok minőségének megővése – különösen a nagy mennyiségű „MZ” készletet tároló egységeknél – az üzemanyag-szolgálat egyik kiemelt, nagy volumenű feladata. Különösen érvényes ez a seregtestekre, ahol nagyszámú, békében nem élő és „M” folyószámos alakulat részére történik az üzemanyagkészletek tárolása. A viszonylag kis felhasználás következtében jelentős a folyamatos frissítést igénylő üzemanyag-mennyisége. A frissítések végrehajtását tovább nehezíti az „MZ” gépek nagy száma és a személyi állomány feltöltetlensége.

Mindezek alapján könnyen belátható, hogy fokozott figyelmet kell fordítani az „MZ” üzemanyagkészletek minőségének megővésére, ezenbelül, a frissítések folyamatos, időben történő végrehajtására abból a célból, hogy a harc-eszközök és mindennemű más technikai eszközök folyamatos, megbízható működéséhez, az üzemanyagok mindenkor jó minőségben álljanak rendelkezésre.

A frissítések tervezése

Az üzemanyagok frissítése olyan tevékenység, melynek során az üzemanyagok felhasználhatóságának, minőségének biztosítása érdekében – a minőségellenőrzések folyamatos végrehajtása mellett – tervszerűen, a régebbi anyagokat használatra kiadják és helyére friss anyagot tárolnak be.

A CSHSZ. V. rész II. fejezet 284/c. pont meghatározza: „Az anyagok frissítését úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy a tárolt üzemanyag a következő teljes vizsgálat időpontjáig lehetőleg felhasználásra kerüljön és helyére friss anyag legyen betárolva.”

A frissítések tervezését össze kell hangolni:

- a) az egység kiképzési tervével,
- b) a jóváhagyott tartalék gazdálkodási tervvel,
- c) az ellátási feladatokkal.

a) *A kiképzési tervvel való összehangolásnál a következőket kell figyelembe venni:*

Az újonckiképzés időszakára frissítést nem célszerű tervezni a meglevő (nem újonc) állomány nagyobb leterheltsége miatt (pl. gyakori szolgálat).

A különböző gyakorlatok, hadijátékok idejére (az előkészítő és befejező időszakokra is!) szintén nem célszerű frissítést tervezni a személyi állomány nagy fokú leterheltsége miatt.

A népgazdasági munkák idejére frissítést tervezni nem szabad. Ekkor az egység egyik főfeladata a népgazdasági munka végzése, egyéb feladatra (üza. frissítésre) munkacrőt nem tudnak biztosítani.

A végrehajtás idejét a munkacrőt biztosító alegység havi munka- és ellenőrzési tervével összhangban, valamint a fentiek figyelembevételével kell megtervezni.

Maximálisan ki kell használni a szombati karbantartási napok lehetőségét

b) *A tartalék gazdálkodási tervvel az alábbiak szerint kell összehangolni:*

Az „M” összekovácsolási gyakorlatok előkészítése és végrehajtása idejére nem célszerű frissítést tervezni a behívott állomány más irányú elfoglaltsága miatt.

Célszerű és szükséges frissítést tervezni az „M” összekovácsolási gyakorlatok befejező időszakára, illetve a gyakorlatot követő karbantartások idejére. Figyelembe kell venni a behívásra kerülő tartalékosok létszámát és a tervezett feladatokat. Nem hagyható figyelmen kívül az anyag-karbantartási feladatokra biztosított tartalékosok létszáma és a behívás időtartama sem.

Igen fontos a frissítési tervnek az „MZ” gépek konzerválási tervével történő összehangolása. Az „MZ” gépek konzerválásával és újrakonzerválásával párhuzamosan célszerű az „MZ” gépek tartálykészletének frissítését végrehajtani és az esedékes olajcseréket elvégezni. Ehhez az üza. és a pc. és gimű. technikai szolgálat együttműködése és a PK HTPH segítségnyújtása (esetleges beavatkozása) szükséges.

c) *Az ellátási feladatoknál* figyelembe kell venni a készletképzésre vonatkozó előírásokat és az egység tárolókapacitását. A készleteket és a tárolókapacitást a frissítések idejére úgy kell alakítani, hogy azok biztosítsák a régi és a friss anyag keveredésének kizárását.

A szállítási feladatokat úgy kell megtervezni és végrehajtani, hogy a frissítés tervezett idejére a frissítés végrehajtásához szükséges anyagfajták a kellő mennyiségben rendelkezésre álljanak.

A fentiekén kívül figyelembe kell venni, hogy a hajtóanyagok frissítését – a párolgási veszteségek csökkentése érdekében – elsősorban a hűvösebb évszakokra kell tervezni.

d) *A frissítési terv*

A frissítési terv rendelkezése –, hogy összefoglalja a tartósan tárolt üzemanyagok minőségvédelmével és cseréjével kapcsolatos feladatokat, a tervben foglaltak maradéktalan végrehajtásával mindenkor biztosítva legyen az üzemanyagok felhasználhatósága.

A terv készítésének alapja – az a., b., c. pontokban felsoroltakon kívül – az üzemanyagok mennyisége, fajtája, a meghatározott tárolási idő és a minőség-ellenőrző vizsgálatok gyakorisága. Formáját – egy változatban – az 1. számú melléklet tartalmazza.

A tervet az üzemanyag-szolgálat főnöknek kell elkészíteni és az egységparancsnoknak kell jóváhagynia.

2. A frissítések végrehajtása:

A terv alapján meg kell szervezni a frissítések végrehajtását. Ennek érdekében meg kell tervezni a végrehajtás idejét, munkaerő és munkaidő szükségletét.

A végrehajtáshoz szükséges üzemanyagokat úgy kell felvételezni (igényelni), hogy a végrehajtás tervezett idejére rendelkezésre álljanak. A frissítésre kért üzemanyagokat, azok igénylésekor külön meg kell jelölni. A hordózott „MZ” készülétek frissítéséhez a mosott hordó igényt a tárgyév február 28-ig kell az előjáró szolgálattól igényelni. Munkaerőszükségletet a PK HTPH-tól kell igényelni.

A végrehajtás alapvető feladatai:

A hajtóanyagokat a könnyített acéltartályokból, üzemanyagszállító-pótkocsikból a friss anyag megérkezése előtt maradék nélkül le kell üríteni és a friss anyagot kell a helyére betárolni. Az eszközöket az elrendelt feliratokkal el kell látni és le kell plombálni azokat.

A hordókban tárolt üzemanyagok frissítésének első lépéseként fel kell vételezni a mosott hordókat, az igényelt friss anyaggal fel kell azokat tölteni és be kell tárolni (helyükre rakni). Ezt követően a régi hordóknál az anyagot le kell üríteni és az üres hordókat a központhadtáp üzemanyagraktárnak (ellátónak) le kell adni. A hordókat az elrendelt feliratokkal el kell látni és le kell plombálni azokat.

A kannázott üzemanyagok frissítésének végrehajtása:

– a tárolt „MZ” készüléket le kell üríteni, azokat a kannákat, amelyek hibásak (nem jól záródnak, horpadtak, belül a védőfesték levált) ki kell emelni és lehetőleg új kannákra vagy jó állapotban levőkre kell kicserélni. Ezután a kannákat fel kell tölteni friss anyaggal, ha szükséges feliratokkal kell ellátni majd le kell plombálni azokat. Törekedni kell, hogy a feliratok egyértelműek legyenek (pl. nem elég, ha a 86-os benzint tartalmazó kannák száját pirossal, a 92-esét kézzel lefestik, hanem rá kell festeni: „BENZIN E-86”, „BENZIN ESZ-92”).

A harcckészültség biztosítása érdekében egyszerre csak annyi kannát szabad leüríteni, amennyit az adott körülmények között 1 óra alatt fel lehet tölteni.

Az „MZ” gépek tartálykészletének frissítése a legnehezebb, legmunkaigényesebb frissítési feladat, ezért az igénybevételeket lehetőleg úgy kell irányítani hogy frissítésre lehetőleg ne, vagy minél ritkábban kerüljön sor. Ha mégis elkerülhetetlen, a következők szerint kell végrehajtani:

A tartálykészletet le kell üríteni gépi vagy kézi szivattyúval, leeresztéssel, vagy kiöntéssel. A végrehajtáshoz szükséges eszközöket, valamint a tárolóeszközöket az üzemanyag-szolgálatnak kell biztosítani. Ha szükséges és lehetséges, a tartályt ki kell mosni. A tartályt töltőgépkocsikból (utánfutókból) friss anyaggal fel kell tölteni, és le kell plombálni.

A kenőanyagok frissítése:

A hordózott, műanyag vödörben, flakonban, leforrasztott dobozokban tárolt anyagok frissítését a központhadtáp üzemanyag raktártól (ellátótól) erre

a célra felvételezett anyagokat a tárolóeszközzel együtt történő kicserélésével kell végrehajtani. Kannázott kenőanyagok frissítését a réginek – a tárolóeszközzel együtt – újra történő kicserélésével kell végrehajtani. A végrehajtásnál kiemelt figyelmet kell fordítani az élet- és balesetvédelmi, tűzvédelmi rendszabályok betartására.

3. A végrehajtás ellenőrzése, dokumentálása:

A raktárban tárolt üzemanyagok frissítésének végrehajtását a PK HTPH köteles személyesen ellenőrizni, és az ellenőrzést a frissítési tervben aláírásával igazolni.

Az „MZ” gépek tartálykészletének frissítésénél az érintett alegység parancsnokának (helyettesének) jelen kell lennie. Célszerű, ha a pc. és gímű. szolgálat is képviselve van.

Más szervhez történő „MZ” gép átadása esetén – a következő frissítés és olajcserék megbízható tervezésének biztosítása érdekében – a gép törzskönyvének „Kisjavítások” fejezetébe kell az utolsó hajtóanyag frissítés és motorolajcserék időpontját bejegyezni.

A magasabbegység (seregest), üzemanyag-szolgálat főnökök feladata, hogy fokozott figyelmet fordítsanak az „MZ” készletű üzemanyagok minőségének, a frissítések végrehajtásának, a frissítési tervek naprakészségének, az abban foglaltak realizálásának ellenőrzésére. Évente 4–5 alkalommal szervezzenek célellenőrzést az üzemanyagok minőségmegóvásával kapcsolatos feladatok végrehajtása helyzetének ellenőrzésére.

Mindezen gondolatokkal nemcsak az üzemanyag-szolgálat anyagellátó feladatainak egyik területét kívántam ismertetni. Megítélesem szerint a csapatoknál tárolt üzemanyagok tervszerű frissítése a harcfeladatok szakanyagbiztosítási tevékenységének igen fontos összetevőjeként értékelhető. E feladatok gyakorlati végrehajtásának bemutatása mellett törekvésem arra irányult, hogy továbbiakban ezirányú szakmai munkánk végzésekor a készletek folyamatos minőségbiztosítására nagyobb gondot és figyelmet fordítsunk.

A korszerű táplálkozás és diétás étkeztetés helyzete, feladatai a Magyar Néphadseregben

Dr. Sarkadi László orvos százados

A korszerű táplálkozás szorosan kapcsolódik a ma emberének életmódjához. Az egészséges életmódot folytatók minden esetben tudatában vannak korunkhoz, nemzetünkhöz, munkatevékenységünkhöz, a szűkebb és tágabb környezetünkhöz leginkább illő tápanyag és energiaszükséglet helyes meghatározásának fontosságával.

Ehhez jelentős segítséget nyújtanak a tudományos ismeretterjesztő kiadványok, publikációk, az írásos propaganda anyagok, valamint az élő előadások, amelyek mindenki számára hozzáférhetőek, illetve elérhetőek. (Ma már a lakótelepi klubok, művelődési házak ismeretterjesztő programjai keretén belül rendszeresen visszatérő témaként jelentkeznek.)

Az, hogy ennek ellenére sem történt számottevő változás táplálkozáskultúránk fejlődésében – ma már nem az éhség, hanem a túltápláltság veszélyei fenyegetnek bennünket – *ez annak köszönhető, hogy:*

- a táplálkozási szokásaink, ételkészítési technológiánk a hazánkban végbe ment forradalmi változások mellett alig, vagy csak kis mértékben változtak. A magyar konyhatechnológia nem mindenben felel meg a táplálkozás-tudományi elveknek és követelményeknek;

- ma – csakúgy, mint évtizedekkel ezelőtt – konyhatechnológiánk alapjellegzetessége a fűszeres, zsíros, laktató és élvezetes ízű ételek (pörkölték, paprikások, gulyások, szalonnás-fokhagymás tűzdeltek, hagymás-paprikás zsíros levek, nehéz zsíros tészták) készítésében áll;

- nagy a kötődés a történelmileg megalapozott gasztronómiai hagyományainkhoz, a hagyományos ételekhez, nyersanyagokhoz, ételkészítési eljárásokhoz, holott főleg a felnőtt kor tápanyag és energia szükséglete gyökeresen megváltozott, függvényévé vált a mindenkor munkavégzésből – tevékenységből adódó élettani szükségleteknek.

Ezen tényezők hatása elkerülhetetlenül jelen van és az egészséges táplálkozásra való törekvés ellenére ma még fokozottan érvényesül a Magyar Néphadseregben szolgálatot teljesítő állomány táplálkozás-élettani folyamataiban. A negatív hatások természetesen differenciált mértékben jutnak kifejezésre az állandó – illetve a változó állomány vonatkozásában.

A tudományos felmérések eredményeire támaszkodva érdemes néhány alapkérdésben a Magyar Néphadseregen belüli táplálkozáskultúra jelenlegi állapotát – az előzőekben említett két állomány kategóriára vetítve – újra megvizsgálni.

1. Az *állandó állomány* laktanyán, illetve intézeten belüli étkeztetése döntően az ebédeltetésre korlátozódik. Mivel az állomány jelentős része a munkába indulást megelőzően otthonában reggelizik, ez által első étkezése intézményesen nem befolyásolható a korszerű táplálkozás irányába. (Leggyakoribb egy adag feketekávé elfogyasztása, vagy esetleg egy szelet kenyér, egy pohár reggeli ital társaságában.)

Nem általános – pedig az egészséges és korszerű táplálkozás alapkövetelménye lenne – a változatos és tápanyagokban dús élelmiszerekkel terített asztal mellett ülve elfogyasztott bőséges reggeli.

A vacsorával kapcsolatban az előzőekben vázoltakhoz képest csak annyiban hasonló a helyzet, hogy az állandó állomány csaknem egésze (a szolgálatot ellátó állomány kivételével) otthonában fogyasztja azt el, de a reggelivel ellentétben legtöbbször főtt étel, vagy hasonlóan energiadús élelmiszerek formájában. A reggeli és vacsora tápanyagszerkezetének, összetételének és elfogyasztási kultúrájának megváltoztatása csak rendszeresen és kitartóan folytatott propaganda munkával lehetséges, amelyet elsősorban az egészségügyi és élelmezési szakállomány-nak közösen kell végeznie a munkahelyeken, mind a munkahelyeken kívül. A propagandamunka formáinak és feltételeinek még a későbbiek során teret szenteltek.

Az állandó állomány ebédeltetésében elvileg már jobban érvényesíthetők és megvalósíthatók a korszerű táplálkozás tudományosan megalapozott elvei és követelményei, amelyek az egészségügyi és élelmezési szakállomány előtt jól ismertek.

Az is leszögezhető, hogy hazánkban ezen belül a Magyar Néphadsereg személyi állományának élelmezésében a korszerű táplálkozás, konyhatechnológia (de nevezhetjük konyhaművészetnek is) valamennyi feltétele biztosított. Így mind a nyersanyag, tápanyagforrás oldaláról, mind pedig az ételkészítés, előállítás vonatkozásában konyháink rendelkeznek a fehérjedús, mérsékelt mennyiségű és könnyen emészthető zsiradékot tartalmazó, sok zöldséget, főzelékfélét, gyümölcsöt felhasználó és csökkentett szénhidrát tartalmú étrendek kivitelezésére képes szakállománnyal és azokhoz szükséges eszközökkel.

A megvalósítás ennek ellenére elég lassú folyamatot képez, amelynek okai a már előzőekben feltárt és főleg megszokásból, vagy inkább a magyaros ételkészítés szokásaiból eredő gátló tényezőkkel magyarázhatóak. Ezek következtében jelenleg az állandó állomány helyzete elhízottság tekintetében csaknem ugyanaz, mint az országos átlag (35–40⁰₀-ra tehető), amelynek fő oka az energia egyensúly megbomlása. Tehát több az energia bevitel, min az energia felhasználás, ami végsősoron kóros elváltozásokhoz vezethet (cukorbetegség, magas vérnyomás, infarktus veszély, epekő képződés, szív- és érrendszeri megbetegedések stb.).

2. A *változó állományunk* helyes élelmezésének jelentősége és szerepe kettős:

– egyrészt az emberi test fejlődésének befejező szakasza a katonai szolgálat idejére esik, ami az élettani követelmények maradéktalan kielégítését igényli, a tápanyag biztosítás megfelelő arányainak feltételezésével;

– másrészt a sorállomány korszerű élelmezésével szemléletesen és a gyakorlati munkával igazolva kell elősegíteni az egészséges táplálkozásra nevelést.

A közelmúltban befejeződött széles körű vizsgálatok adatai szerint – melyek az egész Magyar Néphadsereg viszonylatában érvényesek – az e téren tapasztaltak részleteiben a következők:

– az állomány élettani fehérje szükséglete folyamatosan biztosított. A napi fehérje bevétel tej, tejtermékek, de főleg különböző összetételű húsok és húszítmények formájában történik.

Ma még dominál a *sertéshús felhasználás* ($62\%_0$), a marhahús ($21\%_0$), a baromfihús ($8\%_0$), a hal ($3\%_0$), valamint a belsőségek ($6\%_0$) felhasználásával szemben. Ennek élettani hatása elsősorban a sertéshús jelentős hányada miatt igen kedvezőtlen, mivel a halban és belsőségekben meglevő ásványi sók és vitaminok nem kellő mértékben jutnak a szervezetbe.

A hiányos „C” vitamin ellátottság oka az is, hogy főleg téli időszakban nem fordítanak kellő figyelmet a rendelkezésre álló források mind teljesebb kihasználására.

– Köretek vonatkozásában a zöldsézelékek gyakorisága, változatossága is elmarad az optimális értékektől (jelenlegi arányuk a többi körethez viszonyítva $32\%_0$ -os). Továbbra is túlsúlyban vannak az alapvetően szénhidrátot tartalmazó köretek (burgonya, rizs, tésztafélék, melyek aránya $59\%_0$ -os).

– Az ételminták laboratóriumi vizsgálata kimutatta, hogy az elkészült ételek energia tartalma meghaladja az élettani szükségletet (a FAO–VHO által javasolt szint $14,7 \text{ MJ} = 3500 \text{ kcal}$) és az állomány csaknem $30\%_0$ -ának túltápláltságát idézi elő.

Ezekből a tényezőkből és tapasztalatokból fakadóan egyértelműen kibontakozik a csapatélelmezési szolgálat vezetésének, a szakács állomány egészének feladata, melyet mindenkor az egészségügyi szolgálat szakállományával együttműködve kell megoldani.

Röviden összefoglalva a személyi állomány egészségesebb táplálkozása érdekében megvalósítandó feladatokat (így a sertés és marhahúsok arányának és gyakoriságának csökkentése, a „C” vitamin források minél kedvezőbb hatékonyságú felhasználása, a zöldsézelékek gyakoriságának az optimális $40\%_0$ közelébe emelése, valamint a túlzott energia bevétel megszüntetése) megállapítható, hogy azok eredményes elvégzése elsődlegesen szemlélet váltással, fokozott odafigyeléssel és nem utolsósorban a szakmai szeretet, elhivatottság eszközével folytatott propagandamunka gazdagításával, céltudatosságával érhető el.

Ehhez a csapatok és intézetek élelmezési és egészségügyi szakállományának felkészítése, kiképzése a következők szerint biztosított:

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hadtápszakon hallgatói képzésében, a gazdálkodási ismeretek tantárgy csoporton belül az étlapszerkesztés, illetve étrend összeállítás követelményei oldaláról kerül megközelítésre a korszerű táplálkozás és tápanyagbiztosítás témaköre. A parancsnok hadtáphelyettesi beosztás a tárgyalat témában gazdasági elemzésre és kiterjedt ellenőrzési tevékenységre nyújt lehetőséget, vállal kötelezettséget. A beosztás szerepe azonban nem elhanyagolható az érintett szakállomány szemlélet formálásában, magas szintű szakmai felkészítése elősegítésében, ahhoz a feltételek biztosításában, de ezek mellett a parancsnok hadtáphelyettes szerepe döntő jelentőségű a személyi állomány ellátásának szervezésében, irányításában és mindezekkel együtt a korszerű egészséges táplálkozásra nevelésben.

Éppen a parancsnok hadtáphelyettesi funkció meghatározó volta miatt feltétlenül szükséges e téma elmélyültebb elméleti és gyakorlati megalapozását a képzés során mielőbb előtérbe helyezni.

A Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola élelmezési szakkáder képzésben jelentőségének megfelelően kidomborodik a korszerű táplálkozás rendszere, megvalósításának feladatai, azonban a kímélő, diétás étkeztetéssel a tananyag a szükségesnél kevesebb óraszámban foglalkozik.

A Hadtáp Kiképző Központ 4 éves tiszthelyettes szakmunkás képzésén és a még rendszerben levő 2 éves szakács tiszthelyettes képzésén belül egyaránt jelentős óraszámban foglalkoznak a táplálkozás-élettani kérdésének feldolgozásával, az ételkészítési ismeretek (ennek keretében a kímélő ételek készítése) gyakorlati elsajátításával. Érdemes idézni a vonatkozó tananyag oktatási célját, amely jól rükrözi a kiképzési program korszerűségét és naprakészségét. „El kell érni, hogy a hallgatókban kialakuljanak az új táplálkozási szokások terjesztésének, a táplálkozástan új ismeretei iránti érdeklődésnek, a korszerű főzéstechnológia átvételének képességei.

A 6 hónapos szakács szakmunkás elméleti képzés, valamint a 2 hónapos kisegítő szakácsképzés keretében kiképzett állománynak 4–4 óra elméleti ismeret és 8–8 óra konyhai gyakorlat birtokában képessé kell válnia az alapvető kímélő ételek elkészítésére.

Az élelmezési szakállomány felkészítésének, képzésének tartalmi részét kibontva könnyen belátható, hogy a korszerű táplálkozás és diétás étkeztetés csapat-, intézet szintű megvalósításának személyi feltételei ezen oldalról biztosítottak.

A korszerű táplálkozás igényként való jelentkezésében, a személyi állomány egészségügyi ismereteinek bővítésében, az egészség károsodás megelőzésében kiemelkedően fontos szerepe van a csapatok, intézetek egészségügyi szakállományának, elsősorban az orvosoknak.

A betegségek kialakulása és diagnosztizálása során, valamint az időszakos szűrővizsgálatok folyamán az orvos részére adva van a lehetőség, hogy az egészséges, korszerű táplálkozás irányában propagandát fejtson ki. S, hogy ez a tevékenységi folyamat még se éri el a kívánt hatékonyságot, annak egyik döntő oka a csapatorvosi helyek feltöltetlensége (a hivatásos katona orvosi állomány 45⁰/₁₀-a hiányzik és a tartalékos orvos állomány ezen a téren szerepüket nem pótolhatja).

Kíváncsú lenne a csapatorvosok szakmai továbbképzési rendszerébe 2–5 nap időtartamban beiktatni az MN KÖJÁL Intézetben folytatandó konzultációt. A konzultációk során lehetőség nyílna a táplálkozás-élettan MN szintű tapasztalatainak átadására, hasznosítására.

Mégvizsgálva a korszerű táplálkozás megvalósításának lehetőségeit és korlátait a Magyar Néphadsereg viszonylatában – a réma gondolati nyitottságának meghagyásával – a továbbiakban feltétlenül célszerű a *diétás táplálkozás* (gyógy-élelmezés) helyzetelemzését ugyancsak közegünkben elvégezni.

Néhány gondolatot a diétás étkeztetés, táplálkozás általános megközelítésének oldaláról el kell mondani:

– a diéta olyan vegyes – változatos tápanyagfelvételt és ésszerű konyhatechnológiát igénylő táplálkozást jelent, amelyet elsősorban orvosi előírások szabályoznak, másodsorban jellemzői sok vonatkozásban találkoznak az egészséges – korszerű táplálkozás mai követelményeivel, harmadsorban pedig a diéta, főleg a betegélelmezésben elengedhetetlen fontosságú;

– minden diéta megköveteli a napjainkban használt élelmiszerek összetételének, tápanyagtartalmának felhasználási lehetőségeinek (tartós, romlandó) és elkészítési változatainak tökéletes ismeretét,

– az élelmiszerek és ételkészítési eljárások valamennyi jellemzőjének birtokában ledönthetők a diéták összetételének és elkészítésének tagadhatatlan korlátai és előtérbe helyezhető a *mit* helyett *hogyan* kérdése;

– a diéta is ugyanazon élelmiszerekből tevődik össze, mint az egészséges fogyasztók ételei, jellegét azonban minden esetben az összeállítás és az ízek harmóniája határozza meg.

Pontos kitétel, hogy a diéta nem lehet szenvedés, mint, hogy az evés sem az.

A diétás étkeztetés helyzetét, és rendszerét külön kell vizsgálni az állandó barckészültség időszakában kiképzést – felkészítést folytató csapatoknál, intézeteknél (vezető szerveknél), illetve az egészségügyi intézeteknél.

1. A csapatok és intézetek személyi állományának egészségügyi helyzete – a betegellátás statisztikája és a szűrővizsgálatok eredményei alapján – indokoltta teszi a diétás-kímelő étrend (szükséges körű) megvalósításával kapcsolatos kérdés feltevését.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a személyi állomány hivatásos és sorállományú tagjai között időről-időre vannak néhányan, akik orvosi javallatok alapján kímelő étrendre szorulnak.

Ezen állomány részére – betegségük jellegétől függően – mód van diétás ételek elkészítésére, mivel a felhasználandó élelmiszerek és a csapatkonyhák mind személyi, mind technikai feltételei adottak.

Számos jó példával, kezdeményezéssel találkozhatunk csapatainknál az általában 20 főn aluli létszámra készített kímelő menük terén, bizonyítva ezzel, hogy a szakmai szeretet, hozzáértés és igényesség, a vezető szervek személyi állomány ellátása iránti érzékenységgel párosulva elérhetővé teszi, az igények differenciált kielégítését. A pozitív eredmények mellett sem beszélhetünk azonban általános folyamatról, vagy egy kialakulóban levő rendszerről, mivel a diétás menük étrendbe iktatása csapataink ételmezési gyakorlatában ma még eléggé ritka. Az ételmezési szakállomány folyamatos és nagymérvű leterheltsége elvezethet a szakmai igénytelenség, közömbösség kialakulásához (egysíkú ételek, ismétlődő étlapok, igények figyelmen kívül hagyása) így a jelentős munkaigényű kímelő ételek készítésére többnyire nem kerül sor.

Azon intézeteknél, vezető szerveknél, ahol a hivatásos, illetve polgári állomány alkotja az étkezők túlnyomó többségét, a két alapmenü és az „A la Carte” ételek mellett naponta jelen van az általánosan kímelő menü is. A kímelő menü struktúrája, választéka jelenleg csak az alapszükségletet elégítheti ki, de a munkahelyi étkeztetésben nagyobb választékbővítésre nincs is szükség, mert a betegség orientált diétás étkeztetés már a kórházak, szanatóriumok feladatkörébe tartozik.

2. *Egészségügyi intézeteinknél katonai kórházak, szanatóriumok), a diétás ételmezés alapfeladata, hogy az ápolts betegek mindenkor állapotának, megváltozott tápanyagigényének megfelelően, a legmagasabb szintű és legkorszerűbb ételmezését folyamatosan biztosítsa.*

Ezen feladatot általában a „dietetikai szolgálat” látja el a dietetikus főorvos irányításával és az ételmezési szolgálat vezető állományával szoros együttműködésben.

Az MN Központi Katonai Kórházban például 10 fő egészségügyi főiskolában végzett dietetikus dolgozik a betegek optimális táplálása érdekében.

A dietetikusok egy-egy kórházi osztály sajátos betegállományának szükséges kímélő ételmezését fogják össze két alapvető csoportosításban.

Az egyik csoportba tartozók a legnagyobb-, és speciális ételmezését igénylő osztályok betegállományának ételmezését szervezik, (belosztályok, sebészet, égési osztály, traumatológia), míg a másik csoportot alkotó dietetikusok több kisebb osztálynál végzik tevékenységüket.

A dietetikusok valamennyi osztály betegeivel és azok kezelő orvosaival naponta élő kapcsolatot tartanak fenn, a diétás előírások betegek kéréseivel, igényeivel történő mind teljesebb összehangolása érdekében.

Technikai oldaláról megközelítve a diétás étkeztetést feltétlenül ki kell emelni az 1981-től valamennyi egészségügyi intézetünkben működő „Egységes diétás rendszert” amelynek tömör lényege a következő:

A normál étrenden levő betegek étlapján szereplő két menü, valamint a diétás étlapon szereplő két alapmenü összes alapanyagainak figyelembevételével és felhasználásával valósul meg a betegek részére meghatározott diétatípusok kialakítása, elkészítése.

Ehhez kidolgozásra került betegségek, betegségecsoportok nevének jelölésétől eltérő – a konkrét tápanyagösszetevőket tartalmazó (szám jelölés) és konyhatéchnológiai előírásokat meghatározó (betű jelölés) kódrendszer. A napi menüválasztékok nyersanyagskáláján belül a kódrendszer lehetőséget nyújt a beteg pillanatnyi állapotának legjobban megfelelő ételkombinációk kialakítására.

A 10 napos időtartamra tervezett étlap és étlendi típusok összeállítását nagymértékben elősegíti a száz fős egységlétszámra kidolgozott „Receptúra és ételkiszábat gyűjtemény”, amely a tápértékmutatók mellett az egyes ételek pénzértékét is tartalmazza.

Az így elkészített étlendek minden betegség típusra tartalmazzák a megfelelő mennyiségi adatokat, amelyek alapján a betegek mindenkori szükségleteinek biztosítottága folyamatosan figyelemmel kísérhető.

A konkrét tápanyag mennyiségek meghatározásával jelölt diéta jól alkalmazkodik a beteg adott állapotához, ezáltal megelőzhető és csökkenthető a különrendelések mennyisége és értéke.

Az individuális étrenden levő betegekkel e rendszeren belül – napi megbeszélések formájában – folyamatos kapcsolat tartható fenn, mely során a beteg egyéni igényeit is figyelembe tudják venni étlendjének összeállításánál.

Egészségügyi intézményeink ételmisszer ellátottsága néhány cikk kivételével jónak ítéltető meg. A teljeskörűen kiépített hűtőlánc biztosítéka annak, hogy a létfontosságú élelmiszerek minden körülmények között rendelkezésre álljanak.

A diétás étrend kivitelezése szempontjából gondot jelent, hogy a hentesáru ellátás választéka erősen leszűkült (fontos lenne zsírszegény felvágottak, kevésbé zsíros félértések biztosítása) de a kívánt minőségű marhahús és élőhal beszerzése sem zökkenőmentes.

Az élelmiszerek feldolgozását egészségügyi intézményeink viszonylag jól képzett szakácsállománya végzi. Az ételkészítés színvonalát és az alkalmazott

konyhatechnikai eljárások korszerűségét minden esetben az adott konyha felszereltsége determinálja, így ezen a téren analógiáról nem beszélhetünk.

A Központi Katonai Kórház diatetikai étrendjén például naponta 6–8 féle leves, legalább 10 féle húsétel, 5–8 féle köret, 10 féle saláta, gyümölcs, valamint több tésztaféleség szerepel. Ezen ételek elkészítéséhez égetően szükséges lenne egy nagyteljesítményű turmixgép, modern szeletelőgépek, teflonbevonatú edényzet biztosítására, melyek a szakácsállomány jelentős igénybevételét csökkentenék.

Ennyiben kívántam összegezni a korszerű, egészséges táplálkozás, valamint a diétás étkeztetés terén kialakult helyzetet a Magyar Néphadseregben, különös figyelmet fordítva napjaink követelményei és meglevő lehetőségeink összhangjának érzékeltetésére.

A címben jelzett téma kifejtésének végén a feladatok tételes felsorolását mellőzve – ugyanis az anyag egy-egy részterületének elemzése magában hordozza azokat – több következtetés kínálkozik megfogalmazásra:

1. Kizárólag erőteljesebb és célratörőbb propagandamunkával valósítható meg az MN állandó állományának szemléletformálása a korszerű táplálkozás irányába. Ez által jelentősen csökkenthető lenne a korunk jellegzetes betegségeiben szenvedők aránya.

2. A sorállomány élelmezési gyakorlatában jól bevált és népszerűségnek örvendő „büfé rendszerű vacsoráztatás lehetőségeinek kialakítását az egészséges és korszerű táplálkozás diktálta elvek és követelmények szerint célszerű intenzívebben tovább folytatni.

(Ellenőrzéseink a büfé rendszerű vacsoráztatás terén visszaesést és a választék leegyszerűsítését tárják fel.)

3. Diétás készítményekből külön tartalék készletek megalakítása, felhalmozása nem szükséges, mert a közforgalomból beszerezhető élelmiszerek, áruféleségek széles skálája a diétás ételek elkészítését folyamatosan – tábori körülmények között is – lehetővé teszi. A tábori kórházainkban – a rászorulóik részére – meglevő alapélelmiszereinkből is biztosítható a dietetikus ételek előállítása, mivel ezen ételeknél az elkészítés módja a meghatározó.

4. Az elavult konyhatechnikai berendezések, felszerelések kiváltása, továbbá nagyobb kapacitású hűtőlánc kialakítása, valamint a kész- és félkész élelmiszerek gyakoribb felhasználása (ennek fő akadálya a drága beszerzési költség) jelentősen enyhítene a szakács és kisegítő állomány lerakodásán (ami sok esetben átlag napi 12 óra), ezáltal lehetőség nyílna néhány nagyobb munkaigényű és a korszerű táplálkozási elveknek megfelelő ételek előállítására (mártások, turmix készítmények, speciális húskészítmények, köretetek és nem utolsósorban hidegkonyhai készítmények, sütemények).

5. Tanintézeti képzésen belül az érintett szakállomány felkészítésében fokozottabban szükséges érvényesíteni a korszerűbb ételkészítési, technológiai szakismeretek elsajátítását, valamint az étkezési szokások megváltoztatására irányuló propaganda módszereit és gyakorlatát.

6. Feltétlenül számolni kell a ténnyel, hogy a korszerű táplálkozás, dietetikus étkeztetés megvalósítása ma még jelentős költségráfordítást igénylő folyamat (sertés zsír helyett növényi olajok, vaj, margarin felhasználása, primőrök

étrendbe állítása stb.) ezért mindenképpen tovább kell növelnünk a kisegítő gazdaságok számát, teljesítőképességét.

Az anyaghoz felhasznált irodalom

1. MN KÖJÁL által a sorállomány élelmezésére vonatkozó vizsgálatok tapasztalatai. (pályázat)
2. Élelmezési szakállomány tanintézeti programjai.
3. A korszerű táplálkozás és diétás ételek, ételkészítési eljárások egészségügyi ismeretterjesztő kiadványai.
4. Személyes konzultáción lejegyzettek.

Konténeres szállítás

Magyar János mk. százados

A jelenleg érvényben levő szabályozók a közeljövőben a Magyar Néphadseregben nem teszik lehetővé újabb konténeres szállító hálózatok (járatok) rendszerbe állítását. Ez azonban nem zárja ki a konténerek alkalmazási lehetőségeinek szélesítését, ugyanis a népgazdaság konténer kapacitását a reális igényeknek megfelelően az MN is felhasználhatja megfelelő szerződések alapján.

A cikk a konténeres szállítások teljes keresztmetszetéről kíván rövid ismereteket nyújtani. Az ismeretanyag az MN ellátása területén szolgáltatást teljesítő szakembereknek nyújthat segítséget az optimális konténeres szállítási módok (költségtényezők) kiválasztásában.

1. A konténeres áruszállítási rendszer műszaki eszközei

1.1. Konténertípusok

Mivel igen sokféle anyag szállítható konténerben és valamennyi védelméről gondoskodni kell a szállítás során, az anyagok sajátos tulajdonságainak figyelembevételével különféle konténertípusokat (más megnevezéssel nagy szállítótartályokat) fejlesztettek ki (1. táblázat).

A fejlesztésnél figyelembe vették a rakodás és szállítás által támasztott követelményeket is. A különféle igények kielégítésére kialakított konténercsalád tagjai szerkezeti felépítésben egymással megegyeznek. Az alapkonténer felépítését az 1. ábra, míg a padozat vonalmenti megengedhető terhelését a 2. ábra mutatja be. A konténereket méretük, teherbírásuk szerint osztályokba sorolták, a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) irányításával.

A főbb méretek alapján választható ki a szállítani kívánt áru méretének és egyszerre szállított tömegének ismeretében a szükséges konténer.

A kisebb típusok inkább a rövidebb szárazföldi, a nagyobb típusok a kontinensek közötti áruforgalomban kerülnek alkalmazásra.

A konténerek kialakításuk és a szállítandó áru tulajdonságai szerint lehetnek:

- általános (univerzális) és
- különleges (speciális) rendeltetésűek.

Az általános rendeltetésű konténerben (3. ábra) darabos áruk szállíthatók és átmenetileg tárolhatók. Főbb méreteit az 1. táblázat tartalmazza. Minden olyan árufűtés szállítható benne, amely a konténerben elhelyezhető és különleges kialakítást nem igényel.

A különleges rendeltetésű konténer meghatározott árufélések szállítására és időszakos tárolására alkalmas.

A szabályozható hőmérsékletű konténer (4. *ábra*) burkoló méretei meg- egyeznek az általános rendeltetésű (univerzális) konténer méreteivel, térfogata a szigetelés és a hűtőaggregát miatt mintegy 15%-kal kisebb, kb. 52 m³. A konténer hőszigeteléssel ellátott, a belső hőmérséklet a külső hőmérséklettől függetlenül, géppel szabályozható -25...±25 °C között. A hőmérséklettartás köz- úti, vasúti és tengeri szállítás esetén is meg van oldva. Vannak csak hőszigete- léssel ellátott konténerek, melyek 15 °C hőmérséklet-különbség esetén 48 óra múlva veszik csak fel a külső hőmérsékletet.

A nyitható tetejű („Open top”) konténernek két típusa van, a ponyvázott (5. *ábra*), illetve a levehető tetejű konténer (6. *ábra*). Mindkét típus könnyíti a rakodási munkát azáltal, hogy felülről (daruval) rakható meg. Így nagyméretű áruk szállítására is alkalmasak. A levehető tetejű konténer nagyobb áruvédel- met ad, mint a ponyvázott, de csak a csapadék károsító hatásától véd. Egyik típus sem nyújt klimatikus védelmet. A nyitható tetejű konténereket elsősorban a szárazföldi, vasúti és közúti áruszállításnál alkalmazzák.

A félkonténert (7. *ábra*) a hajók rakodóterének jobb kihasználása érdeké- ben a nagy térfogattömegű küldemények számára alakították ki. A magasságuk a nagy szállítótartály magasságának fele, vagyis 1214 mm. A rakodás megkön- nyítése céljából e típusoknál is előfordul a ponyvázott, nyitható tetejű megoldás.

Az összecsucskható („flat”) konténert (8. *ábra*) olyan meg gondolásból kiin- dulva alakították ki, hogy visszaszállítás alkalmával csupán az eredeti térfoga- tának 20%-át foglalja el. Ez főleg tengeri szállításnál lényeges. A nyitottság miatt klimatikus áruvédelmet nem ad.

A tartálykonténer (9. *ábra*) segítségével megoldható a folyadékok egység- rakományos fuvarozása is. A konténer külső felépítése igazodik az ISO előírá- sokhoz, a folyadékszállító tartályt ezen belül alakítják ki a szükséges töltő- és ürítőberendezésekkel ellátva. A tartálykonténerek halmazolhatók, közúton, vas- úton és vízi úton egyaránt szállíthatók.

A silókonténert (10. *ábra*) fenékkürítés kivitelben aprószemcsés és porszerű, ömlesztett árufélések szállítására készítették. A könnyebb tölthetőség céljából töltőnyílással látják el. Kialakításánál fogva a más rendeltetésű konténerekkel együtt szállíthatók.

A rakodási feladatok elvégzésének megkönnyítése céljából a már ismerte- tett konténertípusok közül az univerzális konténereket sok esetben oldalajtóval is ellátják (főleg NSZK-ban terjedt el ez a típus), ami megkönnyíti a vasúti kocsin elhelyezett konténer rámpa felőli megrakását és ürítését. Hátránya, hogy valamennyi ajtónál rögzítést kell alkalmazni, mert nem tudható, hogy a külde- ményt melyik ajtón rakják ki.

A gyakorlati életben a különleges konténerek alkalmazási gyakorisága nem azonos az univerzális konténerével. Sok éves tapasztalat szerint a 2. és a 3. *tábl- lázatba* foglalt alkalmazási gyakoriságok figyelhetők meg.

A konténerek méret és fajta szerinti megoszlását figyelembe kell venni a szállításuk szervezésénél, mert az biztosítja a legrövidebb várakozási időt és a legnagyobb továbbítási sebességet.

1.2. Konténerszállító járművek

A konténerek szállítására ma már speciális, vagy a célnak megfelelően át- alakított eszközökkel minden közlekedési ágazat felkészült.

Konténerek közötti szállítására általában a házhoz szállításnál, a terminálra való fel- és elfuvarozásnál van szükség. Az erre alkalmas nyergesszerelvényeket önrakodó berendezéssel is elláthatják, ami lehetővé teszi, hogy a feladónál a szükséges rakodási műveleteket is elvégezze (11. ábra). A hazai közötti fuvarozó vállalatok, valamint a MAHART és a MÁV is rendelkezik ilyen tehergépkocsikkal (az MN KSZF-ség is rendelkezik ilyen eszközökkel).

A vasúti szállítás zárt, menetrendszerű vonatok, vagy különálló konténrhordozó kocsik végezhetik, teherszerelvényekbe sorolva. Az új szállítási rendszer igényeinek kielégítésére készített vasúti kocsikat a konténerek rögzítésére szerelvényekkel látják el (12. ábra). Hazánkban a MÁV a konténerek vasúti szállításánál két- és négytengelyes pórekocsikat (Ks, Rs, Rgs sorozatjelű vasúti kocsikat) alkalmaz.

A konténerek vízi fuvarozása folyam-tengerjáró hajókon és tengerjáró hajókon egyaránt lehetséges. A kialakult rendszerek egymástól csupán technológiában különböznek, az áruja gyakorolt hatásukban nem.

A tengerjáró hajók kapacitása a folyam-tengerjáró hajók kapacitásánál lényegesen nagyobb. Ez utóbbiaknak főleg a part menti hajózásban van szerepük. A MAHART „Duna-Európa” típusú folyami bárkái és önjáró hajói alkalmasak a konténerszállításra (13. ábra) Csepelen korszerű konténerterminál üzemel.

1.3. Konténermozgató berendezések

A szállítási láncban részt vevő szállítóeszközök találkozási (átrakási) helyén, a terminálon rakják át a konténereket egyik szállítóeszközhöz a másikra. Míg a hagyományos szállításban az áruk darabonkénti, kézi rakodása elkerülhetetlen, addig a konténerizáció térhódításával az átrakások géppel végezhetők (14. ábra).

A terminálokon a mozgatás alapvető eszköze a konténer megfogására alkalmas emelőeszközzel (spreaderrel) ellátott daru (15. ábra). A konténerdaruk alkalmasak a vasúti, a közúti, a vízi szállítójárművek rakodására, illetve a tárolóterületeken (depókon) szükséges konténermozgatásra. Hazánkban az említett csepeli Szabadkikötőn kívül Miskolc-Gömöri pályaudvar, Budapest-Józsefváros, Debrecen, Szeged, Záhony állomásokon, továbbá a Közraktározási Központ győri és bajai telepén üzemel konténerdaru, és várhatóan a VII. ötéves terv végéig Zalaegerszeg, Szombathely, Pécs, Szolnok, Győr, Székesfehérvár állomásra is telepítenek.

A konténerterminálok kiegészítő anyagmozgató, rakodó eszközei a gumikerekű bakdaru vagy nyergeskocsi (16. ábra), az autó és mobildaruk, valamint a homlok- és oldalvillás targoncák (17. ábra). Ezek viszonylag kedvező mozgási tulajdonságú önjáró rakodógépek, amelyek elsősorban a tárolóterületek kiszolgálására alkalmasak, de megfelelő átalakítással elvégezhetik a vasúti és közúti fuvarszközök rakodását, sőt a közvetlen átrakást is. Ezért kisebb forgalmú (30 db/nap) konténerátrakó helyeken, a feladó- és fogadóhelyeken önállóan is alkalmazhatók.

Ilyen rakodóberendezésekkel a fuvarozók (MÁV, VOLÁN vállalatok, MAHART), a Közraktározási Központ és néhány fuvaroztató vállalat is rendelkezik.

2. A konténeres fuvarozás jogi szabályozása, díjszabási határozmányai

A konténeres fuvarozás előkészítésében és végrehajtásában a fuvaroztatók

és a fuvarozók között a kölcsönös kapcsolatok, normatív szabályozási rendszer keretében jönnek létre. A normatív szabályozási rendszer alapja a Polgári Törvénykönyv, illetve kiadott áru fuvarozási szabályzatok: Vasúti Árudíjsszabás (VÁSZ), Közúti Áru fuvarozási Szabályzat (KÁSZ), Hajózási Áru fuvarozási Szabályzat (HÁSZ). A nemzetközi szállítás módozatát egyezmények szabályozzák, vasút esetében nyugati relációban a CIM*, a szocialista országok között az SZMG SZ**.

3.1. A vasúti konténeres fuvarozás szabályai

Vasúti forgalom szempontjából alapszabályozásnak a VÁSZ I. rész, Általános Fuvarozási feltételek (ÁFF), valamint a mellékletek a VÁSZ I. részéhez c. kiadványok tekinthetők.

A VÁSZ I. rész III. melléklet tartalmazza az „Áru fuvarozás Szállítótartályban” c. előírásgyűjteményt. Ennek két fő része van:

- általános rendelkezések és
- különleges fuvarozási feltételek.

Az általános rendelkezések a szállítótartályok meghatározását, csoportosítását, tulajdonjog szerinti elhatárolását, a fuvarozásra és a fuvardíjszámításra vonatkozó utasításokat tartalmazzák.

A különleges fuvarozási feltételek

– a vasúti és magán szállítótartályokra vonatkozó közös, (pl. MN szállítótartályai).

- csak a vasúti szállítótartályokra vonatkozó, illetve
- csak a magán szállítótartályokra vonatkozó

határozmányokat foglalja magába.

A nemzetközi konténerfuvarozásban a viszonylatoktól függően eltérő szabályozások érvényesülnek, *úgy mint:*

– az SZMG SZ 7. cikk 8. §. „Szabályzat áruknak vasúti szállítótartályokban történő fuvarozására”.

– CIM 60. cikk 2. §. V. melléklet „A szállítótartályok fuvarozásáról szóló nemzetközi szabályzat (RICO) Európai Kocsirakományú Transzkonténer Díjsszabás 9145. sz. díjsszabása”.

3.2. A közúti konténeres fuvarozás szabályai

A VOLÁN vállalatok a nagy szállítótartályokat közúton a vasútállomási fel- és elfuvarozás, valamint a kikötői házhoz fuvarozás keretében fuvarozzák. A MÁV-VOLÁN együttműködési megállapodás alapján készült díjsszabási határozmányok és díjak értelemszerűen érvényesek a kikötői házhoz fuvarozásra is.

A nemzetközi közúti konténerfuvarozást a Hungarocamion végzi a fuvaroztatókkal kötött megállapodás szerint. A Hungarocamionnak néhány európai konténerterminálon (pl. Hamburgban) kirendeltsége van.

3.3. A vízi és kikötői konténerforgalom szabályai

A MAHART a nagy szállítótartályok fuvarozását meghatározott átrakó-

* Convention internationale concentrant le transport des marchandises par chemins de fer (Vasúti Áru fuvarozásról szóló Nemzetközi Egyezmény).

** Szoglasanie o mezsudunarodnom zseleznodoroznom gruzovom scseně (megállapodás a Nemzetközi Vasúti Áru fuvarozásról).

kikötőig vállalja. Ezek nemcsak dunai kikötők, hanem a MAHART Tengerhajózási Üzemigazgatóságának hajói által felkeresett kikötők lehetnek. Különleges nagy szállítótartályok és konténerbe rakott veszélyes áruk fuvarozását a MAHART csak egyedi megbízás és megállapodás alapján vállalja. A fuvarozás lebonyolítására vonatkozó határozmányok főként a használandó fuvarokmányokról és azok tartalmáról rendelkeznek.

4. A konténerben szállítható anyagok csoportosítása

A konténerek a szállítható anyagok, eszközök számára teljes védelmet adnak. Így ma már alig van olyan halmazállapotú, tömegű, állagú, nagyságú stb. anyag és eszköz, amelyet nem lehetne konténerben szállítani. A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy először a nagy értékű (ahol a hasznos terhelés minden kg-jára legalább 200 Ft jut) eszközöket szállítják konténerben a jó áruvéddő tulajdonság miatt.

Ezenkívül elsősorban a

- különleges minőségű vagy feltétlenül védőburkolatot igénylő anyagok;
- törékeny és érzékeny anyagok (elektronikai alkatrészek stb.);
- dézsmálásnak kitett anyagok (élelem stb.)

kerülnek konténerbe.

A konténerben szállítható anyagokat, eszközöket lehetőleg rakományegységbe foglalva kell a konténerbe rakni. A rakományegység műszaki jellemzőit meghatározzák az anyagok tulajdonságai, a mozgatáshoz rendelkezésre álló eszközök stb. A nehéz, terjedelmes eszközök, anyagok önmagukban – rakományképzés nélkül – is konténerbe helyezhetők. Az ömlesztett anyagok, illetve folyadékok (pl. üzemanyag) különleges kialakítású konténert igényelnek.

5. A konténerek kiválasztásának szempontjai

A konténerben szállítható anyagok, illetve azok rakományegységei képezik az alkalmazandó konténertípus kiválasztásának alapját. Ez meghatározza, hogy univerzális, normál kialakítású (N) vagy különleges kialakítású (K) konténer kerüljön alkalmazásra. A konténerek alkalmazását, kiválasztását befolyásolja a szállítás módja, illetve viszonylatai. A *szállítás végezhető:*

- közvetlenül (egy közlekedési ágazat eszközeivel) vagy
- kombináltan (legalább két közlekedési alágazat eszközeivel).

A szállítási viszonylat hatása a szállítási távolság és az útvonal formájában jelentkezik, *így mint:*

- rövidtávú (max. 300 . . . 400 km) és
- hosszútávú (400 km felett) szállítás, illetve
- szárazföldi és
- tengerentúli szállítás.

A különleges kialakítású (K) konténert igénylő áruknál a konténertípus kiválasztása további megfontolásokat igényel. Az állandó hőmérsékleti körülményeket igénylő anyagok körébe a romlandó élelmiszerek (állati termékek, zöldség- és gyümölcsfélék stb.) tehát azok az anyagok, esetleg eszközök sorolhatók, amelyek szállításuk során meghatározott hőmérsékletű és páratartalmú térben őrzik meg tulajdonságaikat, felhasználhatóságukat.

Hűtést igénylő anyagok szállítására gépi hűtésű, hőtartó vagy hőszigetelt falú hűtőberendezés nélküli, továbbá gáz vagy egyéb hűtő hatású anyagok elpá-

rologtatásával működő hűtőkonténereket alkalmaznak. Gépi hűtésű konténereket 14 napot meghaladó, a hőszigetelt falú konténereket a két napot, a gázhűtéses konténereket a 14 napot meg nem haladó időtartamú szállításhoz használják.

A hűtőkonténeres áruszállítás megköveteli az áru előhűtését és a jó légáramlás érdekében a rakomány konténeren belüli gondos elrendezését.

A különleges anyagok körébe sorolandók a tűzveszélyes anyagok és a robbanásveszélyes anyagok, továbbá ide tartoznak az öngyulladásra hajlamos és a mérgező anyagok. A különleges anyagok szállításánál a közlekedési alágazatok előírásait kell betartani.

A különféle eszközök, anyagok ajánlott rakományegységeit és azok konténeres szállításra javasolt viszonylatait, a szállításra alkalmas konténertípus megjelölésével a 4. táblázat tartalmazza. A táblázatban szereplő anyag és eszköz-féleségekkel analóg értendők (illetve behelyettesítendő) az MN-ben használatos eszköz- illetve anyagféleségek.

A táblázat fejlécében, illetve belsőjében látható betűk *jelentése*

- a rövidtávú közvetlen szállítás (max. 300 ... 400 km),
- b rövidtávú kombinált szállítás (max. 300 ... 400 km),
- c hosszútávú kombinált szállítás,
- d hosszútávú közvetlen szállítás.
- e anyag- és eszközszállításra alkalmas konténertípus,
- N univerzális, normál
- K különleges, speciális.

Az alkalmazhatóság jelölésének szimbólumai:

- O nem célszerű konténerben szállítani,
- + célszerű konténerben szállítani,
- konténerben szállítható,
- X feltétlenül indokolt konténerben szállítani.

6. A csomagolással kapcsolatos általános követelmények

A konténeres szállításnál is szükséges az anyagok, eszközök csomagolása. Hagyományos szállítások alkalmával készített szállítási csomagolás feladata a szállítandó anyag, eszköz épségének megóvása a szállítási folyamatban. Ezt a feladatot konténeres szállításnál a konténer látja el, amely nagymértékben véd a fizikai behatásoktól. Ennek ellenére konténeres szállításhoz is olyan csomagolási megoldásokat kell alkalmazni, amelyek az anyagok, eszközök biztonságát a közúti járművek erős fékezésekor, a vasúti kocsik tolatásakor és a hajók hossz-, illetve keresztirányú lengőmozgásakor is szavatolják.

Ugyanakkor több sajátos követelmény lép fel a konténeres szállítás esetén, amit a csomagolási előírásoknál figyelembe kell venni.

A szállítótartály padlója néhány deszkából és rétegelt falemezből készül, vastagsága 25 ... 30 mm. Ez korlátozza a bevert szögek kihúzási ellenállását. Így pl. a 60 mm-nél hosszabb szögek kisebb biztonságot adnak, mint a hagyományos csomagolás esetén. A szögezés nem biztonságos, ezért ajánlatos azt elkerülni. A falak nem szögezhetők. A hagyományos csomagolást gyakran a falaknál szögezéssel rögzítik. A konténer esetében ettől el kell tekinteni.

A csomagolással szembeni további követelmény, hogy méreteinek összege illeszkedjék a konténer méreteihez vagy homogén áruféleségek esetében úgy kell a csomagolás külső méretét megválasztani, hogy azok egész számú többszöröse adja a konténer belső méretét, így a legkisebb hézag adódik a berakásnál. Ezáltal a köztes és védő párnázóanyagok mennyisége is csökkenthető.

A kisebb halmazolási magasság miatt a hagyományos tengeri csomagolóeszközök héjazata elhagyható és megtakarítás érhető el a vázszerkezetnél is.

Ha a hagyományos anyagszállítás csomagolási költségeit 100⁰/₀-nak tekintjük, akkor a konténeres szállításnál a csomagolási költségek – nemzetközi adatok alapján – a következők szerint alakulnak:

szárazföldi háztól házig konténeres forgalomban	
nem csomagolásigényes anyagok esetén	77 ⁰ / ₀ ,
csomagolásigényes anyagok esetén	65 ⁰ / ₀
párnázóanyagban	60 ⁰ / ₀ ;
tengerentúli háztól házig konténeres forgalomban	
nem csomagolásigényes anyagok esetén	32 ⁰ / ₀ ,
csomagolásigényes anyagok esetén	58 ⁰ / ₀
párnázóanyagban	57 ⁰ / ₀ .

A táblázatok, ábrák a folyóirat végén található.

A Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsának ü n n e p i ü l é s e

A Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsa, az MNHF HM b elnökletével, hazánk felszabadulásának 40., a Varsói Szerződés megkötésének 30. évfordulója alkalmából 1985. február 26-án ünnepi tudományos ülést tartott.

Az ülésen az MN Hadtáp Tudományos Tanács tagjai, a DHDSCS hadtápszolgálatának vezető képviselői, megbívtott nyugdíjas korábbi hadtáp vezetők, a néphadsereg tudományos életének képviselői vettek részt.

Az ünnepi tudományos ülésen az MNHF HM b bevezető előadásában méltatta a felszabadulásunkat követő 40 év legfontosabb eseményeit, a VSZ tagországainak, hadseregeinek tevékenységét, a béke és szocializmus védelme érdekében.

A bevezető után felszólalók szakmai és politikai jellegű előadások keretében:

– áttekintették a hadügyben végbemenő forradalom, és a párt-politikai munka hatását a hadtáp szakmai tevékenységére, annak fejlesztésére;

– bemutatták és méltatták az MN hadtáp szolgálati ágak, a szárazföldi, a légvédelmi és repülő csapatok hadtápjának fejlődését, a DHDSCS hadtápszolgálatával történő együttműködés jelentőségét;

– felszólalásaikban jelentős teret adtak a tudományos eredmények gyakorlati munkában történő hasznosításának.

A résztvevők a tudományos ülés befejezéseként megtekintették a néphadseregünk hadtápjának fejlődését reprezentáló hadtáp szak-kabinetet.

Folyóiratunkban az értekezlet teljes anyagát közreadjuk.

Szerkesztőség

Hazánk 40 éve a varsói szerződés, a béke és szocializmus biztos támasza

Szórádi Zoltán vezérőrnagy

Legújabbkori történelmünk örökre emlékezetes dátuma 1945. április 4-e. Hazánk, dolgozó népünk, az ország lakossága, különböző rendezvények sorozatával készül e nap, történelmünk új korszakának nyitányáról való megemlékezésre.

Országunk számára ekkor ért véget a második világháború, a szovjet hadsereg csapatai óriási áldozatok árán ezen a napon üzték ki hazánk területéről az utolsó fasiszta egységeket.

Hazánk felszabadulása a fasiszta megszállás alól, a magyar nép számára nemzetközi-történelmi sorsforduló, az új élet kezdete is.

A négy évtizeddel ezelőtti időszakot, eseményeket, jelentős mérföldkönek tekintjük, mert a felszabadulás után kibontakozott forradalmi társadalmi változások, új utat nyírtak, a társadalmi és nemzeti felemelkedés előtt. Népünk közös erőfeszítéssel, a párt vezetésével nagyszerű sikereket ért el a társadalmi, gazdasági, kulturális elmaradásunk felszámolásában. Az ipar és korszerű mezőgazdaság megteremtésével, megalapoztuk a tudomány, a szocialista kultúra és művészet széles körű kibontakoztatását, a társadalmi haladás, a szocialista demokrácia folyamatos fejlesztését.

A négy évtized történelmi tapasztalatai és tanulságai élő, eleven erőként épülnek be már életünkben, a mához is szólnak, segítenek a jelenlegi és jövőendő feladataink megoldásában, amelynek olyan garanciái vannak, mint a népi harcok, a marxizmus-leninizmus ideológiai, testvéri szövetségünk a Szovjetunió és a Varsói Szerződésbe tömörült szocialista országokkal.

A *Varsói Szerződés szervezete* megszületésére való emlékezésnek különös jelentősége van számunkra. Felszabadulásunk 40. évében lehetetlen nem arra gondolnunk, hogy a kettős jubileum alapeszméje ugyanarról a töről fakad, tartalmilag elválaszthatatlan egymástól. A Varsói Szerződés életrehívása és az ebben való tevékeny közreműködésünk annak a harcnak folytatásaként fogható fel, amelynek középpontjában az új társadalom építése és a közös vívmányok megbízható védelme állt, áll napjainkban is.

A VSZ létrehozásának szükségességét indokolta, hogy a háború nemzetközi frontjával szembe kellett állítani a béke, a biztonság megbízható védelmének internacionalista frontját. Az erők olyan koncentrációjára volt szükség, amely képes visszatartani a háború szervezőit, a meggondolatlan, kockázatos katonai kalandoktól Európában. Ennek a feladatnak tett és tesz eleget a Varsói Szerződés az EFE főparancsnokságának irányításával.

A szocializmus védelme, az emberi haladás és a világbéke ügye a VSZ tagállamaira azt a kötelezettséget hárítja és hárította, hogy a politika, a gazdaság, az ideológia frontján a két rendszer közötti osztályharcban lépésről lépésre visszaszorítsák a feszültség fenntartásában, sőt élezésében érdekelt hidegháborús erőket.

A hadügy forradalmának kiteljesedése és befolyása eredményeként a VSZ szervezete a batvanas évek elejére rövid idő alatt megteremtette a világbéke biztosításához elengedhetetlenül szükséges katonai erőegyensúlyt. Közösségünk minden országának párt- és állami vezetése tisztában van a nemzeti és az internacionalista érdekek összhangjának rendkívüli jelentőségével. Az európai biztonságot nem is lehetett volna másként kiharcolni, mint éppen a külpolitikai erőfeszítések egyeztetésével. A VSZ tagállamainak külpolitikáját mindig nagyfokú mozgékonyág, kezdeményezőkézség és konstruktivitás jellemezte és jellemzi. Ma is legalább tucatnyi jelentős szocialista indítvány fekszik a nemzetközi tárgyalási fórumok asztalaín, csak éppen a közös érdekeket biztosító gyakorlati lépésekkel, tettekkel kellene válaszolni rájuk. Ezek pedig az imperializmus agresszív törekvései következtében lépten-nyomon akadályokba ütköznek.

A szocialista és békeszerető országok különböző nemzetközi fórumokon mindenkor annak adnak hangot, hogy az egyetemes biztonságra, az emberiség fennmaradására, a nukleáris és más tömegpusztító fegyverek jelentik a leg súlyos-

sabb veszélyt. A legsürgősebb és legfontosabb feladat tehát e fegyverfajták további tökéletesítésének és felhalmozásának beszüntetése, elhelyezésük területi korlátozása, a meglevő készletek fokozott csökkentése, a tömegpusztító fegyverek új típusainak betiltása, a világűr militarizálásának megakadályozása.

Mindaddig azonban, amíg egy újabb világháború kirobbanásának lehetősége fenyeget, a szocialista hadsereg a munkásosztály és pártja békepolitikájának fontos eszköze volt és lesz a belátható jövőben is. Szükséges a VSZ tagállamainak – politikai, diplomáciai erőfeszítéseikkel az európai béke és biztonság megszilárdításával összefüggő lépéseikkel egyidejűleg – gondoskodni közös védelmi képességük fejlesztéséről.

Új államiségünk megszületésének egyik fontos állomása volt 40 évvel ezelőtt az új, a demokratikus hadsereg megalakítása, mely az elmúlt évtizedek fejlődésének eredményeként, a kor színvonalán álló szocialista néphadsereggé vált. Egyenrangú és méltó fegyvertársa a szovjet hadseregnek és védelmi szervezetünk, a Varsói Szerződés tagországai valamennyi hadseregének. Erről tanúskodnak a Varsói Szerződés hadseregeivel végrehajtott közös gyakorlatok eredményei, gyümölcsöző kapcsolataink fegyverbarátainkkal, a szocialista hadseregekkel, mindekelőtt a szovjet hadsereggel. A felszabadulás óta eltelt négy évtized alatt kiforrnálódtak a sokoldalú és hatékony együttműködés szervezeti, vezetési, valamint szilárd erkölcsi és politikai feltételei.

A megtett utat és annak eredményességét nagyra értékeli a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának kongresszusi irányelve, amikor kifejezi, hogy „A Magyar Néphadsereg szövetségi rendszerünk keretében, népünk széles körű támogatásával megbízhatóan őrködik hazánk biztonságán, méltó fegyvertársa a Varsói Szerződés hadseregeinek.” Ez a tömör megfogalmazás annak a több évtizede folytatott honvédelmi politikának az eredményét is rögzíti, amelynek alapján néphadseregünk – szövetségescinkkel szoros együttműködésben – a szocialista közösség, a szocializmus megvédésére képessé vált.

E magas szintű elismerés egyúttal a velünk szembeni elvárást is tartalmazza, amely szerint növekvő színvonalon kell folytatni munkánkat néphadseregünkben, azon belül annak hadtápszolgálatában.

Néphadseregünk négy évtizedes fejlődésével együtt alakult, fejlődött, korszerűsödött a hadtápbiztosítás rendszere is. Ma már érvényesülnek benne a korszerű harc hadtápbiztosításának dinamikus fejlődését, a mindennapi ellátás színvonalának emelését tudományosan megalapozó elvek és a gyakorlat tapasztalatai.

Mind ezek megmutatkoznak a személyi állomány anyagi-egészségügyi és szociális szükségleteinek mind igényesebben történő kielégítésében, az ellátást végző szervezetek és csapatok, valamint azok technikai eszközei minőségének folyamatos javításában, illetve a béke és a háborús feladataira történő felkészülés színvonalának növekedésében.

A megtett útra visszapillantva, valamennyien jól tudjuk, hogy néphadseregünk, ezen belül a hadtápszolgálat – az elmúlt negyven év alatt – csak úgy tudott korszerű, a kor színvonalára emelkedni, hogy mindvégig maga mögött érezhette a szovjet hadsereg önzetlen, internacionalista segítségét.

Ez a segítség végig kísérte néphadseregünk fejlődését a megalakulásának első percétől kezdve napjainkig. Néphadseregünk építésének megalapozását azok a tapasztalatok és a hadtudománynak az eredményei biztosították, amelye-

ket a szovjet hadsereg fejlődése, mindenekelőtt a Nagy Honvédő Háború tapasztalatai alapján a szovjet hadtudomány kiváló teoretikusai és hadművészei dolgoztak ki.

A gyakorlati szervező munkához, a személyi állomány felkészítéséhez nyújtandó segítség céljából katonai tanácsadóként elküldték hozzánk legfelkészültebb, legharcedzettebb tábornokaikat és tisztjeiket. A szovjet tanácsadó elvtársak önzetlen, sokirányú és szakszerű segítsége megkönnyítette, meggyorsította a szükséges katonai ismeretek elsajátítását és az alkalmazásukban tapasztalatok híján levő parancsnokok és fiatal szakemberek munkáját.

Felbecsülhetetlen segítséget jelentett néphadseregünknek – a hadtápszolgáltatunknak – a hadtápbiztosítás általános és szakmai elméletét és gyakorlatát tartalmazó szovjet szabályzatok átadása. Ezek alapján vált lehetővé a hadtápbiztosítási feladatok korszerű tervezését, szervezését és végrehajtását magas színvonalra emelni, a szakkaderek kiképzését beindítani és folyamatosan fejleszteni.

Külön kell szólni arról a mai napig is bató lehetőségéről, hogy a Szovjetunió egyetemcsein, katonai tanintézeteiben, akadémiáin a tisztjeink ezreit képezték ki, köztük több száz hadtáptisztet, katonaorvost, mérnököt és szakembert. Ezeknek az elvtársaknak lehetőségük volt és van közvetlenül elsajátítani a legkorszerűbb ismereteket feladataik ellátásához. Ezek az elvtársak fontos beosztásokban teljesítettek és teljesítenek szolgálatot néphadseregünkben.

*

A Magyar Néphadseregben folyó *hadtudományi munka és ezen belül a hadtápszolgáltat tudományos munkájának megalapozása, gyakorlatának kialakítása is a Szovjetunióban tanult, diplomát, tudományos fokozatot szerzett tisztek és tábornokok munkájának eredményeképpen valósult meg.*

A Magyar Néphadsereg hadtápjában folyó tudományos munkában azon követelményből indulunk ki, hogy az szolgálja mindenekelőtt hadseregünk harcképessége színvonalának emelését, a felkészítési és a fejlesztési feladatok megalapozását.

A hadtápbiztosítás elmélete és gyakorlata is alapjaiban megfelel a szocialista koalíciós hadművészet hadtápbiztosítási elméletének és gyakorlatának. Az általános megfelelésen belül azonban néhány olyan sajátosság is érvényesül, mely néphadseregünk katonaföldrajzi helyzetének, alkalmazásának várható körülményeivel és felszereltségének fokával függnek össze.

A hadtápbiztosítás elméletének és gyakorlatának művelése során – az általános összefüggések és elvek keretein belül főleg azoknak a közös ismérvényeknek feltárására, meghatározására helyeztük a hangsúlyt, amelyek a koalíciós hadműveletekben résztvevő magyar csapatok hadtápbiztosítására vonatkoznak.

Ezeket a törekvéseket látjuk érvényesülni az eddigi tudományos fejlesztő – és kutató – munkában, melynek eredményeként számos, a fejlődést elősegítő értekezés született, amelynek a szolgálat háborús és béke körülmények közötti tevékenységének szabályozását, színvonalát emelték.

A hadtápbiztosítás tudományos munka a párt tudománypolitikai irányelveinek szellemében – eredményesen segítette az MN hadtápbiztosítására és felkészítésére kitűzött célok teljesítését. A kutatási témák megvalósult összhangja a katonai és

szakmai feladatokkal jól szolgálták a hadtápbiztosítás elméletével és gyakorlatával kapcsolatos problémák megoldását, elősegítették a döntések meghozatalát. Ennek megfelelően tudományos fórumokon kerültek feldolgozásra olyan nagyjelentőségű témák, mint a VII. ötéves terv hadtudományi prognózisa, a koalíciós csapatsoportosítások hadtápbiztosításának és vezetésének kérdései, a központhadtáp korszerűsítése, az új kiképzési rendszer programtervezete. Tudományos előrelátással került felrásra és kimunkálásra a hadtápgazdálkodásban a hatékonyság és takarékoság megvalósításának lehetőségei, az ellenőrzés új rendjére vonatkozó elgondolás, a pénz- és pénzkeret gazdálkodás számítástechnikai rendszere, a laktanyahadtáp rendszerbeállítása, a központi gépkocsi szállítások diszpécser rendszerben történő megvalósítása. Kutató munkánk során felülvizsgáltuk és továbbfejlesztettük a raktárgazdálkodási rendszert, a csapat és központhadtáp tagozatban kialakítottuk a korszerű anyagmozgatást, a konténeres szállítást, az egységakomány képzés alapjait, a személyi állomány ellátását és a szolgáltatások korszerűbb módszereit. Rendszeresen feldolgoztuk és hasznosítottuk a hazai és nemzetközi gyakorlatok hadtápbiztosításának tapasztalatait.

A katonai orvosi kutatómunka eredményeként tovább fejlődött az egészségügyi szolgálat gyógyító-megelőző tevékenysége, háborús felkészültsége. A kísérletek, kutatások során előre léptek a sugárvédő vegyületek hatásmechanizmusának vizsgálatában, az immuntoxikológia és epidemiológia területén. Rendszerbe került több tábori egészségügyi technikai eszköz. Korszerűsödött a háborús háorrszági irányítási rendszer.

Tovább fejlődött a központhadtáp szervezetek és különböző hazai, külföldi, katonai, polgári tudományos szervek közötti munkakapcsolat. Szélesedett a hasznosítható eredmények felhasználási lehetősége.

A tudományos tevékenység keretében gondozzuk a tudományos kéaderképzést is. Ezt bizonyítják szolgálatunk területéről nagyszámban elért tudományos fokozatok. Ezideig területünkről 21 fő hadtudományok kandidátusa, 54 fő orvos-tudományok kandidátusa, 4 fő hadtudományok doktora és 14 fő orvostudományok doktora megtisztelő cím birtokosa.

A hadtápszolgálat hivatásos és polgári állománya jelentős publikációs tevékenységet folytat különböző katonai és polgári folyóiratokban, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt.

Két folyóiratunk: a „Hadtápbiztosítás” és „Honvédorvos” jól szolgálják személyi állományunk elméleti és gyakorlati ismereteinek szintemartását, továbbfejlődését.

A hadtápbiztosítás területén indokolt – az élet által elénk állított – nagyszámú kutatási feladatok széles köre szinte megoldhatatlan feladatok elé állítanak bennünket, ha csak saját lehetőségeinkre volnánk hagyatkozva. Éppen ezért felbecsülhetetlen, semmivel sem pótolható jelentőségű számunkra, hogy a hadtudományi munkában megvalósult a koordinált együttműködés a szovjet hadsereg, a Varsói Szerződés hadseregei hadtápjával. Ez a tény valamennyi résztvevő számára megsokszorozza a lehetőségeket.

Az egyeztetett tudományos tervek keretében vettünk részt többek között a „PROSZPEKT-AN” tudományos munka szolgálatunkra háruló feladatainak kimunkálásában. A Varsói Szerződés egészségügyi szolgálatai vezető állományának döntése alapján már 1961 óta megvalósult a közös kutatói tevékenység. Ilyen jellegű kapcsolatokban kiemelkedő jelentőségűek a VSZ hadseregei hadtáp vezető

állományának rendszeres értekezletci, és az ötéves tervek alapján folyó koordinációs munka.

A szocialista országok hadtudományának a szovjet hadtudomány képezi fő tartalmát. De ma már, 40 év után elmondhatjuk, hogy a hadtudomány fontos elemeit alkotják az egyes szocialista országok általános tapasztalatai is, amelyek saját fegyveres erőik építésében, felkészítésében és alkalmazásában szereztek. Néphadseregünk hadtápjában folyó tudományos munkát is ebben a szellemben és célkitűzésekkel igyekszünk végezni, szerény eredményeinkkel hozzájárulni a szocialista hadtudomány további fejlesztéséhez.

Áttekintve szolgálatunk kutató-fejlesztő tevékenységének néhány vonását, szeretnék röviden szólni további feladatainkról.

Célunk fokozottabban segíteni a törzsek felkészítését a vezetésgépesítési ismeretek elsajátításában, a számítógépek kezelésében, e feladatok elvégzése érdekében a tudományos káderképzésben célirányosabban szorgalmazni a kapcsolódó témák kutatását; jobban inspirálni a tanintézeteket a tudományos kutatómunkában való részvételre, a publikációs munkára, végül a szolgálat valamennyi tagozatában a minisztériumtól a csapatokig meggyorsítani a tudományos eredmények gyakorlati hasznosítását.

Felszabadulásunk 40. évfordulóján jogos büszkeséggel mondhatjuk: a velünk együtt haladó testvérországokkal mi is a legforradalmibb társadalmi erők élvonalába tartozunk. Harminc évvel ezelőtt, amikor szuverenitásunkat gyakorolva önkéntesen, legsajátibb nemzeti érdekeink szeriut cselekedve csatlakoztunk a Varsói Szerződéshez, a lehető legjobb utat választottuk. Kádár János elvtárs, a magyar-szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés megújításakor erről a következőket mondotta: „Elveink, meggyőződésünk, a történelmi tapasztalatok egyaránt azt bizonyítják, hogy a magyar nép nemzeti törekvései mindenkor úgy és annyiban érvényesülhettek, amennyiben egybeestek az általános emberi haladás fő irányaital és tragikusan elbukott mindenkor, amikor a magyarság sorsát a reakció szekeréhez kötötték... Az a magyar, aki bazáját szereti és nemcsak szívvel, hanem értelmével is szereti, az tudja, hogy népünk biztos jövője és boldogulása csak a haladás, a szocializmus útján, a szocialista országok, a Szovjetunió oldalán és velük együtt érhető el.”

A hadügyben végbemenő forradalom hatása a csapatok hadtápbiztosítására

Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy, a hadtudományok kandidátusa

Felszabadult hazánk az elmúlt 40 év történelmileg rövid időszaka alatt hatalmas utat tett meg. Ellenségeink minden acsarkodása ellenére magabiztosan haladunk a szocialista társadalom építésének útján. Hadseregünk, mint a társadalom szervezete, az általános társadalmi haladással összhangban fejlődik, szövetségeseinkkel együtt biztos támaszát képezi szocialista hazánk függetlensége védelmének, ezt fogalmazza meg pártunk XIII. kongresszusára kiadott irányelvek is.

Az MN hadtápjá néphadseregünkkel összhangban természetesen és arányosan fejlődött. Ma már elmondhatjuk róla, hogy megbízhatóan képes az alaprendeltetéséből fakadó feladatok eredményes teljesítésére, mind béke, mind háborús viszonyok között. Az anyagi, szervezeti, technikai fejlesztés, a felkészítés eredményeként valamennyi tagozatban olyan hadtáppal rendelkezünk, amely megfelel a korszerű követelménynek és képes sikeresen megoldani a bonyolult technikával tömegesen felszerelt, nagy manőverező és gyors lefolyású harctevékenységet folytató csapatok hadtápbiztosítását, függetlenül attól, hogy a harcok, hadműveletek hagyományos, vagy pedig tömegpusztító eszközök alkalmazásával kerülnek megvívásra.

Amikor e megállapítást tesszük, felétlen szükséges megemlékezni két tényezőről.

Az egyik: Az MN hadtápjában az elmúlt négy évtized folyamán olyan hivatásos állomány nevelődött ki, amely rendszerünkkel, népünkkel szemben politikailag elkötelezett, katonai esküjéhez hűen képes és kész követni pártunk politikáját, a folyamatosságot biztosítva felkészült egyre növekvő anyagi-technikai lehetőségeinkkel összhangban a személyi állományról történő gondoskodás sokoldalú fejlesztésére és ha arra sor kerül, a harccselekményeket folytató csapatok megbízható hadtápbiztosítására. Természetes, hogy helyzetünk ilyen módon való alakulását alapvetően kedvezően befolyásolta a pártpolitikai szervek és parancsnokok egyre színvonalasabb követelménytámasztó és segítő munkája.

A másik fontos tényező, hogy az MN hadtápjá létezésének első pillanatától a Nagy Honvédő Háborúban történelmi jelentőségű győzelmet aratott Szovjet Hadsereg tapasztalatain, példáján növelődik. Önzetlenül rendelkezésünkre bocsátották gazdag tapasztalataikat, szabályzataikat, anyagi-technikai eszközeiket, lehetőségeket adtak arra, hogy kádereink a Szovjetunió különböző katonai akadémiáin tanuljanak.

Ez a folyamat soha nem szakadt meg, melynek kapcsán mindenkor éreztük a proletár internacionalizmus elvein nyugvó őszinte és baráti segítséget. Az együttes munka folyamán olyan nagyszerű kommunista tisztakat, tábornokokat ismertünk meg hazánkban, korábbi beosztásukban, mint I. Golszko vezérezredes elvtársat, a hadtudományok doktorát, a Szovjet Fegyveres Erők hadtáp törzsfőnökét. A Szkovoroda altábornagy elvtársat, a hadtudományok doktorát, a Szovjet Vezérkari Akadémia hadtáp tanszék vezetőjét, G. Horesko altábornagy elvtársat, az EFE főparancsnok hadtáp segítőjét és másokat.

A Magyar Néphadsereg hadtápjá a felszabadulásunk óta eltelt 40 év alatt folyamatosan, a hadsereggel párhuzamosan, s azzal összhangban fejlődött, melynek alapját az a természetes igény határozta meg, hogy a hadtáp szervezete, működése mindenkor feleljen meg az általa biztosítandó csapatok, szervezetek tevékenységének, felkészítési színvonalának.

Közvetlenül a háború befejezésekor és az azt követő években a hadseregek harci erejének alapját a hagyományos fegyverek és harci technikai eszközök képezték, a hadtáp fejlesztése főképpen azok technikai felszerelésének javítására, a háború tapasztalatainak tanulmányozására és a hadtápbiztosítás elveinek megalapozására irányult.

Erre az időre sajátos körülmények voltak a jellemzők. Még nem szabadult fel teljesen az ország, a fasiszta német csapatok és csatlósai az országot romba döntötték, kifosztották. Ebben az időben kezdtek megalakulni a Horthy-hadsereg

romjain – az ország haladó erőire támaszkodva – a szovjet csapatok segítségével a demokratikus hadsereg első alakulatai, melyek szerény lehetőségeiknek megfelelően bekapcsolódtak mind a hitleri fasizmus teljes szétverésének befejezésébe, mind az ország helyreállításába.

Hazánkban a demokratikus hadsereg létrejöttével – 1948-ig – a mai értelemben vett hadtápbiztosítási feladatokat alapvetően két területen: csapatellátási és hadászati jellegű ellátási területeken szervezték.

A hadosztályok és szakcsapatok ellátására minisztériumtól a csapatig anyagi-vezérkari, illetve ellátó-hadbiztos szolgálattal, a minisztériumban hadfelszerelési csoporttal, a megalakult magyar hadosztályok szervezetében – mai értelemben vett hadtáp egységgel – „*hadtáp vonattal*” találkozhattunk.

Ebben az időszakban a háborús ellátás, biztosítás szervezésére és főleg elméleti továbbfejlesztésére az 1944–45-ben megszervezett hadosztályok valós ellátásán túlmenően csak minimális – főleg a régi hadsereg ellátási rendjén alapuló – mértékben kerülhetett sor.

Sajátos – a mai hadtápbiztosítás komplex fogalmába tartozó feladat – hárult az 1944–45-ben létrejött 1. Magyar Vasútépítő Hadosztályra, amely a felszabadító szovjet csapatok szervezésében a 2. Ukrán utánpótlási vonalai biztosításában vállalt jelentős szerepet és végzett eredményes munkát. Az itt nyert hasznos – a szovjet hadsereg gyakorlatára alapozott – tapasztalatokat a későbbiekben a Magyar Néphadsereg közlekedési szakcsapatai létrehozásánál, a szervezeti és működési rendjük kialakulásánál eredményesen tudtuk felhasználni.

Nem sokkal a háború befejezése után a megindult imperialista hidegháborús törekvések ellensúlyozására hazánkban is szükségessé vált az adott kor színvonalán álló hadsereg létrehozása. *Erre 1948-tól kezdődően a szocialista építést irányító párt honvédelmi politikája alapvető célkitűzéseinek megfelelően kerülhetett sor.*

A fegyverzetében, technikájában, felszerelésében és készleteiben alacsony szinten álló hadseregből, az akkori lehetőségeknek megfelelő fejlesztéssel a néphatalom megvédésére alkalmas, a dolgozó nép széles tömegeire támaszkodó hadsereget a „*nép hadseregét*” kellett létrehozni.

E feladat megoldása a hadsereg szocialista jellegének kibontakoztatását, követelményeinek maradéktalan érvényesítését, valamint a szocialista hadtudomány alapján történő jelentős mennyiségi és minőségi fejlesztését követelte meg.

A korszerű, alapvetően szovjet hadműveleti-harcászati elvek alapján felépülő és modern harci technikával rendelkező hadsereg tevékenysége egy vele alapvetően egyensúlyos katonai ellátó szervezetet követelt meg, mely képes a hadműveletek, a harc valamennyi lehetséges körülményei közepe végrehajtani a csapatok minden oldalú anyagi-technikai és egészségügyi biztosítását.

E szervezet létrehozásánál abból az elvből indultak ki, hogy az ellátó szolgálat elválaszthatatlan a hadseregtől, annak integráns része, nélküle a fegyveres erők nem működhetnek. Ezt a hatékony ellátó szervezetet a Szovjetuniótól átvett hadseregépítési elvek és azok gyakorlati megvalósítása alapján törekedtek kialakítani. Kiepírésénél a Szovjetunió hadseregének gazdag – a Nagy Honvédő Háború során folyamatosan gazdagodó – tapasztalatai alapján formálódott hadtápját követték.

Igy került sor 1949 őszén a Magyar Néphadsereg korszerű hadtápbiztosítását végző szervezet – a hadtápszolgálat – létrehozására. Ezzel megteremtődtek az

MN csapatai egységes hadtápbiztosítási rendszerének objektív alapjai, s egyidejűleg megszűnt a monarchiától örökölt anyagi vezérkari, hadbiztosi, illetve gazdaszat-közigazgatási szolgálat.

Az ellátást a katonai vezetés egyes szintjeinek megfelelő hadtápszervezetek vették át, melyek élére a parancsnokoknak közvetlenül alárendelt hadtápparancsnok került, aki egyszemélyi felelősséggel szervezte és irányította a neki közvetlenül alárendelt üzemanyag-, élelem-, ruházati-, pénzügyi-, egészségügyi-, állategészségügyi ellátást, valamint a gépjármű és szállító szolgálatot, koordinálta és biztosította a többi szolgálat (fegyvernemi anyagi szolgálatok) szállítási és más külön meghatározott feladatainak végrehajtását.

Látbatjuk, hogy már a hadtáp 1949-es megítélése mai értékrendünk szerint is egy sor korszerűnek nevezhető elemet tartalmaz. Így például már akkor megjelentek a szállítási feladatok koordinálásával összefüggő jogok és kötelességek és a szolgálati ágak is zömében napjainkban megfelelő értelmezésben kerültek a hadtáphoz.

Erre az időszakra csik néphadseregünkben az első, szovjet források fordítása nyomán kiadott szabályzatok és segédletek értelmezése és alkalmazása. Ebben az időben találkozhattunk először olyan fogalmakkal, minr hadtápkörlet, hadtápbiztosítás, mozgó tartalék és mások. Ezek irodalmi bázisai az 1951-es Harcászati Szabályzat, valamint a hadtáp alapismereti füzetek és az úgynevezett „*hadtáp technimumok*” voltak, amelyeknek óriási szerepük volt a hadtáp káderállomány gerincét képező új – abban az időben tömegesen kibocsátott – hadtáp tisztek katonai-szakmai felkészítésében.

Az új katonai ellátó szervezetekre való áttérés nagy erőfeszítéseket követelt a feladatban résztvevőkre. A Szovjet Hadsereg pótolhatatlan segítése mellett hatalmas munkát kellett elvégezni a pártnak, a felső katonai vezetésnek, és nem utolsó sorban a csapatok parancsnoki állományának, sikerrel lerakva ezzel a hadsereg korszerűsítésével megnövekedett követelményeket kielégíteni képes ellátó szervezet – a hadtáp – alapjait.

A továbbiakban – ezt az időszakot 1953–54-től számoljuk – a hadseregben végbemenő tudományos-technikai fejlődés hatása a fegyveres erőkben az atomrakéta fegyverek létrehozását és elterjedését eredményezte, mellyel a fegyveres erők és fegyveres tevékenységek minőségileg alakultak át. Ezek vonzataként mélyreható minőségi változások mentek végbe a hadtápbiztosítás elméletében és gyakorlatában, amelynek során új elvek kerültek kidolgozásra, illetve már korábban ismert követelmények és elvek újabb minőségi átalakulásokon mentek keresztül, azok korszerűsítésének lehettünk tanúi.

Ezek hatására az első és alapvető követelményként jelentkezett a háterszág szerepének erősödése. A háború váratlan kitörésének és gyors lefolyásának lehetősége új igényeket támasztott a háterszággal és a központhadtáppal szemben. Létre kellett hozni olyan tartalékokat, amelyek egy váratlan háború lehetősége esetére is biztosítják a csapatok harctevékenységet. Gondoskodni kellett az anyagok védelméről, melynek egyik fő módszere a hadászati rendeltetésű készletek széttelepítése és újralépcsőzése. A központhadtápot képessé kellett tenni arra, hogy garantáltan biztosítsa a háború első pillanatától kezdve (az elvonuló seregtestek badtáp erői készenlétcig) a csapatok folyamatos ellátását.

A rakéta-atomfegyver megjelenésével és a korszerű mikroelektronikai eszközök hadi alkalmazásával a hadtáp felépítésének teljes mélységében sebezhetővé

vált (közlekedési utak, vezetési pontok, híradó eszközök). Ez szükségessé tette a hadtáp őrzés-védelme rendszabályai teljes terjedelmű komplexumának a kidolgozását.

A tömegpusztító fegyverek megjelenése minőségileg magasabb követelményeket támasztott az egészségügyi biztosítással szemben is. Hallatlanul megnőtt a várható egészségügyi veszteség százalékos aránya, a sebesültek kombinált jellege. Mindez azt igényelte, hogy az egészségügyi szolgálat valamennyi tagozatát felülvizsgáljuk és alkalmassá tegyük a követelményeknek megfelelő működésére, mely még napjainkban is folyamatban van.

Felmerült a vezetésgépesítés szükségessége is, mivel a hadtápbiztosítás tervezése, szervezése során a hadtápvezetés szerveinek rövid idő alatt jelentős mennyiségű számvetést, anyagot kell kidolgoznia és a különböző információk igen nagy tömegét kell értékelnie.

Az atomfegyver bevezetésével – az akkori elvek szerint – csak a tömegpusztító fegyverek alkalmazásával vívott támadó harctevékenységek, a magas támadási ütem elvileg csökkentőleg hatott a löszer, ugyanakkor növekvőleg az üzemanyag felhasználásra. Mindez kapacitás és szállítótér növekedéséhez vezetett. Megjelent a hadosztály hadtáp – mozgékony – első lépcsője, a nagymennyiségű műszaki munka szükségessége és ezzel összefüggésben előtérbe került a hadtáp széttagolt elhelyezése. A felső tagozatot ebben az időben a stacionér elemekből álló, illetve vasútra települő HM előretolt anyagi alap jelentette. Felmerült már ebben az időszakban egy viszonylag mobil, a megnövekedett támadási ütemnek megfelelő harctevékenység irányítását biztosító hadműveleti szervezet létrehozásának szükségessége, ezért 1956 nyarán megalakult a badsereg törzs, ennek keretében a badsereg hadtáptörzse. Korszerű, mozgékony hadsereg hadtáp szervezet létrehozására azonban még ebben az időben nem kerülhetett sor.

Az ellenforradalom leverése után néphadseregünk létszáma minimálisra csökkent. Ezért az akkori szovjet elveknek, a kor követelményeinek megfelelő hadtáp fejlesztésre csak néphadseregünk fejlesztésével összhangban kerülhetett sor. Olyan fogalmak, mint a menetből indított támadás, a nagy támadási ütem felvetette a menetből való ellátás kérdéseit, így előtérbe került a hadtáp, elsősorban a csapat-hadtáp korszerűsítésének feladata és különösen a felhasználóhoz legközelebb álló zászlóaljhadtáp kapacitásának, készleteinek növelése.

Élesen merült fel a hadtápvezetés korszerűsítésének igénye. Az 1960-ban, 61-ben életbe lépett szabályozások, mint a csapathadtáp utasítás, a hadműveleti hadtáp utasítás (oroszul) már zömében a mai megfogalmazásaink szerinti csapat és hadműveleti hadtápbiztosításról beszél. Megkezdődött néphadseregünkben a tudományos kádereképzés.

Az összefegyvernemi hadsereg várható alkalmazásával összhangban 1961-ben létrejött a mozgékony badsereg hadtáp, a 60-as évek második és a 70-es évek első felében a csapathadtápok korszerűsítése keretében integrált ellátó szervezeteiket, ellátó századokat, majd ellátó zászlóaljakat hoztak létre. A növekvő anyagfelhasználási normákkal összhangban csapattól a központhadtápig bezárólag mintegy kétszeresére emelkedett a szállítótér.

Néphadseregünk két alapvető haderőnemének megfelelően alakultak ki a hadtápszervezetek. Létrejött – önálló tagozatként – az elvonuló szárazföldi csapatok biztosítására hivatott tábori hadtáp. Kialakultak a központhadtáp egyes mozgékony elemei.

A hadügyben végbemenő forradalmi változások hatása a hadtápbiztosítás szervezésben is további korszerűsítéseket vont maga után.

Tekintettel arra, hogy néphadseregünk kijelölt csapatai feladataikat a VSZ Egyesített Fegyveres Erői keretében hajthatják végre, *a 70-es évektől mind fokozottabban foglalkoztunk a koalíciós keretek között működő csapatok, seregtestek hadtápbiztosítási kérdéseivel.*

Kialakultak a koalíciós jellegű hadtápbiztosítás, hadtápvezetés elvei, módszerei, melyek bár az alkalmazástól függően tartalmazhatnak különbségeket közös vonásuk, hogy a szocialista internacionalizmus és humanizmus, a kölcsönös segítségnyújtásra való elkötelezettség alapján valósulnak meg. Ennek számos példáját mutatták – többek között – a DUNA, PAJZS, SZOJUZ típusú koalíciós gyakorlatok tapasztalatai.

Ugyancsak a 70-es években bontakozott ki pártunk és kormányunknak a népgazdaság mechanizmusa továbbfejlesztése kapcsán *a hadtáp-gazdálkodásban is megindult intenzív fejlődési folyamat, amely az anyagi és pénzügyi eszközök hatékonyabb felhasználását eredményezte mind a felső szintű, mind a csapathadtápban.*

Erre az időszakra esik *a pénzgazdálkodás kiterjesztése, a hitelek összevont kezelésének bevezetése, a takarékos gazdálkodás bürokratikus akadályainak megszüntetése és nem utolsósorban a gépi nyilvántartás, adatfeldolgozás megindítása a csapathadtápban.*

Egy gondolat erejéig szólni kell a *hadtápvezetés* kérdéséről. Néphadseregünk hadrápjának létrejötte óta eltelt időszak alatt a hadtápvezetése – a csapatok, seregtestek vezetésének integráns részeként – jelentős fejlődésen ment keresztül. Ez részben a vezetési módszerek tökéletesítéséből, másrészt a vezetési eszközök, híradó eszközök és számítógépek tömeges elterjedéséből, alkalmazásukból adódik. A kétségkívül számottevő eredmények mellett azonban még sok a feltáratlan tartalék. Jeles teoretikusok, elemzők megítélése szerint az ellátás-biztosítás nem megfelelő pontosságának, gyorsaságának okát helyenként a vezetési lehetőségek nem kellő kihasználásában kell keresni.

A hagyományos és tömegpusztító fegyverek alkalmazási viszonyai között végrehajtásra kerülő védelmi és támadó hadműveletek hadtápbiztosítása érdekében tovább egyszerűsítettük néphadseregünk hadtápbiztosításának működési és szervezeti rendjét. *A legfontosabbakat említve:*

- a felső tagozatban is „összfegyverncmi” jellegű integrált hadtáp szervezetek kerültek létrehozásra, minr például a HDS ellátó dandár, egészségügyi ezred és mások;

- korszerűsítettük a központhadtápot, az egyes szervezetek továbbfejlesztésén túlmenően előretolt lépcsőre és hátországi rendeltetésű hadtáp szervezetekre osztottuk fel.

Az MN igényeinek legjobban megfelelő szervezeti, működési módosításokkal átszerveztük a hátországi közlekedési és egészségügyi biztosítási rendszert.

Erre az időszakra esik a korszerű hadtáptechnikai eszközrendszerekkel való ellátás, a korszerű hadtáp technika tömeges megjelenése, mind az elvonuló, mind a hátországi csapatoknál.

Ebben az időszakban bontakozott ki néphadseregünkben a hadtudományi kutatómunka, megkezdődött az egyes tudományterületek intenzív művelése. Az

időszak kiemelkedő hadtáp tudományos eseménye a VSZ hadseregek hadtáp-szolgálatának az 1971-es prágai tudományos konferenciája volt, melynek következtetései, javaslatai nagy hatást gyakoroltak a hadtáp elmélet továbbfejlesztésére.

E rövid – korántsem teljes – áttekintés után eljutottunk a *ma hadtápjához*, amely olyan bonyolult organizmust jelent, melynek hatalmas feladatai vannak a csapatok élettevékenységének biztosításában, a béke idején és különösen bonyolult problémákat kell megoldani egy esetleges háborúban. Ismereteink, tapasztalataink szerint ilyen korszerű hadtáppal rendelkezik a Szovjet Hadsereg és ilyen sajátosságoknak megfelelően épültek ki a VSZ-be tömörült fegyveres erők hadtápjai is (felépített hadtáppal rendelkeznek a VSZ hadserei), közöttük néphadseregünk hadtápjá is, melynek szervezete, vezetési rendje korszerűsített, készletei megfelelően lépcsőzöttek, megfelelő technikával rendelkezik és olyan bonyolult feladatok megoldására képes, *mint például*:

- a nagy mélységből előrevonásra kerülő csapatok tömeges komplex feltöltése, ezen belül a gépirakodó eszközök alkalmazása;

- a teljes motorizációra alapozott, a koalíciós kötelezettségek teljesítését befogadó, a koalíciós haditevékenységek egységes hadtápbiztosítási rendszerébe épülő, mozgékony hadtápbiztosítási rendszer működtetése, mely képes a növekvő terjedelmű igények kielégítésére a csapatok tevékenységének minden változatában (HMCS, légideszant);

- a váratlanul kezdődő haditevékenységekben azonnal, illetve az erő kifejtés növelésének megfelelően végrehajtani a csapatcsoportosítások hadtápbiztosítását;

- új minőségi értékekkel végezni a csapatok egyidejű, tömeges, rövidített idő alatti feltöltését, az életképesség megőrzését, illetve a csapások következményének felszámolását;

- az új elemként megjelent hadsereg légitrő ellátását, biztosítását;

- a hadászati-hadművelati készletek megővását, időbeni széttelepítését.

A fegyveres erőknél és a fegyveres harcokban a fejlődés nem áll meg, *további jelentős változások* várhatók, melyeket alapvetően az imperializmus agresszív, a szocialista erők megsemmisítésére irányuló törekvései motiválják. Nagy hatósugarú, a világ bármely térségében bevethető hadművelati-harcászati magasabbegységeket hoznak létre, szinte „tömegpusztító” jellegűvé fejlesztik hagyományos fegyvereket, tökéletesítik a felderítést és nem utolsósorban tovább készülnek a rakéta-nukleáris háborúra, annak újabb dimenzióját, a világűrt is felhasználva.

Mindez a szocialista tábor és néphadseregünket is arra készíti, hogy pillanatra sem lankadó figyelemmel őrizze meg és fokozza harckészültségüket, fejlessze fegyveres erőiket és ezen belül természetesen a fegyveres erők hadtápját.

Ebből kiindulva már most – időben – ki kell dolgozni azokat az elveket, amelyek tudományos megalapozottsággal és előrelátással jelzik a 90-es évek és az ezredforduló hadtápjának főbb jellemzőit. Ezt a munkát a szovjet hadtudomány alapkutatásaira támaszkodva a Varsói Szerződés hadseregeinél és azok hadtápjánál is megkezdtek.

Hogy milyen lesz a jövő hadtápjá, erre a kérdésre a válasz természetesen nem tűnik egyszerűnek. *A jövő hadtápjá mindenekelőtt a fegyveres erők és az egyes haderőnemek fejlődésének általános irányaitól, a technika és a tudomány fejlettségétől, valamint a különböző országok gazdasági lebetőségeinek, társadalmi-politikai helyzetének adott állapotától függ.*

Elemmezve a lényeges és tervezett tendenciákat az látható előre, hogy alapjaiban a hadtáp nagy mozgékonyaságú egységekkel, új szállítóeszközökkel és más korszerű technikával lesz felszerelve, amelyek rendeltetése a meghatározott csapatcsoportosítások hadtápbiztosítási feladatai teljes komplexumának rövid idő alatti megoldása.

Várható, hogy az ilyen egységek állományába légi mozgékonyaságú hadtáp alegységek is fognak tartozni, amelyek képesek gyors manőverek végrehajtására a levegőben. A hadtápbiztosítás céljából egységes automatizált vezetési rendszert hoznak létre, amely nemcsak a fegyveres erők meghatározott haderőnemeit foglalja magában, hanem a fegyveres erők teljes egészét.

Az elkövetkező időszakra előretekintve, kirajzolódtak azok a konkrét tennivalók, amelyek – a hadügy permanens forradalmával lépést tartva – meghatározzák a hadtápbiztosítás elméletének konkrét fejlesztési irányait is.

Melyek azok az alapvető fejlesztési irányok tehát, amelyek megoldására kell összpontosítanunk. Röviden a következőkre utalnék:

– először is a hadtáp béke állapotáról háborús állapotra való átállítása idejének csökkentése és olyan hadtápbiztosítási rendszer kifejlesztése, amely sikeresen meg tudja oldani a végrehajrandó feladatokat a korszerű háború bonyolult vívmányai között, különösen annak kezdeti időszakában.

Itt mindenekelőtt a harcalképesség, a mozgósítás feltételeinek további javítására, részben a hadtáp, részben pedig az általa biztosítható csapatok mozgósításának hadtápbiztosítási feltételei további javítására van szükség. Úgy gondolom valamennyiünk számára ismert az a nagy erőfeszítés, amelyet országunk, fegyveres erőink kifejtettek e kérdésben. Elég, ha a népgazdasági bázison mozgósító, ezáltal békében jó hatásokkal felkészülő szállító, egészségügyi szervezeteket, a mozgósítást, szétbontakozást segítő készletek széttelepítését, vagy a veszélyeztetettségi időszak jó kihasználására irányuló eredményes törekvéseinket említem.

Megállni azonban itt sem lehet, az időnyerésnek, a gyors mozgósításnak a jövőben is nagy jelentősége lesz, ezért tovább keressük a hadtáp ez irányú lehetőségeit. Mindenek előtt a harcalképesség, mozgósítás feszesebb vezetésére, a konkrét, célirányosabb felkészítésre, az „M” anyagok felhasználásának gyorsítására, újabb népgazdasági lehetőségek felkutatására és szolgálatunkban való állítására, és ezzel összhangban a hadtáp hatékonyabb felkészítésére van szükség;

– a következő fontos irány a hadtáp korszerűsítésének útján a magasabb egységek, egységek és intézetek mozgékonyaságának és lehetőségeinek növelése abból a célból, hogy azok el tudják látni a koalíciós állományú csapatok minden oldalú hadtápbiztosítását a harc valamennyi fajtájában szükségleteinek megfelelően. Itt más szóval a hadtáp mobilitásának növeléséről van szó. Mobilitás alatt egy széles értelemben vett komplex fogalmat kell értenünk, a hadtáp azon képességét, illetve azon módszerek összességét, amelyek biztosítják a gyorsaságot és a hatékonyságot.

Bár néphadseregünkben már ezidáig is sokat tettünk a hadtáp mobilitásának növelése érdekében, úgy ítéljük meg, hogy itt még igen sok az előttünk álló feladat. Ezek közül különös jelentőségű a hadtáp közvetlen védelme, hisz az ellenség közvetlen behatása a hadtápra mind a csapat, mind a hadműveleti-hadászati tagozatokban egyre fokozódik, nagypontosságú fegyvereik, növelt hatású hagyományos eszközeik, rádióelektronikus, diverziós tevékenység elleni védekezés eszközeit kell

a lehetőségeink keretei között fejleszteni. Itt mindenképp arra gondolunk, hogy a harcoló csapatoktól kivonásra kerülő légvédelmi, páncéltörő fegyverekkel, páncélozott járművekkel fokozzuk a hadtáp önvédelmi képességét és pontosítsuk a különböző tagozatok hadtápjának harcban elhelyezését, manőverét.

Nagy lehetőséget látunk a hadtápvezetés korszerűsítésében rejlő tartalékok további feltárásában, több területen.

Amint erről már szó volt, tovább kell szorgalmazni a vezető szervek, vezetési struktúrák egységesítését. *Olyan feladatok állnak előttünk, mint a HVP-ok egységes rendszerének tökéletesítése a HM-től a csapatig, a vezetési pontokon a munkarend, az együttműködés, a híradás, az információrendszer egységesítése, szabályozása.*

További kiaknáztatlan lehetőségek vannak a vezetési okmányoknak EFE szinten történő egységesítésében, ezen okmányok gépi feldolgozásra való alkalmasságát tekintve. Az automatizált hadtáp vezetés megteremtése közvetlen napi-renden levő feladat. *E tekintetben a rendszerépítés az, amely ugrásszerűen, minőségi mutatóiban fejlesztheti, egységessé követhetné az elért részeredményeket.* Amikor ezzel foglalkozunk, azt is látni kell, hogy nem elég csak a gépek óhajtatása, hanem azok alkalmazására fel is kell készíteni önmagunkat. Világosan kell értenünk, hogy az automatizálás elemeinek megjelenése, majd beteljesedése minőségileg új munkastílust igényel tőlünk. Alapvetően azt, hogy a hadtáp vezetésében a csapatok hadtápbiztosítása érdekében maximálisan ki tudjuk aknázni az automatizálás előnyeit. A felkészülés fokozása, minőségi megjavítása különös kötelezettséget ró a tanintézetekre, mert a mai hallgató 15–20 év múlva lesz vezető és a ma mulasztásai e tekintetben beláthatatlan hátrányos következményekkel járnak.

Lényeges „pontosításokra” lesz szükség a csapatok anyagi szükségleteinek felmérésében. Ez különösen a löszerekre, a löszerek utánszállítására lesz hatással. A nagypontosságú tűzfegyverek, új hatású löszerek, a felderítés és megsemmisítés közötti idő soha nem látott leszűkülése, s ezzel együtt a tűzfegyverek növelt mozgékonyasága, a löszerszükséglet volumenében, szerkezetében, kialakulásának dinamikájában ma teljesen újszerűnek látszik.

Újszerű megközelítést igényel az ellenség nagypontosságú, felderítő-csapásmérő komplexumának, a nagymélységben vívott „levegő-föld” harcának hatása az egészségügyi veszteségekre, azok térbeli megoszlására, a sérülések jellegére, a gyógyító-kiürítő eljárásoknak a prognosztikai megítélésére. Nagy pontosságú elemzést igényel ezeknek a hadtápra gyakorolt hatása is.

Tovább kell erősíteni azon elv érvényesítésének minden oldalú feltételrendszerét, miszerint a harci egységeket, magasabbegységeket a harc feladat teljes mélységére előre fel kell készíteni hadtáp szempontból, méghozzá korlátozott időn belül. *Ez abban az irányban mutat, hogy felváltjuk a nagytömegű, rendszeresen fogyó anyagokból a cikkek szerinti ellátás szervezésének a rendszerét a „harci-technikai egység készletekkel”, e szerint tárolást, szállítást, ellátást végezzünk az ezzel kapcsolatos munkálatok magas fokú gépesítésével.*

Mindezek – és még sok más – lényegesebben érinthetik a szervezeti struktúrák tökéletesítését, felvetik a hadtáp tartalék erők képzésének igényeit, a légi-mozgékonyaságú hadtáp elemek szerepét, arányát, összetételét, a hadtápok önvédelmi képességének fokozását, a hadtáp erők manőverei formáinak bővítését, ezek szervezeti feltételeinek megteremtését.

Úgy érzem a legközelebbi döntő áttörést a hadtáp vezetésében (gépesítés), az anyagi eszközök utánszállításának garantáltan megbízható szervezésében és végrehajtásában, továbbá a hadtáp nagytömegű technikai eszközeink üzemeltetése, javítása tekintetében kell elérni.

Összegezeként elmondhatjuk a nemzetközi és hazai tapasztalatokra támaszkodva, hogy (nem állunk rosszul), a kor színvonalának mindinkább megfelelő hadtáp szervezetekkel és hadtápbiztosítási rendszerrel rendelkezünk, melyet képesnek tartunk néphadseregünk alaprendeltetéséből adódó feladatai eredményes végrehajtására.

Az előttünk álló feladatok nagyok és azokat csak a hadtáp elméletének további intenzív fejlesztésével, az ezt segítő hadtudományi kutatómunka művelésével, a hadtáp állomány következetes felkészítésével, tudományos szemléletének erősítésével tudjuk megoldani, ezért a hadügyben végbemenő forradalom követelményeivel összhangban az MN hadtápjának fejlesztését, korszerűsítését, szerkezeti-anyagi-technikai felkészítését és korszerű eljárások, munkamódszerek kialakítását állandóan napirenden levő feladatként kell kezelni.

A párt vezető szerepének érvényesülése és tevékenysége a hadtápszolgálat fejlesztésében

Forrács András ezredes

Pártunk – a nemzetközi munkásmozgalom fontos történelmi tapasztalatainak és a marxizmus-leninizmus elveinek megfelelően mindenkor nagy figyelmet fordított katonai stratégiájának, katonapolitikai céljainak és törekvéseinek kialakítására, valamint az ezzel összefüggő gyakorlati tevékenységének következetes végzésére. Nagyon súlyos áldozatok szolgáltattak alapot annak felismeréséhez, hogy a hatalom megragadásának, majd pedig megtartásának kiemelkedően fontos – mondhatni döntő – kérdése: miként tudjuk az elnyomó országhatalmak legjelentősebb erőszakszervezetét – a hadseregét – meggyengíteni, szétzilálni, végül is szétzúzni, s milyen gyorsan tudjuk megteremteni a proletáriátus, a proletárhatalom szilárd támaszát jelentő szocialista hadsereget.

Hazánk felszabadulásának 40., a Varsói Szerződés megalakulásának 30. évfordulója széles körű lehetőséget biztosító (de egyben kötelezően igényli is) hogy visszatekintsünk megtett útunkra; emlékezzünk a Magyar Néphadsereg létrehozásának – ezenbelül a központihadtáp kialakulásának – és negyven éves fejlődésének tapasztalataira. Pártbizottságunk nevében ezért köszöntöm meleg szívvel tanácskozásunkat, ezért üdvözlöm elismeréssel azt a kezdeményezést, melynek következményeként ma ezekről a tapasztalatokról szólhatunk.

I.

A Magyar Néphadsereg kialakulásához az első lépéseket – a koalíciós időszak jellegének megfelelően – a Magyar Demokratikus Hadsereg megszervezésével tettük. Az újonnan megszervezett – a Szovjet Hadsereg oldalán vívott

harcra és a fasizmus elleni küzdelemre kész – Demokratikus Hadsereg (Engedélyezett és tervezett létszáma 70 ezer fő volt.) jellemzői gyökeresen eltérőek voltak a szétvert, elemekre széthullott Horthy Hadsereg jellemző vonásaitól. A dolgok természetéből adódóan azonban még nem rendelkezett (nem rendelkezhetett) a Néphadseregre jellemző vonásokkal. A téma megközelítésének reámlátó feladata alapján egy tényezőt emelnék ki csupán ezen „*biányó-tényezők*” közül. Az ugyancsak ebben az időben országos szervezetté kiépülő párt behatolt a hadseregbe, felelősségének teljes tudatában részt vállalt a hadsereg alakításában, motorja, élenjáró szervezője volt, a hadsereg fejlődésének, de osztatlanul és kizárólagosan nem érvényesíthette vezető szerepét. Egységes politikai vezetés alatt álló hadsereget kialakítani a koalíciós időszaknak megfelelő „paritásos” alapon lehetetlen. A különböző politikai pártoknak megfelelő megosztottság mind a vezetés, mind a katonaiállomány körében objektív jelenség.

A demokratikus Hadsereg az akkori idők lehetőségeinek figyelembevételével és a kor követelményeinek megfelelő célokra és feladatokra került megszervezésre, magán viselte korának minden ellentmondását, politikai küzdelmeinek harását, a vajdó Magyarország minden kialakulatlanságát. Éppen pártunknak volt az a ma már ismert – de abban az időben sokak által felmérhetetlen jelentőségű feladata, hogy az újonnan szerveződő hadsereg minden pozitívumára építve és alapozva, olyan fejlődési irányt bontakoztasson ki és nap mint nap erősítsen, amely a minden elemében és jellemzőiben szocialista típusú Néphadsereg kialakulásához vezet.

A történelmi igazságnak megfelelően és főleg a történelmi tényekre alapozva a Magyar Demokratikus Hadsereg fejlődésében és a pártirányítás érvényesülésének megítélésében *két időszakot mindenképpen meg kell különböztetnünk.*

a) *A felállítás kezdetétől (1944. decemberétől–1945 januárjától) terjedő időszakot* úgy minősíthetjük, hogy akkor a hadsereg politikai fejlesztésére, a pártirányítás érvényesülésére viszonylag kedvező feltételek alakultak ki. Vezető állományában jelentős számban vettek részt a Horthy hadsereg viszonylag pozitívabb elemei és nagy számban kapcsolódtak be a tartalékos állományú – harcot önkéntesen és tudatosan vállaló – tisztek. Katonatómegcít egyrészt azok alkották, akik a háború eddigi éveit során tapasztalatokat szereztek a fasizmus igazi arculatáról, céljairól és eszközeiről, akik előtt a háború nemzetellenes volta ismertté vált, másrészt az újonnan toborzott, politikailag viszonylagosan aktív és felvilágosultabb paraszt és munkás fiatalokból. Összességében a hadsereg politikai arculata abban egységesnek nevezhető (és ezt bátran kimondhatjuk), hogy az állomány döntő részét a fasizmus elleni harcra kész, s a háború befejezéséig a magyar helyzet gyökeres megváltozásában reménykedő rétegek alkották. Erősítette ezeket a pozitív jegyeket a Szovjet Hadsereggel való közvetlen kapcsolat és a Szovjet Hadsereg mindennapos, közvetlen segítése.

b) *Gyökeresen megváltozott a helyzet 1945 májusában, a fasizmus feletti győzelmet követően, amikor is (13-án) az 1. és 6. Hadosztály kilépett a 3. Ukrán Front kötelékéből.* Az egységet kapcsoló harci alkalmazás ezzel kiiktatásra került, a közvetlen szovjet kapcsolat és támogatás lényegesen megváltozott. Az ország gazdasági helyzete szükségessé tette, hogy a hadsereget kis létszámon tartsák. Nagy létszámú leszerelés került végrehajtásra. (A hadsereg létszáma a harátórséggel együtt 20 ezer fő lett.) s ennek következtében lényegesen megváltozott a tisztikar és az állomány összetétele. (A régi tisztek aránya pl.

egészen 1950-ig 90%-os.) Mindezek – és még sok egyéb tényező – kedvezőtelenebb feltételeket teremtett a hadsereg politikai fejlesztésére, nehezítette a hadseregben folytatott politikai munkát és küzdelmet, lényegesen módosította pártunk befolyásának érvényesítését.

A hadseregben végzett céltudatos, szerteágazó és bonyolult, nehéz körülmények között végzett munka eredményeként, a párt társadalom átalakításáért végzett küzdelmével, a bekövetkezett társadalmi fejlődéssel párhuzamosan és kölcsönhatásban, fokozatosan jöttek létre a hadsereg belső átalakításának objektív és szubjektív feltételei. Nem kívánom a hadsereg fejlődésének folyamatát részleteiben taglalni. A 40. évforduló keretében ezt illetékesebbek már több ízben és eltérő vonatkozásokban megtették. A hadsereg pártirányításának fejlődését sem lehetséges részletesebben érinteni. A 40 évvel ezelőtti harcokban résztvevő elvtársaink előtt tiszteletünket és megbecsülésünket kötelességünk azonban kifejezni azzal, hogy küzdelmes munkájukra emlékezünk. A bonyolult viszonyokat, a nehéz helyzetet mérhetetlenül súlyosbította, hogy a reakció minden eszközzel szabotálta a hadsereg demokratikus erőkké történő frissítését. Ilyen körülmények között célrni a fokozatos kibontakozást a nap mint nap mozgósítani az állományt a határ- és közlekedésbiztosítási feladatokra; az életveszélyes akna- és löszermentesítésének végzésére; az ország újjáépítésében való részvételre, gigászi terhet hárított a hadsereg tagjaira, különösen párttagjainkra.

A stabilizáció és konszolidációval párhuzamosan 1945 tavaszától – mint ahogy országosan is érezhető volt – a kommunisták pozíciói a hadseregben is erősödtek. Erre építve pártunk fokozta tevékenységét a hadsereg irányában s hatására – ma már kimutatható, hogy – *kezdett venni a néphadsereg politikai és szervezeti alapjainak megteremtése.*

- 1945 nyarán – elsősorban a nyugati kapcsolatokat ápoló vezetők eltávolítását erőteljesen hasznosító lépéseinkre – 50 fő partizánt és fegyveres ellenállót tábournokká léptettek elő.

- Megkezdődött a tisztikar felülvizsgálása és megtisztítása, a reakciós tisztek kiszorítása a hadseregből. (1947. aug. 30-ig a „B” listázás befejezéséig az lényegileg megtörtént.)

- A feladatok – főleg a kiképzési kötelezettségek – korlátozottsága és a létszámhelyzet lehetőséget, időt biztosított a tisztek szakmai-politikai képzésére, továbbképzésére.

- 1947-ben megkezdődött a munkás-paraszt származású tisztikar létrehozása. (1947. július 23-án megjelent MN Parancs intézkedik a népi származású tisztikar kiképzésére. 1948 október 1-ével a Honvéd Kossuth Akadémia felállítását rendeli el.

Természetesnek mondható, hogy e folyamat a fordulat éve után lényegesen felgyorsult. 1948 végétől – az V. Katonai Konferenciát követően – a párt-szervezetek szervezeti kiépítésének intenzív időszaka kezdődött meg. Rövid időn belül az új vonásokkal rendelkező Magyar Néphadsereg, a történelmi szükségleteknek megfelelően kialakult.

Bármilyen hiányosságok és fogyatékoságok is tárhatók fel a hadsereg kialakításában és fejlődésének folyamatában, *pártunk és munkásosztályunk elvülhetetlen érdeme, hogy a magyar történelemben immár másodízben létrehozta hazánk szocialista fejlődésének megbízható védelmezőjét, a munkásosztály és a nép igazi ügye – azaz a szocialista építés – mellett, elkötelezett, új típusú hadseregét.*

II.

A Magyar Demokratikus Hadsereg szervezetében szolgálatunk elődjének a HM 20221/Elnökség 1945. rendelete alapján megszervezett – a HM Katonai Főnök alárendeltségébe tartozó – „*Hadfelszerelési Csoport*” tekintetű.

A koalíciós időszak minden következményén túl, a pártszervezési munka; az állomány szemléletének formálása; összességében a demokratikus átalakulás a Hadfelszerelési Csoport állománya és alárendeltjei körében különösen nehéz harcot jelentett.

1. Kétségtelen, *hogy ennek egyik legalapvetőbb oka a hadtápszervek kedvezőtlen állomány összetétele.* Ennek következtében nagyon lassú a pártszervezetek kiépítése, a pártszervezési munka is. A KB törekvéseinek megvalósítása ebben az időszakban döntően az egyes párttagok nagyon is áldozatos tevékenységének credményeként történt (vagy nem történt). A hadtápszervekben dolgozó párttagok voltak képviselői, előharcosai mindannak, ami a központhadtáp a demokratikus átalakulást biztosította.

2. *A kedvezőtlenül bató tényezők sorában kell számba vennünk azt is,* hogy e területen – legalábbis eddigi kutatásaink szerint – *nevelő tisztek,* akik elsődleges motorjai voltak általában az átalakulásnak, nem működtek.

A rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján a *Hadfelszerelési Csoport* állománya kellően el nem ítélt ellenállást tanúsított a hadsereg átalakítását illetően. A hadbiztosi apparátus hanyag, szabotázzsal felérő munkája, bűnös mulasztása esetenként egyenesen embertelen körülményeket teremtett a csapatoknál, melyet a Szövetségi Ellenőrző Bizottság is élesen bírált.

A Hadfelszerelési Csoportban és az alárendeltekénél működő pártszervezetekről és munkájukról ma még keveset tudunk. Azt viszont igen, hogy tagsága az alacsonyabb beosztású és rendfokozatban levő állomány köréből adódott. (Jellemzően példázta ezt, hogy egészen 1949 elejéig [február] a hadbiztosi apparátusban egy tiszthelyettes volt a pártszervezet titkára. Minden elismerést megérdemel e maroknyi csoport emberfeletti erőfeszítése, mégis azt kell mondanunk, hogy az átalakítást és a fejlődés új irányainak érvényesítését nem tudhatta a hadsereg általános fejlődésével azonos ütemben biztosítani. Az előrelépés területeinken minden esetben a badsereg általános fejlődésének eredményeként és következményeként jelentkezett.

Vitathatatlan, hogy e tevékenységhez nagy segítséget jelentett a csapatoknál működő nevelőtisztek munkája, elért eredményeik minden apró és lényeges kihatása. E hatás azonban mindenképpen kívülről és főleg alulról – a csapatoktól – éreztette hatását és erejét, s ugyanakkor következményét csökkentette, hogy nem támasztotta alá a HM felső vezetésének állásfoglalása, törekvése, sőt az esetek többségében hatás e vonatkozásban éppen azzal ellentétesen jelentkezett.

Felbecsülhetetlen az a segítség is, amit a helyi polgári pártszervezeteknél kaptunk. Számtalan szép példája volt annak, hogy a helyi pártvezetők, pártszervezetek léptek fel a személyi állomány, lehetséges színvonalon történő ellátása érdekében. Ezek is erősítették a hadtápszervekben dolgozó párttagok munkáját. E hatás is azonban külső és helyi vonatkozású s nem eredményezhette a hadtáp szerveinek általános átalakítását, fejlődését.

Az általános társadalmi háttérrel mindezek kiváltották és alátámasztották a fejlődést és az előrelépéseket. Mivel azonban ezek a felsőbb vezetés – de ál-

talában a hadtápvezetők – ellenére történt, ezért csak nagyon is eltérő, következményeket vonhattak maguk után.

A felgyorsult és a minőségi változást eredményező időszaka a Hadfelszerelési csoportnál és alárendeltjeinél a fordulat évétől, pontosabban 1948. végétől – az *V. Katonai Konferencia után* – következett be. Az új helyzet szükség-szerűségéből adódóan, a pártszervezetek szervezeti kiépítésének intenzív időszaka bontakozott ki itt is és egyre szélesebb körű tevékenységgel törekedtek a Katonai Konferencia határozatainak végrehajtására.

1948 végén 1949 tavaszán új tisztek érkeztek az apparátusba (F. Szabó István, Ikker Antal, Lajtai Ferenc, Balázs György stb.), s különböző pozíciókba kerülve kezdték meg tevékenységüket. 1949 februárjában – csaknem teljes egészében új tisztekből álló – alapszervezeti vezetőség került megválasztásra. (Párttitkára F. Szabó István.) 1949 tavaszán a hadbiztosi csoportba politikai helyettes került kinevezésre. Megkésve bár, de – a tagrevízióval összekapcsolódva – végrehajtásra került a tiszti állomány megtisztítása. (A tagrevízió során több tábornokot és főtisztet, mintegy 50%-át kizárták a pártból és eltávolították a hadseregből.)

A konferencia határozatai alapján kibontakozó munka egyre kedvezőbben érezte hatását a hadbiztosi csoport apparátusában és alárendeltjei fejlesztésében is. A kedvező tömegbázis; az egyre erősödő pártszervezetek munkája következtében tartalmilag is lényeges fejlődés következett be, melynek hatása minden szervezetben, az élet minden vonatkozásában szembetűnően érezhetővé vált. A nép fiaiból – különösen a párttagok köréből – beáramló új tisztek egyrészt lényeges támogatást kaptak beilleszkedésükhöz és munkájukhoz, másrészt tevékenységük tartalmasabbá és mindinkább intenzívebbé tette az előrehaladást, a fejlődést. Együttes, összehangolt és áldozatos munkájuk biztos alapját képezte a felső vezetés hadseregformáló törekvésének, a Magyar Néphadsereg szocialista hadsereggé formálásának.

E dinamikus és sokoldalú fejlődési folyamat eredményét és minőségi fordulatát dokumentálja az 1949 augusztus 1-től létrehozott „Honvéd Hadtápfőnökség”, majd ezt követően 1949 október 1-től a csapatok egységes hadtápszervezetének kialakítása, s a hadtáp pártpolitikai szervek ennek megfelelő kiépítése. Ettől az időponttól mondhatjuk, hogy a Magyar Néphadsereg szocialista atalakulásának folyamatában *kialakult a szervezetében egységes; jellegében és tartalmában szocialista hadtápszolgálat is*. Pártszervezeteink és párttagjaink cél tudatos tevékenységének történelmi jelentőségű következménye e egyszerű eredmény. *Ettől az időszaktól a pártvezetés mind a hadtápszolgálat egészében, mind a központhadtáp minden szervezetében következetesen érvényesül.*

III.

A batalom megszerzése után – a hadsereg pártirányításának érvényesítésével – a pártszervezetek, párttagok és a személyi állomány áldozatos munkájának következményeként a hadseregépítésben nagyon komoly eredményeket értünk el. Ezekre az eredményekre, ezen eredmények szocialista jellegére ma is jogosan büszkék lehetünk, nem engedjük senki által megkérdőjelezni, kétségbevonni, netán tagadni. Sajnálatos, hogy – számos külső és belső ok miatt – ezeket az eredményeket beárnyékolták és bizonyos mértékben csökkentették azok a hibák, amelyet a régi vezetés a hadseregépítésben elkövetett. Az ellenforra-

dalom ilyen helyzetben érte hadseregünket és további mérhetetlen károkat okozott számunkra.

A központhadtáp párt- és politikai szerveit különösen kedvezőtlenül érintette a bekövetkezett helyzet. Az általános kedvezőtlen körülményeken túl ugyanis a központhadtáp párt- és politikai szervei éppen abban az időben – 1956 szeptemberétől – átszervezés alatt állottak. A Hadtápfőnökség politikai osztálya (amit eddig Asztalos János ezds. vezetett) megszűnt. Asztalos elvtárs a VK-ra került áthelyezésre, a politikai osztály funkcióit a HM közvetlenek politikai osztálya vette át. A központhadtáp szerveinek egészére kiterjedő hatáskörrel, Hadtápfőnökségi Pártbizottság létrehozására kaptak megbízást. Az átszervezés végrehajtása szeptember–október hónapokban ugyan megkezdődött, de végrehajtása nem került sor. A szervezés végrehajtásával megbízott Rátkai Zoltán ezds. elvtárs ugyan bevonult, de a pártbizottság már nem alakulhatott meg. Természetes, hogy ez a körülmény mindenképpen kedvezőtlenül hatott a párt-szervezetek és a párttagok szervezettségére, tevékenységére éppen ebben a kritikus időszakban.

Az MSZMP az ellenforradalom szétverése után nagy gondot fordított arra, hogy a pártszervezetek a társadalmi élet minden területén – beleértve természetesen a hadsereget is – ténylegesen betöltsék vezető szerepüket, mivel súlyos áron szerzett tapasztalatunk, *hogy a párt vezető szerepének érvényesülése, a pártélet lenini normáinak betartása elengedhetetlen.* E tapasztalatok alapján következetesen munkálkodtunk azon, hogy a hadseregben belüli pártélet egészséges fejlődését biztosítsuk.

Pártunk mind a hadseregépítés feladatainak meghatározásában, mind a hadsereg belső életének alakításában – beleértve a pártirányítás gyakorlatát is – egyrészt támaszkodott az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság tanúságaira, hadseregszervezési tapasztalataira, másrészt nagy határozottsággal törekedett a szovjet hadsereg szervezésében, építésében kipróbált és a két háborúban bevált tapasztalatok alkalmazására, melyek a lenini koncepción alapultak. Végül komoly felelősséggel vonta meg elkövetett hibáink, valamint az ellenforradalom tanulságait is. Mindezek alapján ismért megerősítést nyert az a lenini állásfoglalás, miszerint a pártirányítás a szocialista fegyveres erők építésének és fejlesztésének feltételét, harci erejének forrását képezi.

Kutatva a hibák ismételt bekövetkezésének elkerülési biztosítékait, pártunk úgy határozott, hogy a pártszervezetek újjászervezése a pártirányítás lenini elveinek teljes egészében történő – tehát korlátozás nélküli és maradéktalan – betartásával történjen mind a pártszervezetek szervezeti felépítésében, mind a munka gyakorlatában. Egyértelművé tette, hogy a hadseregben is a Szervezeti Szabályzat előírásai elsődlegesek, a hadseregben működő pártszervezetek tevékenységét is a párt általános politikája, a társadalomra általánosan érvényes elvek, döntések szabályozzák. A KB határozata ezzel az állásfoglalással határozottan szembeszállt, azokkal a nézetekkel és törekvésekkel, melyek a hadsereg sajátosságaiból, vagy még pontosabban a hadsereg sajátosságainak túlzott előtérbe állításával kívánták a pártirányítás rendjét és gyakorlatát kialakítani.

Következésképpen érvényesült, hogy a párt alapvető dokumentumát a Szervezeti Szabályzatot a Magyar Néphadseregben működő pártszervezetekre vonatkoztatva sem helyettesítbti semmilyen más dokumentum; a pártszervezetek demokratikusan választott és felhatalmazott testületeit nem pótolhatja semmilyen személy.

Az eltelt időszak igazolta pártunk politikájának és az általunk kifejtett erőfeszítések helyességét.

Pártszervezeteink történetének újabb lapjait most – a XIII. kongresszusra történő felkészülés időszakában – kell megírnunk. Megnyugtató érzés lehet számunkra, hogy előző tevékenységünk folytatásáról, eddig kialakított célkitűzéseink és terveink további – következetesebb – megvalósításáról beszélhetünk mind országos és néphadseregi, mind központi hadtáp vonatkozásában.

Szoros együttműködésben internacionalista feladatunk teljesítéséért

Mirgorodszkij V. vezérőrnagy

30 éve, hogy a Déli Hadseregcsoport katonái határainkon kívül a testvéri Magyar Népköztársaság területén teljesítik harci szolgálatukat.

40 éve szabadult fel Magyarország és 30 éve foglalja el méltó helyét és tevékenykedik a Varsói Szerződés szervezetében és már majdnem 40 éve, hogy együtt dolgozunk a szocialista gazdasági integrációban, a KGST-ben.

Mint tudják, február 23-án a szovjet nép és fegyveres erői együtt barátaikkal, fegyverbarátaikkal ünnepélyesen emlékeztek meg a Szovjet Hadsereg és Haditengerészeti Flotta megalakulásának 67. évfordulójáról.

Ez az ünnep időben egybeesett a szovjet nép és katonái életének más fontos társadalmi-politikai eseményével: a február 24-én lezajlott köztársasági és helyi tanácsválasztásokkal. A választások ismét tanúsították a szovjet nép politikai-ideológiai egységét, felsorakozását az SZKP mögött, elhatározottságát, hogy a felelt szocializmus útján haladjanak és felemeljék hazánk gazdasági és védelmi erejét.

Ma, mikor az imperializmus és elsősorban az amerikai imperializmus hibájából a nemzetközi helyzetet a bonyolultság és feszültség jellemzi, mikor a Szovjetunió és más szocialista országokkal szemben az imperialista erők ellenséges politikát folytatnak, akkor a Szovjet Fegyveres Erők katonái a testvéri szocialista országok hadseregeivel együtt éberren állnak a béke őrhelyén, erősítik fegyverbarátságukat.

A mi országaink az élet minden területén – a technikai fejlesztésben, a gazdaságban, a kultúrában és a hadügyben fejlesztik széles körű, gyümölcsöző együttműködésüket. Azt a minden oldalú együttműködést, testvéri barátságot, harci szövetséget, mely ami népcink és hadseregeink között kialakult az SZKP és az MSZMP úgy rekinli, mint legfőbb kincsünket, melyet nagyra kell értékelnünk „öriznünk”, gyarapítanunk és védenünk kell.

A szovjet-magyar barátság és internacionalista együttműködés, a nagy október eszméiért vívott harc kemény éveire nyúlik vissza, amikor a polgárháború harterein a Vörös Hadsereggel együtt vállvetve harcolt mintegy 100 000 magyar internacionalista. Napjainkban a magyar nép szocialista vívmányai felett megbízhatóan örökodik a Magyar Néphadsereg.

Ez a hadsereg a progresszív erők – Horthy fasiszta rezsim elleni harcában – az ország német fasisztáktól való felszabadítása során született.

Létrehozója és szervezője a Magyar Kommunista Párt volt, mely a háború éveiben a magyar dolgozók antifasiszta, felszabadító mozgalmát vezette.

A mi fegyverbarátságunk a Nagy Honvédő Háború éveiben született. 1945 elején a hitlerista Németország ellen a Szovjet Hadsereg oldalán tevékenykedtek a magyar önkéntesek alegységei, áprilisban pedig megalakult az 1. és 6. gyaloghadosztály, melyeket a 3. Ukrán Front hadművelleti alárendeltségében irányítottak a frontra.

A harcoló egységek megalakításával együtt hoztak létre hadtáp egységeket a Szovjet Hadsereg megsegítésére, ezek a 2. Ukrán Front sávjában dolgoztak a közlekedési hálózat helyreállításán.

Az új magyar hadsereg személyi állománya tevékenységével a hitleri Németország elleni harcban hozzájárult a fasizmus széttűzéséhez, kifejezte a magyar nép azon törekvését, hogy a demokratikus fejlődés útján haladjon, lerakta a Szovjet és Magyar Fegyveres Erők fegyverbarátságának alapját.

A háborút követő években hadseregeinknek ez a barátsága megnőtt és megszilárdult.

Barátságunk újabb próbának volt kitéve 1956 októberében a **belső reakció** és a nemzetközi imperializmus szította ellenforradalom idején. Azonban a lázadók nem sikerült felhasználni a magyar hadsereget saját céljaikra és egyes katonai egységek, mint például a 37. lövészezred, a szovjet csapatokkal együtt részt vettek az ellenforradalom leverésében.

A Szovjetunió és más szocialista országok testvéri internacionalista segítségével a magyar nép egészséges erői szétverték a lázadókat és megvédelmezték a magyar nép szocialista vívmányait.

A jelenlegi helyzetben a Szovjetunió és az MNK fegyveres erői között a legkülönbözőbb – állandóan fejlődő és szélesedő formái alakultak ki az együttműködésnek és kapcsolatoknak, olyanok, melyek alkalmasak a két hadsereg közötti barátság további szilárdítására.

Idé kell sorolni a Varsói Szerződés szervezési rendszerében a védelmi intézkedések koordinációját, a csapatok harci és hadművelleti kiképzési terveinek összehangolását; a személyi állomány oktatása és nevelése kérdésciben kialakult tapasztalatok cseréjét, a katonai delegációk látogatásait, a testvéri hadseregek politikai szerveinek kapcsolatait és más rendezvényeket.

A DHDSCS és az MN katonái közötti barátság és harci elvtársiasság szilárdul és tovább fejlődik a közös harcászati gyakorlatok gyakorlóterein. Az elmúlt 1984-es évben levezetett nagy gyakorlatok, mint a DUNA-84 és a SZOJUZ-84 megmutatták, hogy a magyar és szovjet fegyverbarátok magas szintű katonai és szakmai tudással rendelkeznek, kölcsönös segítőkészséget és támogatást tanúsítanak és elvtársi segítséget nyújtanak egymásnak.

A fegyverbarátság szoros szálai érezhetőek hadtápunknál is. A gyakorlatokon a gyakorlótéren és az állandó elhelyezésben is (mint ezt az értekezlet is bizonyítja) együtt vitatjuk meg terveinket, a csapatok hadtápbiztosításának kérdéseit, a jelenlegi helyzet következményeinek megfelelően jelöljük ki a további javítás útjait.

Kétségtelen, hogy a mai értekezlet egymás megsegítésének az elmélyítését szolgálja és elő fogja segíteni a Szovjet Fegyveres Erők és a Magyar Néphadsereg katonái közötti fegyverbarátság további megszilárdítását.

Az 5. hadsereg hadtápszolgálat 24 éves eredményei, további tennivalóink

Kapus Gyula vezérőrnagy

Seregtestünk 24 éves, 1961. augusztus 3-án – a párt és a kormányzat döntése alapján a honvédelmi miniszter elvtárs a 0022/61. sz. parancsának megfelelően – született meg. A HM elvtárs alapító parancsában követelményként határozta meg: „... a parancsnokság fokozza a törzsek összekovácsoltságát, harcvezetési készségét, ... mindenkor legyen kész és képes barci feladatok végrehajtására.”

Az alaprendeltetés teljesítése, az alárendelt magasabbegységek és egységek hadtáptörzsei vezetése érdekében – a seregtest parancsnokság szerves részeként – megalakult a hadtáptörzs is, állományában huszonhárom tiszttel, egy tiszthelyetessel és két polgári alkalmazottal.

Ma seregtestünk a kor színvonalán felfegyverzett, s ellátott, a személyi állomány korszerűen kiképzett, a szolgálati, élet- és munkakörülmények igazodnak a társadalmi elvárásokhoz.

Az elért eredmények mögött jól tapintható a következetes, feszített, célirányos munka, az áldozatkészség, a megújulási képesség és rendszeresség.

A hadtápszolgálat alaprendeltetésének megfelelően a háborús felkészítési feladatait főiránynak tekintve, mindenkor megfelelő figyelmet és erőt összpontosított az állomány járandóságai, szolgálati és életkörülményei növekvő színvonalú biztosítására. Ezen két nagy munkaterületen elért fejlődését az elmúlt 24 évben: a harcászati hadtápfeltételei állandó magas színvonalon történő tartása és fejlesztése; a hadtápkiképzés követelmények szerinti végrehajtása; a gazdálkodás hatékonyságának és korszerűségének javítása; valamint a hadtápvezetés tudományos igényű fejlesztése jelentették.

A középtávú hadseregfejlesztés időszakokhoz igazodva – az ötéves tervekkel összhangban – seregtestünk hadtápszolgálatában – a megalakulástól napjainkig – fokozatosan felgyorsuló, kezdetben elsődlegesen mennyiségi, majd minőségi változásokkal és elvárásokkal telített fejlődési szakaszokat különíthetünk el.

A megalakuláskor és az azt követő első évben a hadtáptörzs előtt azon túl, hogy Budapestről Székesfehérvárra való diszlokációt is végre kellett hajtani, illetve előkészíteni, kettős feladat állt:

- összekovácsolni a seregtest hadtáptörzseit, képessé tenni a hadműveletek hadtápbiztosítása megszervezésére és végrehajtásának vezetésére;

- kimunkálni és fokozatosan átvenni az alárendelt magasabbegységek és seregtest közvetlen hadtápjainak irányítását, illetve az alárendeltnek vonatkozásában igazodni és azonosulni az új hadtápvezetési rendhez.

A hadtáptörzs összekovácsolásának alapját a különböző kiképzési összevonásokon, gyakorlatokon, valamint az alárendelt gyakorlati előkészítésében és levezetésében való részvétel képezte. E téren felbecsülhetetlen az a segítség, amit úgy elméleti, mint gyakorlati kérdésekben a DHDSZ hadtápi szakemberei nyújtottak a seregtest hadtáptörzs részére. Ezen időszak jelentős mérföldköve volt a „DUNA-62” hadászati-hadműveleti együttműködési, – és az „ISASZEG-62” harcászati gyakorlat. Úttörőmunkát jelentett az első háborús „Adattár” összeállítás, a hadműveletek hadtápbiztosítás okmányainak egyszerűsítése.

A végrehajtott bizottsági ellenőrzések jelentős száma, az alárendeltek anyagi helyzetét és felhasználását tükröző operatív nyilvántartások elkészítése jó alapul szolgált a gazdálkodás követelményeinek egységesítéséhez, az elszámoltatáshoz, a további fejlődést biztosító feladatok közös kialakításához.

A megalakulástól 1962. év végéig végzett munka méltán nevezhető a seregtest hadtápszolgálat „hőskorszakának” is, mert sikerült megvetni az alapokat a későbbi fejlődés kibontakozásához.

Az 1962-től 1970-ig tartó szakaszban a seregtest hadtápszolgálatának fejlődése, pártunk politikájának következetes érvényesítése útján – a seregtest fejlődésének részeként – a nemzetközi helyzet változó körülményei között valósult meg. Tartalmát a szervezeti keretek kialakításának, a rendeltetés szerinti működéshez szükséges személyi, anyagi, technikai feltételek megteremtése fémjelzte. Intenzíven folyt az alárendeltek vezetéséhez szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítása, a csapatok átvételének, szervezésének, diszlokálásának befejezése. Megkezdődött az arányos minőségi fejlesztés, a harckészültség összetevőinek további erősítése. Ez a tevékenység első ütemben a seregtest törzs budapesti állomáshelyén, majd második ütemét a mai Székesfehérvár-i elhelyezésben valósult meg. Ebben az időszakban fokozta a feladatok bonyolultságát a nemzetközi osztályharc éleződése nyomán kirobbant Karib-tengeri és Berlin-i válság, a CSSZSZK-ban kialakult ellenforradalmi folyamat megállítása.

Az első évek hadtápmunkáját áttekintve, a hadművelleti hadtáp létrehozásának fontos állomását képezte a HDS AAF-ség 1962-ben történő megalakulása, a legfontosabb tábori raktárak és a hadtáp híradó alegység szervezése, majd az MN-ben első ízben – 1963-ban – végrehajtott MAAF-ség parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat.

Jelentős előrelépést jelentett a seregtest hadtáp diszlokációjának korszerűsítése, a mobilizálható HDS mozgóbázis létrehozása és folyamatos szervezeti korszerűsítése, a hadtápc csapatok készenléti időinek javítása és a vezetéstechnikai eszközök intenzívebb beáramlása. Mindezek hatásaként javult a seregtest hadtápc csapatok, a tábori raktárak és azokat emelő, szállító zászlóalj területi elhelyezkedése, szállító kapacitása, valamint a hadsereg hadtáp egészségügyi csapatainak célszerű irányokba való csoportosítása.

A csapathadtápbba beáramló szak- és gépjárműtechnika paraméterei javították a mozgékonyt, terepjáró képességét, a vezetés megbízhatóságát, az élet- és működőképességet.

A felső katonai vezetés döntései nyomán sikerült fokozatosan egy olyan seregtest hadtápot kialakítani, amely az anyagi és szállítóeszközök egységére alapozva képessé lett téve – az adott követelményeknek megfelelően – a csapatok mozgékony követésére, az anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás, a hadtápvezetés korszerű elvek szerinti megvalósítására.

1965. évben a DHDSCS vezetésével végrehajtott hadijátékon első ízben nyílt lehetőség a front típusú MN tábori hadtáp operatív csoportjával történő gyakorlásra. Ebben az évben került sor először a tábori üzemanyag és élelmezési raktár szakharcászati gyakorlatára, a seregtest szállítási módszertani bemutató végrehajtására.

A csapathadtápok háborús feladatokra történő felkészítésében már ezekben az években is a különböző fedőnevű harcászati, parancsnoki és törzsvezetési,

valamint szakharcászati gyakorlatok jelentették a hadtápelmélet próbaköveit, a gyakorlati módszerek továbbfejlesztésének színtereit.

A háborús felkészítést jellemző fejlődéshez hasonlóan a békekiképzés, a napi élet hadtápfeladatai végrehajtásában is céltudatos és eredményes munka folyt.

E téren elsősorban az alárendelték gazdálkodási tevékenységére való ráhatás hatékony rendszerének kialakítására tevődött a hangsúly. A seregtest hadtáptörzs gazdálkodó munkájában – a törzs hadművelleti jellegét figyelembe véve – az operatív irányítást és ellenőrzést tekintette kezdettől fogva alapelvnek.

Visszatekintve erre az időszakra a mai gondoktól eltérő, olyan kérdések voltak napirenden, mint: az anyagi normagazdálkodáson alapuló centralizált ellátási rend feszültségei, az ellátáskiszolgálás minőségét befolyásoló (fűtetlen és katonaszállókkal berendezett étkezdék, széntüzelésű konyhák, elavult állagú segélyhelyek, 160 fős hálótermek, kővályús mosdók, a gépesítés alacsony színvonal, elhasználódott felsőruházattal küszködés stb.). Mindezeket a társadalom fejlődésével, a párt életszínvonal politikájával összhangban levő, növekvő igények viszonyai között az igények és feltételek közötti ellentmondások feloldása közepette volt szükséges megoldani.

Az elért eredmények mellett mind több feszültség merült fel az ellátási igények és a lehetőség között, érezhetően lassították a fejlődést a csapatgazdálkodás túlzott mérvű kötöttségei is.

A kezdeti gondok visszaszorítása, a hadtápvezetés tudatosodása nyomán mind jobban felszínre került és megállapítást nyert, hogy elsősorban a gazdálkodást tervező munkát kell javítani, s évente legalább egy seregtest szintű gazdálkodási konferenciát, illetve módszertani bemutatót célszerű tartani az élenjáró módszerek és a példának tekinthető hadtápjelenségek bemutatására. Ennek jegyében az 1965. januárban megtartott I. Seregtest Hadtápkonferencián a háborús feladatok és a gazdálkodás időszzerű kérdéseit tárgyalva – többek között – az első jelentős lépésként napirendre került a „vezetőségépesítés” lehetőségei, eszközei, feladatai kérdéskomplexum is.

Ez idő tájt bontakozott ki a hadtápvezetés rendszerében: a gazdálkodási tapasztalatok és módszerek önálló „Tájékoztató”-kban és „Módszertani Útmutató”-ban való közreadása.

Az 1966. évben megtartott II. seregtest hadtápkonferencia – folytatva a korábbi úttörőmunkát – teljes szélességében bemutatta a hadtápvezetés béke és háborús feladatai gépi feldolgozásához beszerezhető számítógépeket, törzsmunkát segítő segédeszközöket. Ezen konferencia után a HDS PK HTPH irányításával jött létre a HDS gépi adatfeldolgozó központja is.

A 60-as évek végére a csapatok anyagi ellátottsága a felsőszintű vezetés gondoskodása alapján fokozatosan javult. Ezért mindjobban előtérbe került a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök hatékony felhasználása.

1968. évben az önálló költségvetési gazdálkodási rendszer bevezetése, majd 1969. évben a HM elvtárs elhelyezési feszültségek csapatépítkezések keretében történő enyhítésére kiadott parancsa a korábbiaktól lényegesen kedvezőbben segítette a csapatgazdálkodást.

A bevezetett módosítások, a szemléletváltozás jó lehetőséget adott a harc-készültség, kiképzés és ellátás konkrét követelményeihez igazodó hadtápgazdálkodás megvalósításához. Az előjárói követelményeknek megfelelően elsősorban

csapatépítkezések intenzív beindításával, az ellátás és kiszolgálás minősége fokozásával előtérbe került a munka- és létkörülmények javítása.

Az MNHF-ség és a seregtest hadtáptörzs, valamint a csapathadtápok közötti gazdálkodási kapcsolat az évek során fokozatosan alakult ki. Ezt a folyamatot a lépcsőzetesen kibontakozó munkamegosztás, a seregtest hadtáptörzs és a csapatok gazdálkodási jogainak és felelősségeinek szélesítése, a bürokratikus vonások visszaszorítása jellemezték.

Az 1971-től 1985-ig (napjainkig) terjedő – három ötéves hadseregfejlesztési időszakot felölelő – *másfél évtizedet* seregtestünkénél is a nagyütemű, tervszerű és arányos minőségi fejlesztés, a harcászati és mozgósítási készség magas szinten tartásával egyidejűleg, a korszerű technikai eszközök folyamatos beáramlása, és ennek megfelelő szervezeti korszerűsítés, a kiképzés kétszeri átfogó átszervezése, a vezetés színvonalának határozott emelése, az élet- és munkakörülmények döntő megjavítása jellemezték.

Az alaprendeltetés mellett mind nagyobb mértékben bontakozott ki a népgazdasági munkán való részvétel, a bázis és csapatépítkezés. Kiszélesedett a vezetésgépesítési eszközök alkalmazása.

A seregtest hadtápszolgáltatának fejlődése a növekvő szubjektív és objektív feltételek hatékony kihasználásával ütemesebbé vált. A korábbiaktól új, minőségi szakasz bontakozott ki a seregtest és annak hadtápszolgálata fejlődésében.

Mindezekre alapozva a hadseregfejlesztés minőségi jegyei előtérbe kerülésének megfelelően, a korábbiaktól céltudatosabb tevékenység bontakozott ki a seregtest hadtápszolgálat háborús felkészítése kulcsfontosságúnak ítélt területein. Hosszú évek elméleti és gyakorlati tapasztalatai alapján első ütemben a csapathadtápban, majd a hadművelleti hadtápban jelentek meg az integrált ellátó alegységek, egységek és magasabbegységek, a nagyszámú ellátó csapat ellátó dandárba az eü. csapatok eü. ezredbe szerveződtek. A korszerű szak-, és gimn. beáramlása ezen szervezetek arculatát, alkalmazását is. Ezért különösen jelentőséket voltak a seregtest és magasabbegységek által vezetett többfokozatú hadtáp és egészségügyi rendszergyakorlatok, ahol a tartalékos parancsnoki állomány tervszerű bevonásával, szak- és szállító-technika felhasználásával hízítottuk az összekovácsolást, a szakfeladatokra történő felkészülést.

A háborús felkészítést szolgálva sor került ezekben az években a hadtáp-kiképzés soronlevő feladatai, a 3x8, majd a 3x6 hónapos kiképzés hadtápművelési módszertani bemutatókon való egységesítésre, a hadtápcsapatok növekvő „M” állománya összekovácsoló kiképzése célszerű módszerei kialakítására.

A hadtápszolgálat szilárd vezetése feltételei szükségszerű javításának felismerése vezetett a HVP módszertani bemutatók levezetéséhez. Az irányítás módszerei megjavítására ezen a módszertani bemutatókon alakultak ki a HDS, ho., e., HVP-ok vezető szervei lépcsőzése és funkcionális csoportosítása, az operatív és nem operatív vezetőállomány települése, működése, áttelepülése stb. tekintetében való megosztása.

Különösen nagy tapasztalatok szerzésére nyílt lehetőség a nagyszámú hazai és baráti országok területén végrehajtott gyakorlatokon: az együttműködés és a nagymértékben kibontakozó hadműveletek hadtápkérdései; a seregtest hadtáp más baráti ország területére történő átcsoportosítása; a nagyítványság, kombinált menetek végrehajtása; a baráti országok anyagi forrásai felhasználása; koalíciós

állományú csapatok hadtápbiztosítása tervezése, szervezése és vezetése terén. Felbecsülhetetlennek tekinthetők ezek a gyakorlatok a VSZ-hez tartozó hadseregek fegyverbarátsága elmélyítése, a kölcsönös tapasztalatcsere tekintetében is.

A korszerű harckocsik, PSZH-k, BMP-k, rakéta-páncéltörő és önj. tüzérségi eszközök, földi, majd légvédelmi rakétaeszközök fokozatos rendszerbeállításának folyamatában a seregtest és a csapatszolgálat felkészítése kiszélesedett. Hadtáp-kádereink, a hadtápaegységek állománya, tanfolyamokon, a rendszeres továbbképzéseken, vetélkedőkön, hadijátékokon, parancsnoki-, törzsvezetési és a végrehajtott szakharcászati gyakorlatok keretében, felkészültek a hadtápbiztosítás hatékony végrehajtására.

A 70-es évek elejétől több tekintetben új alapokra helyezett csapatgazdálkodás a személyi állomány élet- és munkakörülményei javítására, széleskörű szervező és végrehajtó munka indult be, ehhez újabb és újabb impulzust adtak a gazdálkodási konferenciák, módszertani bemutatók, a CSHSZ, majd CSGU megjelenése, a kísérleti, majd végleges LHTP-ok szervezése, az egyre korszerűbb számítástechnikai eszközökkel funkcionáló SZR-ek, hazai és külföldi tapasztalatcserek.

A csapatépítkezések milliárdos értékei ma már laktanyáinkban a szakasz-körletek, a melegvíz szolgáltató berendezések, alegység vizesblokkok és gazdasági szobák (sarkok), modern tantermi, iroda és raktárépületek, CSMO-k és könyvtárak, úza. komplexumok, vegyesboltok és KISZ büfék, a korszerűen felszerelt konyhák és csapategyhelyek, és a HCSR formájában meggyőzően bizonyítják a végzett munka eredményeit.

Az 5-6 éve már tartósan ható gazdasági nehézségek hatásának csökkentése új módszerek, fogások meghasonlítását igényelte, előtérbe került takarékoság, a fajlagos energiafelhasználás és költségcsökkentés, idő-, és feladatarányos felhasználás, komplex gazdálkodási szemlélet stb. Katonáink alkalomhoz illő kultúrált öltözetét, a ruházati cikkek minőségének és választékának bővítését, az önkiszolgáló rendszerű, többmenüs étkeztetést, a komplett reggelit és büférendszerű vacsorát, az üzemanyag széles skáláját, az orvosi és fogorvosi ellátás elért színvonalát ma már megszokott tényként, és jogos igénnyel várja el az állomány.

Az egyre súlyosbodó kádergondok ellenére zömében magasan kvalifikált tisztekből revődik össze a hadtáp vezetőgárda. Tiszthelyettesi karunk katonai, szakmai felkészültsége nőtt. Egyre jelentősebb szerepet tölt be a növekvő számú polgári állomány. Hozzáértéssel végzik feladataikat a jól kiképzett hadtápkatonák.

A jubileum kapcsán tisztelettel kell szólnom a seregtest hadtáptörzs „alapköveket” lerakó, majd a később kinevezésre kerülő vezető állomány eredményeket továbbfejlesztő munkájáról. Örömmel jelenthetem, a seregtest hadtápszolgálat a káderek nagy nevelőiskolája volt és úgy érzem maradt is.

Az elért eredményeink jelentősek, a jóleső érzés mellett további erőfeszítésekre ösztönzők. Voltak, és vannak gondjaink, kudarcaink.

Ismerjük, tudjuk ezek eredőit, de a kivezető utat is.

Feltételeink, eredményeink és gondjaink egyaránt köteleznek bennünket munkánk szüntelen javítására, amelyek egyrészt az alaprendeltetésből, másrészt a szolgálati, élet- és munkakörülmények szintentartásából és javításából, ránk háruló feladatok köré csoportosíthatók.

A jelenlegi középtávú fejlesztési időszak követelményei és feladatai teljesítésével, az elért eredményekre alapozva – a seregtest kiegyensúlyozott szervezeti és minőségi fejlesztésének részeként – *a hadtápszolgálat soronkövetkező fő célkitűzéseiként tartjuk számon:*

- a magasabb harckészültsébehelyezés és mozgósítás hadtápfeltételei még megbízhatóbbá tételét;

- a háborús felkészítés igazitását a hadművelet és hadműveleti elvek változásaihoz;

- a gazdálkodás hatékonysága, az ésszerű takarékoság fokozottabb érvényesítését, az energiagazdálkodás javítását;

- az állomány élet- és munkakörülményei hadtápfeltételei szintentartását, javítását;

- a hadtápkáderек nevelésével, feszültségük és a vezetéstechnikai eszközök jobb kihasználásával a hadtápvezetés javítását, az erő kifejtés-leterheltség és eredmények optimálisabb biztosítását.

Meggyőződésünk, hogy seregstünk hadtápszolgálata – a katonai felsővezetés követelményeit teljesítve, a biztosítandó csapatok színvonalának megfelelő felkészültséggel – képes és kész a magasabb harckészültségi fokozatok, a hadműveleti és harcászati feladatok hadtápbiztosítására, folyamatosan képes nap – mint nap mind színvonalasabban ellátni és kiszolgálni a személyi állományt és technikát.

A honi légvédelmi és csapatrepülő alakulatok hadtápszolgálatának fejlődése, együttműködése a DHDSCS légierője hadtápszolgálatával

Rebó László ezredes

A honi légvédelem és a légierő születése az 1949. évhez kapcsolódik, amikor az új demokratikus Magyar Néphadsereg gyermekeiként léptek ki az immár 40 éves történelem színpadára. A tudományos technikai forradalom eredményei, ezen belül a hadtápszolgálat erőfeszítései, sikerei és gondjai tették lehetővé, hogy mai tudományos ülésünkön van miről megemlékezni, és van mit mondani a mai utódoknak, a felnövő új generációnak is.

A légvédelmi és repülőcsapatok szakfegyvernemeit az új, demokratikus Magyar Néphadsereg születésekor szinte a semmiből kellett felállítani. Viszonylag szerény számmal kerültek átvételre olyan káderek, akik a régi hadseregben is vezető beosztásban dolgoztak, s a kor követelményeinek megfelelően képesek voltak az új fegyvernemek születésekor a bábáskodásra. Érvényes ez mind a légvédelem szemére, azaz a rádiótechnikai fegyvernemre, éppen úgy, mint a repülőcsapatokra, a légvédelmi tüzércsapatokra, vagy a kiképző, biztosító és kiszolgáló katonai szervezetekre, illetve háttércsapatokra, a Repülőorvosi Intézet, a Killián Főiskola, a repülő anyagszertár stb. történetére is.

Mi, a 40 év történelmének folytatói csak tiszteletteljes nosztalgiával és büszke szívvel gondolhatunk vissza azokra, akik a születés nehéz perceiben mi-

nimális szakmai felkészültséggel, de maximális lelkesedéssel kezdték meg a hadrápiszolgálat szervezését és vállalták a szakmai biztosítás mindennap ismétlődő gondjainak megoldását.

* * *

A légvédelmi rendszer születése pillanatában került megalakításra az első légvédelmi figyelő- és jelzőrendszer, mely kezdetleges vizuális figyelőőrökkel, házilag gyártott mérő- és jelzőeszközökkel apró sejtekre tagolva kezdte meg a légtér határőrszolgálatát. A lokátortechnika rohamos fejlődésével párhuzamosan a Szovjetunió önzetlen, baráti segítsége révén ebből a gyermekded óriásból éles-szemű, nagyhatótávolságú rádiótechnikai rendszer fejlődött ki, mely a legkorszerűbb rádiolokátorokkal a nap minden órájában, percében, napszaktól és időjárástól függetlenül biztosítja az ország légtére sérthetetlenségét, és megnyitotta a polgári repülés széles körű nemzetközi horizontját. Ez a fejlesztés magával hozta a távoli helyőrségek külön gondját is.

A rádiótechnikai csapatok hadtápszolgálata a 40 év alatt a korszerű követelményekkel lépéstartva modern kiszolgáló, ellátó szervezetté fejlődött. Alaprendeltetése mellett eredményesen oldotta meg a távoli helyőrségekben a katonahozzá tartozók foglalkoztatását, a családok részére iskolai, piaci, színházi autóbusz járatok biztosítását.

A repülőcsapatok fejlődését is a folyamatos, dinamikus előrehaladás jellemzi. 1949-ben a fiatal repülőgép-vezetők kiképzése, majd szolgálati tevékenysége olyan harci technikán indult, amelyek zöme végigharcolta a második világháborút, és szervesen részt vett abban a harcban, amely során a fasizmust saját barlangjában kellett megsemmisíteni. A légierő kezdeti nagyarányú fejlesztése során bombázó, távfelderítő, csata és vadászrepülő egységek álltak szolgálatba, továbbá jelentős szállító- és futárrepülő szervezetek kerültek megalakításra.

E területen történelmi érdekességnek számít az a tény, hogy a repülőcsapatok kiszolgálása – közte hadtápbiztosítása – ebben az időszakban – szovjet példára – önálló szervezettű kiszolgáló egységekkel, az önálló repülő műszaki zászlóaljak – azaz ÖREMŰ-ök útján történt, melyek az ellenforradalom után a légierő átszervezésével beépítésre kerültek a repülőegységek állományába.

A repülőeszközök korszerűsítésével párhuzamosan a légierő technikája is egyre magasabb géptípusok rendszerbe állítását követelte meg és ennek során a hatvanas években – egyéb szervezési változásokkal párhuzamosan – megindult a légierő kettéválasztása, így a vadászrepülő csapatok a honi légvédelmi rendszerhez, más repülőegységek pedig az Országos Légvédelmi Parancsnokság közvetlen alárendeltségébe kerültek. A vadászrepülő ezredek mellett megindult a többi repülőegység átfegyverzése is, korszerű harci helikopterek, szállító- és futárgépek, majd napjainkra szuperszónikus felderítő eszközök léptek szolgálatba, melyek magukkal hozták a hadtápszervezetek modernizálását is. Meg kellett oldani a modern hajózó-élelmezést, a repülés élettani követelmények kielégítését, a speciális hajózó és repülő műszaki ruházat fejlesztését, a hajózó személyzetek kondicionáltatását, a startorvosi vizsgálatok korszerűsítését, éppen úgy, mint a hadtápbjektumok – a CZT üzemanyag-töltő rendszerek, a repülőanyag telepek, a hajózó konyhák és éttermek, startbüfék, gépkocsi üzemanyag-töltő állomások, segélyhelyek – fejlesztését, mind a honi vadászrepülőknél, mind a csapatrepülő alakulatoknál. Mindezt eredményesen végrehajtottuk. Úgy

érzem e rövid felsorolás is bizonyítja, hogy hadtápszolgálatunk fejlődésének egyik legdinamikusabb területe éppen a repülések minden oldalú biztosításában és kiszolgálásban való részvételben mérhető le. A tudományos kutatómunka egyik kiemelkedő eredményeként kidolgoztuk a szárazföldi elvonuló csapatok csapatrepülő erői harctevékenysége hadtápbiztosításának elméleti alapjait, amelynek alapján megkezdődött a hadtápbiztosítási rendszer eme részének gyakorlati korszerűsítése.

A légvédelmi tüzegegységeknél 40 év alatt nagyarányú minőségfejlesztés következett be. A hagyományos csöves légvédelmi rüzserég 1960-ban kezdte meg átfegyverzését és szolgálatba léptek az első honi légvédelmi rakétacsapatok. Az átfegyverzés rendkívül nagy anyagi ráfordításokat igényelt. A városoktól távoli helyőrségekben új lakományok, tüzelőállások és lakótelepek épültek.

Az új technika egy sor új kiszolgálási és biztosítási feladat elé állította hadtápszolgálatunkat is. Meg kellett tanulnunk a rakétahajtóanyagok töltésének technológiáját. Speciális opanolos védőruházatot kellett kialakítani a rakéta hajtóanyag-töltők részére. Ki kellett dolgozni a rakétaüzemanyag-töltések egészségügyi biztosítása speciális szabályait.

Az új technikával külföldön, a Szovjetunió állami löterén kellett az éleslövészeteket végrehajtani. E feladat magával hozta, hogy ki kellett dolgozni a nagytávolságú kombinált légi, közúti, vasúti manőverek hadtápbiztosításának szabályzóit. Bevezetésre került a kiutazó állomány speciális védőoltásának rendszere, az állomány sivatagi körülmények közötti orvosi és élelmezés-egészségügyi biztosítása. A feladat a hetvenes évek elejétől kezdve tovább bővült. A lövészetek a „Sztrelba” fedőnevű honi légvédelmi harcászati gyakorlatok részeként kerültek végrehajtásra. A feladatba bekapcsolódtak a rádiótechnikai csapatok, a vadászipülők, majd az együttműködés keretében a szárazföldi elvonuló csapatok légvédelmi rakéta csapatai is. E feladatok során jól érvényre jutott a hadtáptörzsek tervező, szervező, irányító és ellenőrző tevékenysége, alkotó képessége.

Hadtápszolgálatunk a 40 év alatt sok szervezeti változáson ment keresztül. Életében szinte minden évtized egy-egy mérföldkőként könyvelhető el. Az ötvenes-hatvanas években a hadtápbiztosítás még olyan széles körű szervezetet képviselt, amelyben társaink voltak a gépjármű-technikai szolgálat, a pénzügyi, a repülőanyag-ellátás, a repülőtér karbantartás és az elhelyezési szolgálat is. Átéltük a hadtápnak anyagi-technikai szolgálatként történő működését, majd 1968-ban szétválasztását és szakosodását.

A hadtápszolgálat 1976 óta a honi légvédelmi és csapatrepülő alakulatoknál, valamint középírányító szerveknél a szállító, üzemanyag-, élelmezési, ruházati és egészségügyi szolgálatot foglalja magában. Ennek megfelelően a korábbiánál többet és eredményesebben dolgozott a ZENGŐ és TIGRIS honi légvédelmi együttműködési gyakorlatokon, a GRÁNIT és SZOJUZ gyakorlatokon. Mind a csapatrepülők, mind a honi légvédelmi csapatok hadtápbiztosítási gyakorlatokon tökéletesítették felkészültségüket háborús feladataik végrehajtására.

Külön emlékezem meg a Repülőorvosi Vizsgáló és Kutató Intézetéről, amely évtizedeken át saját gyermekünk volt. Az Intézet a régi Gyáli úti Repülőorvosi Intézetből és kórházból szemünk láttára nőtt fel Európa egyik legmodernebb Repülőorvosi Vizsgáló és Kutatóintézetévé, amely alaprendelgetése mellett alkalmassá vált a magyar űrhajósjelöltek szűrésére és felkészítésére, majd az első szovjet-magyar közös űrrepülés orvosbiológiai kiszolgálására. Nem kis büszke-

séggel jelenthetem a Tisztelt Tudományos Ülésnek, hogy az intézet orvosutánpótlása jól képzett csapatorvosokkal alárendeltjeinktől folyamatosan biztosított. Örülünk annak, hogy a repülőorvostan sok országot megelőzve éppen hazánkban a szakorvosi képesítéscs szintjére emelkedett.

Hasonlóan jelentős szervezeti változások zajlottak le a Killián György Repülő Műszaki Főiskola életében is. Közel három évtized után vált ki szervezetünkben, de az együttműködés velük a szervezeti változások ellenére is folyamatos és dinamikus tevékenységben realizálódik, hiszen közvetlenül is együttműködik a csapatrepülő alakulatok egyik egységével, továbbá egy honi tádiótechnikai alegységgel, így az iskolát és annak hadtápját családtagnak, testvérnek tekintjük.

A Magyar Néphadsereg Légvédelmi és Repülő Parancsnokság hadtáptörzse is átélte már néhány szervezeti változást. Ennek megfelelően neve is általában évtizedenként változott. Voltunk OLLEP, majd OLP, ezt követően honi légvédelmi hadsereg hadtáptörzs. Több mint 20 éven át voltak alárendelt honi légvédelmi hadosztály hadtáptörzseink. Az 1984. évre az MN legfelsőbb vezetésének döntése alapján új szervezetre térünk át és felügyeleti hatáskörünkbe szervezték az új szervezeti honi légvédelmi hadtest és Csapatrepülő Parancsnokság hadtápszolgálatát. Az első év erőfeszítései alapján – tisztelettel jelenthetem a Tudományos ülésnek, – túlvagyunk a tűzkeresztségen, és az MNHF-ség irányításával képesek vagyunk a béke és háborús hadtápbiztosítás követelményeinek eredményes végrehajtására.

* * *

Örömmel szólok hadtápszolgálatunk és a DHDSCS légierije hadtápszolgálatára közötti folyamatos, egyre gyümölcsözőbb együttműködésről, amelyet a politikai együttműködés részeként valósítottunk meg. Kapcsolatunk évről évre a szocialista internacionalizmus, a kölcsönös megbecsülés és tisztelet, az elvtársiaság, és a szakmai barátság jegyében fejlődik. Az elmúlt 25 évben rendszerré váltak a közös tanácskozások, bemutatók és módszertani foglalkozások úgy a szovjet repülőegységeknél, mint a saját repülőterein. A közös rendezvények elsődleges eredménye a személyes kapcsolat, amely a hadtápszolgálat vezetőit és munkatársait közelebb hozta egymáshoz. Kí kell emelni együttműködésünkből a repülő-üzemanyag, az egészségügyi és az élelem ellátását, a rakodásgépesítés és kontenerizáció területén végzett tapasztalatcseréket. Alapelvünk volt és ma is az, hogy nem szegény, hanem kötelesség az idősebb testvértől tanulni. Több kérdésben a szovjet elvtársaink is vettek át hasznos tapasztalatokat tőlünk és örömmel nyugtázták ebből fakadó eredményeiket.

* * *

Meglevő eredményeink mellett is látjuk további feladatainkat, amelyek a hadtápszolgálat minden területén jelentkeznek. Büszkén és tisztelettel emlékezünk azokra az elődökre, akik munkájukkal úttörőként végezték a hadtápbiztosítás tervezését, szervezését, akik megalapozták a hadtápszolgálat tekintélyét, stabilizálták helyét a Magyar Néphadseregben. Ugyanakkor tudomásul vesszük az új követelmények teljesítésének ránk háruló feladatait. Engedjék meg, hogy a Magyar Néphadsereg Légvédelmi és Repülő Parancsnokság hadtápszolgálatának nevében további jelentős sikereket és eredményeket kívánjak a Magyar Néphadsereg Hadtápfőnökségének, a társ seregtestek hadtáptörzseinek és valamennyi hadtáptípusának.

A 3. hadtest hadtápszolgálat fejlődése, további tennivalói

Pálinkó Károly ezredes

A 3. hadtest parancsnokság két ütemben alakult meg. Állományába a hadtest komendáns szolgálata és a 66. önálló híradó zászlóalj tartozott.

Első ütemben: a feladat végrehajtására 1966. július 15-én előkészítő törzs alakult meg, amely kezdetben Budapesten és Cegléden végezte munkáját.

Az előkészítő törzs parancsnoka Oravecz István ezredes. A hadtápbiztosítási feladatok tervezésében, szervezésében és irányításában Soltész László alezredes és Raskó Elemér őrnagy elvtárs vett részt. Ebben az időszakban az előkészítő törzs anyagi ellátását az 5. HDS állományába tartozó ceglédi tűzér egység végezte.

Az előkészítő időszak feladata volt a felállításra kerülő törzsek és csapatok szervezeti, technikai és működési feltételeinek megteremtése.

A második ütemben: 1966. november 01-el csökkentett állománnyal megalakult a 3. hadtest parancsnokság, alárendeltségébe kezdetben a 66. ö. hír. z., majd 1967. januártól az 5. HDS alárendeltségéből a 4. gl. hadosztály Gyöngyös, és a 15. gl. ho. Nyíregyháza magasabbegységek kerültek. 1968. november 01-el a rendészeti komendáns szolgálatból megalakult a 3. önálló rendészeti komendáns zászlóalj.

A hadtest hadtáp törzse a PK HTPH, HTP TÖF, hadművelleti tisztből, egészségügyi szolgálatfőnök, élm., ruh. és üza. ellátó főtisztből állott.

A Honvédelmi Miniszter elvtárs feladatuk szabták: a HKSZ-M rendszabályainak magas szinten tartása mellett felkészíteni a törzset és a magasabbegységeket az ellenség váratlan csapásai alóli szervezett kivonására, mozgósítás és előrevonás után hadművelleti feladatban való részvételre.

A hadtest hadtáp törzs fő feladatát képezte:

- a hadtest hadtáp törzs, magasabbegység és az egység hadtápok összekövacsolása és felkészítése, vezetési képesség elérése és fenntartása;
- a HKSZ-M anyagi, személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése, az „M” anyagi készletek tárolásának megszervezése;
- a személyi állomány ellátásához szükséges feltételek megteremtése;
- a technika javításához, karbantartásához, tárolásához, az elhelyezési feltételek kialakítása, bővítése.

A hadtest törzs és magasabbegységek összekövacsolását szolgálták az első évben a „MANÖVER” és „SZIGET” gyakorlatok, melyek hasznos irányokat mutattak a további feladatok meghatározásához.

Az MN fejlesztési tervével összhangban a hadtest csapatai harcképességének, lehetőségének növelésével együtt fejlődött és korszerűsödött a hadtáp szolgálat is.

Néphadseregünk szervezeti-technikai fejlesztési tervei szerint – az első lépéső hadosztály fegyverzeti korszerűsítésével összehangolva – évről-évre több PSZH, a korábbiaknál korszerűbb T-54-es és T-55-ös harckocsik és egyéb harc-eszközök (e. tü. o.) kerültek a hadtest csapataihoz. Mindez a VI. ötéves fejlesztési időszakban felgyorsult. Ennek eredményeként a hadtest csapatai fokozatosan gépkocsizó lövészből 1984. év végére alapvetően gépesített lövész csapatok lettek.

Ez a folyamat ma is tart. Ezzel párhuzamosan korszerűsödtek a szállítás, a hadtáp technika és kiszolgálás feltételei, a hadtáp szolgálat szervezetei. 1974-ben megkezdődött, 1975–76-ban ütemesebben folytatódott az egységeinknél a D-566 száll. tlgk. ellátás. Ez a személyi állomány és a harci-technikai eszközök ellátásának-kiszolgálásának megbízhatóságában jelentett a korábbiakhoz képest előrelépést.

1967–69-ben a CS-344 tö. gk., majd 1976–77-ben a korszerű URAL tö. gk-k; 1979-ben a 5 tonnás űza. száll. pótkocsik, és 1982-ben a 2,5 tonnás űza. pótkocsik rendszerbeállításával megbízhatóbbá vált a csapatok üzemanyag szükségleteinek kielégítése. 1968-ban korszerűbb vízszállító gépkocsik és utánfutók kerültek rendszeresítésre, 1975-ben kezdődött meg és 1978-ban fejeződött be a 69 M MKO-val történő ellátás, valamint egyéb elm. technikai eszközökkel az ellátás. 1982–84-ben kerültek ellátásra a hadtest alárendeltjei hűtő- és kenyérszállító gépkocsikkal.

1975–76-ban az egészségügyi szaktechnikát és az egészségügyi kompletteket lecserélték.

A technikai fejlesztéssel egy időben a különböző hadtápszervezetek is korszerűsítésre kerültek. A hadtest hadtáp törzsben minden szolgálatnál szolgálatiág főnök került rendszeresítésre. 1972-ben a korábbi szállító alegységek, egységek különböző szervezetek integrálásával ellátó alegységek, illetve egységek szerveződtek. Az 1970-es évek elején önálló kezdeményezések alapján a kiemelt helyőrségekben laktanya ellátási rendszer alakult ki, amelyek 1977-ben az MNHF-i intézkedésre a kezdetben két helyőrségben, majd évenként újabb egységek bevonásával szervezett formában részt vettünk a laktanya hadtáp kísérleti munkájában, a laktanya hadtáp végleges szervezeteinek kialakításában. Napjainkra általánossá vált a laktanya hadtáp működésén alapuló ellátási rendszer.

1978-tól folyamatosan kialakult és fejlődött a hadtest számviteli rendszere. Ehhez a hadtest REVA szolgálata jelentős segítséget adott. Az 1984-es szervezeti feladat során szervezetünkbe került a diszpécser rendszer. Újabb számviteli részlegek lettek szervezve, jelenleg 5 számviteli részleg működik alárendeltjeinknél és további kettő telepítés alatt áll.

A hadtest hadtáp felkészítés *az alábbi területekre összpontosult:*

- a sorállomány kiképzésére;
- a tartalékos állomány ki- és átképzésére;
- a hadtáp törzsek felkészítésére;
- a kijelölt kiképzési bázisokon néphadsereg szintű tartalékos ti. és hivatásos tiszthelyettes képzés hadtáp témaköreinek oktatása.

Az elmúlt években számos összekovácsolási, mozgósítással egybekötött harcászati gyakorlat, több fokozatú törzszervezési gyakorlat hadtápbiztosítását hajtottuk végre. Jelentőségében kiemelkedik a „RASZVET”, „CSERHÁT”, „BÁSTYA”, „TOKAJ”, „SOPRON”, „SZOJUZ” gyakorlat, valamint a 4. gl. hadosztály és a 3. hadtest törzs, továbbá a 15. gl. hadosztály HM szemlével egybekötött harcászati gyakorlata. Itt hadosztályonként mintegy 17 000 fő tartalékos minden oldalú hadtápbiztosítását végezte el a hadtest hadtápszolgálat eredményesen.

A hadtest hadtáp törzs a „SZOJUZ-83” és a „SZOJUZ-84” gyakorlaton a HMCS alkalmazása hadtápbiztosításának kérdéseit, 1984-ben – kísérleti jelleggel – dd. összetételű hadtest hadtáp biztosítása kérdéseit dolgozta fel. Mindezek kezdeti alapot adnak e kérdések további kutatásához.

Az elmúlt közel 20 év alatt a hadtáp szervek – a technikai fejlesztéssel összhangban – elsajátították az összefegyvernemi harc, a HKSZ-M komplex kérdéseit, a hadtápbiztosítás elméleti és gyakorlati módszereit. Az ellenőrzések, szemlék megállapításai szerint a hadtáp szolgálat tevékenységét az egyenletes fejlődés jellemzi. 1983-ban a hadtest törzsnél, a 4. gl. hadosztálynál; 1984-ben a 15. gl. hadosztálynál levezetett HM szemlék értékelése megállapította: szilárd, jó eredményeket értünk el a HKSZ-M feladatok tervezése, megszervezése és végrehajtása; a béke szervezetekről a hadi szervezetre történő áttérés hadtápbiztosítása területén.

A gazdálkodás számszerű eredményei tartósan megfelelőek. Hatékony intézkedések hatására az üzemanyag-szolgálatban a jó eredmények állandósultak. A személyi állomány ellátása a követelmények szintjén valósult meg. Hosszabb távon is eredményes az élet- és munkakörülmények javítását szolgáló munkánk. Az első időszakban a technikai és anyagi eszközök tárolási feltételeinek, valamint a személyi állomány elhelyezési körülményeinek javítása volt fő feladatunk. Teljesen újjá építettünk és szilárd burkolattal láttuk el 5 egység telephelyét; kialakítottuk a 48. gl. e. helyőrségen kívüli mozgósítási bázisát, 3 egységnél új javító-karbantartó állomást építettünk.

Megépítettük a telephelyeken az akku. és üzemanyag-tároló helyiségeket. Minden helyőrségünkben sor került tárolótér bővítésre. Megteremtettük a mozgósítás békében megteremthető feltételeit, munkahelyeit. Megteremtettük a tárolási feltételeket ahhoz, hogy a HKSZ és mozgósítási anyagokat – kompletten – alegységekig lépcsőzve rendeltetési helyükön tárolják.

Minden helyőrségben felújításra került a légénységi konyha és étkezdei blokk, valamint a csapatgyengélkedő. Nyíregyháza helyőrségben összevont helyőrségi gyengélkedő működik. Az üdültetés és pihentetés feltételeinek javítása érdekében folyamatosan építettük és fejlesztettük a csapatpihenőinket. Tiszaligeten, Tarnamérán, Nyíregyháza-Sóstón, Karcagon és Békésszentandrason, amelyek jó pihentetési feltételeket biztosítanak és közszerepetnek örvendenek a hadtestünk, de nyugodtan mondhatjuk, a más seregtestek állományánál is. Gyopárosfürdön a női állomány elhelyezésére és családok üdültetésére egyaránt alkalmas építményt alakítottunk ki.

Az elmúlt évek fejlődése megalapozta napjaink eredményeit. *Ennek főbb jellemzői:*

A hadtest mozgósítása, magasabb harckészültségbe helyezése hadtápbiztosításának tervezése, szervezése a követelmények szintjén áll, helyenként példásan előkészített. A csapataink „MZ” anyagai a helyszínen vannak tárolva, kellően lépcsőzöttek és kiadásuk, gyors málházásra elő vannak készítve. Az állomány jól begyakorolt, képes a feladatok ellátására.

A szakállomány kiképzése és felkészítése az előírt tervek alapján folyik. Kiképzettségük azonos szinten van az általuk biztosított csapatok kiképzési színvonalával. Törekvések vannak a hatékonyabb módszerek kialakítására. A hadtest hadtáp béke gazdálkodása szervezett, a szabályzók és a szabályzatok előírásai érvényesülnek.

Az MNHF-ség és a hadtest tudományos munkájában a hadtest hadtáp szolgálata részt vett. A levezetett – nagylétszámú – mozgósítási és összekovácsolási gyakorlatok tapasztalatait közreadtuk. Az utóbbi években rendszeresen 4–5 tanulmány megírására került sor, amelyek a különböző katonai folyóiratokban, főleg a „Htp. biztosítás” című folyóiratban publikálásra kerültek.

A katonai és szakfeladataink mellett a hadtest minden évben csapatai létszám-arányainak megfelelően részt vett a népgazdaság megsegítésében, valamint elemi károk elhárításában. Legjelentősebbek: az 1970. 05. 12. – 06. 22-ig a Felső-Tiszaí árvíz idején a védekezés és mentési feladat, az 1974. évi Bodrog-Tokaj-Hernád árvédelmi munkák; 1976. november 02-án a Szolnokon történt gázrobbanás mentési munkái; és az 1984. telén, Orosháza térségében a rendkívüli időjárás következményeinek felszámolásában, a polgári lakosság segítésében való részvétel és helytállás.

A felszólalás nem tartalmazhatja részletesen a 3. hdt. hadtápszolgálat közel 20 éves története munkájának eredményeit. Ezt megtesszük a hadtest történetének megírásakor. Azonban most is szeretnék néhány személyt megemlíteni, akiknek személyes munkája, szakértelme és szorgalma jelentősen hozzájárult az elért eredményekhez. Így Soltész László ny. ezredes, Békés Mihály alezredes, Maczega Márton ny. alezredes, Kása István ezredes, akik több mint egy évtizeden át szervezői és vezetői voltak, illetve napjainkban is vezetői e felelősségteljes tevékenységnek.

Történcrünk eredményei köteleznek bennünket helyzetünk mindenkor pontos ismeretére, a további előrehaladásunkat biztosító irányok és célok megbízható – hosszabb távon is helytálló – meghatározására. Ezek közül is kiemelkednek:

- A HKSZ, „M” htp. biztosításának megbízható szervezése, a feladatok magas szintű végrehajtása.
- A hadtáp rőrzsek háborús felkészítése mindenkor hatékony módszereink feltárása és általánosítása.
- A gazdálkodás, ellátási tevékenységünk tervező, szervező és elemző oldalának javítása, a személyi állomány járandóságának kellő időben és minőségben történő biztosítása.
- Az ellenőrző tevékenységünk javítása, a társadalmi tulajdon védelme, a rendkívüli események megelőzése.

A 3. hadtest hadtápjának személyi állománya érezve a hadtest történetének eredményeiből adódó kötelezettségeit, továbbra is kész szilárd helytállásra, az MN hadtápszolgálat eredményeinek alkoró segítésére.

Az MN HÁVP hadtápszolgálat fejlődése, helyzete

Sántba Imre ezredes

A hátszágvédelem fegyveres és speciális katonai szakfeladatai – a haditechnika rohamos fejlődésének eredményeképpen megnőtt veszélyeztetettsége – mind nagyobb jelentőséggel bírnak. Ezért a hátszágvédelem valamennyi államában, így hazánkban is különösen fontos feladattá vált.

Mindez egyértelmű követelménnyé tette a hátszágvédelem egységes rendszerének létrehozását, a feladatokra való eredményesebb felkészítés biztosítását,

a bevonható erők szervezettebb és gazdaságos alkalmazását a követelmények és lehetőségek összhangjának mindenkor biztosítását.

A feladatok heterogén és szerteágazó volta ellenére is a fejlődést csak egységes rendszeren alapuló szervezet létrehozása biztosította. E céltól vezérelve született meg a katonai felső vezetés döntése 1970-ben a Háterszágvédelmi Parancsnokság létrehozására, amely több ütemben kerül végrehajtásra.

A Magyar Néphadseregben a Háterszágvédelmi Parancsnokság teljesen új szervzetet jelentett. Ez meghatározta azt hogy a megalakuláskor a parancsnokság működésének alapokmányait a különböző tervek, szabályzókat és más alapvető okmányokat ujjonnan kellett kidolgozni. Az átvételre került alárendelt csapatok, korábban különböző HM szervek, illetve PVOP alárendeltségbe tartoztak. A háterszágvédelmi csapatoknak *a következő struktúrája alakult ki:*

- Vezetést biztosító csapatok: híradó, rendészeti őr, komendáns, műszaki csapatok, amelyek elsősorban az állami és katonai felső vezetés részére a működés feltételeit biztosítják, illetve a vezetési pontok ellátását, őrzését, védelmét, mentését, mentesítését hajtják végre.

- Központi rendeltetésű szakcsapatok: stratégiai pontonos dandár, hadihajós dandár, tüzserész zászlóalj, a közlekedési csapatok, hadifogoly táborok, sugárértékelő főközpont, amelyek központilag meghatározott feladatokat oldanak meg az MN egésze, illetve a szövetséges csapatok érdekében.

- Központi rendeltetésű területvédelmi egységek.

- Megyei területvédelmi egységek, melyek részükre kijelölt körzetben, illetve a megyék területén őrzés-védelmi, mentési, mentesítési és különböző biztosítási feladatokat látnak el.

A megalakuláskor háterszágvédelmi csapatok közül a HÁVPK HTPH szakirányítása alá kerültek a közlekedési műszaki dandár, az átrakó körletek, az ideiglenes átrakó körletek, forgalomszabályozó zászlóaljak, a 2. vegyesraktár és javítóműhely és a hadifogoly táborok. Ez azt jelentette, hogy a HÁVPK elvtárs a neki alárendelt katonai szervezeteket átruházott jogkörben, vezetésre, irányításra a HTPH-nek, illetve a különböző helyettescincnek adta át.

Ennek megfelelően lett kialakítva a HÁVP hadtáptörzs állománya is.

A megalakulást és a működést követő néhány évben a gyakorlat során mind nyilvánvalóbbá váló sajátos jellemzők, megnövekedett technikai lehetőségeink és feladataink szükségessé tettek több olyan belső strukturális változást, amely átfogta a szervezet és az irányítás jelentős hányadát. Mindez nagyban kihatott a hadtápszolgáltatára is.

A megalakulást és fejlődést átható, meghatározó néhány sajátos jellemzőt úgy vélem célszerű megemlítenem.

Egyik meghatározó jelentőségű tényező a HÁVP és alárendelt csapatai sajátos szervezeti struktúrájából és az alaprendeltetésből ered. A háterszágvédelmi csapatok jelentős része a különböző fegyvernemek és szolgálati ágak állományába tartozó „szakcsapatok” kategóriájába tartozik, mint pl. a közlekedési csapatok, amelyek feladatait tekintve is a HÁVP alárendeltjei között az egyik legjelentősebb.

Ugyancsak sajátos vonása seregtestünknek a hadtápbiztosítás kialakult rendszere is. Csapataink ellátása békében és háborúban egyaránt az MNHF-ség által kijelölt központhadtáp bázisokról, illetve vállalatoktól történik, a HÁVP hadtáp-

szolgálatának nincsenek alárendelt hadtápegységei, tehát nincs seregtest tagozat, a csapatok – központhadtáp közvetlen kapcsolaton alapszik az ellátás.

A hadtápszolgálat fejlődése a megalakulástól napjainkig alapvetően három periódusra tagolható:

1. A megalakulás időszaka 1971–1972. évben.
2. Az 1977-ig eltelte időszak amikor a közlekedési és elhelyezési szolgálatok kiváltak a HÁVP hadtáptörzséből, a szolgálatból.
3. Az ezt követő időszak, napjainkig.

Fejlődésünket úgy ítélem meg hogy legjobban a sokszor nagy nehézségek közepette, eredményesen megvalósított jelentősebb feladataink, a HKSZ és „M” hadtápbiztosítása – a konkrét körülményekhez alkalmazható – rendjének és módszereinek kialakítása, megbízhatóságának folyamatos fenntartása, mind hatékonyabb, eredményesebb kiképző munkánk, háborús hadtápbiztosítási rendszerünk, annak rendje kialakításában elért eredményeink, a hadtápgazdálkodás kiegyensúlyozottságának folyamatos biztosítása, az ellátásban elért átlagosan jó színvonal, a személyi állomány szolgálati-, élt- és munkakörülményei igen jelentős javítása, valamint a hadtáphezvezetés kialakított, jól funkcionáló rendje tükrözi.

A megalakulás időszaka alatti feladatok rendkívül bonyolultságát tükrözte, hogy már maga a felmérés során az átvételre kerülő csapatok hadtápszolgálatai igen változatos képet mutattak. Működésük eltérő színvonala mellett hiányzott az egységes követelményrendszer, mind a felkészítésben, mind az ellátásban. Nehezítette a helyzetet az áthelyezett vezetői állomány heterogén összetétele is.

Abhoz, hogy minél rövidebb idő alatt eleget tudjunk tenni alaprendeltetésünkben fakadó feladatainknak, itt kellett megteremtteni a későbbi eredményes tevékenység feltételeit.

A második időszak sem rótt kevesebb feladatot a hadtápszolgálatra. Véleményem szerint seregtestünk életének igen jelentős korszaka volt. Megtalálni helyünket, szerepünket, kimunkálni és kellően begyakorolni feladatainkat, az egységes vezetési rend és követelmények érvényesítésével a szolgálat minden területén biztosítani a végrehajtás meghatározott színvonalát, eredményességét. Gondolom nem volt ez másképpen más seregtestek megalakulásakor sem.

A HÁVP hadtápszolgálat a fenti feladatok végrehajtásához messzemenő segítséget kapott az MNHF-ség törzsétől, a szolgálatfőnökségektől. A hátszázgvédelmi csapatok béke és háborús hadtápbiztosításának elvi és gyakorlati kérdései, gyakran szerepeltek témaként az 1970-es években az MNHF és a szolgálati ág főnökségek, kiképzési foglalkozásain. Különösen nagy jelentőségűek voltak az MNHF-ség törzsének elvi útmutatásai egy-egy gyakorlat végrehajtása előtt, mint pl. a „BÁSTYA”, az „ERŐD” gyakorlatok előkészítésének időszakában. A HÁVP hadtápszolgálat igen sok segítséget kapott – elsősorban a már kiforrott tapasztalatok átadásával – a seregtest hadtáptörzsektől, az 5. HDS és az 1. HLÉHDS hadtáptörzsétől.

Az elméleti munka során és a gyakorlatokon fokozatosan rajzolódnak ki a HÁV-i csapatok hadtápbiztosításának sajátosságai, és a még megoldásra váró elméleti és gyakorlati kérdések. Ezek során mindinkább nyilvánvalóbbá vált, hogy a HÁVP és alárendelt csapatok alaprendeltetéséből fakadó feladatainak igen nagy részét a közlekedés biztosítási feladatok teszik ki és elengedhetetlen

annak közvetlen parancsnoki irányítása. Ekkor alakították ki a HÁVP hadtáptörzs struktúráját.

Kiterjedtebb feladatkörünk mellett erőteljes csapatépítkezési munkával kellett több területen az ellátás, az életkörülmények javítása alapvető feltételeit megteremtünk.

Munkamódszerünk, követelményrendszerünk folyamatos, lépésről-lépésre fejlődött, gazdagodott. Tevékenységünk során jó kapcsolatot építettünk ki a párrszervezetekkel, igényeltük segítségüket, útmutatásaikat munkánk során hasznosítottuk. Felmérhetetlen segítséget kaptunk elsősorban a csapatok gazdálkodási tevékenységének irányításában a csapatok parancsnokaitól, pártszervezeteitől, politikai apparátusaitól.

Az MSZMP XI. kongresszus irányelvei alapján 1975-ben került sor a hátszágvédelmi csapatok I. Gazdálkodási Konferenciájára. A konferencia felmérte az anyagi szolgálatok gazdálkodásának helyzetét, meghatározta a további feladatokat az élő-, erő-, az anyagok-, technikai eszközök racionalisabb, hatékonyabb felhasználására. Ez volt az első összegezés az addig elvégzett munkáról, áttekintette a megtett utat, meghatározta az elkövetkező időszak feladatait. A konferencia hasznosnak bizonyult, iránymutatásait a gyakorlat igazolta.

Áttekintve ezt a rövid mintegy ötéves időszakot arra a következtetésre juthatunk, hogy ez volt seregtestünk életében a legjelentősebb periódus. Befektetett energiánk eredményeképpen a HÁVP hadtápszolgálata ez alatt vált képessé feladatai folyamatosan megbízható ellátására, az egységes követelmények és rendszerinti tevékenységre.

Erre az időszakra esett a HÁVPK HTPH-i váltás. Az előző feladatokat Sántha Jenő ezredes elvtárs irányította.

A hadtápszolgálat fejlődésének *harmadik periódusa* a hetvenes évek második felétől következett be.

A HKSZ és „M” hadtápbiztosításának folyamatos fenntartása mellett a cél a felkészítés mind hatékonyabbá tétele, a hadtápvezetés rendjének megszilárdítása, az ellátás és kiszolgálás feltételeinek lényeges javítása volt.

Tovább folyt az állomány követelmények szerinti felkészítése. A gyakorlatok során feltétlen említést érdemel a hátszágvédelmi csapatok hadtáp rendszer-gyakorlata, amelyet 1979-ben rendeztünk meg, s ennek keretében gyakoroltattuk „M” útján felállított szervezetek és béke állományú csapatokat, ideiglenes átrakó körleteket, területvédelmi ezredet, a hadihajós és a pontonos dandárt és más csapatokat is. E rendszergyakorlaton a HÁV-i csapatok ellátását a központhadtápbázisok mellett, kísérletképpen seregtest szervezésű decentrumokból oldották meg.

A rendszergyakorlatok természetesen tovább folynak, a legközelebbi 1985. év őszén a „TRANZIT-85” gyakorlathoz kapcsolódik.

Kiemelkedik még a gyakorlatok sorából a „BÁSTYA-81” gyakorlat, amelyet a HÁVP a háborús működési hely elfoglalásával, teljes „M” állománnyal hajtott végre, e gyakorlaton valamennyi seregtest hadtáptörzsszel együttműködést valósított meg.

A seregtest hadtápszolgálata tevékenysége során mind a háborús felkészítés, mind a béke gazdálkodás témájában törekedett a tudományos munka eredményeit felhasználni. A különböző gyakorlatok és egy-egy középtávú időszak gazdálko-

dásának tapasztalatait rendszeresen feldolgoztuk és igyekeztünk is azok publikálására. Igaz e téren szerény eredményekről számolhatunk be, azonban a jövőben, munkánkban nagyobb teret kívánunk a tudományos kutató tevékenységnek szentelni. Gazdálkodási tevékenységünkben nagy jelentőséggel bírtak az 1978-ban megtartott gazdálkodási konferenciák, melyeken összegeztük elért eredményeinket és meghatározzuk a gazdálkodás további feladatait.

A megfelelő elhelyezési körletek kialakítása mellett laktanyáink egy jelentős részében a konyhák, étkezdék és más hadtápbjektumok, még az 1970-es évek második felében is korszerűtlenek, sőt elhanyagoltak voltak.

Az utóbbi években ez irányba tett tudatos erőfeszítéscink jelentős eredményre vezettek. A csapatépítkezés volumenét és ütemét fokozva, kihasználva az építőműszaki csapatok munkaerő lehetőségeit korszerűsítettük konyháinkat, jelentősen javítottuk az egészségügyi ellátás feltételeit, felújítottuk kiscsigó gazdaságainkat.

Úgy ítélhető, hogy e téren jelentős előrelépést – a szerényebb lehetőségek ellenére is – el tudtunk érni, a tervszerű, a központi és saját erőforrásaink koncentrált célirányos felhasználásának köszönhetően.

A gazdálkodás helyzetével és további feladataival kapcsolatos napirendű párt alapszervezeteink vezetőségei a pártbizottságok és a pártterkezetek rendszeresen tárgyalták üléseiken, s határozataikban, állásfoglalásaikban sok hasznos útmutatást adtak.

Mindig nagy jelentőséggel bírt sercgetstünknel a káderkérdés. A kezdeti időszak heterogén káderösszetétele mellett jellemző ma is a viszonylag nagy fluktuáció. Példa erre, hogy az utóbbi négy évben a hadtápszolgálat ti., tts.-i állományának több mint 90%-a kicserélődött. Az egészségügyi szolgálatban ez a szám még magasabb. Káderutánpótlásunkat az állomány tanulásának fokozottabb segítésével is igyekeztünk megoldani.

Elért eredményeinket, jelenlegi helyzetünket legjobban az 1984. évben levezetett váratlan HM szemle megállapításai tükrözik. Ennek megfelelően megállapítást nyert, hogy a HÁVP hadtáptörzs minden tekintetben a kövérélmények szintjén eleget tesz feladatainak. Az ellenőrzött egységek hadtápszolgálatának munkája átlagosan jó színvonalú. Mindezek alapján úgy ítélhető, hogy az elmúlt 10–14 évben fíradozásaink nem voltak sikertelenek. Azt is el kell mondani, hogy rövid nem egészen másfél évtizedes fennállásunk alatt igen sok és szerteágazó, korábban ismeretlen feladattal kellett megbirkóznunk ahhoz, hogy csapataink és a HÁVP hadtápszolgálata olyan színvonalon végezhesse munkáját mint amit előjáróink elvárnak.

*

A múlt és jelen tükrében egyértelműen kirajzolódnak további feladataink, távlati célkitűzéseink is. A soronlevő feladatok megválasztásában jó iránytűként szolgálhatnak részünkre az MSZMP HÁVA 1985. évi pártterkezetének határozatai, állásfoglalásai, az előjárók útmutatásai.

A Polgári Védelem hadtápszolgálatának fejlődése

Prakter József ezredes

A magyar Polgári Védelem megalakulása és tevékenysége alapvetően 35 éves múltra vezethető vissza. Az ezt megelőző időszakban – a II. világháború alatt – már működött a légoltalom, azonban az akkori szervezet tevékenysége nem volt túlságosan sikeres, mivel nem foglalkozott kellő mértékben a polgárok felkészítésével, csupán a riasztó, jelző szolgálat ellátására és az óvóhelyi védelemre korlátozódott, de így is sok élet megmentését segítette elő.

1949. október 14-én Kádár János elvtárs, az akkori belügyminiszter előterjesztése alapján került sor a légoltalom újjászervezésével kapcsolatos határozat elfogadására.

A belügyminiszter Oczel János salgótarjáni pártmunkást bízta meg a szervezési munka irányításával.

1950 februárjában a BM VI. főosztályaként megalakult a Légoltalmi Főosztály, majd 1951. július 1-én a BM Légoltalom Országos Parancsnoksága.

A Szovjetunióból vezényelt tanácsadók, majd a Szovjetunióban végrehajtott konzultációk és tanfolyamok, a szocialista országokban szerzett tapasztalatok során folyamatosan tisztázódtak a tennivalók, egyre inkább fejlődött a légoltalom.

Az 50-es évek elején már megkezdődött a lakosság felkészítése, kezdetben a hagyományos, majd később (1955-től) a tömegpusztító fegyverek elleni védekezésre. Létrejött a riasztási rendszer, megalakultak az üzemi légoltalmi szervezetek, a községi szervezetekig kiépült a lakosság önvédelmi hálózata.

A légoltalmi erők jelen voltak az 1956-ban Dunaharaszti–Taksony–Szigetszentmiklós körzetében lezajlott földrengés következményeinek felszámolásában, a márciusi jeges ár megfékezésénél a Dunán, és részt vettek az ellenforradalom elleni harcban. Az I. aknakutató alegység 1950–60 közötti időben mintegy 200 tonna löszert és bombát hatástalanított.

A BM Légoltalom Országos Parancsnoksága alárendeltségében 1962-ig mindössze két nagyobb BM katonai jellegű szervezet – a Kiképző Központ, és egy műszaki ezred – volt, illetve a tanácsok apparátusában légoltalmi tisztek működtek. Ezek hadtápbiztosításának irányítását (anyagi-technikai ellátását) a BM hadtápszervei végezték.

1962 novemberében a légoltalom egész szervezetét átvette a BM-től a Honvédelmi Minisztérium. Az országos parancsnok a honvédelmi miniszter lett.

A szervezet neve: Polgári Védelem.

Ettől az időtől a Polgári Védelemnél minden területre kiterjedő dinamikus és gyors fejlődés vette kezdetét.

A PVOP alárendeltségében szervezésre került és megalakult mintegy 31 különböző típusú és nagyságú katonai szervezet és természetesen velük együtt az ezek hadtápbiztosítását végző hadtáptörzsek és hadtápegységek.

A hadtáp irányítására a PVOP-n létrehoztak seregestest szintű hadtáptörzset, melynek élén a pk. htp. h.-e Bíró János ezredes állt. A szervezet létrehozásával és a törzs(-ek) összekovácsolásával együttjáró átmeneti nehézségek megoldása után az irányító hadtáptörzs és a pv. csapatok hadtápjai az alaprendeltetésük-ből fakadó feladataikat credményesen megoldották.

Ebben a felállásban folyt a munka 10 éven át, közben – 1969-ben – pk. htp. helyettesi váltás történt. Bíró ezredes nyugállományba vonult, helyette a beosztást Sántha Jenő ezredes vette át.

A hadügyben az 1960-as években lezajlott technikai forradalom a Polgári Védelemre is hatott. A propaganda, az elméleti felkészítés mellett városi, járási, később megyei gyakorlatokat szerveztek, amely gyakorlatok során több tízezer embert mozgattak meg. Befejeződött a katonai szervezetek (egységek és alegységek) működési feltételeinek létrehozása. Számos katonai és megyei raktár építésére került sor. A Polgári Védelemnek minden megyében önálló alegység, vagy egység állt rendelkezésére, amelyek békében csak törzsszel rendelkeztek. (Ezek a mai területvédelmi egységek.)

A polgári védelmi katonai szervezetei jelentős méretű gyakorlatokat hajtottak végre. Számos esetben mozgósították őket és a megyci pv. törzsek, az üzemek szakszolgálati és önvédelmi alegységei együttműködésével készültek a háborús feladatok végrehajtására, a békeidőben előforduló katasztrófák elhárítására.

A tiszavölgyi nagy árvíz idején 1970 tavaszán valamennyi polgári védelmi katonai szervezet részt vett a védekezésben és a helyreállító munkában. Jelentős erőfeszítéseket tettek a Berementi Cement Gyár, a Péti Nitrogén Művek, a Borsodi Vegyi Kombinát, és más ipari beruházások kivitelezésében, részt vettek több városrész (Pécs Uránváros, Paks városközpont) építésében is.

E jelentős feladatok végrehajtásának hadtápbiztosítása a PVOP hadtáptörzs irányításával alapvetően eredményesen és az elvárások szintjén történt.

1972 tavaszán megkezdődött – és három hónapon keresztül tartott – a Polgári Védelem ismételt átszervezése, melynek során valamennyi katonai szervezet (dd.-ok, e.-ek, z.-ak) az 1972. január 1-én megalakult Hátországvédelmi Parancsnokság alárendeltségébe került. Ezzel egyidejűleg a PVOP hadtáptörzse megszűnt és csupán egy ellátó alosztály maradt.

1973-ban a megyéknél levő anyagi-pénzügyi főtisztek leszervezésre kerültek és helyettük mindössze 1 fő anyagi előadó került rendszeresítésre. Ezt követően az anyagi ellátás és gazdálkodás feladatai a megyékben (fővárosban) levő üzemeknél, termelőszövetkezeteknél és a polgári intézetek szakszolgálati és önvédelmi szervezetei anyag ellátására korlátozódott. Később 1974-ben szervezésre kerültek a megyei törzseket kiszolgáló vezetés biztosító alegységek, amelyek feltöltése „M” útján valósult és valósul meg.

1974-ben minisztertanácsi határozat szabályozta – és jelenleg is ez van érvényben – a különböző – állami, tanácsi, szövetkezeti, társadalmi stb. – vezető szervek polgári védelmi feladatait. Ezzel egyidejűleg a PVOP kidolgozta a szakszolgálati és önvédelmi szervezetek felépítésének új elveit; új állománytábla kiadásával létrehozta a végrehajtás szervezeteit; a lakosság kitelepítésének és befogadásának terveit; az óvóhelyek építésének és üzemeltetésének szabályait. Az anyagellátási feladatok is ezen intézkedések megvalósulásához igazodtak.

1976-tól megkezdődött a polgári védelmi szervezetek ütemesebb és nagyobb mértékű anyagellátása, ezzel egy időben a fogadás és tárolás feltételeinek létrehozása. Ez a feladat nem ment zavartalanul, ugyanis a megyei szintű gazdálkodás irányítására és végrehajtására, a személyi feltételek nem javultak. E feltételek alacsony szintje ellenére a Polgári Védelem jelentős értékű anyaggal gazdálkodik.

Szoros kapcsolat és együttműködés alakult ki a szocialista országok polgári védelmi szervezeteivel. Részt vettünk egymás gyakorlatain. Ilyenek voltak nálunk: 1978-ban a „HANSÁG-DUNAJ”, a „GEMENC-78”, a „JASZSÁG-79”, a „BÉKÉS-82” stb. E gyakorlatok tapasztalatai felhívták a figyelmet arra, hogy a polgári védelmi erők alkalmazása nagyobb hatékonysággal történhet akkor, ha a szakszolgálati alegységek – a katonai szervezetekhez hasonlóan – önálló alegység, vagy egység típusú szervezésben végzik tevékenységüket. Ezért a 70-es évek végén – a lehetőségek függvényében – a fővárosban, illetve megyéenként differenciált mértékben helyi és országos rendeltetésű erőcsoportokat szerveztek és megkezdtek ezek működésének gyakoroltatását. Az erőcsoportok jelentős eredményeket értek el a „SZEKTOR-82”, a „BERETTYÓ-84”, a „BUDAPEST-84” és más gyakorlatokon. A „SZEKTOR-82” gyakorlatot megtekintették a varsói tagállamok felső szintű pv. vezetői, ahol az eredményekről elismeréssel nyilatkoztak.

Az erőcsoportok anyagi-technikai biztosítására a megyék kísérleti és bemutató jelleggel felkészültek, anyagellátó szervezeteket hoztak létre, azonban ezek működési elvei, a végrehajtás módszerei még nem kerültek kidolgozásra.

A 80-as évek elejétől – a népgazdaság teherbírásától függően – tovább folytatódott a főváros, és a megyék pv. szervezeteinek, üzemének anyagi-technikai ellátása, több helyen fejlődtek az anyagok fogadásának feltételei. Ma a Polgári Védelem Országos Parancsnokságán Anyagellátási és Gazdálkodási Osztály működik. 1982-ben PVO TPK anyagi helyettesítést kapott. 1983-ban országos méretű anyagleltározást végeztünk.

1984-ben megtartásra került a Polgári Védelem I. Országos Gazdálkodási Konferenciája. Magasabb szintre emelkedett a szabályozottság, a követelménytámasztás, ezzel egy időben – de nem eléggé gyors ütemben – fejlődött az ellenőrzés hatékonysága. A pv. megyei szintű vezetésében az anyagi előadók korábban kinevezettek lettek, majd később főelőadói rangra emelkedtek.

Elmondhatjuk, hogy jelentős eredmények születtek a megyei szintű tagozatok munkájában, ugyanakkor nem fejlődött egyenletes szinten a városok polgári védelmi szerveinek pénzügyi- anyagi gazdálkodása.

* * *

A folyamatban levő és jövőbeni céljaink megvalósítása során a fő erő kifejtést: a békegazdálkodás terén az egyenletes fejlődésre, a színvonalbeli különbségek megszüntetésére, a városoknál tapasztalt hibák és hiányosságok megszüntetésére összpontosítjuk.

A háborús feladatokra történő felkészítés terén az erőcsoportok működését biztosító anyagi-technikai biztosítás feladatainak elméleti és módszertani kidolgozására, oktatására és begyakoroltatására fordítjuk a fő figyelmet.

E feladatok végrehajtása a polgári védelem – valamennyi vezetési tagozatának – az anyagi-technikai szolgálatnál dolgozóknál jelentős erőfeszítéseket, kitartó és szorgalmas munkát jelent.

A vezetésben és a végrehajtókban megvan minden törekvés arra, hogy a hibákat felismerjék, intézkedéseket tegyenek azok megszüntetésére, az alapvető célok megvalósításában pedig részletekre menően elvégezzék azokat a feladatokat, amelyek a polgári védelem ügyét továbbra is töretlenül előre viszik.

A katonai közlekedési szolgálat fejlődése, munkája, a fejlesztés főbb irányai

Dr. Dobó Ferenc alezredes, a hadtudományok kandidátusa

A katonai közlekedési szolgálat az elmúlt 40 év során az új demokratikus magyar hadsereg szervezésének napjaitól tevékeny részese volt annak az eredményes, nemegyszer áldozatos munkának, amellyel hozzájárult ahhoz, hogy néphadseregünk a fejlettség mai szintjére érjen és a követelményeknek megfelelő közlekedési szolgálatként tevékenykedjen.

Az indulás nehéz volt, amelyer nemcsak az előző magyar hadsereg közlekedési katonai szervezetének teljes felbomlása idézett elő, de amelyet az ország közlekedésének, a közlekedési hálózat és a járműállomány úgyszólván teljes megsemmisülése még hatványozott.

A második világháború következtében a magyar közlekedés példátlan veszteségeket szenvedett. Az ország összes háborús káraiból 17⁰/₀ esett a közlekedésre. A Szovjet Hadsereg csapatai által felszabadult ország közlekedése, a vasút, a közút a hidak és alagutak, a kikötők, valamint a szállítóeszközök, az egész járműpark, a szó szoros értelmében romokban hevert. A fasiszta német hadsereg visszavonulása során könyörtelen módon felrobbantott 3056 km nyíltvonali és 1090 km állomási vágányzatot, a vasúti vágányzatnak több mint 36⁰/₀-át. Megsemmisült 848 vasúti és 1424 közúti híd, közöttük az összes Duna- és Tisza-híd. A felszabaduláskor a vasúti kocsipark 48⁰/₀-a, a mozdonypark 10⁰/₀-a volt csak használható állapotban. Az ország gépjármű állománya és hajóparkja teljesen elpusztult.

A közlekedés helyreállításával, újjáépítésével egy időben indult el az új katonai közlekedési szolgálat szervezése. Az 1944. év végén és 1945. év elején létrehozott magyar vasútépítő-hadosztály és -dandár a szovjet csapatokkal közösen végezte a vasutak helyreállítását. Az új demokratikus hadsereg felállításával párhuzamosan jelentkeztek a katonai szállítási igények is, amelyekre megfelelő szervezeteket kellett létrehozni.

1945 elején vasúti belépő- és érkeztető-állomások kerültek felállításra több határállomáson. Ezt követte a vasútbiztosító-zászlóalj, majd -ezred felállítása. Ugyancsak az időben lettek létrehozva a Honvéd Pályaudvar Parancsnokság-ok, mintegy 10 vasútállomáson. Felső szinten a HM műszaki és szállítási osztály szervezte a katonai közlekedési szolgálat munkáját.

A hadsereg fejlesztésével párhuzamosan a növekvő közlekedési és szállítási feladatok szervezésére és a végrehajtás irányítására 1948. augusztus 1-vel létrejött a Honvéd Vezérkar Önálló Katonai Közlekedési Osztály, amely a mai MN Közlekedési Szolgálatfőnökség jogelődje. Ezzel egy időben alakult meg az 1-6. Vasútvonal Parancsnokság. 1956-ig a szolgálat fejlődését jelzi, hogy létrejöttek a vasútállomási katonai parancsnokságok, a különböző vasúti és közúti csapatok „M” törzsei és „M” szervezetei. Megalakult a Közlekedési Szertár. 1952-től megindult az önálló közlekedési tisztképzés. Sorra jelentek meg az új szabályzatok, utasítások.

Ebben az időszakban a katonai szállítások 83⁰/₀-a vasúti, 14⁰/₀-a közúti és 3⁰/₀-a vízi volt. A szolgálatra jellemző volt a vasútcentríkusság. A gépkocsiszállításokat a csapatok saját gépjárműveikkel – központilag meghatározott kilométer-

kiszabot alapján – maguk tervezték és hajtották végre. A vasúti csapatszállításokat nehezítette, hogy a harckocsik szállítására alkalmas vasúti kocsik száma alacsony volt. A hadsereg feszített ütemű kiképzése nagy mennyiségű katonai szállításokkal járt.

Az 1956-os ellenfortadalmat követően a szolgálat csökkentett szervezettel és állománnyal folytatta a munkáját. Megszűnt a Közlekedési Szertár és a szolgálat nem foglalkozott az anyagi eszközök fejlesztésével és gazdálkodással.

A szolgálat fejlődésében, munkájában döntő változás volt, hogy 1963-ban az MNHF-ség szervezetébe került. A katonai közlekedési szolgálat az MN hadtápfőnök irányításával a hatvanas évek elejére több nagy jelentőségű MN szintű feladatot oldott meg. Kidolgozásra került a katonai közlekedési szolgálat helye és szerepe a központ- és a hadművelleti hadtáp tagozatokban, kialakult a hátszági közlekedési rendszer, új alapokra helyeződött a katonai és polgári közlekedési szervek együttműködése, végrehajtásra került az MNK közlekedési hosszútávú koncepció és a honvédelmi-katonai közlekedési igények egyeztetése, mely jelentős népgazdasági megtakarítást eredményezett. A katonai közlekedési szolgálat „hitelgazda” lett. kezdetét vette a közúti forgalomszabályozási eszközök kialakítása.

Az 1970-es évek elején újabb fejlődés lehetőségei teremődtek meg. A szolgálat szervezete korszerűsödött minden szinten.

A célkitűzésnek megfelelően megvalósult az előző időszak egyágazatú – vasútcentrikus – közlekedési szolgálata helyett a közlekedés összes ágazatát magába foglaló egységes közlekedési szolgálat. A kialakított egységes közlekedési szolgálat az MN rendszerén belül minden szinten megszilárdult. Ezen rendszernek megfelelően folytatódott az egyes közlekedési ágazatok egységes elgondolás szerinti fejlesztése. Előrelépés történt a közlekedési ágazatok közötti helyes arányok kialakításában. E munka során jelentőségének megfelelő súlyt kaptak a közúti szállítások mind az állandó harckészültség időszakában, mind a háborús feladatokra való felkészítés terén. Ennek eredményeként a gépkocsi-szállítótér jelentősen növekedett. Hatására a vasúti szállítás korlátozott idejű kiesése esetén a közúti szállítóeszközök képesek a legszükségesebb szállítási feladatokat önállóan is megoldani.

A katonai követelmények, szállítási szükségletek és a lehetőségek alapján fejlődés történt a vasút háborús körülmények közötti alkalmazásra való felkészítése terén. Ebben az időszakban a vasúti szállítás szerepe a várható hadműveletekben jelentősen újra értékelődött.

A követelményekhez igazodva korszerűsödött a hátszági közlekedési rendszer, létrehozva a feltétlenül szükséges vezető, üzemelő, helyreállító és a szállítások folyamatosságát biztosító közlekedési katonai szervezeteket. A KM-mel és szerveivel szoros együttműködésben ez a szervezet képes a reá háruló közlekedési biztosítási feladatok eredményes megoldására.

Tervszerűen folytak a fejlesztések. Nemzetközi vonatkozásban is jelentős eredményeket adott – a gazdaságosság előtérbe helyezésével párhuzamosan – a különböző kettős rendeltetésű eszközök kifejlesztése. Ezek közül első helyre kell sorolni a közúti és vasúti TS uszályhidakat, amelyek a Dunán EFE szintű rendezvények keretében kerültek bemutatásra. Az így kialakított hidak hozzájárulnak a Dunán a dublörhidak számának növeléséhez.

E programnak mintegy folytatásaként jelenleg folyik a KM-mel együtt a tiszai TS uszályok és ebből a hídkészletek kialakításával kapcsolatos munka.

A kettős célú felhasználhatóság figyelembevételével lettek kialakítva az új-típusú sebesültszállító vonatok és a sebesültszállító autóbuszok, szoros együttműködésben a KM-mel és más népgazdasági szervekkel.

A szállítások hatékonyságának, tervszerűségének és gazdaságosságának fokozására az anyagszállításoknál diszpécser irányítású szállítási rendszer került bevezetésre, amely már az első években jó eredményeket mutatott a csapatoknál és a központi szerveknél egyaránt. Célszerűbben, komplex módon kerültek felhasználásra a különböző szállítási ágazatok. Közülük mindinkább az adott esetben leggazdaságosabb került alkalmazásra. Javult a szállítógépkocsik kihasználtsága, a szállítások hatékonysága.

Az új szállítási rendszerrel szoros összhangban jó tapasztalatok halmozódtak fel a konténeres kiszállításoknál. Ezzel a módszerrel csökkent a csapatoknak a berendelése a központi raktárakban történő vételezésekre. Egyben jelentős kilométer- és üzemanyag-, továbbá fizikai erő- és munkaidő-megtakarítás következett be.

A szolgálat fejlődésének fontos állomása volt, hogy az elmúlt években anyagnemfelelős és szakanyaggyávé vált. A célkitűzéseknek megfelelően fejlődött és szilárdult a rakodási rendszer. A hagyományos közlekedési szakanyagok mellett a szolgálat anyagnemfelelősi hatáskörébe kerültek az anyagmozgatási – és rakodásgépesítési, továbbá egységakomány-képző eszközök, gépek és berendezések. A kibővült feladatoknak megfelelően a szolgálat eredményes erőfeszítéseket tett – a szállítási feladatok végrehajtásával, a szállítási rendszer korszerűsítésével párhuzamosan – az MN anyagmozgatási rendszerének fejlesztésére és a rakodás fokozatos gépesítésére, az érintett szolgálatokkal együttműködve, mind az állandó bázisoknál, mind tábori körülmények vonatkozásában. Rendszerbe került a Közlekedési Anyagraktár, megkezdődött a saját javítóház kialakítása.

A közlekedés háborús feltételeinek javítása érdekében az érintett katonai és népgazdasági szervekkel együttműködve eredmények születtek a hadszíntér előkészítés közlekedési feladatainak végrehajtásában. Így egyes dunai és tiszai vasúti dublőr hídátkelőhelyekhez kiépítésre kerültek a csatlakozó vasúti vonalszakaszok. Ezek egy részét jelenleg iparvágány jelleggel a népgazdaság hasznosítja.

Szabályozásra került a csapatok által a közutak igénybevétele, a túlsúlyos járművek közlekedése, a láncalpas eszközök részére az utak kijelölése és berendezése. Mindezek hatására jelentősen csökkentek az útrongálások, a mezőgazdasági károk és a lakossági panaszok.

Létrehozásra kerültek az egységes közlekedési szolgálat mindazon vezető szervei – felső-, közép- és területi szinten – valamint az elvonuló közlekedési csapatok vezető szervei, amelyek képesekké váltak a komplex közlekedési biztosítási feladatok vezetésére.

Előrelépés történt a katonai közlekedési szervezetek és a polgári közlekedési szervek együttműködése terén. Ki kell emelni a KM Katonai Főosztállyal és a MÁV Vezérigazgatósággal kialakult tartalmas munkakapcsolatot. Megvalósult az MN képvisellete a Központi Szállítási Tanácsban és a megyei, fővárosi szállítási bizottságokban.

Eredményes és gyümölcsöző együttműködés folyik az MN Közlekedési Szolgálat és a VSZ tagállamok közlekedési szolgálatai között. Jól tükrözik ezt a kölcsönös konzultációk, a hazánk területén, vagy a szövetséges országok területén lefolytatásra kerülő gyakorlatok vasúti szállításai, egyéb közlekedési feladatai

megoldásánál a kölcsönös, szoros együttműködés, egymás segítése, a tapasztalatok közös hasznosítása. Tanulságosak a közös gyakorlatok, elősegíti a fejlődést a szakutassítások, segédletek átadása.

Az elért eredmények jól tükrözik a fejlődést, az előrelépést. Mindezek hatására az elmúlt időszakban az alaprendeltetésből adódó feladatok megoldására képes közlekedési szolgálat alakult ki. A szolgálat összműtatói alapján megfelel az MN béke- és haditevékenységéből ráháruló feladatoknak. Képes a közlekedési biztosítás végrehajtására az állandó harcckészűlttség és a várható haditevékenységek időszakában is. Az ország közlekedési rendszere főbb műtatóiban felkészűlt a fegyveres erők tevékenysége kapcsán jelentkező közlekedési szükségletek kielégítésére. Emellett reálisan kell látni, hogy vannak területek, ahol feszűltségek, lemaradások, illetve a fejlődéssel járó újabb ellentmondások jelentkeznek.

A szolgálat eredményei fokozott kötelezettséget támasztanak a jövőben a még aktívabb, átgondoltabb munkára.

*

A közlekedési szolgálat fő erőkifejtését a következő időszakban a közlekedési biztosítási rendszer magasabb színvonalra emelésére, a közlekedési szolgálat olyan fejlesztésére, a közlekedési szaktechnikai eszközellátás és a vezetés tökéletesítésére célszerű fordítani, hogy feleljen meg az MN és az MN hadtáp felső vezetése által béke- és háborús idűszakra támasztott követelményeknek.

A szolgálat fejlesztésével kapcsolatos tevékenység fő célkitűzése, hogy a közlekedési rendszer, a szállítóeszközök, a közlekedési hálózat biztosítását és helyreállítását végző vasűti és közűti szakcsapatok, továbbá a szállító szakcsapatok és intézetek szervezete, technikai eszközellátás és lehetőségei, továbbá védettsgűk, életképességgűk alapvetően feleljen meg a korszerű hadműveleti és hadtáp-biztosítási követelményeknek, közelítve a basonló rendeltetésű szövetséges közlekedési és szállító csapatok, intézetek teljesítményéhez.

Emellett célszerű, hogy az állandó harcckészűlttség idűszakában az MN Közlekedési Szolgálat, a közlekedési és szállító katonai szervezetek – a háborús felkészítési követelményeket figyelembe véve – legyenek alkalmasak a csapatok, szervek, intézetek magasabb harcckészűltsségi fokozatba helyezéséből, kiképzéséből, a szolgálati élet- és munkakörűlmények javításából ráháruló közlekedési biztosítási és szállítási feladatok fokozott színvonalon és a takarékosssági elvek messzemenő figyelembevételével történő végrehajtására.

A fejlesztéseknél továbbra is nagy figyelem szükséges az anyagmozgatás, rakodásgépesítés, egységakomány-képzés, továbbá a közlekedési szaktechnikai eszközellátás rendszerének és eszközeinek az MN igényeivel összehangolt korszerűsítésére.

Az elemzések alapján, a szükségletek és a lehetőségek figyelembevételével a szolgálat előtt álló *legfontosabb fejlesztési feladatok*:

– az MN és a szövetséges fegyveres erők szállítási szükségleteinek maradéktalan kielégítése az „M” szállítási kapacitás szükségleteinek szinten tartásával;

– az ÁHKSZ idűszakában a szállítások gazdaságosabb végrehajtása, a konténerizáció, rakodásgépesítés és anyagmozgatás fejlesztése, az ehhez szükséges eszközfeltételek és -rendszerek létrehozása. A fejlesztési feladatok mellett e té-

mában igen fontos az MN Szállítási Tanács létrehozása a szállítások és az ellátási tevékenység terén fennálló feszültségek feloldására, a szállítási rendszer hatékonyságának és gazdaságosságának biztosítására;

- a kijelölt közlekedési hálózat életképességének fokozása, a helyreállító erők alkalmazási képességének és teljesítményének növelésével, a helyreállító tartalék anyagkészletk összerű fejlesztésével, a várhatóan rombolásra kerülő objektumok korszerű helyreállítási előtervei kidolgozásával. Itt továbbra is célszerű a dublőr hidak biztosítási lehetőségei kutatásának az elsődlegességét biztosítani, valamint minden vonatkozásban törekedni a gazdaságosság érdekében a kettősrendeltetés kiterjesztésére;

- a gazdálkodási tevékenységnél az egész szolgálatban a gazdaságosság, a takarékoság fokozására kell a tevékenységnek irányulnia. Ennek érdekében kell keresni a megfelelő módszereket mint az iparvágányok célszerű alkalmazását, a népgazdaságban fellelhető eszközök fokozott felhasználását az „M” szervezeteinknél. Javítani kell a költséggazdálkodást és ennek érdekében célszerűbb szállítási költséggazdálkodási rendszert kell kialakítani;

- a közlekedési biztosítást megvalósító szervezetek hatékonyabb vezetési rendszerének kialakítása a béke és háborús tevékenységnek megfelelően, a katonai és polgári vezető szervek integrált, korszerű vezetési eszközöket alkalmazó irányító elemi létrehozásával, az együttműködés hatékonyabbá tételével. Célszerű behatóan vizsgálni a hátszági közlekedési csapatok vezetési rendszerét és a további korszerűsítés lehetőségeit.

A szolgálat előtt a következő időszakban nagy és bonyolult feladatok állnak. Az elmúlt 4 évtizedes küzdelmes munkájának a tapasztalatait hasznosítva továbbra is erőfeszítéseket tesz feladatai eredményes megoldására.

A Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálata 1980–85 között végzett tudományos kutatói tevékenységének fontosabb eredményei

Dr. Hideg János orvos vezérőrnagy

A Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálata tudományos kutatói tevékenységét a Magyar Néphadsereg Orvosi Tudományos Tanácsa koordinálja szekcióin keresztül.

A tudományos kutatásnak két fő iránya van. Azok a Varsói Szerződés Tag-államai közös kutató fejlesztő tevékenysége keretében vállalt tudományos témák, amelyek hadseregünk béke és háborús egészségügyi ellátása színvonalának növelését szolgálják, másrészt olyan kutatási feladatok, amelyek elsősorban a hazai egészségügyi ellátás korszerűsítéséhez járulnak hozzá.

Kutatásaink a Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálata kutatóbázisai mellett (kórházaink, intézeteink) az állami egészségügyi szolgálat kutatóintézetei (Orvostovábbképző Intézet, Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Intézet, Orvosegyetemek stb.) és magyar egészségügyi ipar (MEDICOR, Gyógyszergyárak) lehetőségeire is támaszkodik.

Az 1980–85 közötti időszakban végzett kutatásaink eredményei közül a teljesség igénye nélkül néhány fontosabbra szeretnék kitérni.

Az állami egészségügyi szolgálattal közösen végrehajtott egészségügyi együttműködési rendszergyakorlatok értékelése, a tapasztalatok feldolgozása alapján kidolgoztuk a katonaegészségügyi szolgálat korszerű hátországi irányítási rendszerét és létrehoztuk annak bázisintézményét, az MN Hátországi Egészségügyi Alakulatok Parancsnokságát (MN HEAP).

Tovább folytattuk a sugárbetegség kóroktanára vonatkozó több évtizede végzett kutatásainkat. A Csehszlovák Néphadsereg kutatóival közösen végzett kísérletek során kimutatták, hogy a vér vastartalmának változása jól követi az elszennvedett sugárdózis mértékét, így viszonylag egyszerű laboratóriumi vizsgálattal alkalmazható a sugárbetegség korai diagnosztikájában.

Kísérleteket végeztünk újabb sugárvédő hatású vegyületek vizsgálatával, mely besugárzás után többször is adható és egyaránt alkalmazható háborús körülmények között elszennvedett sugárdózist követően, valamint a mindennapi orvosi gyakorlatban (Onkológia), ahol terápiás besugárzás alkalmazása szükséges. A készítmény további előnye, hogy megelőzés céljából is alkalmazható olyan esetekben, amikor ismert szennyezett terepszakaszra történik a behatolás (sérültek összegyűjtése, kihordása).

Az organofoszfát mérgezések elleni új antidotumok és kolineszteráz reaktivátorok területén végzett eddigi kísérleteink is jó eredményeket mutatnak. Ennek mind béke, mind háborús ellátás során nagy jelentősége van. Az idegmérgek elleni küzdelem terén ugyanis mint ismeretes ezen anyagok békében gyomírtószerként történő forgalmazása okoz gyakori mérgezéseket.

A klinikai shock kutatása során 380 eset alapján levont következtetések értékes eredményeket adtak a shock sejtszinten lejátszódó folyamatairól, melyek megkönnyítik a shock kezelést (Országos Traumatológiai Intézet). Ugyanakkor a traumás shock kapcsán alkalmazott vér és folyadékösszetétel tekintetében lényeges változás következett be. A konzervvér mennyisége 500⁰-ról 150⁰-ra csökkent, mely elsősorban tábori körülmények között igen kedvező. Ide tartozik a vérkonzerválás, eltarthatóság idejének meghosszabbítására kikísérletezett új tartósító folyadék, mely ma már a vér 28 napos tárolását teszi lehetővé. E két utóbbi eredmény jelentősen megváltoztatja a nagyszámú égett sérült ellátását is, ahol ez úgy nyilvánul meg, hogy a sérültek rovására kötött kompromisszum nélkül csökkenteni lehetett a folyadékpótlásra alkalmazott kolloid oldatok mennyiségét, a helyszínen előállítható kristályos oldatokkal.

Újabb eredmények születtek a lött végtagsérülések tábori körülmények között történő ellátásában, az ideiglenes bőrpótlásban, a szabad transzplantáció mikroér-, idegvarratokkal replantációban és a nyílt érsérülések ideiglenes és végleges ellátása terén. Ez utóbbinál a sérült érszakaszt műanyagcső ideiglenes beültetésével pótolva a végleges ellátás akár 12 órán át is halasztható. A kutatók az eddigi tapasztalatok alapján (az elvégzett esetek 85%-ában) a módszert alkalmasnak tartják tábori körülmények között történő alkalmazásra.

A sérült életének, későbbi műtéteinek elvégzése szempontjából döntő az első ellátás sikere, a végleges ellátás helyére történő szállítás alatt fellépő nemkívánatos hatások (szállítási trauma) kiküszöbölése. Ezen segít az MN KKK baleseti sebészeti osztályán kikísérletezett és a Haditechnikai Intézet által elkészített hordágy-műtőasztal. Az eszköz könnyű, összecsukszható, így bármilyen szá-

razföldi vagy légi szállításra alkalmas, továbbá intézetben műtőasztalként is alkalmazható. A hordágy-műtőasztal szabadalmi oltalmat kapott.

A békeellátásban megtettük az első lépéseket a lézersugár sebészeti alkalmazásához. A kutatócsoport tapasztalatait folyamatosan átadja szakembereinknek és részt vállalt az MN 1. KK-ban létesítendő speciális lézerműtő megszervezésében.

A közegészségügy-járványügy területén a kutatás egyik fő irányát a fertőző betegségek kórokozói kimutatására szolgáló (immunfluoreszcens ellenanyag vizsgálata) gyorsdiagnosztikai eljárások kifejlesztése és bevezetése jelentette, mely mind békeidőszakban mind pedig háborús viszonyok között kialakult járvány esetén biztosítja a betegek korai célzott kezelésének megkezdését.

Kipróbálás alatt állnak az élelmezés és vízhygiénés vizsgálatoknál alkalmazható gyorsdiagnosztikai készülétek, melyek jelentősen lerövidítik a kórokozók meghatározásának idejét.

Kidolgozásra került a „Szövetséges hadseregek csapatai közegészségügyi járványügyi biztosításának megszervezése békében és háborúban” című téma, mely az 1985 októberében hazánkban megrendezésre kerülő – VSZT, EFE egészségügyi szolgálatai vezető állománya – XV. Koordinációs Értekezlet főreferátuma lesz.

Nagy lendületet adott az objektív repülőorvosi alkalmassági vizsgálmódszerek továbbfejlesztésének, korszerűsítésének az első magyar űrhajósjelölt kiválogatása és űrrepülésre történő előkészítése, melyet az MN Repülőorvosi Vizsgáló és Kutató Intézetben hajtottak végre.

A közös űrrepülés során végzett 5 orvosbiológiai kísérlet tervezésében és végrehajtásában részt vettek az MN ROVKI szakemberei. Külön ki kell emelni a MEDICOR művek szakemberei által – terveink alapján – elkészített „BALATON” műszert, melynek segítségével az űrállomás fedélzetén először határozták meg az űrhajósok pszichés munkavégző képességének objektív mutatóit.

A műszer 1981-ben szabadalmi oltalmat nyert és továbbfejlesztett változata a SZALJUT-7-es űrállomás fedélzetén került elhelyezésre.

A készülék jól alkalmazható szakemberek kiválogatására, alkalmasság elbírálására is.

Ugyancsak az MN ROVKI szakemberei dolgozták ki a MEDICOR Művek által kifejlesztett komplex táskadiagnosztikai készülék (KTD) harcászati technikai követelményrendszerét. A KTD-8 a műszercsalád katonai változata. A készülék eredményesen működött az első szovjet–magyar űrrepülés idején DIAGNOSZT néven. A magyar fél ajánlása alapján a készüléket a VSZT EFE orvostechikai munkacsoportja rendszeresítésre elfogadta.

A műszaki fejlesztési program keretében a Magyar Államvasúttal és néphadseregünk közlekedési szolgálatával együttműködésben került kialakításra és rendszeresítésre az új típusú sebcsúszószállító vonat, mely kettős rendeltetésénél fogva – békeidőben a szerelvények a köznapi utasforgalom kiszolgálását biztosítja, háborús időszakban az előre elkészített és tárolt komplektek felhasználásával rövid időn belül alkalmas a sérültek és betegek szállítására, ellátására – jelentős megtakarítást eredményez a népgazdaságnak.

Gyors telepítés, a sérültek és betegek rövid időn belül történő ellátását teszi lehetővé az új, korszerű tábori körülmények között is alkalmazható röntgenkészülék (MEDIRÖNT-41), valamint a terveink alapján elkészített és be-

rendezett műtőkonténer, mely a legkorszerűbb sebészi beavatkozások tábori körülmények közötti elvégzésére is alkalmas.

Nagyobb számú sérült ellátását és ideiglenes elhelyezését biztosítja a korszerűsített kötözőgépkocsi.

A konténerprogramban az alábbi fejlesztések vannak folyamatban:

Fogászati rendelő;

Bakteriológiai-,

Klinikai-kémiai-,

Radiológiai laboratórium, továbbá

Kísérleti állattelep (vivárium) és

Tábori steril oldat és gyógyszerkészítő állomás.

Tudományos kutatói tevékenységünk eredményei tükröződnek a szolgálat által elért tudományos fokozatok számában (9 kandidátusi), továbbá a számos megjelent szakkönyvben, mintegy 211 dolgozatban, cikkben és előadásban.

Az elkészült értekezések szoros kapcsolatban vannak a katonaorvos tudomány elméleti és gyakorlati kérdéseivel, elősegíti a béke gyógyító-megelőző ellátást, gondozást, hozzájárulnak a háborús egészségügyi biztosítás kérdéseinek megoldásához.

* * *

A közeljövőben kiemelt feladataink közé tartozik a VSZT, egészségügyi szolgálatait vezető állománya XV. Koordinációs értekezletének megrendezése, melynek ajánlásai irányt szabnak a következő tervidőszak nemzetközi együttműködésben reánk háruló tudományos kutatói témákra.

Hazai kutatásaink részben megkezdett fejlesztésekre irányulnak, részben a tervidőszak elején az állami egészségügyi szolgálattal egyeztetésre kerülő témákban realizálódnak.

Mint eddig, a továbbiakban is arra törekszünk, hogy a katonaegészségügyi szolgálat tevékenységében a kutatói munka terén is a katonaegészségügy legfontosabb szempontjai kerüljenek előtérbe.

A katona-egészségügyi szolgálat fejlődése és fejlesztésének fő irányai

Dr. Horváth István orvos ezredes, a hadtudományok kandidátusa

A Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálatának történetében az 1957-től napjainkig tartó, több mint negyedszázados időszak olyan korszaknak tekinthető, amelyet többé kevésbé egyenletes mennyiségi és minőségi fejlődés jellemez. Ahhoz, hogy helyesen határozzuk meg napjaink fő fejlesztési feladatait, nem haszontalan visszatekinteni a szolgálat 28 évvel ezelőtti helyzetére és az azóta megtett fejlődésre.

Az ellenforradalom előtti években mesterségesen felduzzasztott katona-egészségügyi szolgálatot szinte teljesen újból kellett felépíteni a hadsereg újjászervező-

sének időszakában. A gyógyító és más egészségügyi intézmények jelentős része átadásra került a polgári egészségügynek, a hatalmi szóval bevonultatott orvosok számai szerelték le. A katona-kórházak közül csak a Központi és a Tiszti, valamint a kecskeméti Honvéd Kórház maradt a hadseregé, a csapattagozatban pedig mindössze 1–2 tucat hivatásos orvos teljesített szolgálatot. Meg kell viszont jegyezni, hogy a hadsereg kötelékében maradt kórházi orvosok közül sokan az 50-es évek elején egyetemi klinikákról és jó szakmai hírű kórházi osztályokról kerültek hivatásos állományba vételre s az ő tevékenységük komoly szakmai elismertséget biztosított a katona-egészségügyi intézetek részére.

Ebből a helyzetből indult meg az Egészségügyi Csoportfőnökség irányításával az – a hadsereg fejlesztésével párhuzamos – céltudatos fejlesztő munka, melynek eredményeképpen az egészségügyi szolgálat alapvetően eleget tudott tenni azoknak a követelményeknek, melyeket vele szemben a hadsereg vezetése az elmúlt évtizedekben támasztott.

Az 50-es évek végén, illetve a 60-as évek elején talpra kellett állítani a *csapategészségügyi szolgálatot*, meg kellett oldani az alapellátás legégetőbb problémáit. Már 1957-ben megkötötték az első honvédelmi minisztériumi ösztöndíj szerződéseket felsőéves orvostanhallgatókkal s 1959 őszén tiszté avatták a frissen végzett honvédorvosok első csoportját, akik a Katona-egészségügyi Továbbképző Intézet (a Központi Honvéd Kórházhoz tartozó kiképző és továbbképző intézmény) tanfolyamának elvégzése után 1960 elején kezdték meg csapatszolgálatukat. A nagyfokú csapatorvos hiányt ebben az időben a „két hónapot a csapatért” mozgalom keretében tapasztalt kórházi orvosok csapatszolgálatra történő vezénylésével igyekeztek enyhíteni.

Ezt követően 10–15 HM ösztöndíjas orvos végzése biztosította a folyamatos honvédorvos utánpótlást, a csapatorvosi beosztások lassan növekvő feltöltöttségi arányát. A HM ösztöndíjas rendszer azóta is a katonaorvos utánpótlás legfőbb forrása, mely 1969–1974 közötti beiskolázással és 1976–80 közötti kibocsátással 55 orvos Szovjetunióban, a leningrádi Kirov Katonaorvosi Akadémián való képzésével egészült ki. E téren a helyzet a 60-as évekhez viszonyítva annyiban változott, hogy az utóbbi években az orvosegyetemekre felvett ösztöndíjasok kb. 2/3-a lemorzsolódik, illetve szerződést bont, elsősorban a polgári élet elszívó hatása, továbbá pályakezdő orvosaink erkölcsi és anyagi megbecsülésének hiányosságai miatt.

Az 1957 után végzett hivatásos csapatorvosok közül a 60-as évek közepén helyezték át az első néhány főt honvéd kórházba s ezzel kezdetét vette a kórházi orvosok ily módon törrenő rendszeres utánpótlása.

A csapatorvosi gyógyító- megelőző munka feltételei az elmúlt 25 évben sokat fejlődtek. Jelentős mértékben javult a csapatgyengélkedők (újabb elnevezéssel csapatrendelők) orvos-technikai felszereltsége (kislabor és táska diagnosztikai felszerelés, fizikoterápiás készülékek, egyszerhasználatos eszközök, EKG stb.) és számos új csapatrendelő épült, illetve került felújításra.

A megbetegedési statisztika számítógépes feldolgozása a 60-as évek közepén kezdődött s azóta a számítógépes feldolgozási és értékelési rendszert többször is korszerűsítették és finomították. Sajnos a feldolgozás és értékelés gyorsaságát, naprakészsgét 20 év óta sem sikerült lényegesen javítani.

Az egész tárgyalt időszakban jelentős mértékben segítették az alapellátást a tartalékos tiszti kiképzésben részesülő, illetve sorkatonai szolgálatukat töltő –

egyetemi tanulmányaikat éppen befejező – férfi orvosok, akiket alapkiképzés és továbbképző tanfolyam után a csapat-egészségügyi szolgálatokhoz vezényeltek gyakorlati képzésre, munkára.

Az *intézeti (kórház- szanatóriumi tagozatban)* nagymérvű fejlődésről adhatunk számot. A kórház- rendelőintézeti szakellátás, a szanatóriumi gyógykezelés, a rehabilitáció feltételei az elmúlt negyedszázad folyamán ugrásszerűen javultak s legtöbb területen lépést tartottak az orvostudományban és az ország egészségügyében végbemenő fejlődéssel. Ez lehetővé tette, hogy magas szintű szakorvosi ellátást tudjunk nyújtani a néphadsereg személyi állományának, a honvédségi egészségügyi ellátásra igényjogosultak egyre bővülő körének, más fegyveres testületekhez tartozóknak, hozzátartozóknak és a pártveteránoknak. Gyógyító intézeteinkben a különböző országos, fővárosi és megyei ügyeleti rendszerekbe – baleseti sebészeti, égési, toxikológiai, akut sebészeti és belgyógyászati – való bekapcsolódás révén nagyszámú, nem igényjogosult sérültet, illetve beteget is kezeltek. Külön említést érdemel többszáz külföldi sérült – nemzetközi kötelezettségekből adódó –, rendszerint hosszú időtartamú gyógykezelése kórházainkban.

A megnövekedett feladatoknak csak bővülő gyógyító intézeti hálózattal lehetett eleget tenni. A 60-as évek közepén az állami egészségügyi szolgálatnak korábban átadott intézetek közül először a pécsi Honvéd Kórház, majd a hévízi szanatórium került visszavételre. Még 1957-ben létrejött az MN KÖJÁL, mely kezdetben a Központi Honvéd Kórház telephelyén működött, később azonban a Gyáli-úti (Merényi Gusztávról elnevezett) kórház területére költözött s önálló intézménnyé vált.

A továbbiakban számos új létesítménnyel gazdagodott szolgálatunk, melyek rendszerbe lépése nagymértékben hozzájárult az ellátás színvonalának emeléséhez. 1965-ben Kecskeméten a Honvéd Kórház szomszédságában megkezdte tevékenységét a repülő egészségügyi szolgálat új, korszerű vizsgáló és kutató intézete (MN ROVKI), mely később a magyar űrhajósjelöltek kiválogatásával és felkészítésével tett szert nemzetközi hírnévre. Alapvető feladata a repülő hajózó állomány egészségi állapotának nyomonkövetése, karbantartása, a repülőalkalmasság elbírálása, mely feladatoknak az intézet kiemelkedő tudományos munkássága eredményeképpen magas szinten tesz eleget.

1973-ban adták át a Központi Katonai Kórház új rendelőintézeti épületét, mely az addig szűkös körülmények között dolgozó járóbeteg szakrendelések számára teremtett kedvezőbb munkakörülményeket.

A Tiszti Kórház bauxitheton épülete az elmúlt évtizedben kétszer szorult felújításra, először a 60-as évek közepén kellett több évre kiköltöztetni a kórházból a fekvőbeteg osztályokat és a szakrendeléseket más intézményekbe, másodszor 1984 elején. A két felújítás közötti időszakban, 1975-ben a kórház szárny-épülettel bővült, ami jelentős mértékben javította a gyógyító munka feltételeit és a személyzet munkakörülményeit. A második felújítást elsősorban az épület közmű rendszerének nagy fokú leromlása tette szükségessé. A jelenleg folyamatban levő felújítás nemcsak az építészeti problémákat oldja meg, hanem egyúttal a betegellátás korszerűsítésével, az orvos-technikai felszerelés megújításával.

1974-ben került sor szanatóriumi ellátási lehetőségeink nagyobb arányú bővítésére, ekkorra épült fel a hévízi szanatórium új, modern épülete a régi mellett és ezzel több, mint kétszeresére növekedett a mozgásszervi betegek rehabilitálását szolgáló ágyszám. A 70-es évek végén tovább bővült a szanatóriumi háló-

zatunk. A balatonfüredi Állami Szívkórházhoz csatlakozva elkészült a honvédségi kórház – szanatórium ultramodern épületegyüttese. A szanatórium alapvető rendeltetése a szív és keringési megbetegedésekben szenvedők utókezelése és rehabilitációja.

Ugyancsak a 70-es évek végén és a 80-as évek elején jelentős beruházások kezdődtek több katonai kórházban, illetve új területi kórház építéséhez kezdtek hozzá Győrben. Ezek a fejlesztések nagyrészt 1984-ben fejeződtek be, az új építmények ekkor kerültek átadásra. Új épületekkel, épületszárnnyal egészült ki a pécsi és a kecskeméti honvéd kórház, melyek egész sor vizsgáló és betegellátó funkciónak biztosítanak a korábbiaknál korszerűbb, tágasabb elhelyezést, nagyobb ellátó kapacitást. Pécsen az égési-, intenzív terápiásosztály és a járóbeteg szakrendelések kaptak helyet az új épületben, Kecskeméten ugyancsak a szakrendelések, a gyógyszer-tár, egyes diagnosztikai részlegek, valamint a fiziko- és balneo-therápia.

Az új győri kórház kivitelezése során a legkorszerűbb hazai és nemzetközi kórház építési és berendezési elvek érvényesültek. Ezt a kórházunkat, mely a megyei kórház fejlesztéséhez kapcsolódva, részben, mint azzal közös épület-komplexum épült fel, a jövő század kórházaként emlegetik. A győri katonai kórház elkészültével teljessé vált területi kórház-hálózatunk s napirendre kerülhetett régebbi építésű kórházaink rekonstrukciójának kérdése. E téren legsürgősebb és legfontosabb feladatunk a Központi Katonai Kórház küszöbön álló teljes rekonstrukciójának körültekintő és megalapozott előkészítése.

A Központi Katonai Kórházban a rendelőintézet átadása óta is több, jelentősebb építkezéssel járó fejlesztés valósult meg. Átépítették és bővítették az elme-gyógyászati osztályt és (1983-ban fejeződött be az új égési osztály építkezése. Építésetileg és orvos-technikai felszerelésének értékét tekintve ehhez hasonló jelentőségű fejlesztés volt a művese állomás létesítése. Az új égési osztály és a művese állomás átadása az adott szakterületeken szolgálatunk ellátási lehetőségeit a hazai egészségügyi ellátás élvonalába hozta fel.

A *háborús egészségügyi biztosítás* elveiben, szervezeti és anyagi-technikai feltételeiben végbement mintegy két és fél évtizedes fejlődés szorosan összefügg azokkal a változásokkal, melyek a csapatok **harctevékenysége folytatásának** módjára vonatkozó nézetekben bekövetkeztek. Összefügg továbbá a fegyverrendszerekben, a fegyverzetben és a csapatok anyagi-technikai felszerelésében bekövetkezett változásokkal.

A háborús egészségügyi biztosítási rendszer fejlődésének témaköre külön tanulmányt érdemel – az ide vágó szakirodalom is rendkívül gazdag – de talán sikerül néhány kiragadott esemény, a fejlesztés egy-egy szakaszának megvilágításával érzékeltetni a megtett utat.

A fejlődést legszembetűnőbben az egészségügyi technikai eszközrendszerek fejlesztésében, valamint a szakharcászati gyakorlatok területén végbement változások jelzik. Zászlóaljnál a sebesültkihordó jármű és a korszerű terepjáró sebesültszállító gépkocsik megjelenése, az ezred segélyhelyen a kötözőgépkocsik első, majd második nemzedékének rendszerbe állítása, magasabbegység szinten a műtő konténerek és más konténer jellegű (pl. laboratóriumi) felépítmények, fürdető-mentesítő gépkocsik rendszeresítése, nagy lépésekkel vitték előre csapattagozatban az egészségügyi biztosítás hatékonyságát. Az egészségügyi biztosítási rendszer valamennyi szintjén nagy jelentőségű az ún. kettős rendeltetésű, békében és tábori körülmények között egyaránt alkalmazható eszközök megjelenése.

Az 50-es évek végén a szolgálat legfontosabb szakmai kiképzését jelentő főszakorvosi összevonások keretében került sor mindig más és más tábori egészségügyi intézet telepítésére és bemutatására. A többnyire nyár elején esedékes szakharcászati bemutató gyakorlatok rendszere mind a mai napig megmaradt, alapvető célja azonban időközben módosult, mert az oktató- kiképző jellegű kísérletezésre irányuló törekvés váltotta fel. Új tábori intézet típusok, új szervezetek, újfajta telepítési módok és a tábori egészségügyi anyagi-technikai felszerelés újabban kialakított eszközei kerültek gyakorlati körülmények között kipróbálásra ezeken a gyakorlatokon. Az újdonságok közül legjelentősebbnek a többprofilú tábori kórházak kialakítása, a tábori egészségügyi intézetek járványvédelmi rezsimbe való működtetése (1973. „Aranyhomok” gyakorlat, az 1983. évi nyári bemutató gyakorlat), a különböző szakosított tábori sebészeti kórházak létrehozása, valamint az átvevő- osztályozó és a műtő- kötőzöbckötő blokkok telepítése tekinthető. A 80-as évek elején hajtottunk végre először olyan szakharcászati gyakorlatot, melyen tábori kórház ún. „vegyes” (sátorban és állandó építményben történő) telepítését próbáltuk ki. Az 1984. évi gyakorlat fő témája az idegelmegógyászati profilú sérültek (betegek többprofilú tábori belgyógyászati kórházban való ellátásának szervezése volt.

A 60-as évek végén került sor az első kórházalap, majd a későbbiekben kórházbázis gyakorlatok szervezésére. Ezeken a gyakorlatokon a kórházbázis főnökség irányításával egyszerre több tábori kórház, továbbá az azok kiszolgálását végző más egészségügyi és nem egészségügyi alegységek vettek részt. Szolgáltatunk értékes tapasztalatokhoz jutott a kórházbázisok vezetésével, alkalmazásának elvi és gyakorlati kérdésével, a tábori kórházak minden oldalú biztosításával és ellátásával kapcsolatban. Ezekből a gyakorlatokból fejlődtek ki a 70-es évekre az egészségügyi együttműködési rendszergyakorlatok, melyeken már a háborús egészségügyi biztosítás (csaknem) teljes rendszere az állami egészségügyi szolgálattal együttműködve gyakorolta háborús feladatait. Az egészségügyi szolgálat ezen legnagyobb gyakorlatainak sorozata 1970-ben az első „ORION” gyakorlattal vette kezdetét. A kórna-egészségügyi szervezetek és intézmények mellett a gyakorlaton az állami egészségügyi szolgálat is működtette háborús vezető szerveit és a sérültek ellátására „szükség” gyógyító intézeteket telepített. 1974-ben és 1979-ben került sor a következő „ORION” rendszergyakorlatra, melynek tapasztalataira alapozva végre tudtuk hajtani a gyakorlatot követő időszakban a háborús egészségügyi biztosítási rendszer szükségessé vált korrekcióját, továbbfejlesztését, új szervezetek és eszköz rendszerek bevezetését. Hasonló eredményeket várunk az ez évben levezetésre kerülő „ORION-85” gyakorlattól, mely méreteit tekintve az előzőeket is felülmúlja.

Két további gyakorlat még kiemelést érdemel az elmúlt évtizedekben végrehajtott gyakorlatok közül. Az egyik az 1972-ben, a VSZ tagállamok hadseregei egészségügyi szolgálatának vezető állománya Koordinációs Értekezlete alkalmából rendezett „SPARTACUS” gyakorlat volt, melyen az atom és vegyicsapás egészségügyi következményeinek csapattagozatban történő felszámolása került bemutatásra. A második a „PAJZS-79” gyakorlat keretében végrehajtott, nagy elismerést kiváltó, önálló egészségügyi osztag módszertani bemutató, ahol a telepítés újszerűsége, a felvonultatott korszerű tábori orvostechnikai felszerelés és a segélyhely munkájának mintaszerű megtervezése tette szolgálatunk teljesítményét emlékeztetővé.

A katona-egészségügyi szolgálat több, mint két és fél évtizedes fejlődésének az eddigiekben nagy vonalakban felvázolt ismertetése semmiképpen sem tekinthető teljesnek, hiszen tevékenységünk olyan fontos területeiről, mint például a tudományos kutatómunka, a szovjet-magyar katonaorvosi kapcsolatok alakulása, jelen cikkben nem történt említés. Ennek az a magyarázata, hogy a példaképpen felsorolt területekről más szerzők emlékeznek meg. Jelen tanulmánnyal elsősorban az volt a célom, hogy szolgálatunk más tagjait is a katona-egészségügyi szolgálat fejlődési folyamatának minél teljesebb feltárására ösztönözzem.

Az üzemanyag-szolgálat szakanyagfejlesztési tevékenysége, az MN megalakulásától napjainkig

Ettig Antal ezredes

Megtisztelő kötelesség szolgálatunk számára, hogy éppen e jubileumi tanácsulés keretében adhatunk számot egy olyan tevékenységünkről, ami hozzátartozik a hazánk felszabadulása óta eltelt negyven évhez, de hozzátartozik és kapcsolódik a Varsói Szerződés létrejötte óta eltelt harminc esztendőhöz is.

Mint ahogy az eltelt időszakban az üzemanyag-szolgálat fejlődését nem lehet elválasztani az MN, illetőleg az MN hadtápszolgálat általános fejlődésétől, – ugyan úgy nem lehet elválasztani a szolgálat szakanyagfejlesztési tevékenységét sem az MN haditechnikai eszközeinek korszerűsítési, fejlesztési folyamatától tekintve, hogy szolgálatunknak a haditechnikai eszközöket kell ellátni.

A demokratikus Magyar Néphadsereg megalakulásakor a haditechnikai eszközök választéka és mennyisége rendkívül csekély, – a gépjármű állomány igen vegyes, alacsony műszaki-technikai követelményekkel rendelkezett.

A kisszámú technika hajtó- és kenőanyagait részben hazai gyártásból, részben importból kerültek biztosításra. A mai fogalmaink szerinti minőségi előírások nem voltak, de a minőségellenőrzés tárgyi és személyi feltételei is teljességgel hiányoztak.

Ugyanez jellemezte az üzemanyag-technikai eszközöket, amelyeknek színvonala alacsony, számuk kevés, jóformán a hordó, kanna, tölcser és a kézi-szivattyú szerepel a nomenklatúrában.

A szolgálatnak mindössze egy központi raktára volt a Zách utcában – ahol 1 db 100 m³-es és 1 db 25 m³-es tartály, néhány tartályvagon szolgálta az ellátást.

Ebben az időszakban, aminek vége az 1949-es évvel zárul – szakanyagfejlesztésről beszélni sem lehet, tekintettel arra, hogy az üzemanyag-szolgálat kereteci ezt távolról sem tették lehetővé.

Az 1950-es évekkel az MN haditechnikájának igen komoly fejlesztése vette kezdetét, ami a gépesítettség ugrásszerű növekedését jelentette. A gépjárművek mellett nagyszámú és az akkori viszonyok között korszerű harckocsik és munkagépek kerültek rendszerbe.

Ez megkívánta és maga után vonta az üzemanyag-szolgálat műszaki fejlesztését. Ekkor jön létre a központi üzemanyag laboratórium, ami az üzemanyag minőségbiztosítás megszervezője lesz.

A hazai ipar által gyártott üzemanyagok minőségi paraméterei meghatározásánál irányadóvá válnak a honvédségi követelmények, másrészt a szovjet haditechnikai eszközök beszerzésével és rendszerbeállításával jelentősen megnő az import üzemanyagok száma és mennyisége.

A megnövekedett üzemanyag mennyiség szállítása, tárolása és kiszolgálása iniciálja az üza. technikai eszközök gyorsütemű fejlesztését, a csapatok ellátását mobil és stacioner kiszolgáló és tároló eszközökkel.

Ezeket a szakanyagokat – mind az üzemanyagok, mind az üzemanyag-technikai eszközök tekintetében majd teljes vertikumában nem fejlesztéssel alakítjuk ki, hanem az igényeinket legjobban megközelítőket vesszük át a népgazdaságban gyártottak közül honvédségi alkalmazásra. Ez az időszak, amire a szelektált és adaptált szakanyagkiváltás a jellemző tart közelítőleg 1956-ig.

Erre az időszakra kialakulnak a központi üzemanyagraktárak is, amikre ugyancsak az a jellemző, hogy a népgazdaságtól vesszük át kész technológiai berendezésekkel együtt, amit majd később tudunk csak a mi sajátos igényeinknek megfelelően, a csapatellátás szempontjai figyelembevételével kialakítani, továbbfejleszteni.

1955-ben, igen nagyjelentőségű és fontos az az esemény, hogy megalakult a Varsói Szerződés, amelynek tagállamai hadseregei között megindult a kölcsönös együttműködés, többek között a szakszolgálatok szakanyagai korszerűsítése terén is. Igaz, hogy egy pillanatra közbeszól az 1956-os magyarországi ellenforradalom, de az 1957-es konszolidációt követően egyre jobban támaszkodunk és felhasználjuk a szovjet fegyveres erők fejlesztési eredményeit elsősorban a tábori üzemanyagraktárak üzemanyag-technikai eszközei vonatkozásában.

Ekkor rendszeresítjük, szerezzük be és látjuk el csapatainkat szovjet hajtó- és kenőanyag-szivattyúkkal, átfejtő állomásokkal, elasztikus tartályokkal, tábori-raktári csővezeték készletekkel, valamint tábori laboratóriumi berendezésekkel, amelyek mind a mai napig rendszerben vannak és megbízhatóan működnek.

E közben beköszönt a hatvanas évtized, amelynek legfőbb jellemzője az MN haditechnikájának igen nagymérvű minőségi fejlesztése, a rakétatechnika megjelenése, a fegyvernemek teljes átfegyverzése.

Ennek megfelelően az üzemanyag-szolgálat is az intenzív fejlesztés periódusába lépett. A szolgálat átvette a korábban ide nem tartozó repülőüzemanyag-ellátást is. Tulajdonképpen kialakult a maival megegyező szervezeti tagozódás és rendszer. Fejlesztésre került a mérnök-műszaki állomány.

Az elmondottak pozitív módon segítették elő a szolgálat további szakanyag-fejlesztési tevékenységét. A hatvanas években kialakulnak azok a fejlesztési fő irányok szolgálatunkban, amelyek mind a mai napig hatnak.

Az üzemanyagok vonatkozásában kezdetét veszi a motor- és hajtóműolajoknál az egységesítési törekvés, melynek célja: a szortimentek csökkentésével, a szezonális jelleg megszüntetésével, a dízel és benzines üzemű gépjárművekre azonosan használható kenőolaj bevezetésével egyszerűsíteni az ellátást, csökkenteni a kiszolgáló állomány leterhelését, csökkenteni a tárolótér és tárolóeszköz igényt, kiküszöbölni az összekeveredést, s nem utolsósorban a minőség javításával növelni az olajcserék idejét.

Ezen törekvésünk eredményességét bizonyítja, hogy a hatvanas évek elejétől kezdve a saját fejlesztésű UNM (1000 km), BM-12 (6000 km); EHD-13 (10 000 km) egyseges motorolajok után ez évben 15 000 km-es csereidővel tervezzük bevezetni az EMD-16 egységes motorolajat.

Ugyanígy, egységes hajtóműolajat használunk 50 000 km-es csereidővel, illetőleg egységes kenőzsírt ugyancsak 50 000 km-es használati idővel.

A jelen időszakra az üzemanyagok fejlesztésében sikerült elérni, hogy az MN haditechnikájához használt alapvető üzemanyagok olyan saját követelmények szerint kialakított termékek, amik a kor műszaki színvonalán minden technikára biztonságosan alkalmazhatók.

Az üzemanyag-technikai eszközök vonatkozásában.

A hatvanas évektől napjainkig megalapozott fejlesztési tevékenységgel sikerült kialakítani a béke-, és háborús üzemanyagellátást biztosító korszerű üzemanyag-technikai eszközrendszert. Ezek közül is kiemelkednek a csapat- és hadművelleti hadtáp ellátásra kifejlesztett korszerű töltő- és szállítóeszközök, a csővezetékes szállító eszközök meghonosítása az üzemanyag-szolgálatban, a korszerű repülőgép-feltöltő rendszerek kialakítása a repülőtereken, valamint a központ hadtáp üzemanyag-raktárak anyagmozgató rendszerei terén már eddig megvalósult – a nehéz fizikai munkát megkönnyítő gépi eszközök alkalmazása.

Jelenleg a fejlesztés befejező szakaszában van a tábori üzemanyag-töltő állomás, ami a csapathadtápban a tömeges feltöltés korszerű eszköze lesz.

További fejlesztési terveinket az elkövetkező időszakra, az eddig elért eredményekre alapozva szeretnénk folytatni.

Az üzemanyagok tekintetében folytatjuk az egységesítési törekvéseinket, habár ez a lehetőség egyre jobban beszűkül, ezért a motorkonstrukciók fejlődését is figyelembe véve a magasabb adalékolási szintű kenőolajok kifejlesztésével számolunk, ami az olajhasználati idők tovább növelésére ad lehetőséget.

Ezzel egyidejűleg a tárolási stabilitás és a konzerváló tulajdonság javítását állítjuk előtérbe ami növeli a tárolási időket és még biztonságosabbá teszi a tárolt haditechnika kikonzerválás nélküli, azonnali igénybevételét.

Az üzemanyag-technikai eszközöknél mindenképpen megoldást szeretnénk találni az üzemanyag-töltő gépkocsi hiányának megszüntetésére. Tekintettel a román DAC töltőgépkocsi várható behozatalának elmaradására, szükségesnek látszik DAC vagy RÁBA alvázon a hazai felépítmény kifejlesztése.

Tovább szeretnénk korszerűsíteni a tömeges kiadó és feltöltő eszközöket mind a csapatnál, mind a központhadtápban.

További fejlesztéssel teljessé kívánjuk tenni a feltöltve szállítható merev és hajlékony tartályok típusát, amelyek mérete és a szállítható anyag mennyisége jobban igazodik a szállító járművek kapacitásához.

Folytatni kívánjuk a repülőterek és központ üza, raktárak kiszolgáló rendszereinek továbbfejlesztését, beleértve a korszerű automatizált mérő, ellenőrző berendezések bevezetését is.

Amint az elmondottakból is látható a jelen időszakra a szolgálat elérte azt a színvonalat a szakanyagfejlesztésben, amit a korszerű haditechnika kiszolgálása megkövetel. A kezdeti ráérzéses üzemanyag kiválasztástól eljutottunk a tudományos kutató munkával megalapozott fejlesztésig. Hogy ezt a tevékenységet most így végezzük és a továbbiakban is így tudjuk végezni igen nagy szerepe van *a következő tényezőknek:*

– A szolgálatban létrejött egy kvalifikált mérnök-műszaki állomány. Amíg 1956 előtt egy-egy mérnököt lehetett találni a szolgálat területén, jelenleg 17 fő gépész és vegyészmérnök tölt be fontos beosztásokat közülük heten szakmérnöki diplomával rendelkeznek, három fő pedig megszerezte a műszaki doktori

tudományos fokozatot. A technika fejlesztése megköveteli a műszaki bázis megtartását, fejlesztését. Ezt részben hazai egyetemekről, másrészt a Szovjetunióba beiskolázott üzemeltető mérnök és mérnök parancsnoki szakon végzős hallgatókkal tervezzük biztosítani.

– Nagy segítséget nyújt a műszaki fejlesztéshez az újtómozgalom és ennek révén az az újtógárda, amely az elmúlt 10–15 évben a szolgálatban kialakult. Nem egy fejlesztésünk újtási javaslatból kiindulva hozott jelentős műszaki és gazdasági eredményt. Ennek eredménye, hogy a szolgálatban 4 fő a kiváló újtó elismerés arany-, 5 fő az ezüst, 1 fő pedig a bronz fokozatával rendelkezik.

– Ígen hathatósan segíti fejlesztési tevékenységünket a VSZ tagállamok hadseregei üzemanyag-szolgálatai közötti tudományos, műszaki-technikai együttműködés mind szélesebb és megalapozottabb kibontakozása, a két és többoldali konzultációk rendszere, amibe beleértjük a DHDSCS üza. szolgálattal kialakult gyümölcsöző együttműködést is. Mi úgy tartjuk, hogy az e csatornákon folytatott tapasztalatcsere a legolcsóbb fejlesztés.

– Meg kell még említeni azt a jó együttműködést és kapcsolatot is, ami zömmel az utóbbi 10 évben alakult ki a népgazdasági kutató-fejlesztő intézetekkel, a műszaki egyetem egyes tanszékeivel és más polgári gyártó vállalatokkal, amelyek révén sikeresebben és gyorsabban tudunk lefolytatni egy-egy fejlesztést.

Végül szeretném még elmondani, hogy az MNHF-ség Tudományos Tanácsa is több fejlesztést előkészítő tanulmányunkat, koncepciónkat vitatta meg s adott hozzájuk értékes javaslatot, iránymutatást, amiért a szolgálat nevében ezúron is köszönetemet fejezem ki.

*

Az üzemanyag-szolgálatban szakanyagfejlesztési tevékenységünket a továbbiakban is a múlt haladó hagyományaira támaszkodva, a jelenlegi legjobb tudásunk szerint, a jövő érdekében kívánjuk folytatni.

Az MN üzemanyag-szolgálat fejlődése, helyzete fejlesztésének főbb irányai

Dr. Makra Ernő mk. alezredes

Az MN Hadtáp Tudományos Tanács ünnepi ülésén, amikor szolgálatunk fejlődéséről, helyzetéről, a VSZ-en belüli kapcsolatairól, és fejlesztésének főbb irányairól rövid történeti áttekintést adhatok, egy csaknem a nulla pontról induló, de egyre dinamikusabban fejlődő szakterület 4 évtizedes tevékenységének mérlegét kísérem meg, a fontosabbnak vélt területekre koncentráltan megvonni.

Az MN üzemanyag-szolgálatának fejlődéséről *biteles* történeti áttekintést adni megtisztelő, de nehéz és felelősségteljes feladat. Részben a korábbi, részben a jelenlegi jubileumi évfordulókkal összefüggésben több tanulmány és a katonai szakirodalomban cikk jelent meg a szolgálat megalakulásának 1949. 8.1-i hatállyal érvénybe léptetett állománytáblához kötődő időpontjára vonatkozóan. A „*bitelességre*” törekvés jegyében viszont, amelyet az MNHF HM h. elvtárs által jóváhagyott „TERV a Magyar Néphadsereg hadtáp történetének tudományos kutatására” c. anyag meghatározott részünkre, feltárunk néhány olyan tényadatot, amit a szolgálat „*előtörténeteként*” kell figyelembe vennünk.

Küzdelmes, nehéz, de eredményes esztendők voltak ezek, kezdetük pedig egybeesik az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. jan. 20-i Toborzási Felhívása nyomán szerveződő demokratikus magyar hadsereg létrehozásával.

Csupán a gondolat igazolásaként! A HM 1945. jan. 19-i keltezésű (20.034/eln. 1945. sz.) állománytáblájában, az Anyagi csoport III. b., Hadmérnöki alcsoportnál már szerepel a gépkocsi és üzemanyag alosztály, amelynek vezetője Lengyel László hdgy. volt.

Természszerűen a demokratikus magyar hadsereg üzemanyag-ellátásáról – ellátási igényeiről – alig lehetett beszélni. Amíg ugyanis a vizstula–oderai hadművelet során – amely ugyanerre az időre esett – az 1. Belorusz és az 1. Ukrán Front csapatai átlagosan naponta 4000 tonna üzemanyagot használtak fel, a demokratikus magyar hadseregben szinte kizárólag országos járművek voltak rosztag gycne lovakkal.

A felállításra kerülő hadosztályok gépjármű felröltésének nehézségeit jól példázza, hogy egy hadosztály 102 db-os gépjármű „kell” állományával szemben, az 1. hadosztály 1945. ápr. 21-i helyzerjelentése szerint mindössze 13 db gépjárművel rendelkezett. Csupán a körülmények jellemzéseként, ugyanczen jelentés azt is tartalmazta; a gépkocsik olyan rossz állapotban vannak, hogy generáljavításra szorulnak, továbbá a legnagyobb nehézséget a gépkocsik üzemanyag-hiánya okozza.

Folyt a visszamaradt gépjárművek begyűjtése és feljavítása, majd ezeknek a hadosztályok részére történő kiadása és természetsszerűen a működtetésükhöz szükséges üzemanyagok biztosítása.

Az akkori gépkocsi és üzemanyag alosztály már az 1945. ápr. 1-én kelt 3. számú Honvédségi Közlönyben „Körrendelet” formájában intézkedetr gépjármű menetlevelek rendszeresítésére, amely gyakorlatilag az igénybevétel és az üzemanyag-felhasználás szabályozásának első lépését jelentette.

Az üzemanyag-ellátással kapcsolatos igényt részben a csapatoknak az újjáépítési, helyreállítási, aknamentesítési és a mezőgazdaságot segítő munkákba való bevonása. – természetsszerűen a begyűjtött és felújított gépjárművekkel történő feltöltésének fokozása mellett –, részben a kőolajfeldolgozó vállalatok termelésének beindítása számottevően befolyásolta. 1946-ban már mintegy 360 db gépjármű volt a Magyar Honvédség állományában, amelynek üzemeltetéséhez, „üzemanyag utalványokat”, majd „üzemanyag vásárlási könyveket” rendszeresítetttek a központilag kiutalt havi szükségleteik kielégítésére.

Az üzemanyag-szolgálat „előtörténelmével” összefüggő lényegesebb fejlődés az 1947. aug. 1-el indított hároméves tervet követően kezdődött, majd gyorsult az fel az 1948. évi szervezési, gépjármű ellátmányi és költségvetési-gazdálkodási revékenység realizálása során. „Az akkor beszerzett gépjárműveknek a hadseregbeni alkalmazása alapját képezte a szállító technikával való ellátásának és 1948-tól 10–12 éven keresztül szolgált az akkori időszak kiképzési és csapatszállítási igényeit.” (Idézet a HL HM elnökség iratai 1557/1948. sz.-ból.) Értelemszerűen a többszörösére növekedett gépjármű-állomány megbízható üzemanyag-ellátása érdekében gépkocsi- és üzemanyagosztályt szerveztek a HM-ben, amely Udvarý Jenő ezds., illetve Wettstein György alezredes vezetésével, mind az üzemanyag-gazdálkodás szabályozottá tétele, mind a szakállomány kiképzésének megkezdésére tett javaslatok kimunkálása tekintetében számottevő eredményeket produkáltak. Ezzel zárták a szolgálat előtörténetének mondható sza-

kasztát, illetve alapozták az MNHF-ség állományába 1949. 8. 1-i hatállyal megalakult üzemanyagosztály tevékenységét.

Szervezetszerű és egységes üzemanyag-szolgáltatásról tehát az ezt megelőző időszakban nem beszélhettünk, de a hadsereg akkori szervezete még ezt nem is igényelte.

A hadsereg-fejlesztésnek az 1949–1950-es években kezdődő szakaszában az üzemanyag-szolgáltatás tevékenysége felgyorsult, kiszélesedett és egy mind magasabb követelményeket teljesítő permanens folyamattá vált. Az MN gépesített-ségének növelése, a gépjárművek mellett rendszerbe kerülő harckocsik, rohamlővegek, vontatók és munkagépek bonyolultsági fokának emelkedése egy olyan kihívás volt a szakvezetés korszerűsítésével szemben, amely az MN hadtápszolgáltatán belül a gépkocsi és üzemanyag csoportfőnökségen a profilizozott üzemanyag-szolgálat (osztály) létrehozását, majd később önálló osztállyá alakulását eredményezte.

A fejlődés ezen szakaszában az ellátás rendszerét a szolgáltatnak úgy kellett formálnia, hogy a szakanyag biztosítás minden tekintetben elégítse ki a harckészültség, a kiképzés és egyéb feladatok végrehajtását egyaránt. Kiemelésre méltó, hogy az akkor megfogalmazható célkitűzéseket alapvetően befolyásolta a változó nemzetközi helyzet, a népgazdaság sajátos irányítási rendszere, a normatív központi ellátás, a minőség és az egyes anyagfélések szempontjából a fokozódó követelménytámasztás.

Ekkorra teherő az üzemanyag technikai eszközök gyors ütemű fejlesztésének kezdete és a csapatok folyamatos feltöltése. Ennek szükségességét az is bizonyította, hogy a csapatok csak elenyésző mértékben rendelkeztek beépített, vagy mobil eszközökkel. Elsődlegesen az MZ készletek megalakítására, a kiképzési szükségletek folyamatos biztosítására kellett törekedni. Egyes népgazdasági üzemanyagraktárak átvételével (Ócsa, Hetényegyháza–Recsk) lett kialakítva a központi raktár hálózat, és a csapatok üzemanyag objektumainak létrehozása is megkezdődött.

A szolgálat személyi állományának többsége ugyanakkor még üzemanyag-szakképzettséggel nem rendelkezett, mivel intézményes szakképzés sem tisztí, sem tiszthelyettesi vonatkozásban nem folyt. A szakbeosztások többségét gépkocsizó tisztek és tiszthelyettesek töltötték be.

Az 1956-ig terjedő időszak további célkitűzése az üzemanyag-szolgálat megszilárdítása, a szakanyagok minőségének fokozása, új üzemanyagok kikísérletezése és gyártása, – a rendszerbe került technika műszaki előírásainak megfelelően – az üzemanyag technikai eszközök további korszerűsítése, a központ raktárak fejlesztése címszavakban foglalható össze.

Bár az ellenforradalom időszakában komoly veszteségek érték a néphadsereg különböző szervezeteit, szakszolgálatunk beosztottainak tevékenységét a helytállással, az anyagi eszközök megőrzésére való törekvéssel, az állomány együttartásával és a szakmai feladatoknak a követelmények szerinti teljesítésével lehet jellemezni.

A konszolidáció időszakában (1957–1960) a szolgálat korábbi eredményei megszilárdultak, a szakanyag ellátás terén általánossá vált a természetbeni biztosítás. A hadsereg gyors technikai fejlesztése soha nem tapasztalt minőségi követelményeket állított a szolgálat elé, amit csak az iparral szembeni külön szigorú rendelkezésekkel lehetett kielégíteni. Egyidejűleg az import anyagok mennyisége is számottevően megnövekedett. A központ raktárakat és a csapatokat

is alkalmassá kellett tenni a nagytömegű anyagok fogadására, ezért megkezdődött a tárolótér fejlesztése, az ehhez szükséges és alkalmas korszerű üzemanyag technikai eszközrendszerek tömeges beszerzése. A harcckészültségi követelmények szerint a szolgálat megkezdte a központi tartalékok kialakítását és a csapatok megnövelt javadalmazás értékű üzemanyag-mozgókészletének a feltöltését.

Az 1961-től napjainkig terjedő időszakban a szolgálattal szembeni követelményt a hadsereg technikai eszközeinek nagymérvű fejlesztése, egyes fegyverek teljes átfegyverzése, a rakéta-technika megjelenése majd egyre újabb típusainak rendszerbe kerülése, a harcckészültségi követelmények minőségi növekedése, és mind magasabb szintű teljesítése jelentette. Ennek a szakanyagbiztosítás irányításával, megtervezésével és végrehajtás megszervezésével összefüggő teljesítése mind újabb és újabb rendszabályok, intézkedések, módszerek és eszközök bevezetését, alkalmazását tették szükségessé.

Szolgálatunkhoz került valamennyi fegyvernemhez, szolgálati ág főnökséghez tartozó haditechnika és gépcégység, fegyverzet, folyékony hajtó-, kenő és egyéb üzemanyag-ellátása, úgy légi, földi, vízi mint a különleges eszközökre egyaránt. A harci és gépi technika nagyarányú és folyamatos való minőségi és mennyiségi változása megkövetelte a szolgálattól úgy a hajtó és kenőanyagok, mint a technikai eszközök gyorsabb ütemű korszerűsítését, a szervezeti struktúra változások pedig a tábori szervezetek kialakítását.

A szervezett főiskolai szaktisztképzés megkezdése lehetővé tette a szaktiszt utánpótlás folyamatosságát.

A szolgálat korszerűsítésének fontos állomása volt az „Üzemanyag Ellátó Központ” létrehozása, amely összefogja és irányítja központhadtáp üzemanyag raktárakat, az áruforgalmi osztályt és a központi laboratóriumot.

A nagy fogyasztású harci technikai eszközök rendszerbe állítása következtében a központraktárak szakanyagforgalma mintegy 60–80%-kal nőtt, egyidejűleg olyan új szakanyagok kerültek alkalmazásra, amelyek gondosabb kezelést, különleges tárolást, anyagmozgatást követelnek a minőségmegóvás és a felhasználhatóság érdekében. Az üzemanyag szállítási költségek csökkentését eredményezte az ócsai üzemanyagraktár bekötése a népgazdaság termékvezeték hálózataiba, ami lehetővé tette a benzin csővezetékes szállítását a Dunai Köolajipari Vállalattól.

Annak érdekében, hogy a központ üzemanyag-raktárak a megnövekedett feladatoknak eleget tegyenek, hosszú távú munka és üzemszervezési terv végrehajtása kezdődött meg.

A tömeges üzemanyag-kiadás és a járművek csoportos feltöltésének módszereit és eszközeit alakítottuk ki. Ehhez a csapatokat elláttuk nagy teljesítményű terepjáró töltőgépkocsikkal és motoros szivattyúkkal, a raktárakat szivattyúállomásokkal, acél és hajlékony tábori raktári csővezetékekkel, gumitartalvakkal, töltősorokkal és egyéb korszerű technikai eszközökkel.

Keretállománnyal megalakítottuk az MN első csővezetékes zászlóalját, amely a tervszerű felkészítés eredményeként már 1978-ban elérte az alkalmazási készséget amit az ÁFOR 78 gyakorlaton, majd a Zsanai gázkitörés elfolytásában nyújtott aktív tevékenységével bizonyított.

Az 1973. évi első, majd az 1979–80. évi olajárrobbanás, illetve olajválság az energiahordozókat, közülük is elsősorban az ásványolajtermékeket a gazdasági élet középpontjába állította. Hatására számos intézkedés született az üzemanyag-takarékosság érdekében; a tervezhető normakülönbözeti szorzószámok

cökkentése, küzdelem a túlfogyasztás megszüntetéséért, a menetlevelek pontos és feszes számfejtéséért, a motorolaj műszaki tulajdonságainak javításával a cseridő növelése, az üzemanyag-normák és normakülönbözeti szorzók racionalizálása, hajtóanyag-költség megtakarítási jutalék életbeléptetése stb. Mindezek az intézkedések ösztönözték a csapatok üzemanyag-szolgálatát a belső tartalékok feltárására, a gazdálkodási és bizonylati fegyelem további erősítésére és jelentős megtakarításokat eredményeztek.

Tervszerű előkészítő munka eredményeként, a csapatok mozgó anyagi készletei, a szervezeti és technikai korszerűsítéssel összhangban, mennyiségileg és rendszer vonatkozásában is tovább fejlődtek. Kötelezettségeinknek megfelelően növekedtek az MN hadászati-hadművelti üzemanyag-tartalékai. A szolgálat eredményesen használta ki a különféle rendszergyakorlatokat és bemutató foglalkozásokat, amelyek során tovább fejlődtek a háborús üzemanyag-ellátási elvek és módszerek.

A VSZ tagállamainak üzemanyag-szolgálatával sokoldalú, korrekt, szoros kapcsolatot tartunk. Szolgálataink előtt álló szervezési, ellátási, fejlesztési feladatok teljesítésének helyzetéről az időszakosan ütemezett kölcsönös konzultációk keretében tájékoztatjuk egymást. Az együttműködésünk kiemelkedően jó a DHSCS üzemanyag-szolgálatával. Tapasztalataink rendszeres kicserélésén túlmenően segítjük egymást az esetenként előforduló anyagbeszerzési, ellátási, szállítási gondok megoldásában.

Az EFE törzs több alkalommal vizsgálta már nálunk a nemzetközi kötelezettségeink teljesítésének helyzetét és arról mindig megelégedetten nyilatkoztak.

A VSZT hadseregei üzemanyag-szolgálatai vezető állományának 3-4 évenként megtartott tanácskozásain mindig részt vettünk és azokon a részünkre meghatározott témákban előadásokat – korreferátumokat tartottunk. A legutolsó ilyen tanácskozás 1984-ben Budapesten került megrendezésre. Témakörét az üzemanyag-szolgálatok technikai felszereltsége, korszerűsítésének, fejlesztésének, egységesítésének, továbbá a haditechnikánál használt üzemanyagok kölcsönös helyettesíthetőségének és szabványosításának további útjai és tennivalói meghatározása képezte.

A tagállamok képviselői e témában két előadást és korreferátumot tartottak, ami felölelte az üzemanyagok és üzemanyag technikai eszközök jelenlegi helyzetét és a korszerűsítés, fejlesztés és szabványosítás közös együttműködésben megvalósításra váró feladatait.

A négy évtized szakági áttekintésének összegezett következtetéseként megállapítható, hogy küzdelmes, de eredményes évtizedekre tekinthetünk vissza még akkor is, ha különösen az utóbbi időszakban a világ megváltozott energia helyzete összes nehézségeivel, annak negatív konzekvenciáival kellett hadakoznunk. E küzdelemben soha nem voltunk egyedül. A hatékony segítség előljáróinktól, párt- és mozgalmi szervezeteinktől mindig biztosított volt számunkra.

Ezen túlmenően úgy vélem, feladataink eredményesen nem valósulhattak volna meg, a szocialista közgondolkodású, pártunk politikájával azonosuló, jó felkészültségű, áldozatvállaló hivatásos és sorállományunk, valamint polgári dolgozóink nélkül.

Mikor az eltelt 40 esztendőre visszatekintünk, már a következő évtized, – prognózis tervünkben megfogalmazott –, feladataira koncentrálnunk. Jól tudjuk gondjaink, problémáink nem lesznek kevesebbek a következőkben sem. Mégis bizakodva, feladataink ismeretében, tradíciókra támaszkodva készülünk fejlesztési célkitűzéseink színvonalas teljesítésére.

Az élelmezési szolgálat fejlődése, helyzete

Pály István ezredes

Hazánk felszabadulásának 40. évfordulójára, nemzeti történelmünk nagy eseményére emlékezve tisztelettel adózunk a felszabadítóknak. A felszabadulás napja, a nemzeti felemelkedés e kiindulópontja hazánk legnagyobb nemzeti ünnepévé vált.

1945. nemcsak új kezdet egy nemzet sok évszázados történelmében, hanem olyan alap is, amelyre jövőnket is biztosan építhetjük. A felszabadulás nemcsak sorsformáló esemény, hanem a mai és holnapi fejlődésünk és cselekvési rendszerünk eleven összetevője, és az is marad.

A magyar nép a felszabadulással újabb lehetőséget kapott a régebben sikertelenül megkísérelt törekvések teljesítésére és történelmünk újabb fejezeteinek megkezdésére. Ma, 40 esztendő távlatából tudjuk, hogy a felszabadulással kapott lehetőségben az önbizalomnak és a lelkesedésnek egyesülnie kellett a hozzáértéssel és a szakszerűséggel is, mert másképpen a forradalmi átalakulás elszakad a valóságos viszonyoktól. A negyven esztendő fontos tanulsága, hogy a népek vágyainak teljesítésére törekvő forradalmi mozgalmak sikere azon múlik, hogy a felszabaduló, mérhetetlenül nagy erők és energiák miképpen vihetők át a társadalom, a gazdaság békés építésébe.

Ma, a négy évrized tapasztalatainak birtokában tudjuk, hogy a feladatok nehezebbek és bonyolultabbak, az időszükséglet nagyobb és a világfejlődéshez való viszonyunk komplikáltabb, mint azt kezdetben gondoltuk.

A Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálatánál is folytatjuk a néphadsereg történetének kutatásával kapcsolatos munkákat. A tudományos igény-nel végzett alapkutatások során – a szakágazat történetével párhuzamosan – már a feltáró munka közben kirajzolódnak a demokratikus hadsereg megszervezésének, a hadsereg szocialista átalakításának, fejlesztésének és korszerűsítésének tapasztalatokat adó, történelmünket gazdagító vonásai.

A Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálata történetének feldolgozásával megvalósulónak látjuk célunkat, amely végsősoron a szakágazat belső fejlődésében megnyilvánuló alapvető törvényszerűségek feltárását eredményezi. Ezek megfogalmazásával kézenfekvő a tanulságok levonása és közreadása, a fejlődés tendenciáinak feltárása a jövőbeni feladatok világosabb és megalapozottabb felismerése érdekében.

A hadügy forradalmát a jelenkori társadalmi fejlődés egész menete törvényszerűen készítette elő. A hadügyi forradalom – tartalmát és sajátosságait tekintve – különösen bonyolult és sokoldalú jelenség. Korunkban ez a termelőerők magas fokú fejlődési színvonalának, a világban végbemenő tudományos-technikai haladásnak a következménye. A hadügyi forradalom az azonos típusú államok hadseregeit erőfeszítésük egyesítésére ösztönzi. A szocialista közösség országai – számotvetve a várható ellenség lehetőségeivel – minden vonatkozásban koordinálják katonai erejüket.

A hadügy forradalmának első szakasza – amely az atomtöltetek létrehozásához kapcsolódik – a háború befejeztétől az 1950-es évek végéig tartott. A szakágazati anyagi biztosítás jellemzője, hogy a II. világháború alatt kialakított élelmezési ellátási rendszerek többségükben alkalmasak voltak mind a háborús készletek kiegészésére, mind a gyakorlati béke élelmezési ellátásra. A mintegy 15-

25 élelmiszer elemből álló anyagnormák jól illeszkedtek az ellátási rendszerhez. Strukturáltságuk megfelelt a rendszer működési követelményeinek. A naturáliákban meghatározott ellátást szükségessé tette az adott ország háború sújtotta gazdasága is. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termelésnek a mennyiségi igényektől elmaradó szintjén a hadsereg ellátásának egyik biztosítéka volt az élelmiszer-anyagnorma.

A hadügy forradalmának második szakasza az 1950-es évek végén kezdődött és néhány év alatt zajlott le. Ennek keretében történt meg a hagyományos fegyverekről a rakéta-atomfegyverekre, mint a fő hadviselési eszközökre; valamint a háború alapvető céljának elérését szolgáló és az új fegyvereknek megfelelő új hadviselési módokra való hirtelen, ugrásszerű átállás. Mindez gyökeres változásokat idézett elő a hadügy valamennyi területén, helcértve a csapatok anyagi-technikai biztosítását is.

A hadviselési módokban végbement változások az élelmezési ellátással szemben az újabb követelmények egész sorát támasztotta. Az nyilvánvalóvá vált, hogy a csapatok második világháborús ellátási elvei már kevésnek bizonyulnak egy esetleges új háború anyagi biztosításához. A csapatok élelmezési ellátása, az étkeztetés megszervezése a korszerű harc viszonyai között lényegesen bonyolultabbá válik.

A bonyolultságot a csapatok nagyfokú szétagoltsága és a fokozódó manőverező képesség, a hadműveletek gyors üteme és nagy mélysége, továbbá az ellenséges atomcsapások állandó veszélye okozza. Mindez együtt jár az ember fokozott fizikai-pszichés megterhelésével.

A felsorolt tényezők arra készítettek bennünket – a baráti hadseregek élelmezési vezetőihez hasonlóan –, hogy a háborús élelmezési ellátáshoz lényegesen rövidíteni szükséges az ételkészítési folyamatot, csökkenteni kell az ételosztás idejét módosítani a kiosztás rendjét. Mindez a háborús élelmezés rendszerének, az ellátás módjának gyökeres megváltoztatását feltételezi. Nyilvánvaló, hogy e téma köré összpontosult a baráti hadseregek élelmezési vezetői 3–4 évenként megrendezett tanácskozásainak figyelme.

A hadügy forradalmának új, harmadik szakaszát a haditechnika komplex automatizálása, a technika vezérlésének és a harctevékenység vezetésének automatizálása jellemzi. Erre az időszakra esik a tudományos-technikai haladás vívmányainak maximális felhasználása, a tudományos ismereteknek a fegyveres erők valamennyi tevékenységében, így az anyagi-technikai biztosításban történő meghonosítása.

A Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinél folyó kutatások egyrészt a katonák várható megterheléséből, fizikai és pszichés igénybevételéből eredő követelmények meghatározására, másrészt az élelmezési biztosításban alkalmazható komplektek kialakítására irányulnak. Az egyik komplett a gyorsan elkészíthető félkészételek, koncentrátumok, ételkonzervek széles választékát tartalmazza. Ezek lehetővé teszik a mozgókonyhán, kis alegység főzőeszközökön a rövid idő alatti ételkészítést. A komplektek másik fajtájánál a főzőeszközök mellőzhetők, mert egyéni eszközzel felmelegíthető vagy hidegen fogyasztható készítményeket tartalmaznak.

A háborús élelmezés korszerűsítésére irányuló kutatásaink, továbbá a hazai élelmiszeripar teljesítőképességének eredményeképpen az 1970-es évek elején kialakítottuk a 10 fős élelmiszer-kompletteket, amelyek alkalmazásával a háborús élelmezési ellátás rendje nagymértékben korszerűsödött, a hadi élelmezési normánk pedig minden eddiginél egyszerűbbé vált.

A békeidőszakban folyó élelmezést a párt- és az állami vezetés a néphadsereg megalakulásától kezdődően a kiemelt feladatok közé sorolta. Az 1948–49-es években korszerű élelmezésről még nem lehetett szó. Fő célkitűzésünk ekkor még a relatív éhezés felszámolása volt. Az 50-es évek első felében már egy mennyiségi telítettségű szintet értünk el. 1957-től – a hadsereg történetében először – a katonaélelmezésben érvényre juttattuk a hazai néptáplálkozási szokásokat. Az 1960-as évek közepétől számíthatjuk azt az időszakot, amelyben a táplálkozástudomány szemlélete és gyakorlata helyet kapott az élelmezési ellátásban.

A korszerűsítésnél abból indultunk ki, hogy az egészséges táplálkozás követelményeinek elterjesztése, az étkezési kultúra fejlesztése, a táplálkozástudomány eredményeinek gyakorlatba történő átültetése általában lassú folyamat. Ennek tudatos felgyorsításának lehetőségeit keresve az ellátási rendszernek az 1960-as évek közepén megkezdett és közel egy évtizedig tartó korszerűsítések az élelmezési ellátásban követelmények érvényre jutását, az egészséges néptáplálkozási szokásokat figyelembe vevő élelmiszer-fogyasztási szerkezet közelítését elérendő célként határoztuk meg. Mindezt akkor is meg kellett tenni, amikor egyes gazdaságpolitikai intézkedések kedvezőtlen irányokba terelték vagy terelik a fogyasztást.

Az élelmezési ellátási rendszerünk – mind a hazai, mind pedig a nemzetközi összehasonlítások eredményéből következően – alapvetően korszerűnek ítéltető. Jelentősnek tartjuk, hogy a katonaélelmezés jelenlegi rendjének kialakításánál módot találtunk a táplálkozástudomány eredményeinek és szemléletének bevezetésére és alkalmazására. Ennek során megvalósult – a társadalmi étkeztetés hazai gyakorlatában elsőként – az élelmezés és táplálkozás egységes rendszere.

Összegezőként elmondhatom, hogy a néphadsereg élelmezési szolgálatának fejlesztése megalapozott, a gyakorlatban is helytálló elméleti bázison ment végbe. A szakágazat magán viseli és tükrözi mind a hadtudomány, mind a kapcsolódó tudományágazatok nálunk is érvényesíthető eredményeit. A jövőre vonatkozóan is alkalmazni kívánjuk azt a gyakorlatban bevált – és a honvédelmi miniszter által megerősített – elvet, amely szerint a tudományos eredményeket nem az elvontságban, hanem „földközben” kell keresni és egyszerűen, lényegretörően megközelíteni azokat.

A ruházati szolgálat fejlődése, helyzete

Nátrán György ezredes

Az elmúlt időszakban a Magyar Néphadsereg ruházati szolgálatában nemcsak az előző rendszer hadseregének egyenruházata változott meg, hanem a technikai felszereltség állandó növekedésével egyre fokozódó követelményeknek is eleget kellett tenni, mindezt összeegyeztetve a társadalmi és gazdasági fejlődéssel. A visszaemlékezés igen mozgalmas, küzdelmekkel teli szakmai múltat tár elénk. Ma, még többen teljesítenek szolgálatot azok közül, akik ott álltak a szolgálat bölcsőjénél és saját tapasztalataik alapján jól le tudják mérni az akkori

és a jelenlegi helyzet közötti különbségeket. Az eltelt időszak alatt megtett út, az elért eredmények mindannyiunk életmunkásságát tükrözi vissza.

* * *

A néphadsereg megalakulása idején az állomány a Horthy-hadsereg hagyatékából megmaradt, eléggé vegyes, egyenruházattal volt felszerelve. Az 1940-es évek vége felé már kezdett kibontakozni az új gépesített hadsereg körvonala és 1950-ben nagyarányú fejlesztés vette kezdetét. Nagyjából erre az időszakra esett az új, még kellő szakismerettel nem rendelkező káderek munkába állítása is. Az egyre növekvő igényeket – érthető módon – csak rövid idejű tanfolyamok szervezésével lehetett kielégíteni. Ilyen körülmények között a fiatal, alig néhány hónapja funkcióba lépő szakvezetésnek saját állománya felkészítése, összekovácsolása mellett kellett a behívott katonatömegeket felszerelnie új egyenruházattal. Természetes, hogy a legalkalmasabbnak a felszabadító szovjet hadsereg II. világháborúban kipróbált egyenruházata mutatkozott.

Így az 1950-es évek elején – a népi demokratikus országok hadseregeihez hasonlóan – a szovjet egyenruha formáját követve bevezettük az 51 M ruházatot. Ez az öltözet 1957 tavaszáig alapjaiban nem változott. Mindössze egyes ruhadarabok színe és díszítése módosult. A sokféle, egymáshoz nem illő szín, a fegyvernemenként változó forma bonyolulttá tette az öltözködést.

A szükségletek kielégítésében a fentiekén kívül az is nehéz helyzetet teremtett, hogy a gazdálkodás természetes anyagi normákra épült fel. Ezek nem elégítették ki a felhasználás számos sajátos vonást tartalmazó igényeit. Emellett a szolgáltatások fogyatékosai is forrásai voltak sok nem kívánatos véleménynek, sokszor a kiképzést akadályozó jelenségeknek. Mindannyian még emlékezünk azokra a nehéz időkre, amikor a szolgálat állományának nap mint nap súlyos gondokkal kellett megküzdenie és a felhasználóknál jelentkező ellátási problémák gyakran a katonai felső vezetést is foglalkoztatták.

A fejlődésnek ez a szakasza lényegében az útkeresés időszaka volt. Ha mai szemmel az akkori helyzet diktálta megoldások nem is mondhatók mindenben hibátlanok, a szolgálat állománya maradék nélkül teljesítette ezt a feladatot, hogy az új népi hadsereget új egyenruházattal szerelje fel.

Az 1950-es évek második felében egy olyan folyamat indult el, amelyben a módosítások már nem a pillanatnyi igények kielégítését, hanem az egész terület reformját irányozták elő. A szolgálat tevékenységét mindinkább átszövi az az elhivatottság, hogy a néphadsereget korszerű egyenruházattal lássa el. Ebben a munkában nagy segítséget nyújtott az a felismerés, hogy a katona ruházatát a különböző igénybevételi körülmények szerint kell kialakítani. Ezt egyébként a hadügyben és a társadalomban végbement változások is indokoltá tették.

Ennek jegyében 1957-ben több módosításra került sor a ruházati ellátásban. A formai változásokkal egyidejűleg a tiszti ruházati gazdálkodás és forgalmazás rendje is alapjaiban átalakult. A kényelmes viseletben jellemzővé vált a kihajtott gallér, javult az alapanyagok minősége és emellett bővült a szövetválaszték is. 1957-ben mind a tiszti, tiszthelyettesi, mind a csapat és felsőszintű gazdálkodásban megszűntek a természetbeni normák és ezzel a természetes formákat pénzgazdálkodás váltotta fel. Lehetővé vált, hogy a felhasználók maguk tervezék anyagi szükségleteik kielégítését. A rendszer keretén belül messzemenően honorálni lehetett a fegyvernemmel és a tájjeleggel összefüggő viselési és felhasználási sajátosságokat, a változó fogymást. Megszűntek a viselési időre alapozó

tervezési költségek, ennek következtében az ellátás mindinkább megközelítette a rényleges szükségletek kielégítését és – változatlan keretek között – olyan tartalékok is felszabadultak, amelyek lehetőséget adtak az öltözködési színvonal emelésére, ezúton az állomány életkörülményének rendszeres javítására.

Ezt a lehetőséget a szolgálat vezetése arra használta fel, hogy a felgyülemlett 51 M ruházat kihordása mellett a néphadsereg sor- és tartalékos állományát külön gyakorló és kimenőruhával lássa el. Így került sor 1958-ban a kimenő posztó ruházat és 1962-ben – a mai 65 M hadi-(gyakorló) ruházattal majdnem azonos gyakorló öltözet bevezetésére. Ezzel többé-kevésbé megvalósult az a később egyértelműen meghatározott alapelv, mely szerint a hadi-(gyakorló) és a kényelmes öltözeteket egymástól élesen el kell különíteni.

Az 1950-es évek vége, az 1960-as évek eleje már egy olyan időszakot ölel fel, amelynek tartalmát a szolgálat minden területének rendszerbe foglalására irányuló tevékenység tölti ki. A feladatok sikeres megoldása mindenekelőtt az állomány hozzáértésének és ügybuzgalmának köszönhető.

A több éven át folyó kidolgozó munka eredményeként a Honvédelmi Bizottság 1965-ben jóváhagyta az MN öltözeti rendszerét és a pénzgazdálkodást, mint a szükségletek rugalmas kielégítésének módszerét. A határozatot követően felsőszintű okmányok állandósították az öltözeti helyzetet és megszabták a továbbfejlesztés elvi feladatait. E fordulóponttól vált teljesen nyilvánvalóvá, hogy a fejlesztés eddigi eredményei egy hosszabb távra jóváhagyott terv keretében jelentek meg, s hogy a munkát a minőség folyamatos javítása érdekében még következetesebben kell folytatni.

Ezzel kialakultak az öltözetek alaptípusai. A hadi- (gyakorló) és a kényelmes ruházat most már minden állománykategóriát illetően élesen elkülönült egymástól. A sor- és tartalékos állományt olyan tetszetős kimenőruházattal láttuk el, amely megszüntette a katonák hátrányos megkülönböztetését a polgári lakosság körében. A köpenyt a 3/4-es kabát és az idényjellegű cikkeket a réteges hordmód váltotta fel. Az öltözeti rendszerben megszűnt a posztóruházat és az akkori színvonalhoz viszonyítva új, korszerű alapanyagok léptek be. Ezzel együtt bővült a választék, azonos cikkek különféle kivitelhen és nyersanyagból készültek. Megszűntek a fegyvernemi színek és a néphadsereg állományának rendfokozati jelzése egységessé vált. A sokféle lábbeli helyett korszerű, az MN foko- zódó gépcsítésével összhangban álló bakancs került bevezetésre.

A gazdálkodás és az öltözet kialakult rendszere szilárd alapul szolgált ahhoz, hogy az állomány életkörülményét, a harckészültségi, kiképzési és öltözködési követelmények figyelembevételével, elsősorban a belső tartalékok feltárá- sával és hasznosításával rendszeresen javítsuk. Mindez együttesen kedvező fel- tételeket teremtett a gazdálkodás, a szervezeti és a vezetési struktúra tovább- fejlesztéséhez, finomításához.

Az 1960-as évek második felében – egészen a gazdaságirányítási rendszer bevezetéséig – a szolgálat vezetése arra törekedett, hogy a kialakult helyzetet stabilizálja és tapasztalatokat szerezve, elvégezze mindazokat a módosításokat, amelyek a rendszerek működését zavarták. Ennek keretében a gazdálkodás szabályozásában az adminisztratív eszközök mellett megjelentek a közgazdasági módszerek és ezzel összhangban nyilvántartási, adatszolgáltatási egyszerűsíté- sekre is lehetőség nyílt.

A békegazdálkodás mellett nagy gondot fordítottunk a háborús ruházati ellátás rendszerének fejlesztésére is. 1965-ben kísérleti jelleggel új rendszerű „M”

ruházati ellátást vezettünk be. Az ellenőrzések és az összekovácsolási gyakorlatok tapasztalatai igazolták, hogy az új ellátási rendszer – azzal, hogy a tartalékos hadkötelesek a hadiruházatukat lakásukon tárolják és „M”-kor beöltözötten vonulnak be – a korszerű mozgósítási követelményeknek a korábbinál jobban megfelel, kedvezően befolyásolja a készenlét elérését. A tapasztalatok alapján határozat született a rendszer általánossá tételére.

Az 1960-as évek második felében a szolgálat fejlesztésének egy olyan szakasza zárult le, amelyben kialakultak a működő rendszerek, létrejött a feladatok és szervezetek közötti összhang. Ebben az időszakban az egyenruházat és felszerelés fejlesztését, a gyártásban levő anyagok műszaki ellenőrzését és minőségi átvételét, a beszerzést, a tárolást, a csapatok ellátását, szolgáltatási igényeik kielégítését és a használatra már nem alkalmas készletek kivonását – a szakvezetés elvi irányítása és felügyelete mellett – a feladatkörök szerint szakosított központi szervek egymással együttműködve széles körű felhatalmazással végezték. A fentiek nyomán vált lehetővé, hogy számos feladatot alsóbb tagozatok hatáskörébe utaljunk és ezzel a vezetést mentesítsük a napi operatív feladatokról. Így módon a szakmai alárendeltek és a szolgálat vezetésének kapcsolatában a súlypont az ellátásról az elvi irányításra helyeződött át és kezdett kibontakozni az az automatizmus is, amelyben az ellátás a felhasználók és a központi szervek közvetlen kapcsolatában realizálódik.

Ezekkel a változtatásokkal olyan helyzetet teremtettünk a ruházati szolgálatban, hogy az 1968. január 1-én bevezetett gazdaságirányítási reform nem tette szükségessé működő rendszereink lényeges módosítását.

A gazdaságirányítási reform minden eddiginél szélesebbre tárta a fejlődés lehetőségeit. A néphadseregben szinte valamennyi anyagi szolgálat hosszabb-rövidebb távra célul tűzte a kötetlenebb gazdálkodási formák bevezetését. Módosult a gazdaságosság értelmezése, amelyben jelentős szerepet játszott az ár és új tartalmat kapott a minőség is. Az ár- és értékviszonyok minden téren éreztették hatásukat, jól illeszkedtek a katonai gazdálkodás kereteibe és nélkülözhetetlen elemivé váltak a felhasználók és a vezetés kapcsolatának.

Ebben a ciklusban minden eddiginél nagyobb súllyal jelentkezett a minőség javításának követelménye. Az összefüggések tudományos igényű feltárása alapján egyre tudatosabbá vált az a feltételezés, hogy a katonatömegek öltözködési színvonalában a ruházat műszaki fejlesztésével, a komplex karbantartás feltételeinek megteremtésével és a felszereltség bővítésével csak együttesen lehet fordulatot előidézni. Hogy mindez minél előbb realizálhatóvá váljon, meg kellett teremteni a szükséges anyagi fedezetet, a szervezeti, személyi és működési feltételeket.

Egy komplexumként, időben egymást követően több olyan döntésre került sor, amelyek nemcsak a pillanatnyi helyzetben adtak megoldást, hanem a távlati célkitűzések realizálásának lehetőségét is megteremtették.

E döntéssorozat első lépéseként a textiltisztító üzem önelszámoló vállalati, majd később költségvetési üzemi gazdálkodási formára tért át. Ezzel az ágazat intenzív fejlődésnek indult. A minőség fokozatos javítása mellett lehetőség nyílt a szolgáltatások bővítésére is. Ilyen feltételek mellett most már elő lehetett irányozni a szolgáltató ágazat teljes rekonstrukcióját, amely a termelő berendezések korszerűsítése mellett új üzemek létesítését, a tisztításba adott anyagok javítását, utánszínezését és állítását, további célként a katonáig lebontott jelölési rendszert is magába foglalja.

A gazdálkodásban nagyjából ebben az időszakban tértünk át a kétéves tervezésre és az évi egyszeri ellátásra. A két végpont – a felhasználók és anyagbiztosítók – összekapcsolása erőteljesen kihangsúlyozta az áruforgalmi tevékenység kiemelt szerepét. Így került sor az áruforgalmi munka átrendezésére és az annak megfelelő önálló szervezet létrehozására.

Az 1960-as évek végén, az 1970-es évek elején a ruházati gazdálkodásban a természetbeni norma szerinti ellátást, a szimbolikus pénzgazdálkodás – bár ez nagyon szűk területre korlátozódott – és a tényleges pénzforgalom egyaránt jelen van, de ezen belül a felhasználható keretek közötti elkülönültség is jellemző. A gazdálkodási tartalékok további feltárása és kiaknázása érdekében a szolgáltat minden területére kiterjedően teljes körű, tényleges pénzforgalom kerül bevezetésre. Ezzel a gazdálkodás önszabályozó, zárt rendszerre vált, melyben az ellátás és a hordásban levő készletek komplex karbantartása szoros egységet alkot. A rendelkezésre álló források pedig szükség szerint az egyik, vagy a másik irányba átcsoportosíthatókká váltak.

A ruházati gazdálkodásnak ez a formája jobban előtérbe helyezte az önálló gazdálkodó egységek parancsnokainak, szakállományának szerepét és felelősségét. Munkájuktól és hozzáértésüktől függ az állomány ellátottságának ilyen vagy olyan színvonala, a napi élethez, a kiképzéshez szükséges anyagi javak előteremtése. Ma már nem pusztán végrehajtói, hanem alkotó részesei a központi célkitűzések megvalósításának. Felhatalmazásuk ennek megfelelő felelősségükkel arányban van. Ehhez megfelelően illeszkednek azok a közgazdasági és indirekt módszerek, amelyek a ruházati gazdálkodást szabályozzák.

Mindezekkel együttesen alakult ki 1973-ban a központi apparátus új szervezete, amely szorosan igazodik a feladatokhoz és nemcsak a mai helyzettel, hanem a tervezett további fejlesztéssel is összhangban van. Az MN REK a szolgáltat vezetésétől átvette a néphadsereg ellátásával összefüggő feladatokat. Az apparátus sajátos kereskedelmi tevékenységet végez, amely a katonai rendszerrel ötvöződik. Kiterjedt kapcsolatokat tart fenn a néphadsereg egységeivel, azok előljáróival és a népgazdaság különböző szerveivel, sőt a tisztí ruházati ellátás terén a vásárlókkal is.

A több éves előkészítő munka után változások történtek az öltözeti rendszerben is. A fejlesztés első üteme keretében – amely az 1970-es évek közepén fejeződött be – bővült a kényelmes öltözetek választéka, kialakultak az öltözeti kategóriák, a második periódusban pedig a hadiöltözetek és a hadfelszerelés egyes cikkeinek a haditechnikához igazodó módosítását végeztük el. Ezzel együtt az öltözeti rendszer fejlesztését nem tekintjük befejezettnek. Továbbra is kötelességünk, hogy a katonatömcék öltözködési színvonalát a lehetőségekhez mérten javítsuk. Emellett az utóbbi időben néhány olyan kudarc is érte szolgáltatunkat, amely szükségessé teszi, hogy fejlesztési elgondolásainkat átértékeljük.

Külön is említést érdemel, hogy napjainkra jelentősen módosultak a körülményeink. A népgazdasági szabályozók változásai, az áremelkedések, az import korlátozások, a termékeink gyártására vonatkozó vállalkozói kedv csökkenése, a gyakoribb állományváltások és nem utolsósorban néhány fegyveres testület ellátásának átvétele új helyzetet teremtett számunkra, amelyhez tevékenységünket még nem tudtuk kellően hozzáigazítani. Alapjában véve ennek tulajdonítható, hogy eredményeink mérsékeltbbek a kívánatosnál, hogy minőségi következményeinknek és gazdaságossági megfontolásainknak nem mindig sikerül érvényt szerezni. Világosan látjuk, hogy ezen a helyzeten a munka jobb megszervezésével, a fejlettebb módszerek alkalmazásával lehet és kell úrrá lennünk.

Az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején a hazai és nemzetközi kapcsolataink tovább szélesedtek és formái is színesebbé váltak. Ennek megfelelően a társ fegyveres testületek, a ruházati ipar reprezentáns vállalatai és a kutató-intézetek részvételével műszaki-gazdasági társulást hoztunk létre a párhuzamosságok kiküszöbölése és erőink egyesítése céljából. Az együttműködésnek ez a formája nem régi kelerű, ezért eredményeink ma még kezdetiek, vagy csak hosszabb távon éreztetik pozitív hatásukat. Lényeges kérdésnek tartjuk azonban, hogy a VI. ötéves terv időszakára összehangolt, a társulás vezető szerve által jóváhagyott és finanszírozási oldalról is megalapozott középtávú programmal rendelkezünk az egyenruházat fejlesztésére és a műszaki átvételi rendszer fokozatos korszerűsítésére.

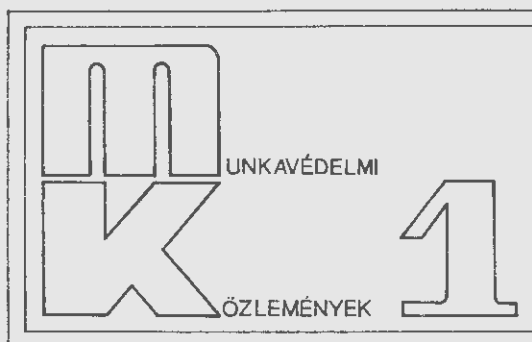
A működés eddigi fázisában szervezeteinket a megváltozott feladatokhoz igazítottuk, nagyobb részt megszüntettük a fegyveres testületek egyenruházatában eddig meglevő indokoltan különbségeket és ipari megrendeléseinket egymással összehangoltan végezzük. Legkézzelfoghatóbb eredménynek tekinthető, hogy a múlt évben átvettük a BM Határőrség állományának ellátását és folyamatban van a kormányőrség átvétele is.

Ez az összevonás egyfelől előnyös a népgazdaság számára, hiszen az azonos cikkekbelől nagyobb sorozatú gyártásra nyílik lehetőség és az ellátás kisebb készletekből megoldható. Másfelől haszonnal jár a szolgáltatnak, de az ezzel foglalkozó állománynak is, mert a forgalmazásból bevételeink származnak és ennek egy részét a többletmunkát végzők anyagi elismerésére, a dolgozók életkörülményeinek javítására fordíthatjuk.

Úgy vélem, hogy ez a társulás megfelelő keretül szolgál a fegyveres testületek együttműködésére hozott HB határozat maradéktalan végrehajtásához. Együttes erővel, a munka ilyen jellegű megosztásával, egymás eredményeinek és tapasztalatainak hasznosításával a jövőben racionálisabban tudjuk feladatainkat teljesíteni.

Nemzetközi kapcsolataink is tovább erősödtek. A Varsói Szerződés hadseregei ruházati szolgálata vezető állományának 1978. évi értekezlete óta közös munkával elkészítettük az általános badi öltözet és badfelszerelés egységes követelményrendszerét. A Bolgár Néphadsereg ruházati szolgálatával kétoldalú együttműködési szerződést kötöttünk több fejlesztési téma együttes végzésére. Múlt év áprilisában Budapesten került megrendezésre a Varsói Szerződés hadseregei ruházati szolgálata vezető állományának második értekezlete, ahol értékelték az egyes hadseregek különleges ruházatait, nagy vonalakban felvázolták a fejlesztés további útjait, nagyban követelményeit. Ezek a rendezvények, a két- és többoldalú konzultációk gazdag, munkában jól hasznosítható tapasztalatok megszerzésére nyújtottak lehetőséget.

Az eltelt – nem hosszú – időszak elegendő volt ahhoz, hogy a ruházati szolgálat helyzete megszilárduljon és az új generáció felnőjön a feladatokhoz. A megemlékezés során nem feledkezhetünk meg azokról az elvtársakról, akik életük jelentős részét ennek az ügynek szentelték, kitartóan, sohasem csüggedve munkálkodtak azon, hogy a szolgálat eredményeit a katonatömegek öltözködési színvonalának rendszeres javítása érdekében fokról fokra növeljék. A szakma szeretete mindenkor megóvta őket attól, hogy a pillanatnyi balsikerek kedvüket szegjék és megelégedjenek az elért eredményekkel. Ez a jobbat akarás, töretlen ügybuzgalom biztosíték arra, hogy megvalósítsuk mindazokat a célkitűzéseket, amelyeket a párt- és állami vezetés a ruházati szolgálat számára meghatároz.

*Összeállította a Honvédelmi Minisztérium MN Pénzügyi Szolgálatfőnökség
Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya*

Tartalom:

1. Tájékoztató a laktanyán belüli gépjármű-balesetekről

2. Tájékoztató a bevonult sorállományú katonák audiometriás szűrővizsgálatának tapasztalatairól

Ismertetjük új filmünket

1. Tájékoztató a laktanyán belüli gépjármű-balesetekről

Az elmúlt években több gépjármű-baleset történt a laktanyák, kiképző bázisok területén, főként az igénybevételi szabályok, a laktanya közlekedési rendjének megsértése, illetve más súlyos fegyelemsértés miatt.

A balesetek főbb okaira mutatnak rá a következő példák:

– az MN 9548 egységnél N. L. alhadnagy az egység tulajdonát képező *kismotorkerékpárral* közlekedett a *gyalogosok részére kijelölt úton*. Figyelmen kívül hagyta, hogy a gyalogút végénél, az egyik épület előtt egy ZIL-131 típusú tehergépkocsi előre menetben elindult. N. L. alhadnagy úgy ítélte meg, hogy még el tud haladni a tehergépkocsi előtt, viszont a tehergépkocsi vezetője, akinek oldalirányban és előre menet 1,5 méteres holttere volt, nem észlelte a kismotorkerékpárt és N. L. alhadnagyot halálra gázolta.

A halálos kimenetű baleset bekövetkezéséhez a laktanyán belüli közlekedés szabályozásának fogyatékoságai mellett hozzájárult az is, hogy N. L. alhadnagy *nem a járművek részére kijelölt úton közlekedett és figyelmen kívül hagyta a tehergépkocsi elindulását, valamint, hogy a magas felépítésű tehergépjármű vezetője sem volt indulás előtt körültekintő;*

– az MN 4011 egységnél S. J. honvéd az esti órákban a laktanya területén személygépkocsival, amelyet *ittas állapotban vezetett*, gyorsajtás következtében egy kanyarban kisodródott és fának ütközve felborult. S. J. honvéd súlyos sérülést szenvedett, a személygépkocsiban jelentős anyagi kár keletkezett.

A baleset bekövetkezését a laktanyán belüli *sebességkorlátozás túllépése* idézte elő, amiben közrehatott, hogy S. J. honvéd *ittas állapotban* tért vissza az igénybevételeiről és ezt időben nem fedték fel;

– az MN 8931 egységnél M. J. honvéd tehergépkocsival *gyorsan hajtott*, kanyarodás közben kisodródott és elütötte a gyalogosan haladó P. T. honvédet, aki sérüléseibe belehalt;

– az MN 7576 egységnél Z. M. polgári alkalmazott a *megengedettnél gyorsabban* vezette a tehergépkocsit. A kanyarvételénél a tehergépkocsi rakfelületén szabálytalanul állva utazó T. J. polgári alkalmazott a gépkocsiról leesett és súlyos, töréses sérülést szenvedett;

– az MN 6690 egységnél B. J. honvéd a repülőtér területén a *megengedettnél gyorsabban* vezette a mikrobuszt, amely megcsúszott és a reggeli tornát végző B. L. és B. J. honvédek elütötte.

Mindhárom baleset bekövetkezésének alapvető oka a laktanyán belül *megengedett sebesség túllépése*, amit elősegített a laktanyán belüli forgalmi előírások betartására irányuló szigorú *ellenőrzés hiánya is*;

– az MN 7992 egységnél az építkezésről a katonák billenő rakfelületű *gépkocsival mentek ebédelni*. A gépkocsi az építkezési területen *gyorsajtás következtében felborult* és a gépkocsi lépcsőjén szabálytalanul utazó R. M. honvéd súlyos sérülést szenvedett, a gépkocsiban 50 000 Ft anyagi kár keletkezett. A súlyos kimenetelű baleset bekövetkezéséhez az építkezési területen belüli *sebességkorlátozás hiánya* mellett hozzájárult a szabálytalan igénybevétele is.

A felidézett balesetekből levonható az a következtetés, hogy a katonai szervezetek egy részénél nem teljesítik kielégítően a szabályzatoknak azon előírásait, amelyek szerint:

„Munkahelyeken, objektumon vagy üzemben belül a feladatok végrehajtásának zavartalanságát, a balesetmentes tevékenységet biztosító, a KRESZ előírásain alapuló közlekedési rendet és feltételeket kell helyi intézkedéssel kialakítani.” (KÁBESZ 277. pont.)

„Objektum, vagy üzem területén a következő sebességkorlátozásokat kell betartani:

– raktárakban, műhelyekben, épületek által övezett keskeny utakon, kapukon, zsiliprendszereken történő be- és kihajtás 5 km/ó;

– épületek által övezett két gépjármű számára elegendő széles, jó utakon 10 km/ó;

Üzemek, létesítmények területén:

– be nem épített szabad területeken 15 km/ó;

– közútszerűen kiépített utakon, ha a gyalogosok számára külön gyalogjárdák vannak, 20 km/ó.” (KÁBESZ 280. pont.)

„Katonai objektumban a gépjárművek legfeljebb 10 km/ó sebességgel közlekedhetnek, de gyalogosan közlekedők mellett minimálisra csökkentse a se-

bességet, porképződés, sárjröcskölés veszélye esetén álljanak meg." (MNK Fegyveres Erőinek Szolgálati Szabályzata 202. pont.)

Az ilyen jellegű balesetek megelőzhetők a szabályzat szerinti belső közlekedési rend megvalósításával, az idevonatkozó előírások szigorú ellenőrzéssel való betartásának biztosításával.

2. Tájékoztató a bevonult sorállományú katonák audiometriás szűrővizsgálatának tapasztalatairól

Az elmúlt években megnövekedett a baleseti eredetű, zaj okozta halláskárosodások száma. A tapasztalat azt mutatja, hogy a bevonuláskori hallásstátus ismeretének hiánya megnehezíti, esetenként lehetetlenné teszi a károsodás mértékének – néha eredetének – objektív megítélését.

A bevonuláskori hallásstátus, valamint a hallóképességnek a katonai szolgálat ideje alatti változásainak megítélésére, a tényleges katonai szolgálatra bevonult sorállományú katonák egy-egy csoportjánál, az MN PÜSZF-ség Bal-eset-elhárítási és munkavédelmi osztálya, a sorozóközpontok audiológiai állomásaival együttműködve, audiometriás hallás-vizsgálatsorozat végrehajtását kezdte meg.

Az eddig végrehajtott vizsgálatok főbb adatai a következők:

1. A vizsgálatra kiválasztott katonák megoszlása

Katonai szervezet	Létszám	Vizsgálat időpontja
MN 7015 Budapest	24 fő	1984. 03. 09.
	26 fő	09. 07.
MN 9127 Debrecen	25 fő	03. 02.
	24 fő	03. 30.
	18 fő	09. 14.
MN 6336 Kecskemét	20 fő	03. 09.
MN 6389 Veszprém	30 fő	03. 09.
MN 9935 Tata	33 fő	09. 07.

2. A vizsgálat előtt egyéni beszélgetéssel minden személynél adatgyűjtést végeztünk eddigi zajterhelésük, bevonulás előtti munkahelyük, foglalkozásuk, szórakozási szokásaik és esetleges korábbi fülbetegségeik megismerése céljából.

A vizsgálatba bevont 200 katona közül tízen jeleztek gyermekkori fülbetegséget, illetve zajérzékenységet, a többiek ép hallásúnak ítélték magukat.

3. A vizsgált katonák 79⁰/₁₀₀-a a bevonulás előtt vidéken élt és dolgozott. Átlagéletkoruk 21,8 év. Háromnegyed részük érettségivel, illetve ipari szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik. Átlagosan 3–4 éves bevonulás előtti munkaviszonyt tételezhetünk fel. A 26⁰/₁₀₀-nak volt olyan munkahelye, ahol változó mértékben ugyan, de zajhatás előfordulhatott. Ilyenck pl. azok, akik kohász, lakatos, traktoros, asztalosipari gépkezelő stb. munkakörben dolgoztak.

A szórakozási szokásokra jellemző, hogy a megkérdezettek 70⁰/₁₀₀-a járt rendszeren diszkóba, 40⁰/₁₀₀-nak van 20–40 W teljesítményű saját akusztikai berendezése. Mindez a szórakoztató ipar zajterhelési adatait, valamint a saját hangosító berendezések használati szokásait ismerve, nem csekély veszélyt jelent.

4. Az *audiogramokat* a 32.105/1981. (EÜMK 3.) EüM sz. szakmai irányelv alapján csoportosítva a vizsgálatba bevont sorállományú katonák megoszlása a hallóképesség állapota szerint a bevonulást közvetlenül követően a *következő*:

Ép hallású	165 fő	(82,5 ⁰ / ₀)
Kisfokú halláskárosodott	15 fő	(7,5 ⁰ / ₀)
Közepes fokú halláskárosodott	20 fő	(10,0 ⁰ / ₀)

Kisfokú halláskárosodott az, akinél a hallásküszöb 4000 Hz-es vagy annál magasabb frekvencián igen, de a beszédfrekvenciák (500–1000–2000 Hz) egyikén sem haladja meg a 30 dB-t.

Közepes fokú halláskárosodott az, akinél a hallásvesztesség a beszédfrekvenciák bármelyikén meghaladja a 30 dB-t, de az átlagvesztesség kevesebb 60 dB-nél.

Figyelemre méltó, hogy 9 katonánál mérték 50 dB-t meghaladó hallásvesztességet 4000 Hz-n vagy annál magasabb frekvencián.

5. *Összegezve megállapítható, hogy* a véletlenszerűen kiválasztott katonák 17,5⁰/₀-a már a bevonuláskor halláskárosodott volt, anélkül, hogy ez a halláskárosodás személyi (sorozási) okmányaiból kimutatható lenne. Bár a károsodottak számaránya a viszonylag kis létszám miatt nem tekinthető a teljes bevonuló állományra nézve objektív számnak, azt a következtetést feltétlenül le kell vonni, hogy a halláskárosodással bevonuló sorkatonák részaránya nem elhanyagolható nagyságrendű. Ez a tény indokoltá teszi, hogy a további károsodások megelőzése érdekében szigorúan meg kell követelni az egyéni zajvédő eszközök használatát minden olyan esetben, amikor a zaj túllépi a megengedett értéket. Emellett meg kellene fontolni, hogy a sorozási alkalmassági vizsgálatokat kiegészítsék audiometriás vizsgálattal és az erről készült audiogrammot csatolják a személyi okmányokhoz. Ez kétségtelenül nagy terhet jelentene az MN sorozási apparátusára, ezért – figyelemmel a hallásstátusz fiatalkori (munkába lépés előtti) megállapításának népgazdaságot is érintő jelentőségére – indokolt lenne kezdeményezni az audiometriás szűrővizsgálat kötelező végrehajtásának elrendelését EüM rendelettel. Ebben az esetben meg lehetne követelni, hogy a sorozásra kerülő fiatal az alkalmassági vizsgálatra hozza magával a hallásstátuszát rögzítő audiogrammot is.

A magunk részéről természetesen a vizsgálatokat tovább folytatjuk annak tisztázása céljából, hogy a sorállományú katonáknál szolgálati feladataik teljesítésével összefüggésben, a néphadseregben érvényben levő előírások szigorú betartása mellett, kell-e számolni a halláskárosodás veszélyével.

3. Ismertetjük új filmünket

1985 februárjában a Mafilm Katonai Filmstúdiójában elkészült a „Védjük meg testünk épségét” c. munkavédelmi propagandafilm, amelyben fel kívánjuk hívni a nézők figyelmét a csonkulásos balesetek bekövetkezését előidéző főbb feladatvégrehajtási hibákra, a veszélyforrásokra, valamint a sérülések megelőzésének legalapvetőbb módszereire.

A film szükségességét az indokolja, hogy a néphadseregben évente mintegy 60–80 személy szenved csonkulásos balesetet, és ezek a sérülések kivétel nélkül több évtizedes szakmai, valamint az általános magatartásra vonatkozó biztonsági rendszabályok megszegéséből, illetve meg gondolatlanságból erednek. Ha ezeket

a szabályokat a teljes végrehajtó személyi állomány ismerné és meg lenne győződve betartásuk fontosságáról, nem becsülné le a veszélyeket, ugyanakkor figyelmesebben dolgozna, ezek a tragédiák elkerülhetők lennének.

Szándékunk, hogy ennek a belső meggyőződöttségnek a mielőbbi kialakulásához nyújtsunk segítséget a propaganda eszközeivel.

A film bevezető képei segítenek tudatosítani, hogy a csonkulásos balesetek következményei nem átmeneti jellegűek, hanem egy életre szólóak. Bár társadalmunk a gyógyulás és a beilleszkedés érdekében minden lehetséges segítséget megad, a csonkulás – az azzal járó pszichikus terheken túl – egész életre szóló kisebb-nagyobb hátrányt jelent: a sérülés mértékével arányban csökkenti a sérült munkaképességét, szűkíti munkavállalási lehetőségeit, mindenképpen megnehezíti a sérült életét.

A film a továbbiakban – a több éves tapasztalatok felhasználásával – sorra bemutatja a csonkulásos balesetek típusait, azok bekövetkezésének főbb okait, ráirányítja a figyelmet a megelőzés érdekében szükséges tennivalókra.

A balesetek közül – azok súlyossága, illetve gyakorisága folytán – a film hangsúlyosabban foglalkozik a faipari munkabalesetek, a gyűrű okozta ujszerűlések megelőzésével, a gyakran ittassággal kapcsolatos vasúti balesetekkel, valamint a házilag készített barkácseszközök terjedése és a szakértelem hiánya folytán mind gyakoribb otthoni balesetekkel, de szó esik a konyhai gépek kezelésével, a nehéz tárgyak rakodásával, a nyílászárók becsapódásával kapcsolatos kézszerűlésekről, az építkezési munkákkal összefüggő szemsérülésekről is.

A filmet a munkavédelmi oktatás, továbbképzés során vetítésre ajánljuk valamennyi katonai szervezetnél, ahol ilyen természetű balesetek előfordultak, vagy a tevékenység jellege folytán ilyen veszély fennáll. A film megtekintése után célszerű a látottakról, a helyi veszélyek jellegéről, a megelőzés feladatairól beszélgetést folytatni.

ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ

A csapathadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelme

*Írta: V. Alesinszkij mérnök alezredes,
a műszaki tudományok kandidátusa*

(Fordítás a „Тил и Снабжение” c. folyóirat 1984 6. számából)

A fegyverzet és a technika rohamos fejlődése és ezzel kapcsolatban a harctevékenység megvívása módjainak megváltozása mind bonyolultabbá teszik a csapatok hadtápbiztosításának feladatait. Megfelelő mennyiségű üzemanyag, lőszer, jól felszerelt és a hadtáp szolgálati ágak által jól ellátott személyi állomány nélkül még a harckocsizóknak, gépkocsizó-lövészeknek, rakétásoknak, tüzereknek és más szakembereknek legkorszerűbb harckiképzése sem tenné lehetővé azt, hogy megfelelő eredményeket érjünk el az ellenség elleni harcban. Pontosan azért fordítanak az utóbbi időben egyre nagyobb gondot a hadtáp felépítésének korszerűsítésére, manőverezőképességre és lehetőségeinek növelésére az élet minden területén, a hadtápegységek és alegységek működésének és ami a legfontosabb életképességének tökéletesítésére. Ez azzal van összefüggésben, hogy jelentősen nőtt a harctevékenység alatti megsemmisítés veszélye.

Amíg a második világháborúban a megsemmisítésnek önálló objektumait gyakran képezték a nagyobb raktárak, bázisok és kórházak, a csapathadtáp pedig csak az aktív harctevékenység övezetében volt tűzhatásnak kitéve, addig napjainkban minden ellátóalegységből lehet ilyen önálló objektum.

Magától értetődik, hogy a hatás formája és fajtája egy sor, a szállítóalegységeknek a csapatok harci felépítésén belüli elhelyezéséből és azok rendeltetéséből eredő októl és körülménytől függ. Menet végrehajtáskor és a terepen történő elhelyezkedéskor azoknak, a tömegpusztító fegyverek ellenség általi alkalmazása, az ellenséges légierő és tüzérség csapásai, a harckocsi-, gépesített gyalog-, deszant- és diverzáns felderítő csoportjai támadása veszélyének viszonyai között kell tevékenykedniük.

Az ellenség hadtápjelöltek elleni támadó erőinek, eszközeinek és a támadás módjainak különbözősége szükségessé teszik azok életképességének és szilárdságának növelésére irányuló tömegpusztító eszközök elleni védelmének, valamint őrzésével és védelmével kapcsolatos rendszabályok fogantatását. Itt rendkívül fontos szerepet játszik a műszaki biztosítás, aminek jelentősége még jobban megnő annak következtében, hogy a NATO tagországok hadseregeinél korszerű felderítő-csapásmérő komplexumokat, nagy pontosságú fegyver és távirányítású aknavető rendszereket rendszeresítettek.

A csapathadkép objektumok megsemmisítésének lehetőségét olyan adatok bizonyítják, mint az ISRS (USA) sorozatvetőosztály, amelynek tűzereje tízszerese a 203,2 mm tarackos osztály tűzerejének, lőtávolsága pedig eléri a 32 km-t. Ezért az életképesség és a nagyobb stabilitás fokozására, mind a hagyományos, mind a tömegpusztító fegyverek ellenség általi alkalmazásának idejére előre kell szabályozni a menet, a körletben való elhelyezés, a csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatok végrehajtása alatti álcázást, a szükséges erődítmények, a hadtábjelölések és alegységek őrzésére és védelmére (oltalmazására) szolgáló akadályrendszerek létrehozását.

Meg kell jegyezni azonban, annak ellenére, hogy egyes egység-, alegységparancsnokok és azok hadtáphelyettesei gondot is fordítanak ezekre a kérdésekre a harc folyamán, a megfelelő ismeretek és jártasságok hiányának következtében a kérdések feldolgozásának minősége nem megfelelő, a szerzett tapasztalatokat nem általánosíthatják kellő mértékben, azok nem válnak közkinccsé. Mindez szükségessé teszi azt, hogy teljes felelősséggel viszonyuljunk a műszaki biztosításhoz, a harcászati és szakharcászati gyakorlatokon pedig megteremtjük a feltételeit az életképesség kérdéseinek a személyi állomány általi feldolgozásának.

Magától értetődően a hadtápjelölések szervezeti felépítésének meg van a maga sajátossága. A harcosok gyakran tevékenykednek egymástól elszakadva és időnként nem alkalmazhatják a szervezetszerű műszaki technikát a műszaki létesítmények létrehozásakor. Ezért a hadtápbiztosítás tervezésekor és megszervezésekor nagyon fontos annak az alapos átgondolása, hogyan óvjuk a személyi állományt és az anyagi eszközöket. A személyi állomány és a technika megővéseért folyó harcban még a minimális előérő és technika felhasználása esetén is lehet meghatározott eredményeket elérni. A cél véletlen megsemmisítése mindig valószínűtlen. Ezért a terep álcázóképeségeinek hozzáértő felhasználása, a fényálcázás betartása – örök szabály a biztosító alegységek tevékenységében.

Sajnos még nem minden hadtápjelölés szakember ismerte fel azt, hogy a valószínű ellenség felderítő eszközei nagy változásokon mentek keresztül. A második világháború alapvető vizuális és fényképezési módjain kívül a korszerű felderítőeszközök magukba foglalják a rádiólokációs, televíziós, hő (infra) sugárzás, lézerek, spektrometria és más fizikai elveken alapuló berendezéseket. Ilyen viszonyok között ahhoz, hogy az ellenséget megtevesztessük, új, a szabványtól eltérő módszereket kell alkalmaznunk. És meg kell jegyezni azt, hogy ott, ahol ezeket keresik, megtalálják és alkalmazzák, hirtelen fokozódik a hadtápbiztosítás szilárdsága, jelentősen csökken a veszteség.

Az egyik harcászati gyakorlaton a csőfektető katonák azt a feladatot kapták, hogy az üzemanyag átszivattyúzásához készítsék elő az üzemanyag főcsővezetékét. Az egyik szakasz, amelyen a csővezetéknek át kellett haladnia, mindenféle növényzet nélküli mindenfelől jól belátható terep volt. A csővezeték ilyen szakaszon a legjobban sebezhető. A századparancsnok úgy határozott, hogy a csővezeték álcázására a mezőt átszelő vízvezetőárkot fogják felhasználni és az összeszerelt szálát közvetlenül a vízbe rakták le. Igaz, hogy a csővezeték hossza és annak összeszerelésére felhasznált idő nőtt ugyan, de ez megérte a fáradtságot és azt a következő események is igazolták. Amikor a csővezetékét összeszerelték, a parancsnok utasítást adott arra, hogy a szintelen csővezeték másik szálát a legközelebbi távolságon húzzák ki a gyakorló csővezetékhez, részben töltsék meg kenőolajtermékkel és könnyedén álcázzák. Reggel az „ellenség” légi felderítése

felderítette a színlelt csővezetékét és gyorsan csapást mért arra. A tűz meggyőzően bizonyította azt, hogy a vonalascél megsemmisült és a pilóta azt gondolván, hogy a feladatot végrehajtották, távoztak. Az álcázott csővezeték pedig ez alatt az idő alatt teljes terheléssel üzemelt. Az üzemanyag meghatározott mennyiségben és megadott időre megérkezett.

Vagy vegyünk egy másik példát.

A tábori sütődének települnie kellett a megadott körletben és hozzá kellett látni a kenyér sütéshez. A települési hely kiválasztásakor figyelembe vették azt, hogy a kemencék működésének idején a legjobb árulójel a nagymennyiségű hőenergia kibocsátása. Az „ellenség” infravörös felderítő műszerek segítségével azt könnyen felfedhetik. Ezért a sütődét nagy koronájú, magas fenyők alatt helyezték el, hogy azok szétszórják a kiáramló meleg levegőt. Ettől a helytől háromszáz méterre egy ritka bozótos dombon kifeszítettek néhány ponyvát. Közöttük vaslapokon tüzet raktak. Ez az egyszerű létesítmény hatásos eszköznek bizonyult az „ellenség” dezinformálására. A ponyvákat a termelő sátraknak hitték. Az erős infravörös sugárzás, a friss keréknyomok, a kiásott óvóárkok és fedezékek meggyőzték őket arról, hogy ezen a helyen áll az objektum.

Amikor a korszerű harc megvívására korszerű eszközök állnak rendelkezésre egyáltalán nem kell kizárni annak lehetőségét, hogy az ellenség felfedheti a vezérési pontokat. A parancsnokoknak ezzel számolniuk kell és mindent meg kell tenniük a hadtápvezetési pont, a vezetési pont srb. életképessége és működőképessége megóvásának érdekében. És itt az ellenség elektronikai felderítése elleni harcra irányuló intézkedések mellett célszerű gondolni a fedezékek létrehozására és álcázására is.

Meg kell jegyezni azt, hogy legnagyobb sikert azok érnek el, akik komplexen oldják meg a felderítés kérdéseit. Az egyik parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat idején annál a hadtápegységnél, amelynek parancsnoka V. Moszkalenko tiszt kidolgozták az egység harcálláspontja rejtett előrevonásával, annak telepítésével és az állások váltásával kapcsolatos rendszabályok összességét. A kiskihelyezés alatt maximálisan kihasználták a terep álcázó tulajdonságait és a rendszeresített eszközöket (álcákat), ködgyertyákat alkalmaztak különösen az állások váltásakor, színlelt állásokat hoztak létre. Mindez elősegítette a megszabott feladat sikeres végrehajtását.

Az álcázás kérdéseit azonban nem minden hadtápegységnél oldják meg hozzáértően. A gyakorlaton gyakran lehetünk szemtanúi annak, hogy a gépkocsikat az anyagi eszközökkel szorosan egymás mellett helyezik el. A parancsnokok úgy gondolják, hogy a rejtettség eléréséhez elegendő az álcahálók kihúzása is. A fedezékek, óvóárkok, lövészárkok hiánya, az ellenség légi felderítése elleni védtelenség fokozza a személyi állomány, a technika és az anyagi készletek megsemmisítésének valószínűségét. A hibás cselekedet nemcsak abban könnyíti meg az ellenség dolgát, hogy felfedje és felismerje a hadtápegységeket, hanem lényegesen leegyszerűsíti azoknak a megsemmisítését is. Kisebb mértékben vált ki csodálkozást az, amikor a harcászati, szakharcászati gyakorlatokon az egyes parancsnokok igyekeznek olyan benyomást kelteni, hogy az életkörülmények jók, megfelelnek a legfontosabbról, a hadtáp életképességéről. A kitűzött és homokkal leszórt utak, a fűtől és száraz levelektől megtisztított területek, a lekaszált területek elárulják az objektumokat.

Az álcázással kapcsolatos intézkedések hatékonysága növelésének céljából azokat szigorúan a csapatok terepen való elhelyezésével szemben támasztandó követelményeknek megfelelően kell végrehajtani. Ha a parancsnokok, azok hadtáphelyettesei, a szolgálatfőnökök alkotóan viszonyulnak az álcázás kérdéseihez, akkor sikeresebben tudják megoldani az előttük álló feladatokat.

Az életképesség fokozásának, a személyi állomány és technika ellenség légi és földi támadása elleni védelmének szempontjából igen nagy jelentősége van az elhelyezési körletek erődítési berendezésének. Ez nagy volumenű földmunka elvégzését teszi szükségessé. És ezt a normák ismerete, a pontos számvetések és tervezés elvégzése nélkül nem lehet megoldani. A tapasztalat azt mutatja, hogy különleges műszaki technika nélkül a csapathadtápban csak a személyi állomány részére lehet fedezéket létrehozni. Az anyagi készletekkel megrakott gépkocsinak és a hadtáp technikai eszközeinek a megóvása nem kevésbé fontos feladat.

Ez szükségessé teszi a rendelkezésre álló eszközöknek, vagyis a terep védőtulajdonságainak és a természetes fedezékeknek, továbbá a korábban itt elhelyezkedett alegységek készítette létesítményeknek a felhasználását. Igaz ugyan, ilyen esetekben gondolni kell arra is, hogy ezeket a létesítményeket az ellenség már bemérhette. Ezért adott esetben nagy elővigyázatosságra van szükség.

Az egyik harcászati gyakorlaton a gépkocsiszállító század többkilométeres menet végrehajtása után megérkezett a kijelölt körletbe. A parancsnok észrevette, hogy itt korábban valamilyen alakulat tartózkodott és az teljesen használható műszaki létesítményeket hagyott hátra. Elrendelte, hogy azokba állítsák be a tartálygépkocsikat. Az „ellenség” váratlanul célzott tüzet nyitott és harc képtelenné tette a század személyi állományának felét és az anyagi készleteknek mintegy 60 százalékát. Ilyesmiket eredményezhetnek az át nem gondolt elhatározások.

A hadráptechnika részére szolgáló fedezékek berendezésére legjobban a robbantásos módszer felel meg. Ebben az esetben a földmozgatással kapcsolatos munkának oroszlánrészét a robbanási energia végzi el. A hadtápilegység személyi állományának csak a töltőkamrákat kell előkészíteni és a keletkezett gödröket kell kitisztítani. A munka elvégzésének rendjét és sorrendjét azonban jól át kell gondolni. A hadtápilegységeket ajánlatos a töltőkamrák elkészítésére szolgáló kézi árokásokkal és vontatható tisztítóeszközökkel felszerelni. A gépkocsiszállító alegységek tisztjeit és személyi állományát meg kell tanítani a robbantás végrehajtására, hogy hozzáértően tudják elhelyezni a gépkocsikat a terepen, megóva azokat az ellenség támadása ellen. A szakharcászati gyakorlat folyamán a gépkocsiszállító szakasz azt kapta feladatul, hogy szállítson ki löszert a sorozatvezető tűzértség számára. Az aknákkal rele ládákat anélkül rakták fel a gépkocsikra, hogy tájékozódtak volna. Azonkívül a gépkocsik egymástól csökkentett távokra haladtak az oszlopban. Az „ellenség” légiereje váratlan támadásának eredményeképpen két gépkocsi megsemmisült.

A hadtápilegységek életképessége növelésének igen nagy tartalékát képezik a technika legfontosabb szerkezeteit, részegységeit és fődarabjait a lövészfegyverek és apróbb szilánkok ellen védő különböző alkalmazhatóságok. Ezek elkészíthetők közvetlenül a csapatoknál a lövedékek és szilánkok kinerikai mozgásának csillapításához szükséges megfelelő viszkozitással rendelkező anyagokból, mint alumínium, a gumi, a homok, az acél. A védőberendezéseknek konstrukciója különböző lehet és az függ azoknak rendeltetésétől, a védendő objektum fajtájától.

tól és formájától. Ezek általában egy, fontosabb szerkezetek esetében pedig többrétegű, az objektumokat a legveszélyesebb irányok felől elfedő ernyők. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy közülük egyeseket csak terepen való elhelyezéskor, másokat pedig mozgás közben célszerű alkalmazni. A hadtápegységeknél és egységeknél azokat elsősorban a törzsgépkocsik szalonjainak, a tábori műtőknek, a löszereknek, a kőolajtermékeknek, a szivattyúállomásoknak stb. oltalmazására lehet felhasználni.

Sajnos a gyakorlatok terveinek és elgondolásainak mindegyike korántsem tartalmazza ezeket a kérdéseket és ez önelégültséget szül, csökkenti az éberséget és a veszélyérzetet. Egyes vezetők nem ismerik fel az ellenség tűzhatása elleni védelemmel kapcsolatos ismereteknek és jártasságoknak a fontosságát.

Ahol a hadtápegységek parancsnokai megfelelő gondot fordítanak a személyi állomány és a technika tömegpusztító fegyverek elleni védelmére, ott a harcfelelősek végrehajtását elősegítő, érdekes elhatározások születnek.

Az „atomcsapás”-t szenvedett főerők előtt tevékenykedő gépesített-lövészerednek sürgősen fel kellett töltenie anyagi készleteit. Az utat, amelyen a gépkocsiknak haladniuk kellett az „ellenség” tűz alatt tartotta. A szállítóegység parancsnok jól árgondolta a helyzetet. Az anyagi eszközöket a kőverezőként helyezte el a gépkocsikon. A ruházati anyagot és a többi nem terhet a lövész löszerek fölött helyezték el. Utasításra gyorsan összegyűjtötték a régi gépkocsitömlőket, azokat megtöltötték homokkal, azokat a hűtő előtt felerősítették. Egy rajátos védőburok keletkezett. A menetsebességnek és a távköznek helyes kiválasztása mellett az ilyen intézkedések lehetővé tették a feladatok sikeres végrehajtását a menetvonal különböző szakaszain. Tehát a hadtápegységek tömegpusztító fegyverek elleni védelmének alkotó megközelítése lehetővé teszi hatálmass tartalékok feltárását az életképesség és az állóképesség növelésével kapcsolatos munkában.

A tömegpusztító fegyverek elleni védelem megbízhatósága növelésének kérdésével már foglalkoztunk (Til i Szahsenyije Szovjetszkik Voorensinnik Szil” 1981. 3. száma). Meg kell azonban jegyezni, hogy a hadtáp magasabbfokú életképességének elérésére fel kell használni a robbanóakna fegyvereket is.

Jelen cikkben a tűzhatás elleni védelem biztosításának csak egy néhány kérdésével foglalkoztunk. Ilyen kérdés van még több is. Célszerű folytatni az újabb keresését, szélesebb körben felhasználni ezekre a célokra a harcászati és szakharcászati gyakorlatokat.

Hadigazdasági képzés és nevelés, mint a tisztek szakképzésének alkotórésze

*Írta: A. I. POZSAROV I. osztályú kapitány,
a közgazdasági tudományok doktora*

(Fordítás: a „Военная Мысль” 1984. évi 1. számából)

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának, a Szovjetunió Minisztertanácsának, a Szovjet Szakszervezetek Központi Tanácsának és a Komszomol Központi Bizottságának „A dolgozók közgazdasági képzésének és nevelésének további javításáról” elfogadott határozata kimondja, miszerint napjaink feladatai megkövetelik, hogy javítsuk a közgazdasági képzés partirányítását, minden szovjet állampolgárban kialakítsuk, hogy az ország gazdájának érezze magát, magas fokú közgazdasági műveltséggel rendelkezzen és a munkához való viszonya kommunistához méltó legyen.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának (1983. évi) júniusi plénuma követelményként szabta meg: „A közgazdasági propagandát és a közgazdasági nevelést teljes egészében alá kell rendelni a népgazdaság intenzitásának fokozásával kapcsolatos igényeknek és szükségleteknek, a korszerű közgazdasági gondolkodás kialakításának, a szocialista kezdeményező-készségnek és vállalkozói szellemnek.” Az új típusú közgazdasági gondolkodásra az olyan vonások jellemzőek, mint az igazi tudományosság, amely a szocializmus gazdasági törvényeinek megismerésén és szigorú betartásán alapul; a mélyszéles pártosság, azon törekvésből adódik, amely arra irányul, hogy szem előtt tartsuk az egész társadalom magasabb érdekeit, és hogy összekapcsoljuk velük a közösség és az egyén érdekeit; a nagyfokú aktivitás és illetékesség, amelyek a legjobb végeredmények – a legkisebb ráfordítások mellett történő – elérésére irányulnak. Ahhoz, hogy a közgazdasági képzésben és nevelésben kialakítsuk ezeket a tulajdonságokat, a szovjet állampolgárok minden egyes konkrét tevékenységi szférájának sajátosságait figyelembe kell vennünk. Ezek a megállapítások a szovjet tisztikar képzésére is teljes mértékben vonatkoznak.

A hadigazdasági képzés és nevelés szerepének növekedését a tisztek képzésében és nevelésében az a körülmény diktálja, miszerint tovább növekednek a méretei a tisztek hadigazdasági tevékenységének, amely az állam részéről a

hadsereg és a flotta ütőképességének növelésére és harcászultságának fokozására előirányzott anyagi és pénzügyi eszközök hatékony felhasználására irányul.

Itt arról van szó, hogy a honvédelmi kérdésekre – az adott célokra fordítható erők és eszközök lehető legkisebb elvonásával – hatékonyan kell megoldani. Ám ahhoz, hogy az eszközöket gazdaságosan (takarékosan) használjuk fel, a kívánság, az óhaj egyedül nyilvánvalóan nem elegendő. Ismernünk kell a gazdasági törvényeket, azok katonai szférában történő megnyilvánulását, helyesen kell megszervezni a konkrét munkát, a hadigazdasági tényezők figyelembevételével. Nos, ezért elengedhetetlenül szükséges a tisztai állomány hadigazdasági képzése és nevelése.

A *közgazdasági képzés lényege* az, hogy a kádereket a gazdasági törvények, a gazdasági mechanizmus ismereteivel, az elmélet gyakorlati alkalmazásának képességével kell felvértezni. E célból fontos, hogy mélyrehatóan megértsük a politikai gazdaságtan katonai vonatkozásait, a hadigazdaság elméletét, a konkrét hadigazdasági tudományágak ajánlásait.

A *közgazdasági nevelés* arra hivatott, hogy kialakítsa azt a gondolkodásmódot, meggyőződést és szokást, miszerint kell cselekedni. A munkához való kommunista viszony, a szocialista tulajdon védelméről és gyarapításáról való szüntelen gondoskodás, a közgazdasági gondolkodás tehetetlenségének leküzdése, a takarékoság és annak szükségességének felismerése – minden katona részéről –, hogy a mindennapi feladatokat a gazdaságossági oldalai figyelembevételével hajtsák végre, az olyan megoldások felkutatásának belső szükséglete amelyek lehetővé tennék, hogy a kitűzött célokat az állami eszközök lehető legkisebb ráfordításával ériék el – ezek lennének a hadigazdasági nevelés legfontosabb támpontjai.

A közgazdasági képzés és nevelés megy végbe a társadalom tagjának, mint olyan közös gazdának a kialakulása, aki erősíti a szocialista tulajdont, ésszerűen hasznosítja és gyarapítja a népvagyont, s tevékenységében következetesen szem előtt tartja a társadalmi érdekeket, a párt gazdaságpolitikáját.

Különösen fontos mutat rá J. V. Andropov elvtárs, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke –, hogy olyan aktív életszemléletről alakítsunk ki a szocialista tulajdon vonatkozásában, amely egyben „a szocializmus létének alapvető tényezője és annak támasza és előrehaladásának legfőbb forrása is.”¹ A szocialista tulajdont óvni és erősíteni – minden szovjet állampolgár alkotmányban rögzített kötelessége, minden katonaállományú személy szabályzatban megfogalmazott köteleme és legszentebb erkölcsi kötelessége. A közgazdasági képzés és nevelés minden katonaállományú személy számára elengedhetetlenül szükséges. De míg a közkatona és a matróz számára elegendő, ha egyszerűen csak védi a szocialista tulajdont, addig a tiszt számára ez kevés: neki már előre kell látnia az általa hozandó elhatározás gazdasági következményeit, és minél nagyobb egy főnök rangja, annál élesebben érződik ez az igény. Az át nem gondolt és gazdaságilag nem megalapozott cselekedetek anyagi károkat okozhatnak. G. K. Zsukov, a Szovjetunió marsallja keserűen jegyezte meg, hogy a háború éveiben voltak olyan esetek, amikor „eredménytelenül használtak fel több tízezer tonna lőszert”.

¹ J. V. Andropov: „Válogatott beszédek és cikkek”, Moszkva, Politizdat, 1983. 5. oldal, oroszul.

Továbbá hány fajta és szükségtelen csapat-átcsoportosítás és mozgás fordult elő a háborúban. Mindezekre óriási mennyiségű üzem- és más értékes anyagot, de főleg emberi erőt pazaroltak el.²

A takarékosági rendnek a honvédelem szférájában való bevezetésére történő irányvétel nagy gazdasági jelentőséggel bír. Tovább kell tökéletesíteniünk egész gazdasági munkánk stílusát. törekednünk kell annak legnagyobb fokú hatékonyságára – sürgeti D. F. Usztyinov, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere. Ebben példaként szolgálhatunk mi, vezetők. A seregtestparancsnokok, parancsnokok, politikai munkások, hadtápszolgálati munkatársak nem egyszerűen ilyen vagy olyan beosztásokat betöltő emberek, hanem pártunk politikájának aktív közvetítői fegyveres erőink soraiban...³

A tisztek hadigazdasági képzése és nevelése javításának útjai a katonai tanintézetekben. A hadigazdasági képzés és nevelés a tisztek szolgálatának egész ideje alatt folyik, ám mindkettő alapját a tanintézetekben rakják le, ahol a hallgatók tapasztalt pedagógusok vezetésével elsajátítják a harc (hadművelet) hadtápbiztosításával, a csapatoknál végzett gazdasági munka megszervezésével összefüggő gyakorlati kérdések alkotó módon történő megoldásának elméleti ismereteit és készségeit.

Manapság a tanintézetekben érezhetően megnőtt az érdeklődés a közgazdasági tantárgyak iránt és nemcsak ott, ahol ezek képezik a szakképzés alapját. Az említett tantárgyak oktatásának minősége azonban még nem felel meg teljes mértékben napjaink követelményeinek. A Szovjetunió honvédelmi minisztere azt követeli, hogy a tanintézetek aktívabban vértézzék fel a hallgatókat a gazdasági törvények hatásmechanizmusának, a hadigazdaság működésének és fejlődésének mélyreható ismeretével, az egységeknél és a hajókon végzett gazdasági munka folytatásának szilárd készségeivel, hogy gondosan kezeljék a csapat (hajó) gazdálkodás kérdését, ne békéljenek meg a pazarlás és a harácsolás bárminemű megnyilvánulásával, s tanulják meg, hogyan kell megszervezni az alárendeltek közgazdasági képzését és nevelését.

Sz. K. Kurkotkin, a Szovjetunió marsallja cikkében felhívta a figyelmet arra, hogy differenciáltan kell megközelíteni a káderek közgazdasági képzésének kérdését.⁴ Ezzel a kérdéssel részletesebben szeretnék foglalkozni.

Véleményünk szerint a *hadigazdasági képzésnek (a tanintézetek profilja szerint) két lépcsőfokát, a tanintézeteknek pedig – szakágak szerint – három csoportját* különböztetjük meg; *parancsnoki és katonapolitikai, mérnöki és közgazdasági.*

A képzés színvonala alapján történő eltérés mindenekelőtt a politikai gazdaságtani és a hadigazdasági előadássorozatok tartalmát érinti. A szakágak szerinti differenciálás, az ágazati és a funkcionális hadigazdasági tantárgyak gondos kiválasztásával biztosítható.

A különböző előadás-sorozatok elhatárolásának és kölcsönös összehangolásának problémája elsődlegesen a katonapolitikai és a katonai-pénzügyi tanintézetek előtt merült fel. Ezek tapasztalataira támaszkodva olyan végkövetkezte-

² Idézet N. A. Antyipenko után: „A főirányban”, Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1979. 17. o.

³ D. F. Usztyinov: „Válogatott beszédek és cikkek”, Moszkva, Vojenizdat 1979. 411. o. oroszul.

⁴ Lásd: „Vojennaja Misl” 1982. 2. sz. 44. oldal, oroszul.

tésre juthatunk, miszerint az első lépcsőfokon a politikai gazdaságtani ismeretek terjedelmét és a politikai gazdaságtan előadássorozata tanulmányozásának színvonalát országos programok határozzák meg, amelynek kiegészítése képpen dolgozzák ki a kérdés katonai problematikáját.

A második lépcsőfokon a közgazdasági ismereteknek – már a felső fokú katonai szakképzés alapján történő – bővítésének és elmélyítésének feladatait oldják meg, a hallgatók szakmai tapasztalatainak figyelembevételével. A súlypont a teljes közgazdasági fogalomrendszernek, alkalmazásuk tudományos módszereinek elsajátítására, a gyakorlati kérdések megoldására tevődik át. Egyre tökéletesebbé válnak az előadás-sorozat módszerei és formái, fokozódik a figyelem az előadás-sorozat katonai problematikája, módszertani funkciója iránt, a hadigazdász tantárgyak vonatkozásában.

A hadigazdasági előadás-sorozat keretében történő tanulás arra hivatott, hogy felvértezze a tiszteket a honvédelem gazdasági biztosításával összefüggő törvényszerűségek ismeretével, továbbá hogy elősegítse a konkrét hadigazdasági tantárgyakkal kapcsolatos ismeretek integrálását és realizálását (ahol ilyeneket tanulmányoznak), a gyakorlati feladatok megoldása során.

Itt a kérdésnek két oldala van. Először is szükségessé vált ilyen előadás-sorozatok bevezetése azokban a tanintézetekben, ahol ilyeneket eddig még nem tanulmányoztak. Enélkül a megfelelő szakemberek hadigazdasági képzése és nevelése csupán csak az egyes hadigazdasági jelentésekre vonatkozó elszigetelt információra fog redukálódni. Másodszor, elengedhetetlenül szükséges a képzés két szintjének elhatárolásával kapcsolatos kérdés pontosabb és sokoldalúan mérlegelt megoldása, a végzős hallgatók elkövetkezendő csapatszolgálatának figyelembevételével.

Az első lépcsőben fontos, hogy a növendékek általános képet kapjanak a hadigazdaságról és teljesebb ismereteket a hadsereg és a flotta hadtápbiztosításáról. E célból tanulmányozzák az állam katonai erejének gazdasági alapjait, az ország hadigazdasági felkészítésének kérdéseit, a csapatoknál végzett gazdasági munkát és egyéb más témaköröket. A második lépcsőben elsajátítják a hadigazdaság elméletének teljes kollégiumát, a katonai tanintézet profiljának figyelembevételével.

Ilyennek képzeljük el a képzés szintje szerinti elhatárolást (egyes esetekben ez az elhatárolás természetesen más formában is történhet). Az egyes hadigazdasági szakterületek sajátosságai további vizsgálatot igényelnek.

A politikai gazdaságtan és a hadigazdaságtan oktatásának társadalomtudományi és szaktantárgyakkal történő párosítása az egyik járható útját jelenti a közgazdasági képzés és nevelés fellendítésének. E munka megszervezésénél egyes tantárgyak közötti kölcsönös összefüggést, azok határterületeit feltáró strukturális-logikai vázlatokat alkalmaznak, s olyan intézkedéseket foganatosítanak, amelyek a kiképzési (oktatási) programok további tökéltetésére, azok összehangoltságára, a mindenkorl problémák egységes értelmezésének biztosítására, a felesleges párhuzamosságok (kettősségek) kiküszöbölésére stb. irányulnak. Megvalósul a tanszékek közötti munka.

Igy például a (Moszkvai Pénzügyi Főiskola mellett működő) katonai pénzügyi és közgazdasági fakultáson az állami eszközök hatékony felhasználásának problémáját különböző előadás-sorozatok keretében vizsgálják (politikai gazdaságtan, hadigazdaságtan, a fegyveres erők pénzügyei, hadigazdasági elemzés és mások). A tanszékek közötti értekezletek elősegítik a rokon témák tanulmányo-

zása terjedelmének és sorrendjének pontosítását, az előadók erőfeszítéseinek összehangolását és a nagyobb folytonosság biztosítását az általuk végzett munkában, számos fogalom egységes értelmezésének kialakítását.

Ezenkívül a növendékek és hallgatók közgazdasági nevelésének kérdéseit a katonai, katonai-technikai (haditechnikai) és a katonai szaktantárgyak oktatása során is megoldják. Lett légyen is szó egy fegyver harcászati-műszaki adatairól, a parancsnoki elhatározás változatának kiválasztásáról, a diplomaterv kidolgozásáról - az előadó feladata minden esetben az, hogy a tanulók figyelmét felhívja a kérdés gazdasági aspektusára, rámutasson a közgazdasági indoklás (megalapozás) fontosságára, s hogy kialakítsa bennük a közgazdasági gondolkodás belső szükségletét. Ehhez azonban természetesen mély meggyőződésre van szükség a pedagógus részéről és megfelelő ismeretekre.

Most gondolkodnunk kell a katonai közgazdászok szakképzettségi színvonalának további emeléséről, akiből egyéhként időnként még hiány van a tanintézetekben, a tudományos kutatóintézetekben és a csapatoknál. Ezek erőfeszítései nélkül a személyi állomány hadigazdasági képzése és nevelése, a törzsekben és intézetekben folyó gyakorlati munka nehezen megvalósítható. Olyan előadókra, tanárookra van szükség, akik katonai és közgazdasági ismeretekkel rendelkeznek és akik igazi szakembereknek számítanak a hadigazdasági tevékenység különböző területein. Láthatóan megérett a szüksége annak, hogy megszervezzük a képzésüket (esetleg tanintézetek közötti alapon) egy külön fakultácson, például a Katonai Politikai Akadémián.

A *hadigazdasági képzés és nevelés erősítése a csapatoknál*. „A dolgozók közgazdasági képzésének és nevelésének további javításáról.” szóló, fent említett határozatban olyan ajánlás van megfogalmazva, miszerint határozottan erősíteniünk kell a közgazdasági képzés gyakorlati rendenciáját. A Szovjetunió honvédelmi minisztere rámutat arra, hogy a fegyveres erőkn belül folyó közgazdasági képzésnek konkrét válaszokat kell adnia arra a kérdésre, hogy miként kell a megszabott feladatokat az előirt határidőn belül és a lehető legkisebb anyagi-szköz és élőerő-ráfordítással megoldani.

Ennek érdekében fontos, hogy szélesebb körben kibontakoztassuk a közgazdasági képzést a csapatoknál, tervszerűen és céltudatosan, az egyes parancsnokok, főnökök és törzstisztek felkészítési színvonalának és szolgálati tevékenységük tartalmának figyelembevételével kell végezni azt. Célszerű az összes többi kiképzési és nevelési formával, töhhek között az embereknek munkára, fegyelemre, a katonai szolgálat egész menetére, a hadiipari vállalatoknál pedig a természetes egész folyamatára való nevelésével komplexen megvalósítani azt. A parancsnokok, politikai szervek, párt- és komszomol-szervezetek és a szakszervezetek hivatottak arra, hogy irányítsák ezt a munkát, a káderképzés folyamatának, az egységek és hajók harcászati feladatai megoldásának, a munkaszervezettség, fegyelem és hatékonyság fokozásának szerves alkotórészeként tekintve azt.

A parancsnoki felkészítés tematikai tendenciája (beállítottsága) hivatott arra nézetünk szerint, hogy teljesebb mértékben vegye figyelembe a közgazdasági gondolkodás kialakításának általános párt irányvonalát a fegyveres erők különböző parancsnoki szintjeinek jellegét és színvonalát tekintve. Így például a magasabb szinteken működő tisztek foglalkozásainak tematikájában nem boldogulhatunk a hadigazdasági elmélet időszerű problémáinak, a katonai doktrína gazdasági aspektusainak, az egységes haditechnikai politikával, a fegyveres erők

optimális struktúrájának megindokolásával összefüggő kérdéseknek, az ország birtokában levő hadigazdasági potenciál legcélszerűbb felhasználási útjainak és más, a szovjet hadsereg fejlesztéssel összefüggő legfontosabb problémák – össznépi érdekek figyelembevételével történő – megoldásának módjait tükröző alapvető problémáknak a vizsgálata és elemző értékelése nélkül. A vezetők hadigazdasági tájékozottsága és illetékessége mindig megadja a kellő alaphangot, s optimális, a szűk hatósági megközelítéstől, idegen irányvonalat követ a honvédelmi feladatok megoldásában.

Hadművelti szinten a fent nevezett témákat általánosságban megismerve a súlypontot a tematika kiválasztásában az olyan kérdésekre helyeződik át, mint a hadműveletre, harcra vonatkozó optimális elhatározás hadigazdasági vizsgálata és kiválasztása; a csapatok harcadatai és mindennapi kiképzése hadtáp- és technikai biztosításának gazdaságossága és mások. Itt a legfontosabb az, hogy a megfelelő kérdéseket a hadigazdasági elemzés tudományosan megalapozott módszerével, tudományos ismérvekkel és mutatókkal, ezek alkalmazásának képességével kell felvértetni, s meg kell akadályozni, hogy a gazdasági tényezők szerepét a hadművelterben lebecsüljék vagy túlbecsüljék.

Harcászati szinten a figyelem középpontjába kell állítani a fegyverzet és a technika igénybevételével (üzemeltetésével) és tárolásával, a harc kiképzéssel, a csapatgazdálkodás folytatásával, az egységnél (hajón), intézetnél stb. végzett gazdasági munkával összefüggő kérdéseket.

Nézetünk szerint a tisztek hadigazdasági képzésének és nevelésének teljes programjára van szükség a szolgálat egész időtartamára, beleértve a tanintézetet – a csapatokat – a tanfolyamokat (átképzést) – a csapatokat, egy olyan programra, amely előirányozza a képzés megfelelő tartalmát minden egyes ilyen szakaszra. A bonyolult témakörök (a párt gazdasági stratégiája, a katonai doktrína gazdasági alapjai stb.) a marxista-leninista képzés rendszerében is tanulmányozhatók, a fegyveres erőknél folyó gazdálkodás rendjével, a hadigazdasági elemzéssel összefüggő és egyéb más kérdések pedig a szakkiképzés folyamatában vizsgálhatók.

A tisztek képzésében és nevelésében hasznosak a marxista-leninista esti egyetemek fakultásai, melyek hálózatát bővíteni lehetne.

A legnehezebbnek rúnik a gazdasági (hadigazdasági) ismeretekkel rendelkező, szakképzett propagandisták – csapatok és flották részére történő – képzésének kérdése (napjainkban ehhez viszonylag kedvező feltételek alakultak ki). Évről évre növekszik a felsőfokú katonai képzettséggel rendelkező katonai közgazdászok száma, több katonai tanintézet különböző közgazdasági profilú, felsőfokú katonai szakképzettséggel rendelkező tiszteket képez, s jelentős hadigazdasági ismeretanyagot kapnak a katonapolitikai főiskolák végzős hallgatói.

Sokan közülük – megfelelő módszertani segítségnyújtás mellett – képesek arra, hogy hadigazdasági ismereteket közöljenek a hallgatósággal, továbbá arra, hogy az anyagot az egységeknél, hajókon, intézetekben szolgálatot teljesítő katonák konkrét feladataival összekapcsolják és összehangolják, a gondos gazda érzését oltás a személyi állományba, valamint arra, hogy a hadigazdasági ismereteket és mutatókat a hadművelti és harc kiképzéssel, a mindennapi étellel kapcsolatos feladatok gazdaságosabb megoldása érdekében használják fel.

Megemlítjük, hogy a körzetekben, a flottáknál, a tudományos kutatóintézetekben, a hadsereg és a flotta összes többi szintjén távolról sem használják ki a

személyi állomány közgazdasági képességének és nevelésének valamennyi tartalmát. Realizálásukra sok lehetőség van a hadműveleti összevonások, a törzsekben folyó parancsnoki felkészítés során, valamint a tudományos-gyakorlati és elméleti konferenciák előkészítésének és megtartásának folyamatában.

Átfogóan széles tevékenységi kört látunk a helyőrségi tisztiházak működésében, a közgazdasági tematika bővítésében a propagandisták módszertani felkészítésére hivatott iskolákban az előadások, tudományos értekezések megvitatása során.

Hadigazdasági témájú előadásokat kell tartaniuk a csapatoknál a katonai akadémiák és főiskolák tanárainak, a fegyveres erők hadtáptisztjeinek és tábornokainak, a Honvédelmi Minisztérium központi és fősoportfőnökségei tisztjeinek és tábornokainak. De a saját erők bevonásával is számolni kell: a hadtápszolgálati ágak szakembereinek, a politikai munkásoknak, a hadmérnököknek és technikusoknak a bevonásával. Nekik sok lehetőségük van a csapat- és flottagyakorlat elemző értékelésére. Munkájuk eredményessége a személyes céltudatosságuktól, a különböző rendezvények megszervezésétől, magának a hallgatóságnak a felkészültségétől függ. Összintén szólva nem olyan egyszerű dolog összegyűjteni a szakirodalmat a hadigazdasági kérdések önálló tanulmányozásához, mivel ilyen irodalmat igen ritkán jelentetnek meg.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának határozata előírja, hogy típusstanterveket, programokat és segédleteket kell kidolgozni a közgazdasági képzés alapvető előadássorozataival kapcsolatban, bővíteni kell a közgazdasági szakirodalmat, módszertani segédleteket, filmek, különböző szemléltetőanyagok kiadását. Mindezt a fegyveres erőknél is meg kell valósítani. Elérkezett az ideje, hogy megvizsgáljuk egy, a hadigazdasági képzéssel és neveléssel foglalkozó módszertani koordinációs tanács megalakításának kérdését.

A hadigazdasági elmélet fejlesztésének néhány aspektusáról. A Szovjetunió Kommunista Pártjának XXVI. kongresszusa hangsúlyozta: „Az élet által felvetett feladatok megkövetelik az elmélet, a közgazdasági tudományos fejlesztését, s közelítését a gazdaság gyakorlatának szükségleteihez. Egész társadalmunk alkotó potenciáljának mozgósítására van szükség. A központban és a területen, a népgazdaság valamennyi szintjén és ágazatában jobban meg kell érteni a felmerülő problémákat, jobban kell feltárni és kihasználni a meglevő lehetőségeket.” A vitatott kérdés vonatkozásában ez azt jelenti, hogy mélyrehatóan és sokoldalúan kell vizsgálni a honvédelem gazdasági biztosításának módjaiban, a hadműveletek előkészítésének és megvizsgálásának módjaiban végbemenő azon lényeges változásokat, amelyeket a termelőerők jelenkori állapota és a hadügyben bekövetkező gyökeres változások idéznek elő.

Tovább kell folytatni azoknak a legaktuálisabb problémáknak vizsgálatát, amelyeket a „Vojennaja Misl” című folyóirat egyszer már felvetett.⁵ Néhány közülük: az országok és koalícióik hadigazdasági potenciálja erősítésének és realizálásának sajátosságai a jelenlegi szakaszban; hadigazdasági mobilitás, gazdasági mozgósítás, a gazdaság életképessége egy korszerű háborúban; a honvédelem gazdasági biztosításának hatékonysága, annak kritériumai és mutatói, a

⁵ — Vojennaja Misl: 1970. 8. és 9. sz.; 1971. 4., 9., 10. sz.; 1972. 2., 4., 7., 11. sz.; 1973. 3., 8. sz.; 1974. 3., 5., 6., 9., 11. sz.; 1975. 3., 4. 9.; 1976. 4., 7., 8., 12. sz.; 1977. 1., 6., 7. sz.; 1978. 3., 4. sz.

hadigazdasági mechanizmus további tökéletesítése; a nemzetközi hadigazdasági kapcsolatok új formái és mások.

Fontos tekintetbe vennünk, hogy a haditechnikai küzdőtéren folytatott harc nagymértékben kiéleződött, gyakran elvileg új jelleget ölt, és a harcban egyszerű megfigyelő, aktív állásfoglalás és cselekvés nélkül nem lehet az ember. Ebből kiindulva rendkívül nagy fontosságra tettek szert a haditechnika terén hozott döntések gazdasági megalapozásával, a fegyveres erők anyagi bázisának erősítésével, helyes fenntartásával és ésszerű felhasználásával összefüggő kérdések.

Szeretném felhívni a figyelmet néhány tudományos-pedagógiai feladatra is. A hivatásos tisztek közgazdasági képzésének és nevelésének további javítása, közgazdasági gondolkodásuk további fejlesztése érdekében olyan tudományos monográfiákra, előadás-sorozatokra, cikkekre van szükség, amelyeket egy teljes rendszer formájában megadták a korszerű hadigazdasági ismeretek logikusan harmonikus, sokoldalú kifejtését, ahol nem „kinyilatkoztatnák” hanem megindokolnák az elveket, fogalmakat képleteket, modelleket. Állandó jelleggel pontosítani kell és fel kell frissíteni az egész oktatási és módszertani anyagot, mélyrehatóbban kell tanulmányozni és kritikusan elemezni a valószínű ellenségek hadigazdasági elméleteit és militarista készülődéseit.

Tehát a szovjet katona káderek közgazdasági képzésével és nevelésével összefüggő kérdések sikeres megoldása érdekében elengedhetetlenül szükséges a hadigazdaság elméletének továbbfejlesztése, a megfelelő káderek képzése, a tanintézetek, törzsek és tudományos kutatóintézetek lehetőségeinek jobb kihasználása, a katonai tanintézetek, illetve a katonai körzetek és a flották közötti kapcsolatok erősítése, a tudósok és tudományos kollektívák erőfeszítéseinek összehangolása a hadigazdasággal foglalkozó tudományos intézetek egységes központjából.

A párt megköveteli, hogy a gazdasági és szervezeti intézkedések ösztönözzék a hatékony munkát, elősegítsék a legnagyobb végeredmények a legkisebb ráfordítással történő elérését. Pontosan az ilyen eredmények jellemzik a hivatásos tisztek magas fokú szakmai felkészítését, azok hadigazdasági illetékességét.

KÖNYVSZEMLE— ÚJ KÖNYVEK

P. P. Szerocsztyjanov:

Nagy megpróbáltatások előtt

A kötet az 1939 és 1941 nyara közt eltelt két év diplomáciai eseménytörténetét dolgozza fel a szovjet külpolitikai törekvések középpontba állításával. A szerző rendkívül gazdag forrás- és irodalomanyag alapján dolgozik. Forrásai között szerepel angol és más nyugati archívumok, a szovjet külügyminisztérium iratanyaga.

Ezenkívül e témában a lehető legteljesebb könyvészeti anyag szerepel orosz, angol és olasz nyelven.

Több, úgynevezett kényes kérdés tartozik a Nagy Honvédő Háborút megelőző diplomáciai csatározások történelméhez. A viták e téma körül máig élnek, fel-fellángolnak. Foglalkozik pl. a könyv a szovjet-német meg nem támadási egyezmény általában szükségtelen kezelt problémakörével, a szovjet–finn háborúval, a szovjet–lengyel határkiigazítással, a nyugati titkos diplomácia mesterkedéseivel stb.

„Nehéz, nagyon nehéz idők jártak akkor. Egyre messzebb tűnnek tőlünk, ám mindaz, ami azokban az években történt, nem vált holt történelemmé” – írja a szerző könyvében. Tanulságai máig hatóak.

Harmath Ádám:

Védelem erdős-hegyes körzetekben

Az erdős-hegyes körzetekben végrehajtott valamennyi harctevékenység formáját, módját, valamint méreteit tekintve a sík, illetve a dombvidéken végzett hasonló tevékenységekhez viszonyítva jelentős eltéréseket mutat, és ez a megállapítás a védőharcra is érvényes.

A munka kiindulópontja, hogy az erdős-hegyes terepen vívott támadóharc során, kikényszerített helyzetben védelem megszervezésére és védőharc megvívására is sor kerülhet. Ebből eredően szükség van arra, hogy néphadseregünk tisztjei és katonái olyan ismeretek, képességek és készségek birtokában legyenek, amelyek képessé teszik őket, hogy a terepviszonyok, az éghajlati és időjárási tényezők okozta különleges körülmények között is eredményesen barcoljanak. Ez a könyv alapgondolata és egyben célkitűzése.

I. N. Zemszkov:

A második front diplomáciai története

E történelmi feldolgozást, amely gazdag irodalomra és levéltári anyagra épül, a normandiai partraszállás 40. évfordulójának évében jelentetjük meg magyar nyelven, emlékeztetve a második világháború e sorsdöntő eseményére.

Az európai második front problémája körül heves diplomáciai küzdelem folyt a Szovjetunió és szövetségesei között. „Következetes és folyamatos harc volt ez, politikai realizmus, kitartás és rugalmasság jellemezte.” Így történt, hogy 1943 végén, amikor nagyrészt a szovjet fegyveres erők győzelmei révén véglegessé vált a háborúban a döntő fordulat, „Teheránban Roosevelt és Churchill ünnepélyesen kijelentette Sztálin előtt, hogy az annyi-szor megígért és annyi-szor elhalasztott nyugateurópai második frontot legkésőbb 1944. május 1-ig megnyitják.”

Mégis csak 1944. június 6-án 0 óra 30 perckor szállnak le Normandiában az első brit és amerikai ejtőernyősök.

A szerzőnek az a törekvése, hogy „objektív képet alakítson ki azokról a tárgyalásokról és diplomáciai kontaktusokról, amelyek 1941 és 1944 között a szovjet, az angol és az amerikai kormány között a második front megnyitása kérdésében lezajlottak.” A könyv írója az antifasiszta koalíció belső ellentmondásait elemzi a diplomáciai tárgyalások tükrében. Végző soron a nézeteltéréseknél erősebbnek bizonyult az együttműködési készség.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Pártos János ezds.	A fronthatápról — — — — —	3
Csabai György őrgy.	A szárazföldi csapatok hadtápbiztosítása elméletében végbemenő változásokról — a hadügyi forradalom tükrében — — — — —	13
Török István őrgy.	Gondolatok egy elméleti konferencia anyagának tanulmányozása során — — — — —	21

Harckészültség és hadtápkiképzés

Szenes Zoltán őrgy.	A „DRÁVA-85” téli harcászati gyakorlat hadtápbiztosítása — egy kutató szemével — — — —	30
Varga Imre alez.	A hds. második lépcső gl. ho. ütközetbe vetése hadtápbiztosításának megtervezése és megszervezése a párhuzamos munkamódszer alkalmazásával, erdős-hegyes terepen tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között télen — —	38
Szauter Lajos őrgy.	A hadtápbiztosítás fejlődésének fontosabb tanulságai a Nagy Honvédő Háború éveiben — —	47
Skrabán László ezds.	A portyázó osztag harca hadtápbiztosításáról —	55

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Ledényi Béla szds.	Az üzemanyagok frissítésének végrehajtása a csapatoknál — — — — —	60
dr. Sarkadi László o. szds.	A korszerű táplálkozás és diétás étkeztetés helyzete és feladatai a Magyar Néphadseregben —	64
Magyar János mk. szds.	Konténeres szállítás — — — — —	72

TÁJÉKOZTATÓ

A Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsának ünnepi üléséről

Szórádi Zoltán vőrgy.	Hazánk 40 éve a Varsói Szerződés a béke és szocializmus biztos támasza — — — — —	79
dr. Lapos Mihály vőrgy.	A hadügyben végbemenő forradalom hatása a csapatok hadtápbiztosítására — — — — —	84
Forgács András ezds.	A párt vezető szerepének érvényesülése és tevékenysége a hadtápszolgálat fejlesztésében —	93
V. Mirgorodszkij vőrgy.	Szoros együttműködésben internacionalista feladatunk teljesítéséért — — — — —	99

Kapus Gyula vörgy.	Az 5. Hadsereg hadtápszolgálatára 24 éves eredményei, további tennivalóink — — — — —	101
Rehó László ezds.	A Honi Légvédelmi és Repülő alakulatok hadtápszolgálatának fejlődése, együttműködése a DHDSZS. légierője hadtápszolgálatával — — —	106
Pálínkó Károly ezds.	A 3. hadtest hadtápszolgálat fejlődése, további tennivalói — — — — —	110
Sántha Imre ezds.	Az MN Háterszágvédelem hadtápszolgálatára fejlődése, helyzete — — — — —	113
Prakter József ezds.	A polgári védelem hadtápszolgálatának fejlődése	118
dr. Dobó Ferenc alez.	A katonai közlekedési szolgálat fejlődése, munkája, a fejlesztés főbb irányai — — — — —	121
dr. Hideg János o. vörgy.	Az MN egészségügyi szolgálatára 1980—1985 között végzett tudományos kutatói tevékenységének fontosabb eredményei — — — — —	125
dr. Horváth István o. ezds.	A katonai-egészségügyi szolgálat fejlődése és fejlesztésének fő irányai — — — — —	128
Ettig Antal ezds.	Az üzemanyag-szolgálat szakanyagfejlesztési tevékenysége, az MN megalakulásától napjainkig	133
dr. Makra Ernő mk. alez.	Az MN üzemanyag-szolgálat fejlődése, helyzete	136
Pály István ezds.	Az élelmezési szolgálat fejlődése, helyzete — —	141
Nátrán György ezds.	Az MN ruházati szolgálat fejlődése, helyzete —	143

Munkavédelmi közlemények

MN Pénzügyi Szolgálat-főnökség baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya	1. Tájékoztató a laktanyán belüli gépjármű-balesetéről — — — — —	149
	2. Tájékoztató a bevonult sorállományú katonák audiometriás szűrővizsgálatának tapasztalatairól — — — — —	151
	3. Ismertetjük új filmünket — — — — —	152

Folyóiratszemle

V. Alesinszkij mk. alez.	A csapathadkép tömegpusztító fegyverek elleni védelme — — — — —	154
A. I. Pozsarov I. o. kapitány	Hadigazdasági képzés és nevelés, mint a tisztek szakképzésének alkotó része — — — — —	159

Tájékoztató közlemények

* * *	Könyvszemle — új könyvek — — — — —	167
-------	------------------------------------	-----

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Полковник ПАРТОШ Янош	О тыле фронта — — — — — — — — — —	3
Майор ЧАБАИ Дьердь	Об изменениях происшедших в теории тылового обеспечения сухопутных войск в свете революции военного дела — — — — — — — — — —	13
Майор ТЭРЭК Иштван	Опыт изучения материалов теоретической конференции — — — — — — — — — —	21

Боевая готовность и подготовка тыла

Майор СЕНЕШ Золтан	Тыловое обеспечение зимнего тактического учения „ДРАВА-85“ с научной точки зрения — — — —	30
Подполковник ВАРГА Имре	Планирование и организация тылового обеспечения ввода в сражение мсд находящейся во втором эшелоне армии с применением способа параллельной работы в условиях применения оружия массового поражения на горно-лесистой местности — —	38
Майор САУТЕР Лайош	Опыт развития тылового обеспечения в годы Великой Отечественной войны — — — — — — — —	47
Полковник ШКРАБАН Ласло	О тыловом обеспечении боя рейдирующего отряда — — — — — — — — — —	55

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение

Капитан ЛЕДЕНИ Бела	Освежение горючего в войсках — — — — — — — —	60
Капитан м/с ШАРКАДИ Ласло	Состояние и задачи современного и диетического питания в Венгерской Народной армии — — — — —	64
Капитан-инженер МАДЬЯР Янош	Контейнерные перевозки — — — — — — — — — —	72

ИНФОРМАЦИЯ

о торжественном совещании научного совета тыла Венгерской Народной армии

Генерал-майор СОРАДИ Золтан	40 лет наша Родина надежный оплот Варшавского Договора, мира и социализма — — — — — — — —	79
Генерал-майор ЛАПОШ Михай	Влияние происшедшей в военном деле революции на тыловое обеспечение войск — — — — — — — —	84
Полковник ФОРГАЧ Андраш	Осуществление руководящей роли партии и ее деятельность по развитию службы тыла — — — — —	93
Генерал-майор МИРГОРОДСКИЙ В.	В тесном сотрудничестве за выполнение наших интернациональных задач — — — — — — — — — —	99

Генерал-майор КАПУШ Дьюла	Результаты службы тыла 5А за 24 года и дальней- шие задачи — — — — — — — — — —	101
Полковник РЕХО Ласло	Развитие службы тыла войск ПВОС и АА и взаи- мдействие ее со службой тыла авиации ЮГВ —	106
Полковник ПАЛИНКО Карой	Развитие службы тыла ЗАК, дальнейшие задачи —	110
Полковник ШАНТА Имре	Развитие, состояние службы тыла войск territori- альной обороны ВНА — — — — — — — — — —	113
Полковник ПРАКТЕР Йожеф	Развитие, состояние службы тыла войск граждан- ской обороны ВНА — — — — — — — — — —	118
Подполковник ДОБО Ференц	Состояние, работа и основные тенденции дальней- шего развития военной транспортной службы — —	121
Генерал-майор м с ХИДЕГ Янош	Важнейшие достижения научно-исследовательской деятельности медицинской службы ВНА за период 1980—1985 гг. — — — — — — — — — —	125
Полковник м с ХОРВАТ Иштван	Состояние и основные тенденции дальнейшего раз- вития военно-медицинской службы — — — — —	128
Полковник ЭТТИГ Антал	Работа службы снабжения ГСМ по развитию спе- циального имущества от момента формирования ВНА до наших дней — — — — — — — — — —	133
Подполковник-инженер МАКРА Эрнэ	Развитие и состояние службы снабжения ГСМ ВНА	136
Полковник НАТРАН Дьердь	Развитие и состояние вещевой службы ВНА — —	143

Сообщения по охране труда

Отдел предотвращения несчастных случаев и охраны труда финансо- вой службы ВНА	1. Информация об автопроисшествиях в пределах военных городков — — — — — — — — — —	149
	2. Опыт аудиовизуального профилактического обсле- дования призывного состава — — — — — — — — — —	151
	3. Новые кинофильмы — — — — — — — — — —	152

Обзор журналов

Подполковник-инженер АЛЕШИНСКИЙ В.	Защита войскового тыла — — — — — — — — — —	154
Капитан I-го ранга ПОЖАРОВ А. И	Военно-экономическое образование и воспитание — составная часть профессиональной подготовки офицеров — — — — — — — — — —	159

Сообщения информационного характера

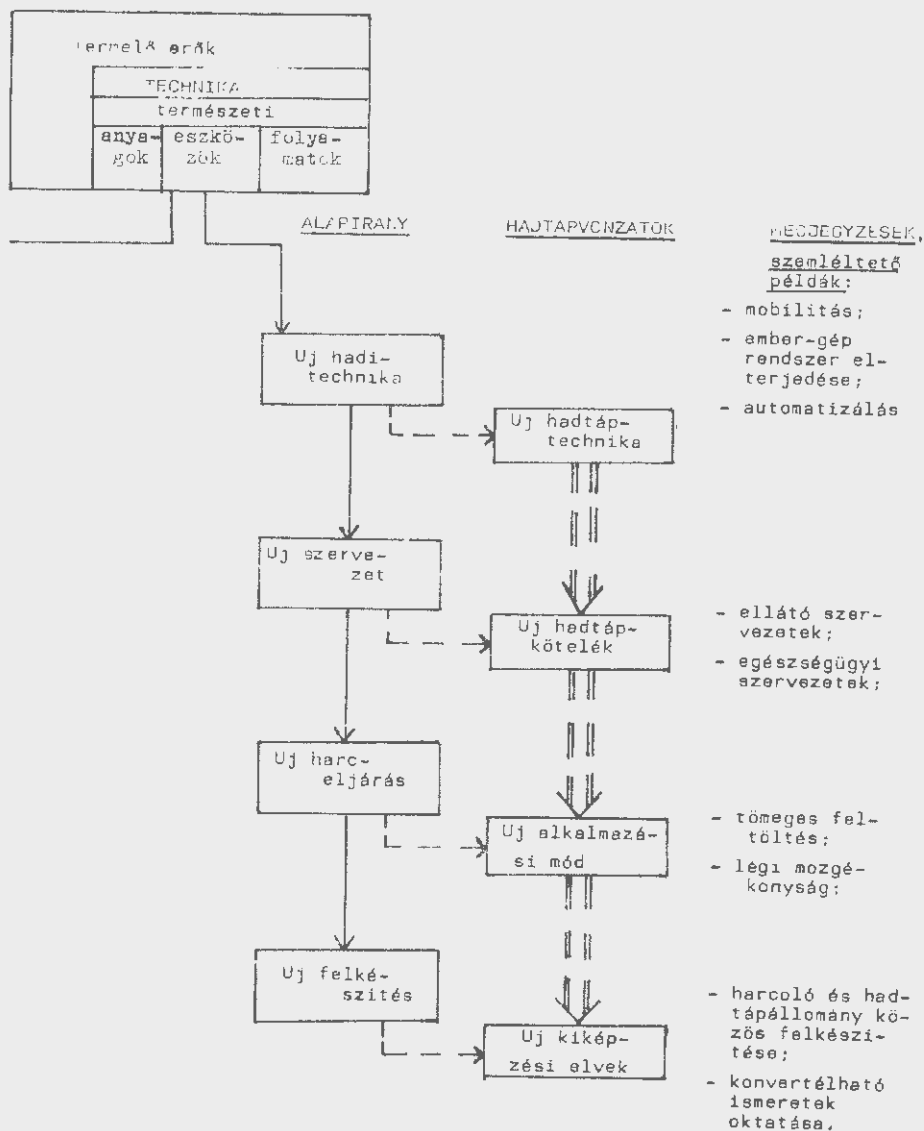
х х х	Обзор книг — новые книги — — — — — — — — — —	167
-------	--	-----

MELLÉKLETEK, ÁBRÁK

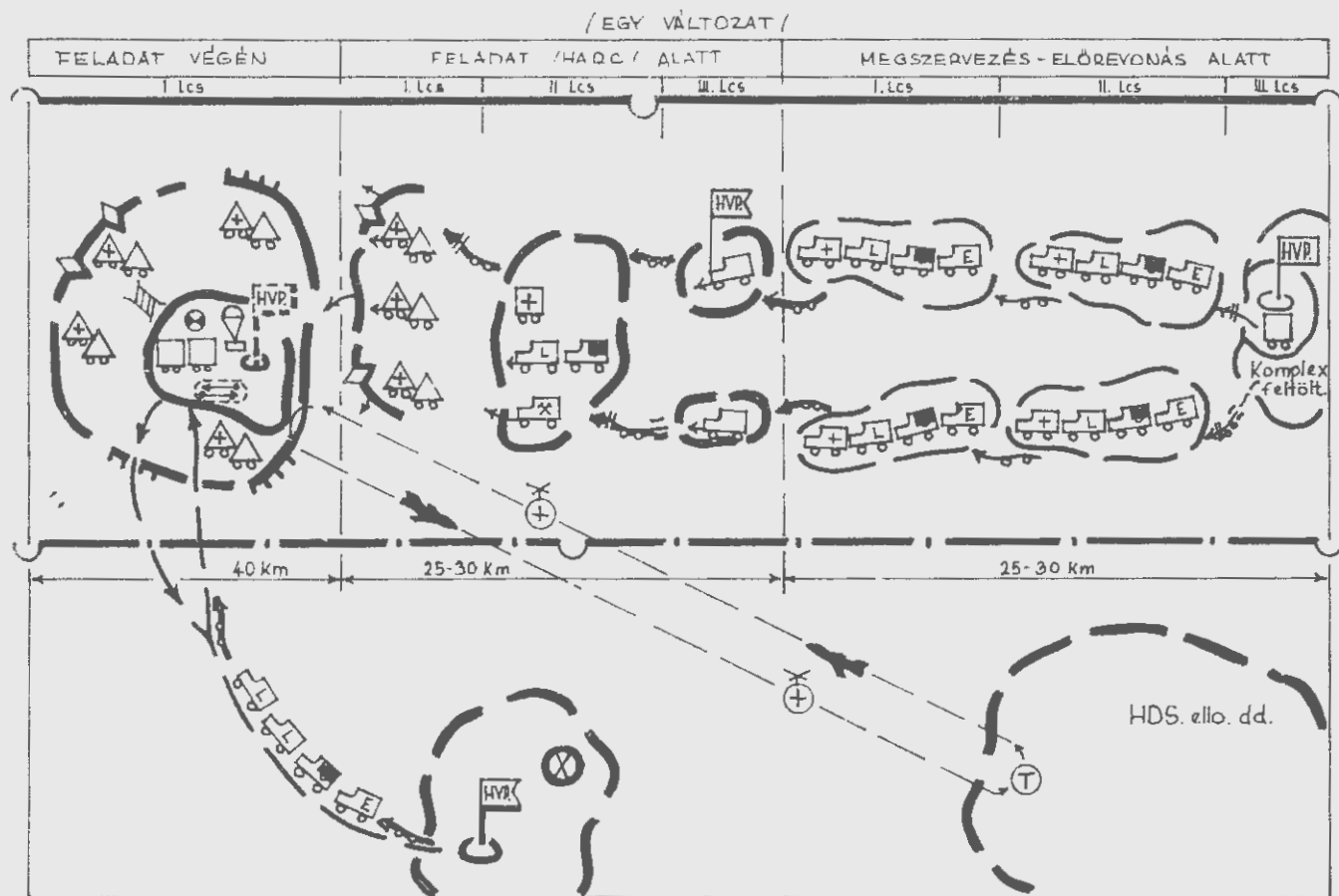
Ábra:

"A szárazföldi csapatok hadtápbiztosítása
elméletében végbemenő változásokról, - a
hadügyi forradalom tükrében" c. cikkhez.

A MINŐSÉGI VÁLTOZÁSOK SOROZATÁNAK FOLYAMATABRAJA

Vázlat: A "Portyázó osztag harca hadtápbiztosításáról" című cikkhez.

Melléklet:

"Az üzemanyagok frissítésének végrehajtása a csapatoknál" c. cikkhez.

MAGYAR NÉPIADSEREG

" M I N T A ! "

.. számú példány

J ó v á h a g y o m !

19... ..

Parentsnok

T E R V

A TARTÓSAN TÁROLT ÜZEMANYAG FRISSÍTÉSÉRE

Készítette: -----

ÜSZF.

I. PISZ

TERV A RAKTÁRBAN TÁROLT ÉZEMÉNYAGOK FRISSÍTÉSÉRE

[illegible]

II. RÉSZ

TERV AZ "MZ" GÉPEK HAJTÓANYAGAI FRISSÍTÉSÉRE

F s. z	Alegység járműcso- port (gjműfrsz) megneve- zése	Üzem- anyag meg- neve- zése	"MZ" gépek		Utol- só fris- sítés ide- je. (év, hó)	Vizsgá- lati bizo- nyít- vány száma, Gyűjtő folyó- száma	Minőségellen- őrző vizsgálat végrehajtása- nak ideje (év, hó) eredménye		Tá- rolá- si idő (év, hó)	Frissítés ideje (év, hó)		Tárolá- si idő meghosz- szabbi- tására vonat- kozó jegyző- könyv száma	Szük- sé- ges		ellen- őrizte
1.	2.	3.	Tartály- feltöl- tése (kg)	Tartály és 0,4 ja.kieg. készlete (kg)	6.	7.	Ellen- őrző	Teljes	10.	11.	12.	13.	Munkaerő (fő)	Munka- óra	16.

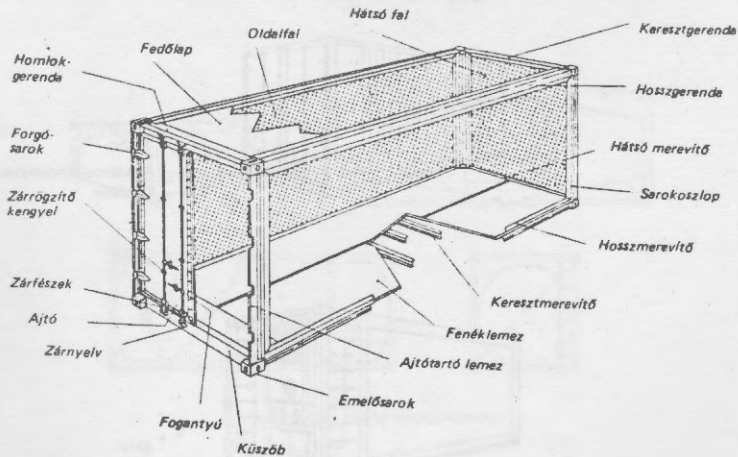
III. RÉSZ

SZÜKSÉGLETI TERV AZ "MZ" GÉPEK KENŐANYAGCSERÉJÉRE

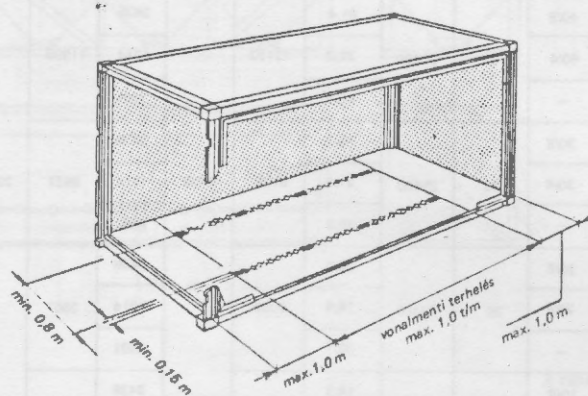
[illegible]

Táblázatok, ábrák: "A konténeres szállítás"
című cikkhez.

Jelölés		Hosszúság láb	Bruttó tömeg, max. kg	Térfoget, min. m ³	Külső méretek, mm			Belső méretek, min. mm		
ISO	UIC				hosszúság	szélesség	magasság	hosszúság	szélesség	magasság
1A	40/8	40	30480	61,4	12192		2438	—	11998	2197
	40/4			29,0			1214			1054
1AA	—			65,7			2591			2350
1B	30/8	30	25400	45,7	9125	2438	2438	8931	2330	2197
	30/4			21,9			1214			1054
1BB	—			48,9			2591			2350
1C	20/8	20	20320	30,0	6058		2438	5867		2197
	20/4			14,4			1214			1054
1CC	—			32,1			2591			2350
1D	10/8	10	10160	14,3	2991		2438	2802		2197
	10/4			10,0			1214			1054

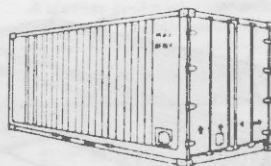
1. ábra
A nagyszállítótartály felépítése

A tömegközéppont elhelyezkedésének
tűrési a hossz tengely mentén ± 60 cm.

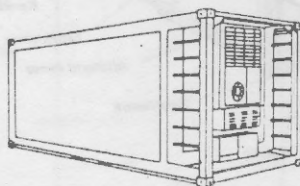
2. ábra

A padozat vonalminti terhelésének megengedett értéke

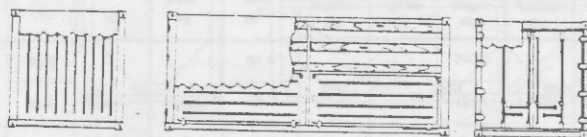
3. ábra

Általános rendeltetésű
konténer

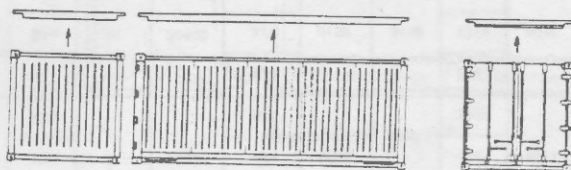

4. ábra

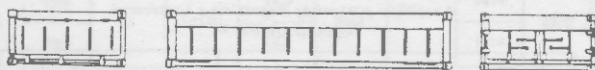
Hűtőkonténer

5. ábra Ponyvázott, nyitható tetejű konténer

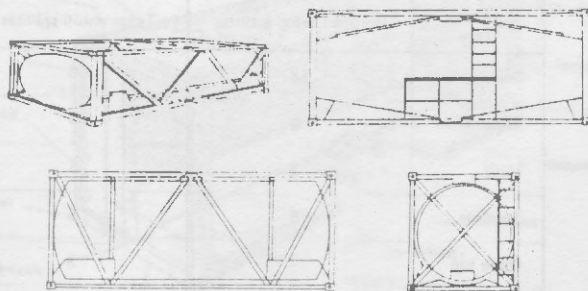
6. ábra Levehető tetejű konténer

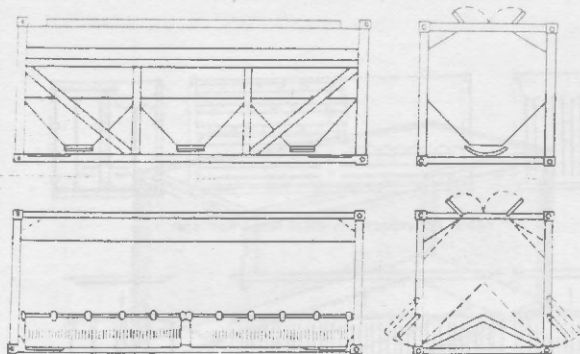
7. ábra Félkonténer

8. ábra Összecsukható konténer

9. ábra Különféle tartálykonténerek

10. ábra Silókonténerek

A szállítási gyakoriság megoszlása a konténerek nagysága szerint, %

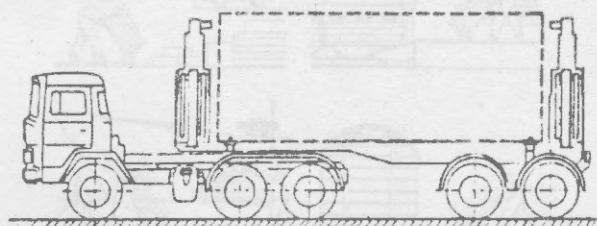
2. táblázat

Konténer-típus	Európán belüli szállítás	Tengerentúli szállítás
1A	19	35
1AA	3	12
1B	2	5
1BB	—	—
1C	58	45
1CC	6	3
1D	12	—

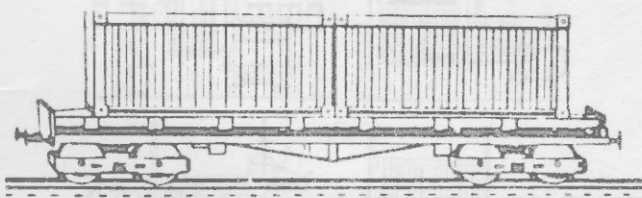
A szállítási gyakoriság megoszlása a konténerek fajtája szerint, %

3. táblázat

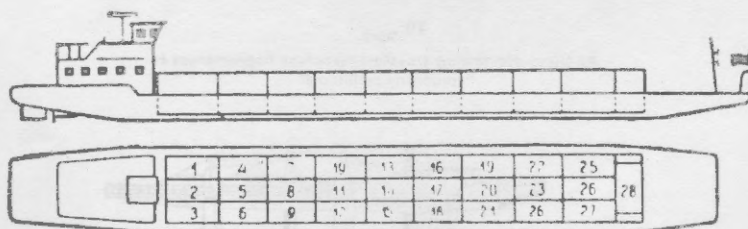
Konténer-fajta	Európán belüli szállítás	Tengerentúli szállítás
Univerzális	74	66
Félkonténer	9	15
Hűtő	3	6
Termosz	5	5
Open top	2	3
Flat	3,8	3
Tartály	1,7	1
Siló	1,5	1

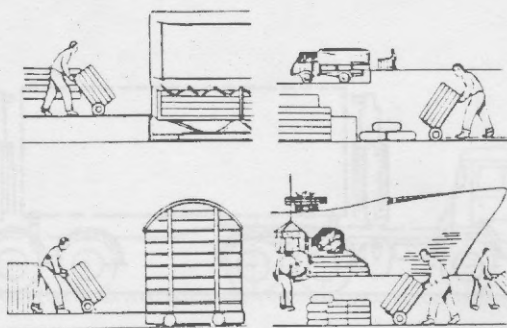
11. ábra Önrakodó közúti nyergesszerelvény

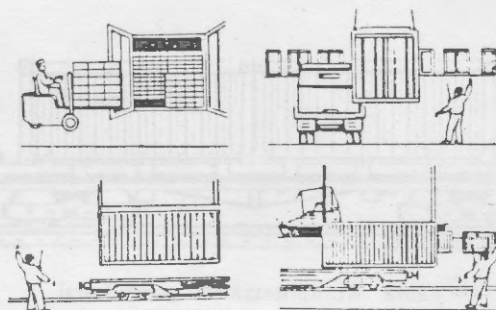
12. ábra Konténerszállító vasúti kocsi

13. ábra. Konténerszállító hajó

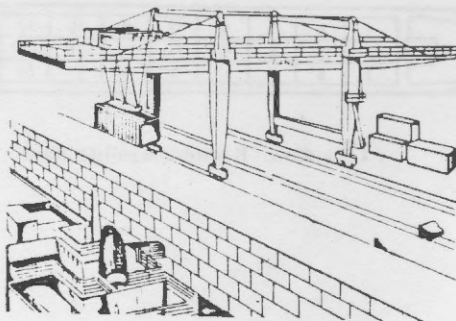
a) hagyományos szállítás

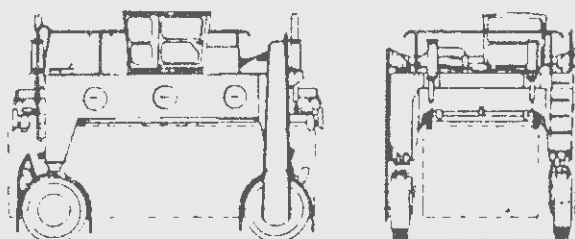
b) konténeres szállítás

14. ábra

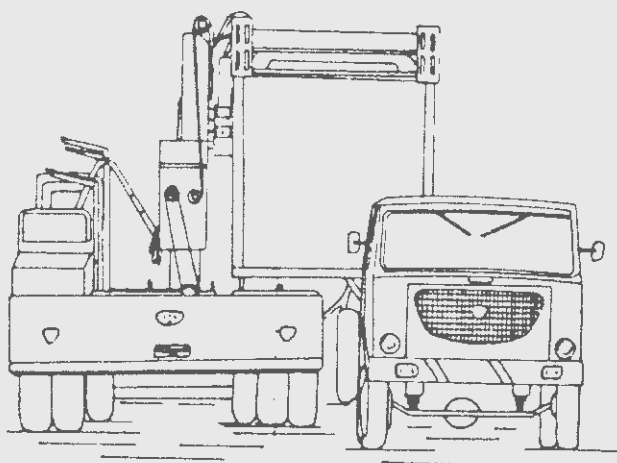
Az áru továbbításához szükséges rakodások hagyományos és konténeres szállításnál

15. ábra Konténerdaru

16. ábra Nyergeskocsi

17. ábra Oldalvillás targonca

Ajánlott rakományegységek

Anyagok:		Az ajánlott rakományegység jele	A szállítás módja				
csop.	megnevezése		a	b	c	d	e
1.	Alap- és nyersanyag, félkész termék						
	idomacélok, félgyártmányok	9, 14	O	O	—	—	N
	lemezek	5	—	—	+	—	N
	könnyűipari alapanyagok	4, 15	—	+	X	+	N
	vegyipari alapanyagok	11, 10	—	+	X	—	N K
	bőrök	14, 15	—	+	X	+	N
	papír	1	+	+	x	+	N
	fűrészárúk	1, 13, 15	—	—	X	X	N
	alumínium félkész termékek	1, 5, 6, 9, 13, 16	—	—	X	+	N
	műanyag termékek	1, 5, 8, 9, 16	—	+	X	X	N
	műtrágya	1, 10	—	+	X	+	N
	vasárúk, csavarok	1, 2	—	+	+	+	N
	veszélyes anyagok	1, 10, 11, 12	+	+	X	X	K

Anyagok:		Az ajánlott rakományegység jele (a 4. táblázat szerint)	A szállítás módja				
csop.	megnevezése		a	b	c	d	e
2.	Gépek, gépalkatrészek						
	szerszámgépek, megmunkálógépek	7	O	-	+	+	N K
	faipari megmunkálógépek	7	O	-	+	+	X
	konfekcióipari gépek	7	O	-	+	+	N
	motorok: Otto-, dízél-, villamos	7	O	-	+	+	N
	gépalkatrészek, szerkezeti elemek	3, 6	O	-	+	-	N
	villamos erőátviteli berendezések	7	O	O	-	-	N K
	híradástechnikai berendezések	3, 7	-	+	X	-	N
	ipari félkész termékek	2, 3, 6	O	-	+	-	N
	szerszámok: kézi, gépi	1, 2	-	+	X	+	N
	transzformátor vill. szer. gépek	1, 2, 3, 15	-	+	+	+	N
3.	Építőipari anyagok						
	síkűveg	13	O	-	X	+	N
	kerámia burkolólap	1, 2, 16	-	-	+	-	N
	szaniter áru	3, 1, 16	-	+	X	+	N

4. táblázat folytatása

Anyagok:		Az ajánlott rakományegység jele (a 4. táblázat szerint)	A szállítás módja				
csop.	megnevezése		a	b	c	d	e
	belső burkolóanyag	2, 1, 15	+	+	X	+	N
	beépíthető bútor	3, 6, 16	+	+	X	+	N
	ragasztó- és tömítőanyag	11, 11,	-	+	+	+	N
	festék	1, 11	-	+	+	+	N
	szakipari szerelőanyagok	1, 8, 9, 2	+	+	+	+	N
	vasbeton oszlopok: elemek	16	O	-	+	+	NK
	cement	10	+	+	X	X	N
4.	Tartós fogyasztási cikk						
	fűtő-, hűtő-, vilá- gítóberendezések	3, 1, 6	+	+	X	+	N
	villamos szerelési anyagok	1, 2, 3, 6	+	+	X	+	N
	híradástechnikai akusztikai ber.	2, 6	+	+	X	+	N
	járművek: kerékpár, motorkerékpár	2, 3, 6	-	+	X	+	N
	háztartási berendezések	2, 1	-	+	+	+	N
	műszerek	1, 2	+	+	X	+	N
	elektromos készülékek	1, 2, 3, 6	+	+	X	X	N

4. táblázat folytatása

Anyagok:		Az ajánlott rakományegység jele (a 4. táblázat szerint)	A szállítás módja				
csop.	megnevezése		a	b	c	d	e
	optikai cikkek	1, 2	+	+	X	X	N
	szőnyeg	6, 16	+	X	X	X	N
5.	Egyéb fogyasztási cikkek						
	textilipari termékek (alsó- és felsőruházat)	6, 14, 15	+	+	X	+	N
	üveg-, kerámia-, porcelán áru	1, 2, 16	-	+	+	+	N
	díszműáru	1, 2	-	+	+	+	N
	háztartási vegyiáru, festékek	1, 2, 11	-	+	+	+	N
	papíráruk, folyóírat, könyv	1, 2	+	+	X	+	N
	sportfelszerelés	1, 6	+	+	+	+	N
	ágynemű, törülköző	1, 2	-	-	X	+	N
	cipő	1, 2	-	+	X	X	N
	gyógyszer	1, 2	-	-	X	+	N
	játékok	1, 2	-	+	X	+	N
	kozmetikai cikkek	1, 2	-	+	X	+	N

4. táblázat folytatása

Anyagok:		Az ajánlott rakományegység jele (a 4. táblázat szerint)	A szállítási módja				
csop.	megnevezése		a	b	c	d	e
6.	Élelmiszeripari és mezőgazd. termékek						
	konzervek, fűszer- paprika, száraztészta	1, 2, 6	+	+	X	+	N
	mélyhűtött,	1, 2	+	X	X	X	NK
	fagyasztott, (hús)	6	+	X	X	X	N
	friss zöldség, gyümölcs, déligyüm.	2, 12	-	+	X	+	NK
	állati termékek	1, 2, 4, 11	-	+	+	+	N
	habok	1, 2, 8, 11	+	+	X	+	NK
	dohány	4, 2	+	+	X	+	N
	édesség, cukor	1, 2	+	+	X	+	N
	babkávé, kakaó, tea	1, 10	-	-	X	+	N
	magvas termékek rizs, bab stb.	10, 1	0	-	+	+	N
	tej, tejtermékek	11	-	+	+	+	NK
	húsipari termékek	1, 2	+	+	X	+	NK
	italok	1, 2	-	+	X	X	NK
	élő állat	16	0	+	+	+	N